

การวิเคราะห์วาทะเชิงใจในสามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง(หน)

ปริญญานิพนธ์
ของ
ดวงใจ ปลาหนองโปรง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย
กุมภาพันธ์ 2543
ลิขสิทธิ์เป็นของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

89-๙๑

๙๙-๙๙

๙๙-๙๙

การวิเคราะห์ดวงใจในสามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง(หน)

บทคัดย่อ

ของ

ดวงใจ ปลาหนองโปรง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย
กุมภาพันธ์ 2543

18 พ.ค. 2543

ดวงใจ ปลาหนองโปรง. (2543). การวิเคราะห์ท่วงท่าในสามก๊ก ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน). ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ ดร. อัมพร สุขเกษม , อาจารย์สุวดี ภูประคิษฐ์.

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์การใช้ท่วงท่าที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสามก๊ก ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) โดยพิจารณาจาก จุดมุ่งหมายในการพูด การวิเคราะห์ผู้ฟัง สถานการณ์แวดล้อม การวางแผนและการเตรียมตัวพูด การใช้ศิลปะในการพูด การใช้หลักจิตวิทยาในการพูด และผลของการใช้ท่วงท่าในการพูดท่วงท่า โดยเลือกศึกษาเฉพาะท่วงท่าสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินเรื่อง และเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า การใช้เหตุผลอย่างน่าเชื่อถือโดยสอดคล้องกลมกลืนกับจิตวิทยาการโน้มน้าวใจ ศิลปะการพูด และสถานการณ์แวดล้อม เป็นกลวิธีท่วงท่าให้ผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนความล้มเหลวในการพูดท่วงท่าเป็นเพราะการพูดครั้งนั้นใช้เหตุผลที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ฟังและองค์ประกอบอื่นในการพูด ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์การพูด

AN ANALYSIS OF PERSUASIVE SPEECH IN "SAMKOK"
OF CHAOPRAYAPRAKLONG (HON)

AN ABSTRACT
BY
DUANGCHAI PLANONGPRONG

Presented in partial fulfillment of the requirement
for the Master of Education degree in Thai
at Srinakharinwirot University
February 2000

Doungjal Planongprong. (2000). *An Analysis of Persuasive Speech in "Samkok" of Chaopraya Praklang (Hon)*. Master thesis, M.Ed. (Thai Language). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Assoc. Prof. Amporn Sukkasem, Mrs. Suwadee Bhupradit.

The purpose of this thesis was to study and analyze the use of persuasive speech in Samkok. The persuasive speech were analyzed with psychological theories and the arts of speaking in the following aspects.- speaking objectives, listener analytic, speaking situation and speaking preparation.

The finding were that the effective techniques lead to the succeed persuasion. In the aspect of speaking preparation, the believable reasoning and the arts of speaking were essential aspects in persuasion. In contrast, some failure persuasive speech were cause by factors which were not appropriate for the speaking situations and listener unanalyse in aspect of needs.

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การวิเคราะห์ภาวะหัวใจในสามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน)

ของ

นางดวงใจ ปลาหนองโปรง

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์)

วันที่ 18 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.อัมพร สุขเกษม)

.....กรรมการ

(อาจารย์สุวดี ภูประติษฐ์)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิพุธ โสภางค์)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์วินัย ภูระหงษ์)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ ด้วยความเอาใจใส่ดูแลให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดจาก รองศาสตราจารย์ ดร. อัมพร สุขเกษม ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์และอาจารย์สุวดี ภูประติษฐ์ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์วิพุธ โสภวงศ์ และอาจารย์วินัย ภูระหงษ์ เป็นอย่างสูง ที่กรุณาให้คำแนะนำ แก้ไข ปรับปรุงปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ให้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณ อาจารย์สายยล ไทยสมบูรณ์ ผู้เป็นกัลยาณมิตร พี่ เพื่อน และน้องๆวิชาเอกภาษาไทย ที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจ

ขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่สวาท ปาณิกบุตร ผู้เป็นประทีปและกำลังใจ แก่ผู้วิจัยอย่างยิ่ง

สุดท้ายปริญญานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จได้ หากขาด คุณธีรภูมิ ปลาหนองโปร่ง " มิตรคู่ใจ " ผู้มอบความรักและกำลังใจมาโดยตลอด

คุณค่าของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชา พระคุณของบิดา มารดา ครู อาจารย์ ที่อบรมสั่งสอนและวางรากฐานการศึกษาแก่ผู้วิจัย

ดวงใจ ปลาหนองโปร่ง

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ.....	1
	ภูมิหลัง.....	1
	ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า.....	2
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	2
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	2
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	3
2	วาทะจูงใจที่ปรากฏในสามก๊ก.....	14
3	วิเคราะห์วาทะจูงใจในสามก๊ก.....	24
	วาทะลำดับที่ 1 ขันทีทั้งสิบใช้วาทะจูงใจพระเจ้าเลนเต้.....	24
	วาทะลำดับที่ 2 อ้วนเสี้ยวใช้วาทะจูงใจโฮจิ้น.....	25
	วาทะลำดับที่ 3 ตันหลิมและโจโฉใช้วาทะจูงใจโฮจิ้น.....	27
	วาทะลำดับที่ 4 เตียวเหลียงใช้วาทะจูงใจนางโฮเฮา.....	28
	วาทะลำดับที่ 5 ลิซงใช้วาทะจูงใจลิโป้.....	30
	วาทะลำดับที่ 6 โจโฉใช้วาทะจูงใจอุยหอง.....	32
	วาทะลำดับที่ 7 ลิฉุยใช้วาทะจูงใจซุนเกี้ยน.....	33
	วาทะลำดับที่ 8 ลิฉุยใช้วาทะจูงใจตั้งโต๊ะ.....	34
	วาทะลำดับที่ 9 เอียวปิว อู๋อ้วน ซุนซงใช้วาทะจูงใจตั้งโต๊ะ.....	35
	วาทะลำดับที่ 10 อ้องอุ้นใช้วาทะจูงใจลิโป้.....	36
	วาทะลำดับที่ 11 ซุนฮกใช้วาทะจูงใจโจโฉ.....	40
	วาทะลำดับที่ 12 ภรรยาทุยกี่ใช้วาทะจูงใจทุยกี่.....	42
	วาทะลำดับที่ 13 หมันทองใช้วาทะจูงใจซี้หลง.....	43
	วาทะลำดับที่ 14 ตันเตงใช้วาทะจูงใจลิโป้.....	44
	วาทะลำดับที่ 15 ตันเตงใช้วาทะจูงใจหันเซียม.....	46
	วาทะลำดับที่ 16 กาเซียงใช้วาทะจูงใจเตียวสัว.....	48
	วาทะลำดับที่ 17 เตียวเลี้ยวใช้วาทะจูงใจกวนอู.....	49
	วาทะลำดับที่ 18 เตียวเลี้ยวใช้วาทะจูงใจโจโฉ.....	51
	วาทะลำดับที่ 19 จิวยี่ใช้วาทะจูงใจโลซก.....	52
	วาทะลำดับที่ 20 อ้องสัวใช้วาทะจูงใจอ้วนถ้ำ.....	53
	วาทะลำดับที่ 21 ขงเบ้งใช้วาทะจูงใจซุนกวน.....	54
	วาทะลำดับที่ 22 ขงเบ้งใช้วาทะจูงใจจิวยี่.....	61
	วาทะลำดับที่ 23 จำเต็กใช้วาทะจูงใจโจโฉ.....	63
	วาทะลำดับที่ 24 โจโฉใช้วาทะจูงใจกวนอู.....	66

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
	วาทะลำดับที่ 25 ขงเบ้งใช้วาทะจงใจโลซก.....	68
	วาทะลำดับที่ 26 เล่าปี่ใช้วาทะจงใจเตียวสง.....	70
	วาทะลำดับที่ 27 เตียวหุยใช้วาทะจงใจเจี้ยนหงัน.....	73
	วาทะลำดับที่ 28 ลิอิ่นใช้วาทะจงใจม้าเฉียว.....	74
	วาทะลำดับที่ 29 บิสีใช้วาทะจงใจกวนอู.....	76
	วาทะลำดับที่ 30 เบ้งตดใช้วาทะจงใจเล่าฮอง.....	77
	วาทะลำดับที่ 31 จูกัดกั้นใช้วาทะจงใจพระเจ้าเล่าปี่.....	78
	วาทะลำดับที่ 32 เเตงจี้ใช้วาทะจงใจซุนกวน.....	80
4	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	84
	บรรณานุกรม	87
	ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	89

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สามก๊กเป็นวรรณคดีที่ยิ่งใหญ่เรื่องหนึ่งของไทย ได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสรให้เป็นยอดของความเรียงเรื่องนิทาน

นับตั้งแต่เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงมีพระราชดำรัสสั่งให้เจ้าพระยาพระคลัง(หน) เป็นแม่กองแปลวรรณคดีเรื่องนี้เมื่อประมาณ 200 ปีมาแล้วนั้น วรรณคดีเรื่องนี้ยังได้รับความสนใจทั้งจากนักเขียนและนักอ่านมาโดยตลอด เห็นได้จากการที่มีนักเขียน เขียนเรื่องสามก๊กในแง่มุมต่างๆ ทั้งที่เป็นหนังสืออ่านทั่วไป เช่น สามก๊กฉบับวณิช ของ ยาขอบ, สามก๊กฉบับนายทุน : โจโฉนายกลอดกลาด, เบ้งเฮ็กผู้ถูกกลืนทั้งเป็น ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, พิชัยสงครามสามก๊ก ของ สังข์ พัธโนทัย, สามก๊กฉบับแปลใหม่ ของ วรรณไว, ความหมายทางการเมืองของสามก๊ก ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ของ สมบัติ จันทรวงศ์ ฯลฯ และเอกสารงานวิจัยที่มีผู้สนใจศึกษาวิจัยอีกหลายเล่ม เช่น ประพิน มโนมัยวิบูลย์ (2510) ศึกษาสามก๊กฉบับภาษาไทยเปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาจีน, จินตนา ธนวานิช (2527) ศึกษาเปรียบเทียบความเปรียบในสามก๊กต้นฉบับภาษาจีนกับฉบับภาษาไทย ของ เจ้าพระยาพระคลัง (หน), สุนันท์ พวงพุ่ม (2528) วิเคราะห์และเปรียบเทียบสารผู้ประพันธ์สามก๊กฉบับต่างๆ ในภาษาไทย ฯลฯ

หนังสือสามก๊กเป็นวรรณคดีที่มีคุณค่าหลายด้านด้วยกันทั้งด้านปรัชญา ภาษา จริยธรรม และคุณค่าที่ได้รับการยอมรับมาเป็นเวลานานแล้วนั้นก็คือ ความเป็นแบบฉบับด้านกลอุบายในการทำสงคราม จนสามารถถือเป็นตำราพิชัยสงครามฉบับหนึ่งได้ ดังที่สุนันท์ จันทรวิเมลิอง กล่าวถึงการทำสงครามในสามก๊กว่า การสู้รบในสามก๊กไม่ใช่การรบโดยอาศัยกำลังทหารและอาวุธเท่านั้น แต่จะใช้วิธีพลิกแพลงเพื่อให้ข้าศึกเสียทีโดยใช้กลยุทธ์แบบกลลวงเสียเป็นส่วนใหญ่ การสู้รบลักษณะนี้ต้องใช้สติปัญญาความสามารถในการวางแผนและอุบายทางการทูตเป็นสำคัญ (สุนันท์ จันทรวิเมลิอง.2539:49)

การได้มาซึ่งชัยชนะ มิใช่มาจากการใช้กำลังเพียงประการเดียว อุบายทางการทูตนั้นมีความสำคัญไม่น้อยเพราะทำให้สามารถเอาชนะฝ่ายตรงข้ามได้ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่าง การทำสงครามระหว่างก๊กวุยก๊กของโจโฉ ก๊กจ๊กของเล่าปี่ และก๊กง่อก๊กของซุนกวน ซึ่งแต่ละฝ่ายต่างก็ใช้อุบายทางการทูตเป็นวิธีการสำคัญในการช่วงชิงชัยชนะ ซึ่งวิธีการทางการทูตที่ใช้มีหลายวิธี วิธีหนึ่งที่ตัวละครในเรื่องสามก๊กนำมาใช้ คือการทูตเพื่อโน้มน้าวใจให้อีกฝ่ายหนึ่งทำตามที่ต้องการ

อย่างไรก็ตามการทูตโน้มน้าวใจ ย่อมไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ผู้พูดคาดหวังไว้เสมอไป เพราะผลของการทูตแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับปัจจัยที่แตกต่างกันไป การทูตโน้มน้าวใจในวรรณกรรมเรื่องสามก๊กก็มีลักษณะดังกล่าว คือมีทั้งบรรลุผลตามความต้องการของผู้พูดและมีทั้งผิดพลาดไม่บรรลุเป้าหมาย

ดังนั้นการพูดจูงใจจึงมิใช่เป็นเรื่องที่กระทำได้โดยง่ายเพราะผู้พูดต้องโน้มน้าวใจผู้ฟังให้เกิดความประทับใจ เชื่อถือและศรัทธาในตัวผู้พูดก่อน ผู้ฟังจึงจะเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมที่เคยปฏิบัติมาเป็นความคิดและการกระทำตามความประสงค์ของผู้พูด การวิเคราะห์ทำความเข้าใจเรื่องราวและการใช้วาตะในเรื่องสามก๊กจะเป็นแนวทางในการนำความรู้ไปปรับปรุงวิธีการพูด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น การเมือง การปกครอง การบริหารธุรกิจ ฯลฯ ผู้ที่มีกลวิธีในการใช้วาตะจูงใจจึงมีแนวโน้มว่าจะประสบความสำเร็จทั้งในหน้าที่การงานและการดำเนินชีวิตในสังคม

ผู้วิจัยมีความเห็นว่ากลวิธีการพูดโน้มน้าวใจในวรรณกรรมเรื่องสามก๊กเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะแนวทางการใช้ศิลปะการพูดในวรรณกรรมเรื่องนี้จะสามารถใช้เป็นแนวทางการพูดจูงใจเพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในสังคมปัจจุบันได้ ผู้วิจัยจึงสนใจจะวิเคราะห์การพูดจูงใจของตัวละครใน “สามก๊ก ของ เจ้าพระยาพระคลัง(หน)” เพื่อศึกษาการใช้กลวิธีในการพูดตลอดจนตัวแปรแห่งความสำเร็จและความล้มเหลวของการพูดแต่ละครั้ง

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

เพื่อวิเคราะห์การใช้วาตะจูงใจที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสามก๊ก

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาวรรณคดีเรื่องสามก๊กในแนวนี จะช่วยให้ผู้อ่านเห็นวิธีการใช้ศิลปะการพูดและกลวิธีในการพูด ซึ่งจะช่วยให้เห็นคุณค่าทางปัญญาของวรรณคดีเรื่องนี้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้การศึกษาวาตะจูงใจโดยการวิเคราะห์วาตะของตัวละคร จะช่วยให้ผู้ที่มีความสนใจและมีความประสงค์จะศึกษาเรื่องการพูดจูงใจ ได้มองเห็นว่า ผู้พูดได้ใช้กลวิธีอะไรบ้างในการโน้มน้าวใจผู้ฟัง ผู้ศึกษาจะมองเห็นข้อดีข้อด้อยและตัวแปรที่มีผลต่อการพูดแต่ละครั้ง เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการพูดจูงใจ

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเอกสาร โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาวรรณกรรมเรื่องสามก๊ก ของเจ้าพระยาพระคลัง(หน)
2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมเรื่องสามก๊ก
3. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับหลักการพูดเชิงจิตวิทยาและการพูดจูงใจ
4. รวบรวมวาตะจูงใจที่ปรากฏในเรื่องสามก๊ก
5. วิเคราะห์การใช้วาตะในการจูงใจในวรรณกรรมเรื่องสามก๊ก โดยพิจารณาจากประเด็นต่อไปนี้
 - 5.1 จุดมุ่งหมายในการพูด

- 5.2 การวิเคราะห์ผู้ฟัง
- 5.3 สถานการณ์แวดล้อม
- 5.4 การวางแผนและการเตรียมตัวพูด
- 5.5 การใช้ศิลปะในการพูด
 - 5.5.1 การแสดงเหตุผล
 - 5.5.2 การกระตุ้นอารมณ์
- 5.6 การใช้หลักจิตวิทยาในการพูด
- 6. ผลของการใช้วาจาในการพูดจูงใจ
- 7. เสนอผลการศึกษาค้นคว้าโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์วาจาจูงใจในสามก๊ก ได้แบ่งหัวข้อเอกสารและงานวิจัยที่ใช้เป็นแนววิเคราะห์ ออกเป็น 4 หัวข้อ ดังนี้

1. เอกสารเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและลักษณะของการพูดจูงใจ
2. เอกสารเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีการพูดจูงใจ
3. งานวิจัยเกี่ยวกับการพูดจูงใจ
4. งานวิจัยเกี่ยวกับการพูดในสามก๊ก

1. เอกสารเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและลักษณะของการพูดจูงใจ

จันทิมา พรหมโชติกุล กล่าวว่า “ การพูดเพื่อชักจูงใจเป็นการพูดในลักษณะถ่ายทอดข้อเท็จจริง ความคิดเห็นและความรู้สึกของผู้พูดไปสู่ผู้ฟัง กล่าวชักนำให้ผู้ฟังเชื่อและปฏิบัติตาม จุดมุ่งหมายของการพูดชนิดนี้อยู่ที่ การชักจูงให้ผู้ฟังเห็นด้วย ยอมเปลี่ยนความคิดหรือทำที่ และยินยอมกระทำตามที่ผู้พูดต้องการ ความสำเร็จของการพูดชนิดนี้ขึ้นอยู่กับการใช้ศิลปะในการพูดเป็นสำคัญ ” (จันทิมา พรหมโชติกุล. 2530 : 72)

ฉัตรวรรณ ตันนะรัตน์ กล่าวว่า “การพูดเพื่อจูงใจนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อชักจูงให้เห็นด้วย เพื่อให้เปลี่ยนความคิดและเพื่อชักจูงให้ทำอย่างใดอย่างหนึ่ง นั่นก็คือผู้พูดได้ตั้งความประสงค์ไว้แล้วและต้องการให้ผู้ฟังยอมรับความประสงค์นั้นๆ” (ฉัตรวรรณ ตันนะรัตน์. 2518 : 97)

สมจิต ชิวปรีชา กล่าวว่า “การพูดจูงใจ คือการพูดเชิงชักชวน เกลี่ยกล่อม โน้มน้าวใจ ให้ผู้ฟังเกิดความเชื่อถือ ศรัทธา มีความคิดเห็นคล้ายตามและปฏิบัติตาม” (สมจิต ชิวปรีชา. 2531 : 87)

สุธีระ ทานตวนิช กล่าวว่า การพูดเพื่อชักจูงใจมีลักษณะดังนี้

1. เป็นการสื่อความหมายด้วยคำพูดจากคนพูดถึงคนฟัง
2. มุ่งที่จะชักจูงให้คนฟังเชื่อและเห็นด้วยทั้งทางความคิดและการกระทำ
3. ดำเนินการด้วยการใช้หลักจิตวิทยา มิใช่อำนาจหรือออกคำสั่ง

4. คนฟังได้ใช้วิจารณ์ญาณไตรตรองเป็นอย่างดีแล้วจึงเชื่อและเห็นด้วย

(สุธีระ ทานตวณฺธิช. มปป.)

กิตติพงศ์ นันทวงศ์ กล่าวว่า “ การพูดชักจูงใจนั้น ความมุ่งหมายและสาระสำคัญอยู่ที่การพยายามเรียบเรียงใช้ถ้อยคำพูดเพื่อให้ผู้ฟังสนใจ เข้าใจ มีอารมณ์ร่วมกับที่เราพูด เปรียบเสมือนทำให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมเกี่ยวกับเรื่องที่เรานำเสนอให้ได้มากที่สุดและสิ่งสำคัญก็คือ พยายามพูดให้ผู้ฟังเห็นภาพพจน์แห่งความจริงใจ เปรียบเสมือนอยู่ในเหตุการณ์นั้น สิ่งที่ดีไม่ได้หมายความว่าผู้พูดจะต้องพูดเพื่อสร้างความศรัทธา ความเชื่อมั่นให้ผู้ฟังมีต่อผู้พูดให้เกิดขึ้นให้ได้ ” (กิตติพงศ์ นันทวงศ์. 2536 : 43)

วิรัช ลภีรัตนกุล กล่าวว่า การพูดโน้มน้าวชักจูงใจมีวัตถุประสงค์ที่จะมีอิทธิพลหรือมีผลต่อความเชื่อถือ และการกระทำของผู้ฟังเอง การพูดเพื่อโน้มน้าวใจสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติ หรือพฤติกรรมของผู้ฟังทางด้านต่างๆดังนี้

1. ให้ผู้ฟังเชื่อถือและปฏิบัติตามสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งผู้ฟังยังมิได้เคยเชื่อถือหรือปฏิบัติตามมาก่อน
2. เปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อ หรือการกระทำบางอย่าง
3. ย้ำหรือเสริมสร้างความเชื่อถือหรือการกระทำบางอย่างที่เคยดำเนินอยู่แล้วให้มั่นคงแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ขึ้น

4. ให้เลิกเชื่อถือหรือเลิกปฏิบัติสิ่งที่เคยเชื่อถือหรือเคยปฏิบัติอยู่ก่อนแล้ว

(วิรัช ลภีรัตนกุล. 2526 : 51)

จากคำจำกัดความข้างบน สรุปลักษณะการพูดเพื่อชักจูงใจได้ดังนี้

1. มีจุดมุ่งหมายในการพูดที่แน่นอน เป็นต้นว่า เพื่อจูงใจผู้ฟัง เปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อ และการกระทำบางอย่าง ดังที่ผู้พูดตั้งจุดประสงค์ไว้
2. สร้างความเชื่อถือ ศรัทธา และความเชื่อมั่นในตัวผู้พูด
3. เป็นวิธีพูดซึ่งอาศัยหลักจิตวิทยา เพื่อให้ผู้ฟังปฏิบัติตามด้วยความสมัครใจ

2. เอกสารเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีการพูดจูงใจ

อัมพร สุขเกษม กล่าวว่า หลักการสำคัญที่สุดของการโน้มน้าวใจคือ จะต้องรู้ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์โดยทั่วไป และจะต้องรู้ว่าผู้ที่เราไปโน้มนำนั้นมีความต้องการอย่างไร คือต้องรู้นิสัยคนที่เราจะไปโน้มน้าวด้วยก่อนนั่นเอง เพราะเมื่อใดก็ตามที่มนุษย์ถูกเร้าจนประจักษ์ว่า ถ้าตนปรับเปลี่ยนความคิดและการกระทำไปตามแนวทางที่ถูกเร้า นั้น ตนจะได้รับสิ่งซึ่งตอบสนองความต้องการสมปรารถนา เมื่อนั้นมนุษย์ก็จะตกอยู่ในสภาวะที่โน้มน้าวใจได้(อัมพร สุขเกษม. 2538 : 8)

วิรัช ลภีรัตนกุล กล่าวถึงหลักการพูดเพื่อโน้มน้าวใจ โดยการกระตุ้นที่ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ว่า ในการพูดโน้มน้าวใจผู้พูดอาจใช้หลัก 2 ข้อ ดังนี้

1. พูดโน้มน้าวใจให้ผู้ฟังเกิดความเชื่อ และคล้อยตาม โดยการกระตุ้นที่ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ หรือความปรารถนาของมนุษย์

2. พุดโน้มน้าวชักชวนให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจว่าสิ่งที่เราพูดแนะนำให้เขาเชื่อถือ หรือกระทำตามนั้น เป็นสิ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการของเขาได้

(วิรัช สกิริตกุล. 2526 : 52)

ลักษณะ สตะเวทิน กล่าวว่า การพูดจูงใจหรือโน้มน้าวใจเพื่อให้ผู้ฟังเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ หรือเพื่อให้ผู้ฟังเห็นด้วยตามวัตถุประสงค์ของผู้พูดในลักษณะนี้ผู้พูดจึงควรต้องศึกษาและทำความเข้าใจเป็นอย่างดีเกี่ยวกับจิตวิทยาขั้นพื้นฐานของมนุษย์ โดยเฉพาะความต้องการของผู้ฟังที่ผู้พูดจะทำการสื่อสารว่ามีพื้นฐานความต้องการอะไร (ลักษณะ สตะเวทิน. 2536 : 70)

ทัศนีย์ ทานตวณิช กล่าวว่า การที่คนเราจะเชื่อถือไม่เชื่อถือกระทำหรือไม่กระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นขึ้นอยู่กับสิ่งต่อไปนี้

1. ความต้องการตามธรรมชาติของมนุษย์ (Human Needs)
2. สาเหตุของพฤติกรรมมนุษย์ (Motive) พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากแรงกระตุ้นหลายด้านเช่น
 - 2.1 ความต้องการบางอย่างรุนแรงกว่าความต้องการอย่างอื่นและยากที่จะตอบสนองให้เกิดความพอใจได้

2.2 การตอบสนองความต้องการต่างๆ มีลำดับขั้นที่แน่นอน โดยความต้องการขั้นต้นต้องได้รับการตอบสนองก่อน

2.3 เมื่อความต้องการแต่ละขั้นได้รับการตอบสนอง มนุษย์จะแสวงหาความต้องการระดับสูงขึ้นโดยอัตโนมัติ

3. การยอมรับสิ่งใหม่หรือความคิดเห็นใหม่ (Adoption of New Ideas) คนเราจะยอมรับสิ่งใหม่หรือความคิดใหม่ ถ้าเขาผ่านกระบวนการต่างๆ 5 ขั้นตอน คือ

3.1 การรับรู้ ก่อนที่คนเราจะยอมรับความคิดหรือการกระทำใหม่ เราจะต้องรับรู้เสียก่อนว่าสิ่งใหม่นั้นเกิดขึ้นแล้ว หรือมีอยู่จริงและเชื่อว่าสิ่งนั้นอาจให้ผลดีหรือเป็นประโยชน์

3.2 ความสนใจ โดยเริ่มหาข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งนั้นให้มากขึ้น

3.3 การประเมินค่า ดูว่าสิ่งใหม่นี้จะเหมาะสมกับเราหรือไม่

3.4 การทดลอง เมื่อประเมินค่าดูแล้วว่าสิ่งใหม่นั้นเหมาะสม ก็จะทดลองปฏิบัติดูเล็กน้อยก่อน

3.5 การยอมรับ เมื่อทดลองแล้วเห็นผลดีที่กว่าเดิมจึงยอมรับความคิดหรือการกระทำใหม่อีกอย่างเต็มที่ และนำมาปฏิบัติต่อไป

4. ความน่าเชื่อถือ (Reliability) คนเราจะยอมรับความคิดใหม่ ถ้าผู้เสนอความคิดเป็นผู้มีความน่าเชื่อถือ คือ

4.1 มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่พูด ถ้าผู้ฟังรู้สึกว่าคุณพูดเป็นผู้มีความรู้เรื่องนั้นเป็นอย่างดี สามารถถ่ายทอดความรู้ความคิดได้ดี ตอบปัญหาได้แจ่มแจ้ง มีไหวพริบ ผู้ฟังก็จะเชื่อถือได้ง่าย นอกจากนี้สิ่งที่มีแนวโน้มว่าจะแสดงถึงความชำนาญของผู้พูด คือ

4.1.1 อายุ

4.1.2 ตำแหน่งผู้นำในสังคม

4.1.3 ความมีเหตุผลและหลักฐานในการพูด ถ้าผู้พูดเสนอข้อเท็จจริง ข้อมูลหลักฐานที่เกี่ยวข้องมาอ้างอิงได้ชัดเจนและพิสูจน์เรื่องที่พูดได้ ผู้ฟังจะเชื่อถือขึ้นมาก

4.2 ความน่าไว้วางใจ การที่ผู้ฟังจะเชื่อถือนั้น ผู้ฟังจะพิจารณาความน่าไว้วางใจของผู้พูดจาก

4.2.1 ความคล้ายคลึงกับผู้ฟัง ผู้พูดที่มีความคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกับผู้ฟังจะได้รับความไว้วางใจมากกว่าผู้พูดที่มีความแตกต่างกับผู้ฟังมาก ทั้งนี้ พิจารณาในด้านเพศ วัย อาชีพ ศาสนา เชื้อชาติ

4.2.2 ลักษณะการพูด ผู้พูดไม่ควรพูดเกินความจริง หรือชักชวนอย่างไม่มีเหตุผล ไปกล่าวร้ายหรือหาผลประโยชน์จากเรื่องส่วนตัวของผู้อื่น ควรให้ความเป็นมิตร จริงใจ และห่วงใยผู้ฟังอย่างแท้จริง จะทำให้ผู้ฟังวางใจ อันจะนำไปสู่ความเชื่อถือต่อไป

5. ลักษณะส่วนบุคคล ผลจากการวิจัยพบว่า ลักษณะส่วนบุคคลมีผลต่อความเชื่อถือและการกระทำอยู่มากเช่น

5.1 เพศ เพศหญิงจะถูกชักจูงโน้มน้าวใจได้มากกว่าเพศชาย

5.2 วัย การโน้มน้าวชักจูงบุคคลที่อยู่ในวัยสูงอายุนำทำได้ไม่มากนัก

5.3 ระดับสติปัญญา คนที่มีระดับสติปัญญาเฉลียวฉลาดมากเท่าใดจะถูกโน้มน้าวชักจูงใจได้น้อยลงเท่านั้น

5.4 การศึกษา ผู้มีพื้นฐานการศึกษาระดับสูงมีแนวโน้มการรับฟังข้อมูลและค้นหาเหตุผล ในขณะที่ผู้ที่มีพื้นฐานการศึกษาน้อยมีแนวโน้มจะเชื่อถือโดยยึดอารมณ์และความคิดเห็นส่วนตัว

5.5 ความมั่นใจในความคิดของตน ผู้มีความมั่นใจในความคิดเห็นของตนต่ำจะกลัวและปิดกั้นความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับตนและต้องการรับฟังความคิดเห็นที่สนับสนุน

5.6 ภูมิหลังในการรับทราบเรื่องราว ถ้าผู้ฟังได้ฟังเรื่องใดเรื่องหนึ่งมานานแล้วจะไม่อยากรับฟังเรื่องนั้นอีกมากนัก แต่ถ้าผู้ฟังยังรับฟังเรื่องนั้นมาน้อย ก็จะยินดีรับฟังมากและมีความลำเอียงน้อย

5.7 บุคลิกภาพภายใน ถ้าผู้ฟังเป็นบุคคลที่มีลักษณะบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยม (Authoritarianism) คือ มีจิตใจมั่นคง ยึดมั่นสิ่งใดสิ่งหนึ่งเหนียวแน่น หรือถ้าผู้ฟังเป็นคนใจแคบ (Closed Minded) คือคิดว่าตนเป็นฝ่ายถูกเสมอ มองโลกในแง่ร้าย จะไม่ยอมรับความคิดใหม่ๆ ที่ไม่ตรงกับความคิดเห็นเดิมของตน ส่วนผู้ฟังที่เป็นคนใจกว้าง (Open Minded) มองโลกในแง่ดี จะเปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่แล้วประมวลข่าวสารมาพิจารณาอย่างมีเหตุผล (ทัศนีย์ ทานตวณิช, 2529 : 157-161)

จากหลักการต่างๆข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การจะพูดให้บุคคลเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อและพฤติกรรมที่เคยปฏิบัติกันไม่ใช่เรื่องที่จะกระทำได้ง่าย แต่ก็ไม่ใช่จะกระทำไม่ได้เสียทีเดียว เพียงแต่ผู้พูดจะต้องมีความรู้ในหลักจิตวิทยาในขั้นพื้นฐานของมนุษย์เป็นอย่างดี และเป็นผู้ที่มีความสามารถด้านการพูดเป็นพิเศษก็จะสามารถจูงใจให้บุคคลมีความเห็นคล้อยตามได้

ดังนั้นการวิเคราะห์ว่าทฤษฎีในสามกึ่งในการวิจัยครั้งนี้จะใช้ทฤษฎีจิตวิทยาร่วมกับการใช้ศิลปะการพูดตามแนวคิดและคำอธิบายที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

1. ทฤษฎีทางจิตวิทยา

วิรัช ลภีรัตนกุล ทศนีย์ ทานตวณิชย์ ลักษณะ สตะเวทิน และอัมพร สุขเกษม กล่าวไว้ตรงกันว่า หลักการที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้การพุดจูงใจประสบความสำเร็จนั้น ผู้พุดจะต้องรู้ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ (วิรัช ลภีรัตนกุล. 2526 : 52 ; ทศนีย์ ทานตวณิชย์. 2529 : 175 ; ลักษณะ สตะเวทิน. 2536 : 70 และอัมพร สุขเกษม. 2538 : 8) ดังนั้นทฤษฎีทางจิตวิทยาที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์คือ ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ และทฤษฎีเกี่ยวกับการโน้มน้าวใจ ดังนี้

1. ทฤษฎีความต้องการพื้นฐานของมนุษย์

เอ.เอช.มาสโลว์ ได้อธิบายความต้องการของมนุษย์ (Human Needs) สามารถแบ่งออกได้เป็นชั้นๆ จากชั้นต่ำสุด คือความต้องการทางสรีระและชั้นที่สูงที่สุด คือความต้องการที่จะประสบความสำเร็จ ซึ่งเรียงตามลำดับได้เป็น 5 ชั้น ดังนี้

1.1 ความต้องการทางสรีระ (Physical Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่สุดของมนุษย์ได้แก่ ความต้องการอากาศ อาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย การออกกำลังกาย การขับถ่าย

1.2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) เป็นความต้องการขั้นสูงขึ้น เมื่อความต้องการขั้นพื้นฐานได้รับการตอบสนองแล้ว เช่น ต้องการความมั่นคงปลอดภัยในการทำงาน ต้องการสวัสดิภาพในการดำรงชีวิตอยู่ เป็นต้น

1.3 ความต้องการในความรักและความเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging Needs) เช่น ความต้องการเป็นที่ยอมรับในหมู่เพื่อนฝูงและสังคม ต้องการเป็นสมาชิกของสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ต้องการมีความรักต่อผู้อื่น และต้องการให้ผู้อื่นรักตน ต้องการแสดงความเป็นเจ้าของ เป็นต้น

1.4 ความต้องการมีหน้ามีตา มีชื่อเสียงเกียรติยศ และได้รับการยกย่อง (Self Esteem Needs) มนุษย์ทุกคนต้องการมีชื่อเสียงและการยกย่องนับถือจากผู้อื่น เช่น เมื่อประสบความสำเร็จในการทำงาน ก็ต้องการได้รับการยกย่องชมเชยจากผู้อื่น เป็นต้น

1.5 ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จและภาคภูมิใจในผลงาน (Self Actualization) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ เช่น ความต้องการที่จะทำงานอย่างเต็มความสามารถเพื่อให้สัมฤทธิ์ผลสูงสุด ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในผลงานที่ตนได้กระทำ

2. ทฤษฎีการโน้มน้าวใจของเรมอนด์ รอสส์ (Remond Ross)

เรมอนด์ รอสส์ ศาสตราจารย์ชาวอเมริกันทางจิตวิทยาได้อธิบายถึงหลักจิตวิทยาที่ใช้ในการโน้มน้าวใจมนุษย์ โดยได้รวบรวมคำที่มีความหมายเฉพาะต่างๆ ที่ปรากฏบ่อยๆ ในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์โดยเรียกว่า Motive Terms ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่ในบางครั้งมนุษย์ใช้เป็นแรงผลักดันในการจะทำหรือไม่ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด คำทั้งหมดที่รอสส์รวบรวมไว้มีทั้งสิ้น 44 คำ แต่ในที่นี้คัดมาเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ ได้แก่

1. Hunger	ความหิว
2. Pleasure	ความรื่นรมย์
3. Rest	ความผ่อนคลาย การหย่อนอารมณ์
4. Health	ความมีสุขภาพ
5. Protection	ความคุ้มครองอย่างปลอดภัย
6. Group Spirit	การแสดงน้ำใจต่อหมู่คณะ
7. Fear	ความกลัว
8. Cooperation	ความร่วมมือ
9. Conflict	ความขัดแย้ง
10. Value	ค่านิยม
11. Approval	ความเห็นชอบจากวงสังคม
12. Domesticity	การชอบบ้านเรือน
13. Power	การมีอำนาจ
14. Appetizing	ความอยากในรสและกลิ่น
15. Comfort	ความสบาย
16. Fighting	การชอบต่อสู้
17. Safety	ความปลอดภัย
18. Anger	ความโกรธ
19. Graciousness	ความชอบหมู่เหล่า
20. Acquisition	การได้มาซึ่งทรัพย์สินของ
21. Companionship	การชอบมีเพื่อน
22. Sympathy	ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
23. Sex	ความต้องการด้านกามารมณ์
24. Reputation	ความมีชื่อเสียง
25. Competition	การแข่งขัน
26. Ambition	ความทะเยอทะยาน
27. Curiosity	ความอยากรู้อยากเห็น
28. Enjoyment	ความบันเทิงใจ
29. Devotion	การอุทิศตัว
30. Social Distinction	ความมีชื่อเสียงในสังคม
31. Wealth	ความมั่งคั่ง
32. Adventure	การชอบผจญภัย
33. Independence	ความมีอิสรภาพไม่ต้องพึ่งพาใคร
34. Property	การชอบทรัพย์สินสมบัติ

35. Achievement. การไฝ่สัมฤทธิ์
(อรรถรณ ปิณฑนโธวาท. 2526 : 120-121)

3. ทฤษฎีการจูงใจของมอนโร

สมจิต ชิวปรีชา และลักษณะ สตะเวทิน กล่าวว่าเทคนิคในการถ่ายทอดความคิดเพื่อให้ผู้ฟังคล้อยตาม ควรเป็นไปตามลำดับขั้นตอนตามทฤษฎีการจูงใจของมอนโร โดยเรียงลำดับไว้ 5 ขั้นตอนคือ

1. สร้างความสนใจ (Attentions Step) เป็นขั้นตอนในการกระตุ้นให้ผู้ฟังเกิดความตั้งใจและสนใจในการฟัง
2. สร้างความต้องการ (Need Step) เป็นขั้นตอนในการสร้างความต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ฟัง โดยวิธีการชี้แจงหรืออธิบาย
3. การสนองความต้องการ (Satisfaction Step) ผู้พูดจะต้องพยายามเสนอข้อคิดต่างๆที่จะทำให้ผู้ฟังรู้สึกพอใจ และยินดีที่จะให้ความร่วมมือด้วย
4. สร้างมโนภาพ (Visualization Step) ผู้พูดต้องพยายามใช้ถ้อยคำให้ผู้ฟังเห็นภาพ
5. ลงมือปฏิบัติ (Action Step) เป็นขั้นสุดท้ายที่ผู้พูดจะเรียกร้องหรือทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์เห็นด้วย และลงมือกระทำหรือปฏิบัติตามในทันที (สมจิต ชิวปรีชา, 2531 : 86-87 และลักษณะ สตะเวทิน, 2536 : 72)

2. การใช้ศิลปะในการพูด

1. หลักของอริสโตเติล

อริสโตเติลอธิบายว่าผู้พูดจะโน้มน้าวใจผู้ฟังด้วยปัจจัย 3 อย่าง คือ

- 1.1 บุคลิกของผู้พูดเอง
- 1.2 อารมณ์และความรู้สึกที่ผู้พูดจะก่อให้เกิดในตัวผู้ฟัง
- 1.3 เหตุผลที่ผู้พูดหยิบยกมาเสนอให้ผู้ฟัง

1.1 บุคลิกของผู้พูดเป็นสาเหตุของการโน้มน้าวที่สำคัญของการพูด เมื่อผู้ฟังไม่รู้จักเรื่องที่จะฟัง เมื่อความเห็นถูกแบ่งแยกเมื่อนั้นบุคลิกของผู้พูดมีความหมายมาก บุคลิกของผู้พูดเป็นวิธีการที่มีผลมากที่สุดในการโน้มน้าวใจ (Cooper. 1960 : 8-9) การโน้มน้าวใจด้วยบุคลิกมาจากเหตุ 3 ประการ คือ

ประการแรก ผู้พูดต้องเป็นผู้มีสติปัญญาลึกซึ้ง (Intelligence)

ประการที่สอง ผู้พูดต้องแสดงให้เห็นว่ามีความปรารถนาดีต่อผู้ฟัง (Good Will)

ประการที่สาม ผู้พูดต้องแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มีนิสัยดี มีอยู่ในศีลธรรม (Good Character)

1.2 อารมณ์ ความรู้สึกที่ผู้พูดจะก่อให้เกิดในตัวผู้ฟัง อริสโตเติลกล่าวว่า ในการที่จะใช้อารมณ์มาโน้มน้าวใจคนฟัง จะต้องทำจิตใจของผู้ฟังให้อยู่ในสภาพที่ถูกต้องเสียก่อน (Right State of Mind) ซึ่งหมายถึง ผู้พูดมีหน้าที่พูดจนผู้ฟังเกิดความรู้สึกเช่นเดียวกับผู้พูด อารมณ์ที่อริสโตเติลกล่าวถึง ได้แก่ ความโกรธ (Anger and

Mildness) ความเป็นเพื่อนและความเป็นศัตรู (Friend and Enmity) ความกลัวและความกล้า (Fear and Boldness) ความละอายและความไม่ละอาย (Shame and Shamelessness) ความเมตตากรุณา (Bene Volence) ความสงสาร (Pity) ความขุ่นเคือง (Indignation) ความริษยา (Envy) ความอยากได้ด้อยกว่าผู้อื่น (Emulation) ความดูแคลน (Contemp)

1.3 เหตุผลที่ผู้พูดหยิบยกมาเสนอต่อผู้ฟัง อริสโตเติลจำแนกไว้เป็นสองประเภท คือ เหตุผลที่มาจากตัวอย่าง (Example) และเหตุผลที่มาจากเอนธิมีมส์ (Enthymemes)

อริสโตเติลได้แบ่งตัวอย่างออกเป็นสองประเภท ประเภทแรกได้แก่ ตัวอย่างที่เป็นเรื่องจริงจากประวัติศาสตร์ ประเภทที่สอง ได้แก่ ตัวอย่างที่ผู้พูดแต่งขึ้น

เอนธิมีมส์ที่นำมาประยุกต์ใช้ได้ในประเทศไทยมี 25 ชนิด คือ

1.3.1 สิ่งตรงข้าม (Opposites)

1.3.2 สิ่งที่สัมพันธ์กัน (Correlative Terms)

1.3.3 มากหรือน้อย (More or Less)

1.3.4 เงื่อนไขตามกำหนดเวลา (Considerations of Time)

1.3.5 คำพูดของฝ่ายตรงข้ามย้อนโจมตีเขาเอง (Opponent's Utterance Turns Against Him)

1.3.6 คำจำกัดความ (Definition)

1.3.7 การแบ่ง (Division)

1.3.8 อุปมาน (Induction)

1.3.9 ข้อยอมรับที่มีอยู่แล้ว (Eseistent Decisions)

1.3.10 จากส่วนไปสู่ทั้งหมด (From The Parts of The Whole)

1.3.11 ผล (Simple Consequences : Good and Bad)

1.3.12 ผลที่ไขว้กัน (Crisscross Consequences)

1.3.13 ความคิดภายในและการกระทำภายนอก (Inward Thoughts and Outward Show)

1.3.14 ผลที่ได้สัดส่วนกัน (Proportional)

1.3.15 ผลที่เหมือนกันมาจากสิ่งที่เกิดก่อนที่เหมือนกัน (Identical Results : Identical Antecedents)

1.3.16 ทางเลือกที่เปลี่ยนไป (Altered Choices)

1.3.17 มูลเหตุจูงใจ (Attributed Motive)

1.3.18 สิ่งยวนใจและสิ่งยับยั้ง (Incentive and Deterrents)

1.3.19 ที่เกิดขึ้นที่น่าเชื่อ (Incredible Occureness)

1.3.20 ความจริงที่ขัดแย้งกัน (Conflicting Facts)

1.3.21 การจัดการกับเรื่องอื้อฉาว (How to Meet Slander)

1.3.22 จากเหตุถึงผล (From Cause to Effect)

1.3.23 ทางปฏิบัติ (Course of Action)

1.3.24 การปฏิบัติเปรียบเทียบกัน (Actions Compared)

1.3.25 ความผิดครั้งก่อนๆ (Previous Mistakes)

(อรรถาธิบาย ปิลันธน์โอวาท. 2526 อ้างอิงมาจาก Cooper. 1960 : 102-107)

2. หลักการโน้มน้าวสมัยใหม่

แนวทางวาทะทฤษฎีสมัยใหม่ได้ประยุกต์มาจาก Rhetoric ของอริสโตเติลในการวิเคราะห์ตามหลัก การโน้มน้าวใจสมัยใหม่ ต้องวิเคราะห์โดยดูสิ่งต่อไปนี้

2.1 วิเคราะห์ดูความน่าเชื่อถือของผู้พูด

2.2 วิเคราะห์อารมณ์ที่ผู้พูดใช้โน้มน้าวใจผู้ฟัง

2.3 วิเคราะห์เหตุผลพยานหลักฐานที่ผู้พูดใช้

ในเรื่องของหลักฐานนั้นมีการจัดแบ่งออกได้เป็นประเภท ดังนี้

1. การยกตัวอย่าง (Examples) ซึ่งอาจมาในสามรูปแบบ คือ ตัวอย่างโดยละเอียดจากเรื่องจริง ตัวอย่างย่อๆ เพียงคำสองคำและตัวอย่างที่แต่งสมมติขึ้น ซึ่งมักเป็นเรื่องในอนาคต

2. การใช้สถิติ (Statistics)

3. การใช้พยาน (Testimony)

4. การเปรียบเทียบ (Analogy or Comparison) การเปรียบเทียบแบ่งเป็นสองชนิด คือ เปรียบเทียบโดยภาพพจน์ (Figurative) และเปรียบเทียบของชนิดเดียวกัน (Literal) การใช้ข้อเปรียบเทียบในการโน้มน้าวใจเป็นหลักฐานที่อ่อน ดังนั้นการนำข้อพิสูจน์ชนิดอื่นมาสนับสนุนด้วยทำให้ประเด็นแข็งแกร่งยิ่งขึ้น

5. รายละเอียด (Details) หมายถึง ลักษณะต่างๆหรือส่วนต่างๆของวัตถุชิ้นหนึ่งของเหตุการณ์หนึ่งๆหรือของความคิดรวบยอดความคิดใดความคิดหนึ่ง โดยการให้รายละเอียดที่จำเพาะเจาะจง ผู้พูดสามารถทำให้ผู้ฟังเข้าใจอย่างกระจ่างได้ในเรื่องที่พูด

6. การพรรณนาความ (Description) การพรรณนาความเป็นกระบวนการบอกเล่าถึงรูปร่างหน้าตา ลักษณะหรือบรรยากาศของเหตุการณ์ สถานที่ วัตถุหรือประสบการณ์ โดยขึ้นอยู่กับ การสังเกตการณ์ หรือความรู้สึกของผู้พูด ประโยชน์ของการพรรณนาความก็คือ ช่วยให้ผู้ฟังได้เห็นภาพชัดเจน เกี่ยวกับสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง

7. การบอกเล่า (Narration) การบอกเล่าเป็นการบรรยายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลา เรื่องเล่าส่วนตัวแทบทั้งหมด เป็นการบอกเล่าประเภทนี้

การแสดงผลเหตุผล (Reasoning) การแสดงผล เหตุผล คือ การดึงข้อสรุปออกมาจากหลักฐาน การแสดงผลเหตุผลมี 3 ประเภท

1.การแสดงผลแบบนิรนัย (Deductive Reasoning) เป็นการดึงข้อสรุปจากสัจพจน์ (Axiom) หรือการทำข้อสรุปจากสิ่งที่ยอมรับทั่วไปไปสู่กรณีเฉพาะ

2. การแสดงเหตุผลแบบอุปนัย (Inductive Reasoning) คือ การแสดงเหตุผลจากตัวอย่าง จากกรณีเฉพาะไปสู่กรณีทั่วไป

3. การแสดงเหตุผลโดยโยงจากเหตุไปสู่ผล หรือจากผลไปสู่เหตุ (Reasoning from Causal Relationships) การแสดงเหตุผลแบบนี้อาจแสดงเหตุผลได้ 3 ลักษณะ

- 1) โยงจากเหตุไปหาผล
- 2) โยงจากผลกลับมาหาเหตุ
- 3) โยงจากผลอันหนึ่งไปสู่ผลอีกอันหนึ่ง

(อรรถาธิบาย ปิณณโกวิท. 2526 : 69-76)

3. หลักการจูงใจของ เดล คาร์เนลกี

เดล คาร์เนลกี ได้พูดถึงวิธีปฏิบัติเพื่อจูงใจผู้ฟัง และวิธีเปลี่ยนแปลงทัศนคติผู้อื่นไว้ ดังนี้

3.1 ไม่ควรใช้วิธีโต้เถียง แต่ควรใช้วิธีหลีกเลี่ยงในการพุดจูงใจ เพราะความคิดเห็นของผู้ฟัง จะไม่ยอมเปลี่ยนได้ง่ายๆ ไม่ว่าจะเถียงกันอย่างไรก็ตาม เดล คาร์เนลกี กล่าวว่า “คนที่จำใจต้องเชื่อในสิ่งที่เขาไม่เชื่อ ความคิดเห็นของผู้นั้นจะไม่ยอมเปลี่ยนแปลง”

3.2 จงเคารพต่อความคิดเห็นของอีกฝ่ายหนึ่ง อย่ามองว่าผู้ฟังเป็นผู้ผิด เพราะการทำเช่นนั้น เป็นการดูถูกและจะทำให้ไม่สามารถจูงใจต่อไปได้

3.3 ตัวผู้พุดผิด จงรับผิดชอบอย่างไม่รอช้าและรับผิดชอบหนักแน่น

3.4 จงเริ่มต้นด้วยมิตรไมตรี จะทำการจูงใจได้ง่าย

3.5 จงทำให้อีกฝ่ายหนึ่งตอบรับว่า “ใช่” “ถูก” ฯลฯ ในทันทีที่เริ่มพุด

3.6 จงปล่อยให้ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้พุดเป็นส่วนมากในการสนทนา

3.7 จงทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเกิดความรู้สึกว่า ความคิดที่ผู้พุดจูงใจนั้นเป็นความคิดร่วมกัน

3.8 จงพยายามอย่างสุจริตใจที่จะมองสิ่งต่างๆ ในแง่คิดเห็นของอีกฝ่ายหนึ่ง

3.9 จงเห็นอกเห็นใจต่อความรู้สึกนึกคิดของอีกฝ่ายหนึ่ง

3.10 จงขอรับรองโดยการกระตุ้นให้อีกฝ่ายรู้สึกว่าการจูงใจเป็นการกระทำที่ดีงาม

3.11 จงแสดงความคิดเห็นให้เป็นที่เราใจ

3.12 จงพุดทักทายเพื่อให้เกิดการกระทำตาม

(ลักษณะ สตะเวทิน. 2536 : 74 อ้างอิงมาจาก อาษา ขอจิตต์เมตต์. 2526)

3. งานวิจัยเกี่ยวกับการพุดจูงใจ

รัตนภรณ์ บางจริง ได้วิเคราะห์ปรากฏการณ์ของพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) พบว่า การนำเสนอธรรมของท่าน มีกลวิธีในการนำเสนอ 4 วิธี คือ การเสนอโดยการใช้อำพุดเชื่อมโยง การเสนอโดยใช้ตัวอย่าง การเสนอโดยตรง และการนำเสนอโดยอาศัยแนวเทียบ วิธีที่ท่านใช้มากที่สุด คือ การใช้การพุดเชื่อมโยงจากเหตุ

การณ์ หรือเรื่องราวเข้าสู่หลักธรรมที่ต้องการจะสอน รองลงมาใช้การเล่าเรื่องของบุคคลที่ประพฤติธรรม หรือเล่าเรื่องจากประสบการณ์ที่ได้พบเห็นจากการเดินทางไปต่างประเทศบ้าง ในประเทศบ้าง และการเล่าเรื่องที่ได้รับมาเป็นตัวอย่างทั้งในทางที่ดีและไม่ดี (รัตนกรณ์ บางจริง. 2537)

4. งานวิจัยเกี่ยวกับการพูดในสามก๊ก

สุนันท์ พวงพุ่ม ศึกษาสารของผู้ประพันธ์สามก๊กฉบับต่างๆ ในภาษาไทย พบว่า สามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง(หน) กับสามก๊กฉบับแปลใหม่ของวรรณไว พัธโนทัย มีสาระสำคัญเกี่ยวกับอุบายการเมืองและการสงคราม และสามารถใช้หลักการอย่างเดียวกันในทางการทูต การปกครอง และการสงคราม มาศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบได้ (สุนันท์ พวงพุ่ม. 2528)

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวข้องที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยได้รับความรู้ความเข้าใจในเรื่องการวิเคราะห์วาทะในการพูดจูงใจ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะนำมาเป็นแนวทางสำหรับวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์วาทะจูงใจในสามก๊ก” ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมาย

บทที่ 2

วาทะจงใจที่ปรากฏในสามก๊ก

การพูดจงใจเป็นการพูดที่ผู้พูดมีจุดมุ่งหมายเพื่อชักชวน เคลี้ยกล่อม โน้มน้าวใจผู้ฟัง หรือชักนำให้ผู้ฟังเชื่อถือ ศรัทธาและปฏิบัติตาม ด้วยลักษณะดังกล่าวนี้ จึงพบว่าในเรื่องสามก๊กก็มีการใช้วาทะเพื่อการจงใจอยู่มาหลายครั้ง ทั้งนี้เพราะเรื่องสามก๊กเป็นเรื่องราวที่กล่าวถึงการช่วงชิงอำนาจและการทำศึกสงคราม และวิธีการที่จะได้ชัยชนะโดยการจงใจ ย่อมดีกว่าการได้ชัยชนะโดยใช้กำลัง ดังนั้นตัวละครสำคัญในเรื่องสามก๊กจึงมักเลือกใช้วิธีพูดโน้มน้าวใจเพื่อจงใจให้ฝ่ายเดียวกันเห็นคล้อยตาม ยอมปฏิบัติตามแนวทางที่จะเป็นประโยชน์ร่วมกัน และใช้วิธีการพูดโน้มน้าวชักชวนเพื่อสร้างพันธมิตรใหม่ๆให้เพิ่มขึ้น รวมทั้งใช้วิธีการดังกล่าวเพื่อทำลายพันธมิตรของฝ่ายตรงข้าม อันจะทำให้ฝ่ายตรงข้ามอ่อนกำลังลง

การศึกษาวิเคราะห์วาทะจงใจในสามก๊กในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกเฉพาะวาทะจงใจที่มีผลต่อการดำเนินเรื่องให้เกิดเหตุการณ์สำคัญ จึงใช้สถานการณ์จงใจเป็นเกณฑ์ตัดสินกำหนดแต่ละวาทะ การศึกษาวิเคราะห์วาทะให้ถูกต้องชัดเจน นอกจากจะวิเคราะห์ผู้พูดและผู้ฟังแล้ว ความเข้าใจเนื้อหาเรื่องราว เป้าหมายการจงใจ สถานการณ์ขณะใช้วาทะนั้นก็เป็นความจำเป็น วาทะจงใจที่นำมาวิเคราะห์ซึ่งมีผลต่อการดำเนินเรื่องมีทั้งหมด 32 วาทะ ดังนี้

วาทะลำดับที่ 1 ขันทีทั้งสิบใช้วาทะจงใจพระเจ้าเลนเต้ให้ทรงเชื่อว่าพวกตนเป็นผู้บริสุทธิ์

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์ที่ว่าพระเจ้าเลนเต้ทรงเป็นกษัตริย์ที่ได้ตั้งอยู่ในทศพิษราชธรรม มิได้เอาใจใส่ต่อการบริหารราชการแผ่นดิน ทรงไว้ว่างพระทัยพวกขันที ปล่อยให้ขันทีใช้อำนาจแสวงหาผลประโยชน์ โดยเฉพาะขันทีทั้งสิบซึ่งมีเทาจืดเป็นหัวหน้า ทำให้เหล่าขุนนางและอาณาประชาราษฎร์ได้รับความเดือดร้อนกันถ้วนหน้า ไม่ว่าใครจะกราบทูลถึงพฤติกรรมชั่วร้ายของเหล่าขันที พระองค์ก็ไม่ทรงเชื่อ ด้วยเหตุนี้ทำให้เกิดโจรผู้ร้ายปล้นสะดมเป็นอันมาก ในบรรดากลุ่มโจรดังกล่าวมีโจรกลุ่มหนึ่งซึ่งเรียกกันว่าโจรโพกผ้าเหลือง เป็นกลุ่มโจรที่มีสมัครพรรคพวกมากที่สุด มีเตียวก๊กเป็นหัวหน้า ซึ่งเตียวก๊กนี้ได้คิดการใหญ่จะยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน โดยมีฮองสีขันทีซึ่งเป็นหนึ่งในขันทีทั้งสิบเป็นไส้ศึกให้เตียวก๊กยึดอำนาจแผ่นดิน จึงทำให้มีผู้รักชาติรวมกันเพื่อต่อสู้กับพวกขบถ ในจำนวนนี้มีชาวเมืองตุนกวนคนหนึ่งชื่อเล่าปี่ ซึ่งเป็นเชื้อวงศ์พระเจ้าฮั่นก่เต้ เตียวหุยพ่อค้าหมูชาวเมืองตุนกวนเช่นเดียวกัน และชาวเมืองฮองต้งโกเหลียงอีกคนหนึ่งชื่อกวนอู ทั้งสามคนสาบานเป็นพี่น้อง ร่วมกันอาสาปราบโจรจนสำเร็จ

อย่างไรก็ตามเตียวก๊กเตียวซุนซึ่งเป็นกลุ่มโจรโพกผ้าเหลืองที่หนีรอดจากการถูกปราบปราม ได้รวบรวมสมัครพรรคพวกเพื่อก่อการขบถอีกครั้ง บรรดาหัวเมืองได้มีหนังสือแจ้งข่าวขบถมายังเมืองหลวง แต่ขันทีทั้งสิบปิดบังไว้ไม่กราบทูลพระเจ้าเลนเต้ เล่าได้ซึ่งเป็นพี่เลี้ยงพระเจ้าเลนเต้เกรงว่าราชสมบัติจะตกเป็นของโจรกลุ่มนี้ จึงมีความคิดว่าสมควรที่ตนเองจะกราบทูลพระเจ้าเลนเต้ให้ทรงทราบเกี่ยวกับพฤติกรรมของขันทีทั้งสิบ ดังนั้นวันหนึ่งขณะพระเจ้าเลนเต้กำลังทรงสำราญพระราชฤทัยอยู่ในสวนดอกไม้ เล่าได้จึงเข้าเฝ้ากราบทูลกล่าวโทษขันทีทั้งสิบ พระเจ้าเลนเต้ไม่ทรงเชื่อ ตันต๋ากราบทูลกล่าวโทษซ้ำอีกครั้งก็ไม่ทรงเชื่อ ขันทีทั้งสิบแม้ทราบพระเจ้าเลนเต้ไม่ทรงเชื่อเล่าได้และตันต๋า แต่ก็เกรงว่าหากพระเจ้าเลนเต้จะทรงระแวงภัยอาจจะมาถึงพวกตนได้ จึงกราบทูลจงใจพระเจ้าเลนเต้ให้ทรงเชื่อว่าพวกตนเป็นผู้บริสุทธิ์

วาทะลำดับที่ 2 อ้วนเสี้ยวใช้วาทะจงใจโฮจิ้นซึ่งเป็นผู้สำเร็จราชการให้ฆ่าขันที่ทั้งสิบ

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์ภายหลังจากพระเจ้าเลนเต้สวรรคต เกนหวนร่วมมือกับขันที่ทั้งสิบ คิดกำจัดโฮจิ้น แต่โฮจิ้นรู้ตัวเสียก่อน จึงนำกำลังทหารทำการกวาดล้างเกนหวนและพวก เกนหวนหลบหนีเข้าไปในสวนดอกไม้และถูกยุบแสงขันที่ฆ่าตาย ถัดจากนั้นขันที่ทั้งสิบจึงเข้าเฝ้านางโฮเฮาเพื่อขอความช่วยเหลือ นางโฮเฮาจึงขอให้โฮจิ้นพี่ชายไว้ชีวิตขันที่ทั้งสิบ ซึ่งโฮจิ้นก็รับคำ แต่อ้วนเสี้ยวไม่เห็นด้วยกับการที่จะไว้ชีวิตขันที่ อ้วนเสี้ยวจึงพุดจงใจโฮจิ้นซึ่งเป็นผู้สำเร็จราชการให้ฆ่าขันที่ทั้งสิบ เนื่องจากขันที่เหล่านั้นมีพฤติกรรมเป็นขบถและประสกร์ร้ายต่อโฮจิ้น แต่การจงใจของอ้วนเสี้ยวไม่สำเร็จในครั้งแรก

ต่อมาเมื่อโฮจิ้นส่งคนไปลอบฆ่านางตั้งไทฮอ ขันที่ทั้งสิบรู้เรื่องนี้จึงเปิดเผยให้คนในวังรู้ทั่วกัน พร้อมกับใส่ความโฮจิ้นว่าหวังชิงราชสมบัติ อ้วนเสี้ยวจึงจงใจโฮจิ้นเป็นครั้งที่สองให้กำจัดขันที่ทั้งสิบ

วาทะลำดับที่ 3 ตันหลิมและโจโฉใช้วาทะจงใจโฮจิ้นให้เลิกล้มความคิดที่จะใช้กำลังกองทัพจากหัวเมืองเป็นเครื่องมือต่อรองนางโฮเฮาให้ส่งตัวขันที่ทั้งสิบมารับโทษ

วาทะนี้มีที่มาสืบเนื่องจากสถานการณ์ขณะที่อ้วนเสี้ยวแนะนำวิธีกำจัดขันที่ทั้งสิบแก่โฮจิ้นอยู่นั้น ตันหลิมและโจโฉซึ่งอยู่ในที่ประชุมด้วยไม่เห็นชอบกับคำแนะนำของอ้วนเสี้ยว ตันหลิมและโจโฉจึงได้พุดจงใจโฮจิ้นเพื่อให้ล้มเลิกความคิดที่จะใช้กำลังกองทัพจากหัวเมืองเป็นเครื่องมือต่อรองนางโฮเฮาให้ส่งตัวขันที่ทั้งสิบมารับโทษ

วาทะลำดับที่ 4 เตียวเหยียงใช้วาทะจงใจนางโฮเฮาให้หลงเชื่อ เรียกโฮจิ้นเข้ามาในพระราชฐานชั้นใน เพื่อพวกตนจะได้กำจัดเสีย

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์เมื่อตั้งโต๊ะเจ้าเมืองซีหลงได้รับหนังสือลับจากโฮจิ้นให้ยกกองทหารมาปราบขันที่ทั้งสิบ จึงจัดกองทัพยกมาตั้งค่ายอยู่นอกกำแพงเมือง ขาวนี้ล่วงรู้ไปถึงขันที่ทั้งสิบ ขันที่ทั้งสิบจึงลงความเห็นว่ เหตุการณ์ครั้งนี้เกิดขึ้นเพราะโฮจิ้นต้องการทำร้ายพวกตน จึงวางแผนกำจัดโฮจิ้นด้วยการให้นายทหารคนสนิทหาสิบคนถืออาวุธแอบซ่อนอยู่ข้างซุ้มประตูวังข้างในเพื่อคอยฆ่าโฮจิ้น ส่วนเตียวเหยียงรับหน้าที่เกลี้ยกล่อมให้นางโฮเฮาเรียกตัวโฮจิ้นเข้าเฝ้า

วาทะลำดับที่ 5 ลิซกใช้วาทะจงใจลิโป้ให้ผลจากเต็งหวนมายู่กับตั้งโต๊ะ

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์หลังจากโฮจิ้นถูกฆ่าตาย ตั้งโต๊ะกำจัดขันที่ทั้งสิบได้แล้วเข้ายึดอำนาจในเมืองหลวงกระทำการหยามช้ำต่างๆ ขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยต่างไม่กล้าแสดงตัวเป็นปฏิปักษ์กับตั้งโต๊ะ มีแต่เต็งหวนเท่านั้นที่แสดงออกอย่างเปิดเผย เพราะเต็งหวนมียุทธบุณธรรมคนหนึ่งชื่อลิโป้ ซึ่งเป็นผู้มีความสามารถในการรบหาผู้เสมอเหมือนมิได้ ลิโป้จะอยู่ข้างกายคอยคุ้มกันเต็งหวนตลอดเวลา ทำให้ตั้งโต๊ะมิกล้ากระทำการรุนแรงกับเต็งหวนเช่นที่ทำกับผู้อื่น ด้วยฝีมือของลิโป้ซึ่งตั้งโต๊ะได้ประจักษ์กับตาของตนเองทำให้ตั้งโต๊ะมีความพอใจใคร่ได้ลิโป้ไว้เป็นกำลังของตน ลิซกนายทหารคนหนึ่งในกองทัพตั้งโต๊ะ ซึ่งเป็นคนบ้านเดียวกับลิโป้รู้จักคุ้นเคยกับลิโป้เป็นอย่างดี ได้อาสาตั้งโต๊ะไปเกลี้ยกล่อมลิโป้

วาทะลำดับที่ 6 โจโลใช้วาทะของใจอุยหองให้สละทรัพย์สินเพื่อเป็นทุนในการระดมผู้คน ม้า และอาวุธสำหรับกำจัดตั้งโต๊ะ

เมื่อตั้งโต๊ะได้ลิโป้เป็นกำลังทหารจึงเหิมเกริมยิ่งขึ้น ทำให้ผู้รักชาติหลายคนเริ่มคิดกำจัดตั้งโต๊ะ โจโลทหารผู้หนึ่งวางแผนจะฆ่าตั้งโต๊ะแต่ไม่สำเร็จ ตั้งโต๊ะรู้ตัวเสียก่อน โจโลจึงหนีออกจากเมืองเดินทางไปหา บิดาชื่อโจโก้เพื่อขอความช่วยเหลือด้านเงินทองมาจัดซื้อม้าและอาวุธสำหรับกอบกู้บ้านเมืองจากตั้งโต๊ะ โจโก้ผู้เป็นบิดาจึงแนะนำให้โจโลไปขอความช่วยเหลือจากอุยหองซึ่งเป็นคนมีทรัพย์สินมาก มีน้ำใจกว้างขวางและซื่อสัตย์ต่อแผ่นดิน

วาทะลำดับที่ 7 ลิฉุยใช้วาทะของใจซุนเกียนไม่ให้ร่วมมือกับกองทัพหัวเมือง

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์ เมื่อโจโลได้ทรัพย์สินจากการบริจาคของอุยหองมาเป็นทุนสำหรับซื้อม้าและอาวุธแล้ว โจโลได้ช่องสมผู้คนที่มีความคิดเหมือนกันได้เป็นจำนวนมาก รวมทั้งเจ้าเมืองจาก 17 หัวเมืองซึ่งมีความเกลียดชังตั้งโต๊ะเช่นเดียวกัน ทั้งหมดได้ผนึกกำลังเป็นกองทัพที่เข้มแข็งโดยมีอ้วนเสี้ยวเป็นแม่ทัพใหญ่ ซุนเกียนเป็นกองทัพหน้าคุมทหารยกไปตีด่านกิสุยก่วน ในการสู้รบครั้งนี้ลิโป้ซึ่งเป็นทหารเอกของตั้งโต๊ะถูกเล่าปี กวนอู เตียวหุย ไ่่ต้งจันต้องหนีกลับเข้าด่าน ตั้งโต๊ะเกิดความไม่มั่นใจในสถานการณ์การรบของตนจึงส่งลิฉุยไปเกลี้ยกล่อมซุนเกียน

วาทะลำดับที่ 8 ลิฉุยใช้วาทะของใจตั้งโต๊ะให้ย้ายเมืองหลวงจากเมืองลกเอียงไปเมืองเตียงฮัน เพื่อแก้ปัญหา

วาทะนี้มีที่มาจากกรณีที่ลิฉุยเกลี้ยกล่อมซุนเกียนไม่สำเร็จ กองทัพ 17 หัวเมืองก็ยกตามติดตามไล่ล่าทุกขณะ ตั้งโต๊ะเกรงว่าตนจะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้จึงปรึกษากับลิฉุยว่าควรจะทำประการใด ลิฉุยจึงแนะนำให้ตั้งโต๊ะย้ายเมืองหลวงเพื่อแก้ไขสถานการณ์สงคราม

วาทะที่ 9 เอียวปิว อู่อ้วนและซุนชองใช้วาทะของใจตั้งโต๊ะให้ล้มเลิกความคิดที่จะย้ายเมืองหลวง

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์ที่ตั้งโต๊ะตกลงใจจะย้ายเมืองหลวงตามคำแนะนำของลิฉุยแล้ว ตั้งโต๊ะจึงนำความคิดของตนไปแจ้งในที่ประชุมขุนนางและออกคำสั่งให้บรรดาขุนนางอพยพไปด้วย เอียวปิว อู่อ้วน และซุนชองไม่เห็นด้วยกับความคิดของตั้งโต๊ะ จึงพูดจูงใจเพื่อให้ตั้งโต๊ะล้มเลิกความคิดที่จะย้ายเมืองหลวง

วาทะลำดับที่ 10 อ้องอ้วนใช้วาทะของใจให้ลิโป้สังหารตั้งโต๊ะ

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์ ภายหลังจากตั้งโต๊ะย้ายเมืองหลวงมาอยู่เตียงฮันเรียบร้อยแล้ว ตั้งโต๊ะยังกระทำการหยาบช้ากว่าแต่ก่อน ทั้งข่มเหงราษฎร กำจัดขุนนางที่มีใช้พวกตนและหมิ่นพระบรม

เดชาภาพ อ่องอันซึ่งเป็นขุนนางผู้ใหญ่ จึงวางแผนกำจัดตั้งโต๊ะ โดยมีนางเตียวเสียนบุตรบุญธรรมเป็นผู้ช่วยให้แผนการนี้ประสบความสำเร็จ แผนซึ่งอ่องอันใช้กำจัดตั้งโต๊ะคือ “แผนนางงาม” เพราะนิสัยตั้งโต๊ะกับลิโป้นั้น “ฝ่าฝืนในสตรีเพศ” อ่องอันจึงวางแผนให้นางเตียวเสียนใช้มารยาศรียั่วให้ตั้งโต๊ะกับลิโป้ผิดใจกัน จากนั้นอ่องอันจึงใช้วาทะเพื่อจูงใจให้ลิโป้สังหารตั้งโต๊ะ

วาทะลำดับที่ 11 ชุนฮกใช้วาทะจูงใจโจโฉไม่ให้ยกทัพไปรบกับเมืองซีจิ๋ว

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์ที่กองทัพลิบเจ็ดหัวเมืองกำจัดตั้งโต๊ะไม่สำเร็จ เพราะความคิดเห็นแตกแยกกันอีกทั้งขาดความสามัคคี โจโฉจึงแยกตัวออกมาและรวบรวมสมัครพรรคพวกปราบปรามบ้านเมืองจนมีกำลังเข้มแข็ง ปกครองหัวเมืองฝ่ายตะวันออก อยู่ ณ เมืองเอียนเสีย โจโฉเกิดความคิดถึงบิดาจึงส่งคนไปรับจะให้มาอยู่ด้วย ระหว่างทางจะมาเมืองเอียนเสีย โตเกียวเจ้าเมืองซีจิ๋วซึ่งมีความเลื่อมใสในตัวโจโฉและต้องการมาทำราชการกับโจโฉ คิดจะเอาโจโฉจึงรับโจโฉกับบิดาโจโฉให้มาพักค้างคืนในเมืองซีจิ๋ว รุ่งเช้าได้สั่งให้เตียวตี่คุมลูกน้องไปส่งโจโฉ แต่เตียวตี่ซึ่งเคยเป็นโจรโพกผ้าเหลืองเกิดความโลภ จึงฆ่าโจโฉทิ้งเอาทรัพย์สินหนีไป

โจโฉมีความโกรธแค้นต่อโตเกียวเจ้าเมืองซีจิ๋ว เพราะเข้าใจว่าโตเกียวฆ่าบิดาของตน จึงคิดจะแก้แค้นแทนบิดา แต่เมื่อทราบข่าวว่าโตเกียวเสียชีวิตแล้ว ช้ายังยกเมืองซีจิ๋วให้เล่าปี โจโฉก็ยังคงมีความแค้นมากยิ่งขึ้น เพราะนอกจากตนเองจะไม่ได้แก้แค้นโตเกียวแล้ว เมืองซีจิ๋วยังตกเป็นของเล่าปีอย่างง่ายดายโดยเล่าปีมิต้องใช้กำลังสู้รบแต่อย่างใด โจโฉจึงคิดจะยกทัพไปรบกับเล่าปี และชุดศพของโตเกียวขึ้นมาสืบให้หายแค้น ชุนฮกไม่เห็นด้วยกับความคิดของโจโฉ จึงกล่าวห้ามปรามโจโฉไม่ให้ยกทัพไปรบกับเมืองซีจิ๋ว

วาทะลำดับที่ 12 ภรรยาอุยกีใช้วาทะจูงใจอุยกีให้เชื่อว่าลิฉุยคิดหักหลัง

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์ภายในเมือง ภายหลังจากกำจัดตั้งโต๊ะสำเร็จตามแผนที่วางไว้ ลิฉุยอุยกีลูกน้องตั้งโต๊ะจะขอมอบตัวเพื่อทำราชการกับอ่องอัน แต่อ่องอันไม่ยอมยกโทษให้ คิดจะกำจัดลิฉุยอุยกีด้วย โดยการสั่งให้ลิโป้เป็นผู้ไปจับ ลิฉุยอุยกีจึงรวบรวมสมัครพรรคพวกต่อสู้กับลิโป้ ลิโป้แม้จะมีฝีมือเหนือกว่าแต่ขาดการวางแผนการรบที่ดี ในที่สุดก็พ่ายแพ้แก่ลิฉุยอุยกี ลิฉุยอุยกีเข้ายึดอำนาจในเมืองหลวงสังหารอ่องอัน และตั้งตัวเป็นผู้สำเร็จราชการ ส่วนลิโป้ได้พาครอบครัวหนีไปอาศัยอยู่กับอ้วนสุด ณ เมืองลำหยง ลิฉุยอุยกีกระทำการหยาบช้าเยี่ยงตั้งโต๊ะ เอียวปิวกับจูฮีเป็นขุนนางผู้ใหญ่ในพระเจ้าเหี้ยนเต้ต่างไม่พอใจพฤติกรรมของลิฉุยอุยกี จึงหาทางกำจัดคนทั้งสอง โดยคิดอุบายเพื่อให้ลิฉุยอุยกีผิดใจกัน อุบายของเอียวปิวอาศัยความซื่อของภรรยาอุยกี กล่าวคือ เอียวปิวให้ภรรยาของตนเองไปบอกแก่ภรรยาอุยกีว่าอุยกีลักลอบเป็นชู้กับภรรยาของลิฉุย ภรรยาของอุยกีเชื่อในคำบอกเล่านี้ จึงพยายามกีดกันมิให้อุยกีไปมาหาสู่กับลิฉุยเหมือนเช่นเคย ภรรยาอุยกีจึงพูดเพื่อจูงใจอุยกีให้เชื่อว่าลิฉุยคิดหักหลัง

วาทะลำดับที่ 13 หมันทองใช้วาทะจงใจชิลงให้หันมาสวามิภักดิ์ต่อโจโล

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์ที่แผนกจัดลัญญุกย์ของเอียวปัวล้มเหลว เพราะอุบายของภรรยา กุยก์ที่สร้างสถานการณ์ให้กุยก์เข้าใจว่า ลัญญุก์ไม่เชื่อจะได้ระวังตัวไม่ไปบ้านลัญญุก์ กลับกลายให้เกิดเป็น สงครามกลางเมืองระหว่างลัญญุก์กับกุยก์ ทำให้พระเจ้าเหียนเต้ได้รับความเดือดร้อนยิ่งกว่าเดิม

โจโลได้เข้ารับราชการในเมืองลกเอียงตามรับสั่งของพระเจ้าเหียนเต้ โจโลเห็นว่าเมืองลกเอียง อัดคักขัดสนอาหารและถูกเพลิงไหม้ยากที่จะบูรณะได้ จึงอัญเชิญพระเจ้าเหียนเต้เสด็จไปอยู่เมืองฮูโต ระหว่าง ทางโจโลถูกขัดขวางจากชิลงทหารของเอียวฮองกับหันเซียม โจโลพอใจในฝีมือการรบของชิลงอยากได้ตัว ไว้เป็นกำลังฝ่ายตน หมันทองเคยรู้จักกับชิลงจึงรับอาสาไปเกลี้ยกล่อมชิลงให้หันมาสวามิภักดิ์ต่อโจโล

วาทะลำดับที่ 14 ตันเต่งใช้วาทะจงใจลิโป้ให้นายโกรธ

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์ที่โจโลเมื่อรับราชการในพระเจ้าเหียนเต้ ในตำแหน่งมหาอุปราช โจโลได้อำศัยรับสั่งพระเจ้าเหียนเต้ปราบปรามหัวเมืองต่างๆ

ขณะที่โจโลตระเตรียมทหารจะไปตีเมืองซีจิวของลิโป้ ทหารก็มารายงานว่าเตียวสัวเจ้าเมือง อ้วนเซี่ยจะยกมาตีเมืองฮูโต ชุนฮกจึงแนะนำให้โจโลมีหนังสือรับสั่งไปแต่งตั้งลิโป้ เป็นเจ้าเมืองซีจิวและเป็นที่ เป่งตัวจงกุน (เจ้าพระยาปราบโจรฝ่ายตะวันออก) เพื่อเอาใจมิให้ลิโป้คิดตีเมืองฮูโต ขณะที่โจโลยกทัพไปตี เมืองอ้วนเซี่ย อ่องเจ็กซึ่งโจโลใช้ให้ถือหนังสือมาให้ลิโป้บอกแก่ลิโป้ว่า โจโลมีความเมตตาดีไปมากจึงกราบทูล ความชอบให้ลิโป้ได้เป็นขุนนางผู้ใหญ่ ลิโป้มีความยินดี จึงให้ตันท่งมีหนังสือขอบคุณไปมอบแก่โจโล พร้อมกับ กับคุมตัวหันอัน ลูกน้องอ้วนสุดไปมอบแก่โจโลด้วย ตันเต่งเปลี่ยนใจจากลิโป้ ไปเข้าเป็นพวกโจโลกำจัดลิโป้ โจโลจึงแต่งตั้งให้ตันท่งเป็นเจ้าเมืองกองเหลงและมอบตรารับสั่งของพระเจ้าเหียนเต้ เดิมส่วยให้แก่ตันท่งบิดา ของตันท่ง ลิโป้ทราบเรื่องก็โกรธหาว่าตันท่งพุดเอาความดีใส่ตัวกับบิดา ไม่คิดทำเพื่อลิโป้ ลิโป้จะฆ่าตันท่ง ตันเต่งจึงได้ใช้โวหารจงใจลิโป้เพื่อช่วยตนเองและบิดาให้พ้นผิด

วาทะลำดับที่ 15 ตันเต่งใช้วาทะจงใจหันเซียมให้เป็นไส้ศึกให้ลิโป้

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์ที่ฝ่ายอ้วนสุดทราบข่าวว่าลิโป้ทรยศตนไปเข้ากับโจโลก็โกรธ ให้ เตียวหุยเป็นแม่ทัพคุมทหารยี่สิบหมื่นไปรบกับลิโป้ ลิโป้ได้เรียกตันท่ง ตันก๊วย ตันเต่งและนายทหารมาปรึกษา ตันท่งแนะนำให้ลิโป้มีหนังสือไปถึงหันเซียม เอียวฮอง ขอให้ลิโป้เป็นไส้ศึกเพื่อจะเอาชนะศึกครั้งนี้ ลิโป้จึงมอบให้ ตันเต่งถือจดหมายลอบไปพบกับหันเซียม ตันเต่งจึงไปเกลี้ยกล่อมหันเซียมให้เป็นไส้ศึกให้ลิโป้

วาทะลำดับที่ 16 กาเซียงใช้วาทะจงใจเตียวสัวให้ยอมรับไมตรีจากโจโล

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์ขณะที่โจโลกำลังทำสงครามกับเล่าปี่และอ้วนเสี้ยว จึงคิดเกลี้ยกล่อม เตียวสัวให้มาเข้ากับฝ่ายตน โดยให้เล่าห้วถือจดหมายไปเมืองเซียงเอียง มอบจดหมายให้กาเซียงที่ปรึกษาของ เตียวสัว พร้อมกับบอกว่า โจโลให้มาเจรจาขอเป็นพันธมิตรกับเตียวสัว ขณะเดียวกันอ้วนเสี้ยวก็ส่งทหารนำ หนังสือมาเกลี้ยกล่อมเตียวสัวเข้าเป็นพวกด้วยเช่นกัน แต่กาเซียงกลับขับไล่ทหารและฉีกจดหมายของ

อ้วนเสี้ยวทั้ง ทำให้เตียวลี้วตกใจกับการกระทำของกาเซียง เกรงอ้วนเสี้ยวโกรธและยกทัพมาตีเมืองได้ กาเซียงจึงให้เหตุผลเพื่อให้เตียวลี้วตัดสินใจเป็นพันธมิตรกับโจโฉ

วาทะลำดับที่ 17 เตียวเสี้ยวใช้วาทะจงใจกวนอูให้ละทิ้งมาอยู่กับโจโฉ

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์ที่โจโฉยกกองทัพไปปราบเล่าปี่ที่เมืองเสียวฟ่าย เล่าปี่แตกทัพหนีโจโฉไปอยู่กับอ้วนเสี้ยว เมื่อโจโฉได้เมืองเสียวฟ่ายแล้ว ก็ยกทัพไปตีได้เมืองซีจิวและคิดจะยกทัพต่อไปตีเมืองแห่ฝือซึ่งกวนอูเป็นผู้ดูแลแทนเล่าปี่ โจโฉนั้นพึงพอใจในฝีมือของกวนอู คิดจะเกลี้ยกล่อมกวนอูให้เป็นพวกตน แต่เนื่องจากกวนอูนั้นมีความซื่อสัตย์ต่อเล่าปี่ การส่งคนไปเกลี้ยกล่อมโดยตรงคงจะไม่สำเร็จ เทียบหยกจึงเสนอแนะกลยุทธ์ที่ล่อลวงกวนอูให้ออกจากเมือง รวมทั้งป้องกันมิให้กวนอูกลับเข้าเมืองได้อีก กวนอูจึงต้องพาทหารหนีไปอยู่บนเขา เมื่อเห็นกวนอูอับจนหนทาง โจโฉก็ส่งเตียวเสี้ยวซึ่งรู้จักกับกวนอูมาก่อนให้ขึ้นไปเกลี้ยกล่อมกวนอูบนเขาให้ละทิ้งมาอยู่กับโจโฉ

วาทะลำดับที่ 18 เตียวเสี้ยวใช้วาทะจงใจโจโฉให้ยอมรับเงื่อนไขข้อที่สามของกวนอู

วาทะนี้มีที่มาจากเหตุการณ์เมื่อเตียวเสี้ยวเกลี้ยกล่อมกวนอูเป็นผลสำเร็จก็นำความมาแจ้งแก่โจโฉ พร้อมกับบอกเล่าเงื่อนไขข้อสามข้อซึ่งกวนอูขอไว้ โจโฉยอมให้ทุกข้อยกเว้นข้อสาม เตียวเสี้ยวจึงโน้มน้าวใจโจโฉให้ยอมรับเงื่อนไขข้อที่สามของกวนอู

วาทะลำดับที่ 19 จิวยี่ใช้วาทะจงใจโลซกให้มาทำราชการกับซุนกวน ณ เมืองกังต้ง

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์เมื่อซุนเซ็กเจ้าเมืองกังต้งถูกเกาทัณฑ์อาบยาพิษจากทหารเล่าถ้องและเสียชีวิตในเวลาต่อมา และได้มอบหมายให้ซุนกวนผู้น้องปกครองเมืองกังต้งต่อไป ซุนกวนวิตกกังวลว่าตนจะไม่มีความสามารถบริหารบ้านเมืองให้เป็นสุขได้ จึงขอคำแนะนำจากจิวยี่ จิวยี่แนะนำให้ซุนกวนเกลี้ยกล่อมซ่งสุ่มผู้คนที่มีความสามารถไว้มากๆ พร้อมกับเสนอให้ซุนกวนส่งคนไปเกลี้ยกล่อมโลซกซึ่งเป็นผู้มีสติปัญญาความสามารถมากมาอยู่ด้วย ซุนกวนจึงขอให้จิวยี่ทำหน้าที่เกลี้ยกล่อมโลซกในครั้งนี้

วาทะลำดับที่ 20 อองสิ้วใช้วาทะจงใจอ้วนถำให้เลิกล้มความตั้งใจที่จะกำจัดอ้วนซง

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์เมื่อกองทัพอ้วนเสี้ยวเสียที่โจโฉ จนต้องแตกพ่ายหลายครั้ง อ้วนเสี้ยวเสียใจล้มป่วยและเสียชีวิตในเวลาต่อมา ก่อนตายอ้วนเสี้ยวได้ยกเมืองกิ่วให้กับอ้วนซงผู้เป็นบุตรชายคนเล็ก ทำให้อ้วนถำบุตรชายคนโตไม่พอใจคิดกำจัดอ้วนซง เมื่ออองสิ้วที่ปรึกษาเดินทางมาจากเมืองเซียงจิว อ้วนถำจึงเล่าความคิดที่ตนจะกำจัดอ้วนซงแก่อองสิ้ว แต่อองสิ้วไม่เห็นด้วย อองสิ้วจึงโน้มน้าวใจอ้วนถำให้เลิกล้มความตั้งใจที่จะกำจัดอ้วนซง

วาทะลำดับที่ 21 ขงเบ้งใช้วาทะจูงใจขุนกวนให้ทำสงครามกับโจโฉ

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์ที่โจโฉยกทัพซึ่งมีกำลังทหารจำนวนมากมาปราบปรามเล่าปี่ ทำให้เล่าปี่ซึ่งมีกำลังทหารเพียงหยิบมือเดียวเมื่อเทียบกับกำลังทหารในกองทัพโจโฉ ต้องถอยทัพหนีไปตั้งหลัก ณ เมืองกังแฮ ขงเบ้งจึงวางแผนที่จะทำให้โจโฉหันมารบกับขุนกวน เพื่อที่ตนจะได้คอยเก็บเกี่ยวผลประโยชน์โดยไม่ต้องเสียกำลังทหาร ขณะเดียวกันทางเมืองกังตั๋ง ซึ่งได้ยื่นกตัตติศัพท์กองทัพของโจโฉว่ามีกำลังทหารเป็นจำนวนมาก ก็เกรงว่าเมื่อโจโฉชนะเล่าปี่แล้วจะเลยมามีเมืองกังตั๋งต่อ จึงให้โลซกมาสืบข่าวเล่าปี่ และชาวเมืองเกงจิ๋ว เมื่อโลซกมาพบขงเบ้งก็ได้ชวนขงเบ้งที่ปรึกษาของเล่าปี่ไปเมืองกังตั๋งด้วย ขงเบ้งซึ่งได้วางแผนไว้ล่วงหน้าแล้วว่า จะหาวิธีให้ขุนกวนรบกับโจโฉ จึงตามโลซกไปเมืองกังตั๋งแต่โดยดีเพื่อจูงใจขุนกวนให้ทำสงครามกับโจโฉ

วาทะลำดับที่ 22 ขงเบ้งใช้วาทะจูงใจให้จิวยี่ตัดสินใจสนับสนุนขุนกวนให้ทำสงครามกับโจโฉ

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์เมื่อที่ปรึกษาของขุนกวนมีความคิดไม่ลงรอยกัน คือฝ่ายพลเรือนจะให้ยอมอ่อนน้อมโจโฉ ส่วนฝ่ายทหารจะให้ต่อสู้กับโจโฉ ทำให้ขุนกวนตัดสินใจไม่ได้ เกิดความทุกข์นางงอกักไถ่จึงแนะนำให้ขุนกวนเชิญจิวยี่มาปรึกษา พอดีจิวยี่ทราบข่าวโจโฉยกทัพมาเกรงจะยกเข้าตีเมืองกังตั๋งก็รีบมา โลซกนำขงเบ้งเข้าพบจิวยี่เพื่อหวังเสียงว่าจิวยี่จะตัดสินใจเช่นไร จิวยี่แกล้งบอกโลซกว่าตนตัดสินใจจะยอมเป็นพวกโจโฉทำให้โลซกไม่พอใจ เกิดการถกเถียงกัน ขงเบ้งนั้นต้องการจะเกลี้ยกล่อมให้ขุนกวนเข้ากับเล่าปี่ ขงเบ้งจึงใช้อุบายประกอบการพูดจูงใจให้จิวยี่ตัดสินใจสนับสนุนขุนกวนให้ทำสงครามกับโจโฉ

วาทะลำดับที่ 23 จ่าเด็กใช้วาทะจูงใจโจโฉให้ยอมรับอภัยไว้ใ้ในกองทัพ

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์เมื่อขุนกวนตกลงใจเข้ากับฝ่ายเล่าปี่ โดยมีขงเบ้งกับจิวยี่เป็นที่ปรึกษาวางแผนการรบ ความฉลาดและความมีสติปัญญาของคนทั้งสองทำให้โจโฉไม่สามารถรบชนะได้ จึงคิดกลอุบายส่งซัวต่ง ซัวโฮ เข้าไปเป็นไส้ศึกในกองทัพจิวยี่ จิวยี่จึงวางแผนซ่อนกลโจโฉ โดยแกล้งผิดใจกับอภัย และสั่งลงโทษอภัยด้วยการเขียนหลัง 50 ทื่อหน้าทึบที่ปรึกษาและทหาร อภัยแสร้งเขียนจดหมายถึงโจโฉเล่าความเจ็บแค้นของตนและขอพึ่งโจโฉ โดยให้จ่าเด็กปลอมตัวเป็นชาวประมงนำจดหมายไปมอบให้โจโฉ โจโฉให้นำตัวจ่าเด็กเข้าพบเวลาสามยามเศษ แล้วถามเหตุผลที่จ่าเด็กเดินทางมาพบในครั้งนี้ จ่าเด็กจึงเกลี้ยกล่อมโจโฉให้ยอมรับอภัยไว้ใ้ในกองทัพ

วาทะลำดับที่ 24 โจโฉใช้วาทะจูงใจกวนอู เพื่อให้กวนอูไว้ชีวิตและยอมปล่อยโจโฉกับพรรคพวกไป

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์เมื่อจิวยี่วางแผนให้จ่าเด็กเป็นไส้ศึกในกองทัพโจโฉ จนทำให้แผนเผากองทัพเรือโจโฉของจิวยี่ประสบผลสำเร็จ โจโฉต้องพาทหารที่รอดชีวิตหนีขึ้นบก ขงเบ้งได้วางแผนให้เล่าปี่จัดทัพไปดักรับโจโฉระหว่างทาง ขงเบ้งนั้นคาดว่าโจโฉจะต้องพาทหารหนีไปเมืองเกงจิ๋ว กวนอูรับอาสาขงเบ้ง

ไปดักฆ่าโจโลที่ฮัวหยงอันเป็นเส้นทางไปเมืองเกงจิว โจโลพาทหารที่เหลือหนีไปตามเส้นทางที่ขงเบ้งวางแผนไว้ จึงพบกับกวนอู โจโลนั้นจะหนีก็หนีไม่ได้ จะสู้ก็สู้ไม่ได้ เนื่องจากเหลือทหารเพียง 30 คน อีกทั้งแต่ละคนก็เหนื่อยอ่อนและอดโรย เทียหยกจึงแนะนำโจโลให้เข้าไปพบกับกวนอู เพื่อขอให้เปิดทางให้ โจโลจึงโน้มน้าวใจกวนอู เพื่อให้กวนอูไว้ชีวิตและยอมปล่อยโจโลกับพรรคพวกไป

วาทะลำดับที่ 25 ขงเบ้งใช้วาทะจูงใจโลซกให้เห็นใจเล่าปี่ เพื่อจะได้ไม่ต้องคืนเมืองเกงจิวแก่ซุนกวน

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์ที่กองทัพเรือของโจโลพ่ายแพ้แก่กองทัพจิวยี่ ขงเบ้งก็ใช้เล่ห์เข้ายึดเมืองลำกู่ ชงหยง และเมืองเกงจิว จิวยี่และซุนกวนได้ให้โลซกมาทวงเมืองเกงจิวคืนหลายครั้งแต่ก็ไม่สำเร็จ โจโลนั้นมีความโกรธแค้นซุนกวนกับเล่าปี่อยู่ตลอดเวลา คิดหาทางให้สองฝ่ายผิดใจกันเพื่อจะได้กำจัดโดยง่าย จึงกราบทูลพระเจ้าเหี้ยนเต้ให้แต่งตั้งจิวยี่เป็นเจ้าเมืองลำกู่ เพื่อจิวยี่จะได้มีใจกำเริบคิดทำการใหญ่ แล้วความหวังของโจโลก็ประสบความสำเร็จ จิวยี่ส่งโลซกมาทวงเมืองเกงจิวจากเล่าปี่ ขงเบ้งจึงทำอุบายประจบวาทะโน้มน้าวใจโลซกเพื่อให้เห็นใจเล่าปี่ จะได้ไม่ต้องคืนเมืองเกงจิวแก่ซุนกวน

วาทะลำดับที่ 26 เล่าปี่ใช้วาทะจูงใจเตียวสงให้มอบแผนที่เมืองเสฉวนแก่เล่าปี่

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์เมื่อขณะที่เตียวสงเดินทางไปพบโจโลนั้น ขงเบ้งทราบข่าวก็ได้ส่งคนไปสอดแนมดูความเป็นไป เมื่อทราบว่าการเจรจาทางการทูตระหว่างโจโลกับเตียวสงไม่ประสบความสำเร็จ เตียวสงกำลังเดินทางมาเมืองเกงจิว ขงเบ้งได้เตรียมการต้อนรับเตียวสงเป็นอย่างดี และได้ชวนให้เตียวสงอยู่พักในเมืองเกงจิวก่อน โดยหวังจะเอาใจให้เตียวสงมอบแผนที่เมืองเสฉวนให้ เล่าปี่จึงใช้อุบายประจบวาทะจูงใจเตียวสงให้มอบแผนที่เมืองเสฉวนแก่เล่าปี่

วาทะที่ 27 เตียวหุยใช้วาทะจูงใจเจียมหงัน เพื่อให้เข้าเป็นพวก

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์ที่เล่าปี่ผิดใจกับเล่าเจี้ยง ทั้งสองฝ่ายสู้รบกัน ในการรบที่เมืองเล่าเสียฝ่ายเล่าปี่เสียที่ถูกตีแตกต้องถอยทัพกลับเข้าด่านโปลิก้วน ในการสู้รบครั้งนี้ เล่าปี่สูญเสียบังทองทหารเอก เตียวหุยยกทัพมาตีด่านโปลิก้วน เล่าปี่เห็นเหลือกำลังจึงมีหนังสือเชิญขงเบ้งมาช่วย ขงเบ้งให้เตียวหุยเป็นทัพบุกเข้าไปคอยรับทัพหลวง ขณะที่ยกทัพมาถึงเมืองปากัน เจียมหงันเจ้าเมืองปากันได้นำทัพออกสู้ เตียวหุยจึงวางกลอุบายจับตัวเจียมหงันได้ ด้วยฝีมือและความกล้าหาญของเจียมหงัน ทำให้เตียวหุยต้องการจะได้ไว้เป็นพวก เตียวหุยจึงพบกับเจียมหงัน เพื่อจูงใจให้เข้าเป็นพวก

วาทะลำดับที่ 28 ลิอินใช้วาทะจูงใจม้าเฉียวให้มาเป็นทหารในกองทัพเล่าปี่

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์เมื่อเล่าปี่ได้แผนที่เมืองเสฉวนจากเตียวสง ขงเบ้งและเล่าปี่จึงยกทัพมาปราบปรามมณฑลเสฉวน เล่าเจี้ยงเจ้าเมืองเอ็กจิวขอให้เตียวพ้อยกทัพมาช่วย ขณะที่ขงเบ้งกับเล่าปี่อยู่ที่เมืองกิมก๊ก ทราบข่าวว่าเตียวพ้อส่งม้าเฉียว (หลังจากพ่ายแพ้แก่โจโลได้มาอยู่กับเตียวพ้อ) เข้าตีด่าน

แฮบงกวน เล่าปีจึงให้เตียวหุยยกทัพออกไปสู้กับม้าเจียว เตียวหุยและม้าเจียวเป็นทหารที่มีฝีมือล้ำเลิศทั้งคู่ไม่สามารถเอาชนะซึ่งกันและกันได้ เล่าปีพึงใจในตัวม้าเจียว ขงเบ้งจึงวางแผนการทำให้เตียวหุยและม้าเจียวผิดใจกัน แล้วส่งลิ้นไปเกลี้ยกล่อมม้าเจียวให้มาเป็นทหารในกองทัพเล่าปี

วาทะลำดับที่ 29 บิสีใช้วาทะจงใจกวนอูให้ยอมรับตราตั้งจากเล่าปี

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์เมื่อเล่าปีปราบปรามมณฑลเสฉวนเป็นผลสำเร็จ และตั้งตัวเป็นเจ้าเมืองฮันต๋ง แล้วให้สร้างวังและจัดแจงบ้านเมืองให้นามเมืองใหม่ชื่อว่าเมืองเซ่งโต๊ะ เตรียมช่องสุ่มทแกล้วทหาร และเครื่องศัสตราวุธพร้อมที่จะทำสงคราม ขณะเดียวกันก็ได้ข่าวจากทหารซึ่งเป็นกองสอดแนมว่า โจโฉกับซุนกวนคิดจะยกกองทัพไปตีเมืองเกงจิ๋ว เพราะขณะนั้นซุนกวนกับโจโฉได้หันมาร่วมมือกันและมีคนตีเป็นทีปรึกษามากมาย ขงเบ้งจึงแนะนำว่า ให้ตั้งกวนอูเป็นทหารเสือเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ แล้วให้กวนอูเป็นแม่ทัพนำทัพไปรบเอาเมืองอ้วนเซียให้ได้เสียก่อน เมื่อกวนอูเห็นว่าผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งครั้งนี้มีสองต่อร่วมอยู่ด้วยก็ไม่ยอมรับการแต่งตั้ง บิสีจึงต้องใช้วาทะโน้มน้าวใจกวนอูให้ยอมรับตราตั้งจากเล่าปี

วาทะลำดับที่ 30 เบ้งตัดใช้วาทะจงใจเล่าฮองไม่ให้ยกกองทัพไปช่วยกวนอู

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์เมื่อโจโฉหวังทำไมตรีกับกั๋งตั้งเพื่อจะได้ช่วยกันรบกับพระเจ้าเล่าปี แต่ซุนกวนมีความประสงค์จะเป็นไมตรีกับพระเจ้าเล่าปีมากกว่าโจโฉ จึงปรึกษากับที่ปรึกษาทั้งปวง ที่ปรึกษาลงความเห็นว่าให้ส่งจูถัดกั๋งไปเจรจาซื้อลูกสาวกวนอูให้กับลูกชายซุนกวน ถ้ากวนอูตกลงด้วย ซุนกวนก็จะเป็นพันธมิตรกับพระเจ้าเล่าปี แต่กวนอูปฏิเสธข้อเสนอของซุนกวน ซุนกวนจึงตัดสินใจร่วมมือกับโจโฉ ดังนั้นขณะที่กวนอูยกทัพไปล้อมเมืองอ้วนเซีย ลิบองถือโอกาสยกทัพมาตีเมืองเกงจิ๋ว กวนอูยกทัพกลับเพื่อตีเมืองเกงจิ๋วคืน แต่ถูกทหารของซุนกวนและโจโฉตีถอยร่นไปตั้งมั่นอยู่เมืองเป็กเสีย มีหน้าซำยังถูกทหารของซุนกวนล้อมเมืองไว้ทั้งสี่ด้าน กวนอูจึงให้เลียวฮัวถือจดหมายตีฝ่าวงล้อมออกไปขอกำลังทหารจากเมืองชงหยงมาช่วย

ขณะนั้นเบ้งตัดและเล่าฮอง ได้รับคำสั่งจากพระเจ้าเล่าปีให้อยู่รักษาเมืองชงหยง เมื่อทราบข่าวจากเลียวฮัว เล่าฮองจึงขอคำปรึกษาจากเบ้งตัด เบ้งตัดจึงจงใจเล่าฮองไม่ให้ยกกองทัพไปช่วยกวนอู

วาทะลำดับที่ 31 จูถัดกั๋งใช้วาทะจงใจพระเจ้าเล่าปีให้เลิกล้มความคิดที่จะยกกองทัพไปตีเมืองกั๋งตั้ง

วาทะนี้มีที่มาจากสถานการณ์เมื่อกวนอูพ่ายแพ้ในการสงครามกับซุนกวนและถูกฆ่าตาย พระเจ้าเล่าปีซึ่งขณะนั้นเสวยราชย์ได้แปดเดือน ก็เตรียมยกกองทัพไปตีเมืองกั๋งตั้งเป็นการแก้แค้น ซุนกวนทราบข่าวก็ตกใจจึงปรึกษานางงาทางไก๊ไซ จูถัดกั๋งพี่ชายของเบ้งรับอาสาเป็นทูตไปเจรจากับพระเจ้าเล่าปีเพื่อหาทางเป็นไมตรี จูถัดกั๋งจึงพูดจงใจพระเจ้าเล่าปีให้เลิกล้มความคิดที่จะยกกองทัพไปตีเมืองกั๋งตั้ง แต่พระเจ้าเล่าปีไม่ทรงฟังใครทั้งสิ้น การรบครั้งนี้ทำให้พระองค์ต้องสวรรคต

วาทะที่ 32 เองจีใช้วาทะจูงใจขุนกวนเพื่อให้เข้าเป็นพวก

เมื่อพระเจ้าเล่าปี่สวรรคตแล้วได้มอบราชสมบัติให้อาณาโตและถวายพระนามว่าพระเจ้าเล่าเสี้ยน โจโฉถือโอกาสที่เล่าปี่ตาย ยกทัพมาตีเสฉวน โดยจัดแบ่งกองทัพเป็นห้ากอง พระเจ้าเล่าเสี้ยนทราบข่าวจึงปรึกษากับขงเบ้ง ซึ่งขงเบ้งได้กราบทูลให้ทราบว่า ตนนั้นหาทางสกัดกองทัพที่ยกมาได้สักระยะแล้ว เหลือแต่ทางด้านขุนกวนที่จะต้องให้คนมีสติปัญญาเข้าไปเจรจาเกลี้ยกล่อมขุนกวนให้เข้าเป็นพวก ขงเบ้งพิจารณาเห็นว่า เองจีเป็นผู้เหมาะสมจึงขอให้เองจีรับหน้าที่ทูตไปเจรจาเจริญสัมพันธไมตรีกับขุนกวน

วาทะจูงใจอื่นๆนอกจากนี้ที่พบในสามก๊ก มีลักษณะโครงสร้างในการจูงใจลักษณะเดียวกัน จึงมิได้นำมากล่าวถึง

บทที่ 3

วิเคราะห์วาทะจงใจในสามก๊ก

ผู้วิจัยได้คัดเลือกการใช้วาทะโน้มน้าวใจมาใช้เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้ 32 วาทะ โดยเลือกจากการพูดที่บังเกิดผลเป็นเหตุการณ์สำคัญหรือมีการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ในเรื่อง สำหรับการพูดครั้งอื่นๆ ที่มีได้นำมาวิเคราะห์เป็นเพราะว่าเป็นการพูดที่มีองค์ประกอบและผลการพูดไม่แตกต่างไปจากวาทะทั้ง 32 วาทะที่ยกมามากนัก

จากการศึกษา พบว่า วิธีการที่ตัวละครนำมาใช้ในการพูดจงใจมากที่สุด คือการจงใจโดยใช้หลักแห่งเหตุผล ส่วนปัจจัยอื่น เช่น การใช้กลอุบายประกอบการพูด การเสนอผลประโยชน์เพื่อชักจูงใจ การอ้างขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนความเชื่อ ผู้พูดใช้เป็นปัจจัยเสริมให้การจงใจมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น นอกจากนี้ผู้พูดยังใช้จิตวิทยาและศิลปะการพูดเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอีกด้วย

ผู้วิจัยขอเสนอการวิเคราะห์วาทะทั้ง 32 วาทะ ตามลำดับเนื้อเรื่อง ดังนี้

วาทะลำดับที่ 1 ขันที่ทั้งสิบใช้วาทะจงใจพระเจ้าเลนเต้ให้ทรงเชื่อว่าพวกตนเป็นผู้บริสุทธิ์

ขันที่ทั้งสิบใช้อำนาจหน้าที่หาผลประโยชน์ สร้างความเดือดร้อนแก่ขุนนางทั้งปวงและราษฎร เคยมีผู้นำความกราบทูลอยู่เนืองๆ ครั้งนี้เล่าโตพี่เลี้ยงของพระเจ้าเลนเต้ทราบว่ามีขบถเกิดขึ้นอีกครั้ง จึงกราบทูลความผิดของขันที่ทั้งสิบ เป็นเหตุให้ขันที่ทั้งสิบเกรงว่าอาจจะทำให้พระเจ้าเลนเต้ทรงเกิดความระแวง จึงกราบทูลเพื่อจงใจให้พระเจ้าเลนเต้ทรงเข้าใจว่า เล่าโตพูดความเท็จเพราะความริษยาพวกตน ด้วยการทำอุบายถอดหมวก แล้วร้องให้ ทูลว่า

“ ขุนนางผู้ใหญ่ทั้งปวงเห็นว่าพระองค์โปรดเลี้ยงข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็ทำราชการโดยสุจริต ขุนนางทั้งปวงกับเล่าโตมีไฉริษยาข้าพเจ้า ซึ่งข้าพเจ้าจะทำราชการสืบไปนั้นเห็นจะไม่รอดชีวิต ข้าพเจ้าทั้งสิบคนนี้จะขอลาออกจากที่เอาแต่ชีวิตรอดไว้ แลทรัพย์สินสิ่งของข้าพเจ้าทั้งปวงนั้นขอถวายพระองค์ให้พระราชทานแก่ลัทธิทหารซึ่งทำราชการ แต่ตัวข้าพเจ้าทั้งนี้จะขอ กราบถวายบังคมลาไปทำไร่ไถนาเลี้ยงชีวิต ”(เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 24)

วิธีพูดของขันที่ทั้งสิบ อันดับแรกกราบทูลใส่ร้ายเหล่าขุนนางและเล่าโตว่า “ขุนนางผู้ใหญ่ทั้งปวงกับเล่าโตมีไฉริษยาข้าพเจ้า” คำพูดในส่วนนี้เป็นจิตวิทยาที่จะทำให้พระเจ้าเลนเต้เกิดสงสัยเล่าโต เพราะขันที่ทั้งสิบยังรู้พระอริยาตย์ว่าพระเจ้าเลนเต้ โปรด เชื่อและไว้วางใจพวกตนมาก โดยเฉพาะเตียวเหยียงหัวหน้าขันที่ พระเจ้าเลนเต้ นับถือมาก ถึงกับเรียกว่า “ บิดาเลี้ยง” จากนั้นก็กราบทูลเพื่อรื้ออารมณ์พระเจ้าเลนเต้ ให้เกิดความสงสัยพวกตน ด้วยการกล่าวว่า “ซึ่งข้าพเจ้าจะทำราชการสืบไปนั้น เห็นจะไม่รอดชีวิต ข้าพเจ้าทั้งสิบคนนี้จะขอลาออกจากที่ เอาแต่ชีวิตรอดไว้” นอกจากการพูดว่าจะขอลาออกจากตำแหน่งแล้ว ขันที่ทั้งสิบยังได้ใช้การ “ถอดหมวก” ประกอบการพูด ทั้งนี้เพราะการถอดหมวกมีความหมายถึงการ “ขอคืนตำแหน่ง” เป็นการยืนยันคำพูดให้มีน้ำหนักยิ่งขึ้น และร้องให้เพื่อให้พระเจ้าเลนเต้ เข้าพระทัยว่าพวกเขาเสียใจที่ตั้งใจปฏิบัติราชการด้วยความสุจริตมาโดยตลอด กลับถูกใส่ร้ายว่ามีพฤติกรรมฉ้อราษฎร์บังหลวง และให้ความร่วมมือกับพวกขบถ เมื่อพระเจ้าเลนเต้เข้าพระทัยผิดจะได้โกรธเล่าโต จากนั้นได้แสดงให้พระเจ้าเลนเต้เข้าใจว่าพวกตนมีความจงรักภักดี ด้วยการสละทรัพย์สินที่มีทั้งหมดให้แก่ทหารซึ่งเป็นผู้ทำประโยชน์แก่บ้านเมือง และเพื่อ

ให้พระเจ้าเลนเต้เข้าพระทัยว่า พวกตนเป็นคนสมณะ จึงทูลพระเจ้าเลนเต้ว่า “ แต่ตัวข้าพเจ้าทั้งนี้จะขอกราบถวายบังคมลาไปทำไร่ไถ่บาปเลี้ยงชีวิต” การกระทำดังกล่าวนั้นที่ทั้งสิบก็เพื่อลบข้อกล่าวหา เรื่องรับสินบน มักใหญ่ใฝ่สูง และเป็นการสร้างเงื่อนไขกับพระเจ้าเลนเต้ เพราะชั้นที่รู้ว่าพระเจ้าเลนเต้ทรงโปรดให้พวกตนรับใช้ใกล้ชิด ถ้าพวกตนลาออกเสีย พระเจ้าเลนเต้ก็จะขาดคนรู้ใจคอยปรนนิบัติ

เมื่อชั้นที่ทั้งสิบสร้างสถานการณ์ว่าพวกตนถูกรังแก สร้างเงื่อนไขการลาออก วาเทะนั้นจึงเกิดผลให้พระเจ้าเลนเต้ช่วยปกป้อง

ผลของการใช้วาเทะในการจูงใจ

ชั้นที่สิบคนใช้วิธียั่วให้พระเจ้าเลนเต้โกรธเล่าได้ ตามทฤษฎีการโน้มน้าวใจของรอสส์ ใช้ศิลปะการพูดเร้าความรู้สึกพระเจ้าเลนเต้ไปตามลำดับ ทั้งนี้สอดคล้องกับหลักเหตุผลของอริสโตเติล ซึ่งกล่าวถึงผลที่ไขว่กัน กล่าวคือ ถ้าพระเจ้าเลนเต้เกิดความสงสารเห็นใจชั้นที่มากขึ้นเท่าไร ก็จะต้องเพิ่มความโกรธเล่าได้มากขึ้นเท่านั้น

ด้วยความสามารถในเชิงการพูดที่เหนือกว่า ชั้นที่ทั้งสิบจึงสามารถพลิกสถานการณ์ที่ถูกเล่าได้ กล่าวหา มาเป็นการกล่าวหาเล่าได้ ด้วยวิธีการพูดจูงใจดังได้วิเคราะห์มาข้างต้น

วาเทะจูงใจลำดับที่ 1 สอดคล้องกับหลักการพูดโน้มน้าวใจของอริสโตเติลซึ่งกล่าวว่า “บุคลิกของผู้พูด เป็นสาเหตุของการโน้มน้าวที่สำคัญ เมื่อผู้ฟังไม่รู้เรื่องจริงที่ฟัง เมื่อความเห็นถูกแบ่งแยก เมื่อนั้นบุคลิกของผู้พูดมีความหมายมาก”

วาเทะลำดับที่ 2 อ้วนเสี้ยวใช้วาเทะจูงใจโฮจิ้นซึ่งเป็นผู้สำเร็จราชการทำให้ฆ่าชั้นที่ทั้งสิบ ซึ่งมีพฤติกรรมเป็นขบถ และประสกร์ร้ายต่อโฮจิ้น

อ้วนเสี้ยวพูดจูงใจโฮจิ้นให้กำจัดชั้นที่ทั้งสิบ เนื่องจากชั้นที่ทั้งสิบคบคิดกับเกนหวนชั้นที่จะกำจัดโฮจิ้น แต่โฮจิ้นรู้ความลับและชิงฆ่าเกนหวนเสียก่อน โฮจิ้นจึงรอดชีวิต นอกจากนี้ชั้นที่ทั้งสิบยังมีพฤติกรรมเป็นขบถ

ในกรณีนี้อ้วนเสี้ยวได้พยายามใช้วาเทะจูงใจโฮจิ้นถึงสองครั้ง ครั้งแรกโฮจิ้นไม่เชื่อ ครั้งที่สองจึงประสบความสำเร็จ ครั้งแรกอ้วนเสี้ยวกล่าวว่า

“ ธรรมดาจะทำการสิ่งใดการนั้นสำเร็จก็หาสิ้นวิตกไม่ เกนหวนกับชั้นที่สิบคนเป็นพวกเดียวกัน เกนหวนคิดการครั้งนี้ใหญ่หลวงนัก หากท่านรู้ตัวจึงรอดชีวิตอยู่ ชิงฆ่าเกนหวนเสีย นั้น เหมือนหนึ่งฟันต้นหญ้าจะให้ตาย ชั้นที่สิบคนเหมือนหนึ่งรากหญ้า ดายแต่ต้นนั้นเห็นไม่สิ้นเชิง รากก็จะงอกแทนขึ้นมา ภายหน้าไปเห็นอันตรายจะมีแก่ท่านเป็นมั่นคง ” โฮจิ้นจึงตอบว่า “ ความข้อนี้ท่านอย่าวิตกเลย ไว้เป็นธุระของเรา ” (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 28)

อ้วนเสี้ยวเริ่มการสนทนาด้วยการใช้ศิลปะในการพูดเพื่อให้โฮจิ้นเกิดความเชื่อถ้อยเสียก่อน ด้วยการแสดงความเป็นผู้รู้เกี่ยวกับธรรมชาติวิสัยของมนุษย์ที่ชอบเอาชนะอุปสรรค โดยกล่าวว่า “ ธรรมดาจะทำการสิ่งใดการนั้นไม่สำเร็จก็หาสิ้นวิตกไม่” จากนั้นจึงท้าวความถึงพฤติกรรมอันส่งผลถึงเจตนาร้ายที่ชั้นที่ทั้งสิบมีต่อโฮจิ้น อันเป็นพฤติกรรมซึ่งโฮจิ้นก็ได้ประจักษ์มาด้วยตนเอง แต่นำมากล่าวซ้ำเพื่อย้ำความรู้สึกของโฮจิ้นอีกครั้งว่า

“ เกณพนกับขันที่ทั้งสิบเป็นพวกเดียวกัน เกณพนคิดการครั้งนี้ใหญ่หลวงนัก หากท่านรู้ตัวจึงรอดชีวิตอยู่ซึ่งฆ่าเกณพนเสียก่อน” แล้วจึงใช้จิตวิทยาโน้มน้าวให้โฮจันเกิดความรู้สึกกลัวว่าตนเองอาจไม่ปลอดภัย ถ้ายังคงปล่อยขันที่ทั้งสิบไว้โดยไม่จัดการเด็ดขาด ด้วยการคาดการณ์ถึงผลที่จะตามมาให้โฮจันเห็นพ้องว่า การฆ่าเกณพนก็เหมือนหนึ่งฟันต้นหญ้าจะให้ตาย พร้อมกับกล่าวเปรียบเทียบให้เห็นจริงว่า “ ขันที่สิบคนเหมือนหนึ่งรากหญ้า ตายแต่ต้นนั้นเห็นจะไม่สิ้นเชิง รากก็จะงอกแทนขึ้นมา ภายหน้าไปเห็นอันตรายจะมีแก่ท่านเป็นมั่นคง” วาทะจงใจของอ้วนเสี้ยวครั้งนี้ไม่สำเร็จ เพราะโฮจันให้คำตอบว่า “ ความข้อนี้ ท่านอย่าวิตกเลยไว้เป็นธุระของเรา” วาทะจงใจที่ไม่เกิดผลเพราะผู้ฟังคือโฮจันมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงมาก เนื่องจากเป็นถึงผู้สำเร็จราชการและยังมีน้องสาวเป็นสองเฮา จึงสำคัญว่าตนมีอำนาจมาก

หลังจากการใช้วาทะจงใจครั้งแรก โฮจันปล่อยให้เวลาผ่านไปโดยมิได้จัดการอย่างใดอย่างหนึ่งกับขันที่ทั้งสิบ ต่อมาอีกประมาณสองเดือนอ้วนเสี้ยวมาแจ้งข่าวพฤติกรรมของขันที่ทั้งสิบ และจงใจให้โฮจันให้การขึ้นเด็ดขาดกับขันที่ทั้งสิบเป็นครั้งที่สองว่า

“ ขันที่สิบคนนิพนหาว่า ท่านให้ทหารไปปลอมมาวางดักไท่ฮอเสี้ยว หวังจะคิดเอาราชสมบัติซึ่งท่านจะนอนใจอยู่จะมีคิดฆ่าขันที่สิบคนเสีย ภายหน้าไปเห็นจะเป็นอันตรายเป็นมั่นคง ครั้งนี้ท่านกับโฮเบี่ยวผู้น้องก็เป็นผู้สำเร็จราชการสิทธิ์ขาด ขุนนางทั้งปวงก็อยู่ในเงื้อมมือท่านสิ้น ถ้าท่านคิดประการใดเห็นจะสมปรารถนา อุปมาเหมือนพลิกแผ่นดินกลับ ขอให้เร่งคิดฆ่าขันที่สิบคนเสียจงได้ ” โฮจันตอบว่า “ ท่านว่าทั้งนี้ก็ชอบอยู่แล้ว แต่เราขอทุเลาตรึกตรองดูสักเวลาหนึ่งก่อน”

วันต่อมาอ้วนเสี้ยวได้มาถามถึงการตัดสินใจของโฮจันว่า “ ซึ่งข้าพเจ้าว่าท่านคิดประการใด ” โฮจันตอบว่า “ เราเข้าไปบอกนางโฮเฮา นางโฮเฮาไม่ยอม แลการทั้งนี้เราจะคิดประการใดดี ” อ้วนเสี้ยวจึงแนะนำว่า “ ขอให้มิหนังสือท่านออกไป ให้หาหัวเมืองทั้งปวงยกทหารเข้ามาเป็นกระบวนทัพ แล้วประกาศว่าจะเอาตัวขันที่สิบคนฆ่าเสีย นางโฮเฮาล้วจะเป็นอันตราย เห็นจะจับขันที่ส่งออกมาให้โดยสะดวก ” (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 29,30)

อ้วนเสี้ยวมาหาโฮจันพร้อมกับเล่าถึงพฤติกรรมของขันที่ ได้แก่ การเปิดเผยความลับของโฮจัน และขันที่ไต่ถามคำที่รุนแรงว่า “ โฮจันกระทำการครั้งนี้ หวังจะชิงราชสมบัติ ” อ้วนเสี้ยวใช้วิธีเตือนโฮจันให้ตระหนักว่าการปล่อยขันที่ทั้งสิบไว้โดยไม่จัดการอย่างใดอย่างหนึ่งให้เด็ดขาดจะเป็นภัยอย่างใหญ่หลวงต่อโฮจัน

คำพูดของขันที่ดังกล่าว อาจจะทำให้นางโฮเฮาเกิดความระแวงว่าโฮจันอาจจะคิดชิงราชสมบัติอันจะเป็นชนวนความขัดแย้งระหว่างนางโฮเฮากับโฮจัน แล้วจึงได้เตือนให้ตระหนักถึงอำนาจที่มีอยู่ พร้อมทั้งแนะนำให้ใช้อำนาจนั้นว่า “ ครั้งนี้ท่านกับโฮเบี่ยวผู้น้อง ก็เป็นผู้สำเร็จราชการ สิทธิ์ขาดขุนนางทั้งปวงก็อยู่ในเงื้อมมือท่านทั้งสิ้น ถ้าท่านคิดประการใด เห็นจะสมปรารถนา ” และได้ยกอุปมา เปรียบเทียบให้ชัดเจนขึ้นว่า “ เหมือนดังพลิกแผ่นดินกลับ ” สุดท้ายอ้วนเสี้ยวบอกแก่โฮจันว่า “ ขอให้เร่งคิดฆ่าขันที่สิบคนเสียจงได้ ”

คำพูดของโจนก็ยังไม่เป็นผลในทันที เพราะโฮจันก็ยังขอดิคดูก่อน และเมื่ออ้วนเสี้ยวถามถึงการตัดสินใจของโฮจัน โฮจันกลับตอบว่า “ เราเข้าไปบอกนางโฮเฮา นางโฮเฮาไม่ยอม แลการทั้งนี้เราจะคิดประการใดดี ” คำตอบของโฮจันครั้งนี้ทำให้อ้วนเสี้ยวเข้าใจได้ทันทีว่า การจงใจได้ผลเพียงส่วนเดียว โดยส่วนตัวแล้วโฮจันก็ต้องการจะกำจัดขันที่ทั้งสิบเช่นกัน แต่ติดขัดที่นางโฮเฮาขอเอาไว้ โฮจันไม่ประสงค์จะขัดใจนางโฮเฮา จึงไม่สามารถทำอะไรลงไปได้

เมื่ออ้วนเสี้ยวเห็นว่าโฮจิ้นตัดสินใจไม่ได้ อ้วนเสี้ยวจึงชี้ทางออกซึ่งจะไม่ทำให้โฮจิ้นต้องลำบากใจว่า “ ขอให้หนังสือท่านออกไป ให้หาหัวเมืองทั้งปวงยกทหารเข้ามาเป็นกระบวนทัพ แล้วประกาศว่าจะเอาตัวคนที่สิบคนฆ่าเสีย นางโฮเฮากลัวจะเป็นอันตราย เห็นจะจับคนที่ส่งออกมาให้โดยสะดวก ” คำแนะนำซึ่งเสนอทางออกที่ตรงกับใจโฮจิ้น ทำให้โฮจิ้นตกลงจะทำตาม

ผลของการใช้วาทะในการจูงใจ

- การพูดทั้งสองครั้ง แม้อ้วนเสี้ยวมีวัตถุประสงค์เหมือนกัน คือ ต้องการให้โฮจิ้นฆ่าคนที่ทั้งสิบ และใช้วิธีการพูดแนวเดียวกัน คือ ใช้ทั้งหลักจิตวิทยา และศิลปะการพูด จิตวิทยาที่ปรากฏในการพูดทั้งสองครั้งของอ้วนเสี้ยวสอดคล้องกับหลักจิตวิทยาของรอสส์ สองข้อด้วยกัน คือ ความกลัวและความปลอดภัย โดยใช้ศิลปะการพูดเป็นเครื่องมือในลักษณะการวิเคราะห์ปัญหาต่างๆจากเหตุการณ์ที่ผ่านมา และชี้ถึงผลซึ่งจะเกิดตามมา อันจะเป็นปัญหาต่อโฮจิ้นในภายหน้า อีกทั้งในการพูดจูงใจสองครั้งก็พูดในเวลาที่สุดสอดคล้องกับสถานการณ์แวดล้อม แต่อ้วนเสี้ยวประสบความสำเร็จในการพูดเฉพาะครั้งที่สอง ทั้งนี้เพราะการพูดครั้งแรกนั้นอ้วนเสี้ยวยังมิได้วิเคราะห์ลักษณะนิสัยของโฮจิ้น คือ การหวงอำนาจ ไม่ฟังความเห็นของผู้อื่น ไม่เด็ดขาด ไม่กล้าตัดสินใจ

วาทะลำดับที่ 3 ตันหลิมและโจโฉใช้วาทะจูงใจโฮจิ้นให้ล้มเลิกความคิดที่จะใช้กำลังกองทัพจากหัวเมือง เป็นเครื่องมือต่อรองนางโฮเฮาให้ส่งตัวคนที่ทั้งสิบมารับโทษ

ตันหลิมกับโจโฉได้ยื่นอ้วนเสี้ยวแนะนำโฮจิ้นให้ขอกองทัพหัวเมืองเข้ามาช่วยปราบปรามคนที่ทั้งสิบก็เกรงว่าเมื่อกำจัดคนที่สำเร็จ กองทัพหัวเมืองอาจเข้ายึดอำนาจการปกครองในเมืองหลวง จึงใช้วาทะจูงใจให้โฮจิ้นเลิกล้มเลิกความคิดดังกล่าว

ตันหลิมเรียกความสนใจจากโฮจิ้นด้วยการเขียนโคลงบทหนึ่งมีใจความว่า

“ ผู้หนึ่งกำริบใจว่าตัวชำนานการกระสุนลับตายิงนก ถ้าลูกกระสุนถูกมือเข้าก็จะเสียการ ” แล้วตันหลิมจึงทักโฮจิ้นว่า “ ตัวท่านทุกวันนี้ราชการเมืองก็จะลึกลับอยู่แก่ท่าน ขุนนางทั้งปวงก็อยู่ในเงื้อมมือท่าน อันคนที่สิบคนเหมือนหนึ่งแมลงเม่า ตัวท่านเหมือนกองเพลิงอันใหญ่ แมลงเม่าหรือจะสู้เพลิงได้ ถ้าท่านคิดประการใดก็จะสมดังปรารถนา ตัวท่านเหมือนพญาหงส์ คิดการใหญ่แล้วจะมาคร่ำทำฝูงกายอยู่นั้นไม่ควร อันหัวเมืองทั้งปวงจะยกทหารเป็นกระบวนทัพเข้ามาถ้าได้ตัวคนที่สิบคนแล้ว เห็นหัวเมืองทั้งปวงจะกำริบเกิดศึกกลางเมืองขึ้น การซึ่งคิดจะทำนุบำรุงแผ่นดินนั้นก็จะเสียท่วงทีไป ” โฮจิ้นได้ยินดังนั้นหัวเราะเยาะแล้วตอบว่า “ ตัวท่านจะมาร่วมคิดการใหญ่กับเรานั้น ความคิดท่านน้อยนัก อุปมาดังเด็กเลี้ยงโค ” โจโฉได้ยินตันหลิมกับโฮจิ้นตอบกันดังนั้น โจโฉก็ตบมือหัวเราะแล้วว่า “ การลัดนิ้วมือเดียวไม่ควรที่จะเถียงกันอ้ออึ้ง อย่างธรรมเนียมแผ่นดินแต่ก่อนก็มีมา พระมหากษัตริย์เชื้อพืงแต่งตั้งขึ้นก็เป็นเสนาบดีผู้ใหญ่ ราชการเมืองก็ผันแปรไปมีเมืองอยู่ ครั้นนี้คนที่สิบคนซึ่งหายาบช้านั้น มีสติปัญญาเป็นใหญ่อยู่คนเดียวสองคนดอก ถ้าจะคิดจับเอาแต่รายใหญ่นั้นฆ่าเสียก็จะได้โดยง่าย ทำไมจะให้ร้อนถึงหัวเมืองยกเป็นกระบวนทัพเอิกเกริกมาเล่า ” โฮจิ้นได้ฟังโจโฉว่าก็โกรธแล้วตอบว่า “ เราจะทำการใหญ่ตัวมาว่าดังนี้ คบคิดเป็นใจเดียวกันกับคนที่สิบคนหรือ ” (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 31-32)

ตันหลิมไม่เห็นด้วยกับคำแนะนำของอ้วนเสี้ยว จึงเตือนโฮจิ้นให้ระวังเหตุอันจะเป็นภัยต่อความมั่นคงของบ้านเมือง ซึ่งเป็นจิตวิทยาตามหลักการของรอสส์ จึงประพันธ์โคลงขึ้นเป็นสื่อในการเตือนให้ระวังว่า “ ผู้หนึ่งกำริบใจว่าตัวชำนานการกระสุนลับตายิงนก ถ้ากระสุนถูกมือเข้าก็จะเสียการ ” จากนั้นจึงชี้ให้โฮจิ้น

ตระหนักถึงอำนาจของตนว่า “ตัวท่านทุกวันนี้ ราชอาณาจักรก็จะสืบทอดแก่ท่าน ขุนนางทั้งปวงก็อยู่ในเงื้อมมือท่าน” พร้อมทั้งอุปมาเปรียบเทียบอำนาจของโฮจิ้นกับขันทีว่า “อันขันทีที่ทั้งสิบคนเหมือนหนึ่งแมลงเม่า ตัวท่านเหมือนนกทองเพลิงอันใหญ่ แมลงเม่าหรือจะสู้เพลิงได้ ถ้าท่านคิดประการใดก็จะสมดังปรารถนา ” และเปรียบเทียบตำแหน่งหน้าที่ใหญ่โตของโฮจิ้นกับขันทีที่ทั้งสิบให้เห็นความแตกต่างว่า “ ตัวท่านเหมือนพญาหงส์ คิดการใหญ่แล้วจะมาคร่ำท่าฝูงกาอยู่นั้นไม่ควร ” จากนั้นจึงได้วิเคราะห์ปัญหาอันจะเป็นผลซึ่งจะตามมาหากทำตามคำแนะนำของอ้วนเสี้ยว เป็นวิธีการจูงใจซึ่งต้องกันกับหลักเหตุผลของอริสโตเติล ซึ่งกล่าวถึงความคิดภายในและการกระทำภายนอกว่า “ อันหัวเมืองทั้งปวงจะยกทหารเป็นกองทัพเข้ามา ถ้าได้ตัวขันทีสิบคนแล้ว เห็นหัวเมืองทั้งปวงจะกำเริบเกิดศึกกลางเมืองขึ้น การซึ่งคิดจะทำนุบำรุงแผ่นดินนั้นก็เสียท่วงทีไป ”

การใช้วาทะจูงใจของตันหลิมไม่เป็นผล ทั้งนี้เพราะโฮจิ้นมีลักษณะนิสัยที่ไม่เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น โดยเฉพาะผู้ใดบังคับบัญชา โฮจิ้นจึงตอบตันหลิมอย่างดูหมิ่นว่า “ ตัวท่านจะมาร่วมคิดการใหญ่กับเรานั้น ความคิดท่านน้อยนัก ” ซ้ำยังเปรียบเทียบความคิดของตันหลิมให้ต่ำต้อยว่า “ อุปมาดังเด็กเลี้ยงโค ”

โจโฉเห็นด้วยกับตันหลิม จึงแสสร้งตบมือหัวเราะ พร้อมกับพูดว่า “ การลัดนิ้วมือเดียวไม่ควรที่จะเถียงกันอยู่อีก ” กริยาและคำพูดของโจโฉตรงส่วนนี้เป็นการสร้างบรรยากาศให้โฮจิ้นรู้สึกว่ “ การกำจัดขันที ” ไม่ใช่เรื่องใหญ่โต จากนั้นจึงยกเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นในอดีตมาสนับสนุนคำพูดของตนว่า “อย่างธรรมเนียมแผ่นดินแต่ก่อนก็มีมา พระมหาจักรีชัย เชื้อฟ้างตั้งแต่งขันทีเป็นเสนาบดีผู้ใหญ่ ราชอาณาจักรก็ผ่นแปรไป มีเรื่องมาอยู่ ” พร้อมทั้งเสนอแนะวิธีแก้ปัญหาคือ ซึ่งดูง่ายต่อการปฏิบัติว่า “ ครั้นนี้ขันทีสิบคนซึ่งหยาบช้านั้น มีสติปัญญาเป็นใหญ่อยู่คนเดียวสองคนดอก ถ้าจะคิดจับเอาแต่ฝ่ายใหญ่ฆ่าเสีย ก็จะได้โดยง่าย ทำไมจะให้รื้อจนถึงหัวเมืองยกเป็นกระบวนทัพเอิกเกริกมาเล่า ” โจโฉจูงใจโดยใช้ศิลปะการพูดชี้แจงเหตุผล และให้เหตุผลซึ่งสอดคล้องกับหลักการพูดจูงใจของอริสโตเติลซึ่งกล่าวถึง “ สิ่งยวนใจและสิ่งยับยั้ง ” (Incentive and Deterents) กล่าวคือ โจโฉได้พยายามจูงใจให้โฮจิ้นเห็นว่าการกำจัดขันทีที่ทั้งสิบด้วยตัวของโฮจิ้นเองนั้นทำได้ง่ายและให้ผลที่ดีกว่าการขอให้กองทัพหัวเมืองมาช่วย

การจูงใจของโจโฉก็ไม่เป็นผลเช่นกัน อีกทั้งคำแนะนำของโจโฉที่ให้กำจัดขันทีเพียงบางคนก็กลับทำให้โฮจิ้นตั้งข้อสังเกตว่าโจโฉเป็นพวกเดียวกับขันทีว่า “ เราจะทำการใหญ่ตัวมาว่าดังนี้ คบคิดเป็นใจเดียวกันกับขันทีสิบคนหรือ ”

ผลของการใช้วาทะในการจูงใจ

การจูงใจของตันหลิมและโจโฉครั้งนี้ ถึงแม้ว่าจะใช้ทั้งจิตวิทยาและศิลปะการพูดดังกล่าวแล้วก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เพราะโฮจิ้นไม่สนใจคำพูดของผู้ใดบังคับบัญชาและเชื่อมั่นในตนเองสูง

วาทะที่ 4 เตียวเหยียงใช้วาทะจูงใจนางโฮเฮาให้หลงเชื่อ เรียกโฮจิ้นเข้ามาในพระราชฐานชั้นใน

โฮจิ้นต้องการกำจัดขันทีทั้งสิบคน จึงวางแผนปลอมหนังสือรับสั่งพระเจ้าเหี้ยนเต้ส่งไปถึงหัวเมืองต่างๆให้ยกทัพเข้ามา แล้วให้ประกาศว่าต้องการตัวขันทีทั้งสิบ โดยหวังให้นางโฮเฮาเกิดความกลัวยอมมอบตัวขันทีทั้งสิบคนออกมาโดยดี ตั้งโต๊ะซึ่งขณะนั้นเป็นเจ้าเมืองซีหลง เมื่อได้รับหนังสือรับสั่งก็คุมทหารจำนวนหนึ่งแสนคนพร้อมอาวุธยกไปเมืองลกเอี้ยง เมื่อไปถึงแล้วจึงได้มีหนังสือเข้าไปกราบทูลพระเจ้าหงจูเปียน

ฝ่ายโอรจีนเมื่อได้รับหนังสือกราบทูลของตั้งโต๊ะแล้ว จึงส่งคนออกไปบอกแก่ตั้งโต๊ะว่ามีรับสั่งให้ตั้งโต๊ะนำกองทัพนมาตั้งอยู่ที่ตำบลลุดตี้ นอกกำแพงเมือง ขณะที่สิบคนครั้นรู้ว่าตั้งโต๊ะยกทัพมาตั้งอยู่นอกเมืองก็เข้าใจทันทีว่าโอรจีนต้องการกำจัดพวกตน จึงคิดแผนการจะกำจัดโอรจีนเสียก่อน โดยหลอกนางโฮเฮาให้เรียกตัวโอรจีนเข้ามาในวัง ดังวาทะของเตียวเหยียงหัวหน้าขันทีที่ว่า

เตียวเหยียงก็เข้าไปกราบทูลนางโฮเฮาว่า “ โอรจีนแอบรับสั่งให้หากองทัพหัวเมืองเข้ามาจะจับเอาข้าพเจ้าทั้งสิบคนไปฆ่าเสีย ข้าพเจ้าหาที่พึ่งมิได้ เห็นแต่พระองค์จะช่วยชีวิตข้าพเจ้าได้ ” นางโฮเฮาจึงว่า “ ให้ออกไปอ่อนน้อมง้องอนโอรจีนเถิด โอรจีนจะมีความกรุณาอยู่ เห็นจะไม่ทำอันตรายดอก ” เตียวเหยียงจึงทูลว่า “ โอรจีนนั้นมีใจชั่ว ข้าพเจ้าทั้งสิบคนนัก ซึ่งจะให้ข้าพเจ้าออกไปหาหนั้นเหมือนหนึ่งเอาเนื้อไปสู่เสืออันจะมีชีวิตคินมานั้นหาไม่ได้ ถ้าพระองค์เมตตาข้าพเจ้าทั้งนี้ ขอให้เชิญโอรจีนเข้ามาตรัสขอชีวิตข้าพเจ้าต่อพระโอรุ่ ถึงมาตรว่าโอรจีนไม่เมตตาแล้ว ข้าพเจ้าก็จะตายอยู่ต่อหน้าที่นั่งพระองค์ ” นางโฮเฮาได้ยินดังนั้นมีความกรุณาจึงให้ไปหาโอรจีนเข้ามา (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 34)

แผนกำจัดโอรจีนที่ขันทีทั้งสิบตกลงกันไว้คือ จะลวงโอรจีนให้เข้ามายังตำหนักชั้นในให้พรรคพวกขันทีฆ่าเสีย ผู้ที่สามารถเรียกโอรจีนเข้ามาฝ่ายในได้ โดยจะทำให้โอรจีนแคลงใจก็คือพระนางโฮเฮา ดังนั้นขันทีทั้งสิบจึงนำความเรื่องกองทัพอหัวเมืองมาทูลนางโฮเฮาและวอนให้นางขอร้องโอรจีนให้ไว้ชีวิตพวกตน โดยใช้คำพูดให้นางโฮเฮารู้สึกว่านางมีความสำคัญ และมีอำนาจแต่เพียงผู้เดียว เพื่อให้นางเกิดลาภองใจและพอใจที่ขันทีเห็นความสำคัญ โดยบอกแก่นางว่า “ โอรจีนแอบรับสั่งให้หากองทัพหัวเมืองเข้ามาจะจับเอาข้าพเจ้าทั้งสิบคนไปฆ่าเสีย ข้าพเจ้าหาที่พึ่งมิได้ เห็นแต่พระองค์จะช่วยชีวิตข้าพเจ้าได้ ” และเมื่อนางโฮเฮาบอกให้ออกไปขอร้องโอรจีนเอง ขันทีทั้งสิบก็ทำอุบายลวงให้นางโฮเฮาเข้าใจว่าพวกตนทั้งสิบคนกลัวโอรจีนมากจนไม่กล้าออกไปพบโอรจีน ด้วยการอุปมาเปรียบเทียบว่าพวกตนเหมือน “เนื้อ” ส่วนโอรจีนนั้นเปรียบเสมือน “เสือ” โดยจงใจให้นางรู้สึกว่ขันทีทั้งสิบน่าสงสารและไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ใคร ด้วยการกล่าวว่า “โอรจีนนั้นมีใจชั่ว ข้าพเจ้าทั้งสิบคนนัก ซึ่งจะให้ข้าพเจ้าออกไปหาหนั้นเหมือนหนึ่งเอาเนื้อไปสู่เสือ อันจะมีชีวิตคินมานั้นหาไม่ได้” และใช้การพูดซ้ำอีกครั้งให้นางโฮเฮารู้สึกว่ามีเพียงพระนางเท่านั้นที่สามารถจะช่วยเหลือพวกขันทีทั้งสิบได้ โดยกล่าวว่า “ ถ้าพระองค์เมตตาข้าพเจ้าทั้งนี้ ขอให้เชิญโอรจีนเข้ามาตรัสขอชีวิตข้าพเจ้าต่อพระโอรุ่ ” และสร้างทำให้นางน่าสงสารเพิ่มขึ้นด้วยการบอกแก่นางว่า “ ถึงมาตรว่าโอรจีนจะไม่เมตตาแล้วข้าพเจ้าก็จะตายอยู่ต่อหน้าที่นั่งพระองค์ ” ขันทีทั้งสิบคนสามารถจงใจให้พระนางโฮเฮาเชื่อและปฏิบัติตามแผนที่พวกเขาวางไว้

ผลของการใช้วาทะในการจูงใจ

นางโฮเฮาน้องสาวของโอรจีนเชื้อสนิท ทั้งนี้เพราะพระนางโฮเฮาไม่เคยล่วงรู้พฤติกรรมอันชั่วร้ายของขันทีทั้งสิบมาก่อน ดังที่อริสโตเติล กล่าวว่า “ เมื่อผู้ฟังไม่รู้จริงในเรื่องที่ฟัง บุคลิกของผู้พูดมีความหมายมากที่สุดในการโน้มน้าวใจ ” เตียวเหยียงเป็นผู้มีศิลปะในการพูด จึงใช้ “ ความน่าเวทนา ความน่าสงสาร ” มาเป็นเครื่องมือจูงใจนางโฮเฮา ทั้งยังได้ใช้จิตวิทยาทำให้นางเชื่อมั่นในอำนาจของตน การหลอกลวงของเตียวเหยียงจึงประสบความสำเร็จ

วาทะลำดับที่ 5 ลิขกใช้วาทะจูงใจลิโป้ให้ผลจากเต็งหวอนไปอยู่กับตั้งโต๊ะ

หลังจากการจัดชั้นที่แล้ว ตั้งโต๊ะก็เข้ายึดอำนาจในเมืองหลวงตั้งตัวเป็นผู้สำเร็จราชการ ด้วยความมั่งคั่งใหญ่ไผ่สูง ตั้งโต๊ะคิดจะถอดถอนเจี้ยนจากตำแหน่งและตั้งหองจูเหียบพระราชโอรสซึ่งเป็นกำพร้าขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินแทน เพื่อตนจะได้ใช้อำนาจบริหารอยู่เบื้องหลัง แต่ความตั้งใจของตั้งโต๊ะยังไม่บรรลุจุดประสงค์ เพราะเต็งหวอนขุนนางผู้ใหญ่คอยขัดขวาง ตั้งโต๊ะก็ไม่กล้ากระทำการรุนแรงกับเต็งหวอนเพราะเต็งหวอนมีฝีมือในการรบเป็นองครักษ์คอยคุ้มกันตลอดเวลา ตั้งโต๊ะได้เคยเห็นฝีมือลิโป้หลายครั้ง จึงปรารถนาจะได้ตัวลิโป้มาไว้เป็นทหารของตน

ลิขกเป็นคนบ้านเดียวกับลิโป้ จึงอาสาจะไปเกลี้ยกล่อมลิโป้ ลิขกรู้นิสัยของลิโป้เป็นอย่างดีว่าลิโป้นั้นเป็นคนใจหายบช้า ไม่รู้จักคุณคน โลกและมั่งคั่งใหญ่ไผ่สูง ลิขกจึงเตรียมการโดยขอม้าเช็กแรวและทองคำพันตำลึง พลอยสับยอติดกับเข็มขัดประดับหยก เพื่อนำไปเป็นของกำนัลแก่ลิโป้ ลิขกไปหาลิโป้ถึงค่ายที่พัก

ลิโป้กระแฉ่งตั้งนั้นก็มีความยินดีนัก จึงออกมาต้อนรับลิขกเข้าไปถึงในค่าย แล้วจึงว่า “เรากับท่านรักกันมาแต่เนิ่นย จากกันมาช้านานแล้ว บัดนี้ท่านมาอยู่ทำราชการตำแหน่งใด ” ลิขกจึงตอบว่า “ เราเป็นตงลงเจียงนายทหาร รู้ว่าท่านทำราชการเป็นนายทหารแล้วได้ช่วยอาสาแผ่นดินทั้งนั้น เรามีความยินดีด้วย หากสิ่งใดจะให้ได้ มีแต่มาตัวนี้ขอ เช็กแรว มีฝีเท้าเดินทางไต่วันละหมื่นเส้น ถ้าขึ้นเขาแลข้ามน้ำก็เหมือนกับเดินที่ราบ ท่านจงเอาไว้เถิดจะได้ทำราชการอาสาแผ่นดินสืบไป ” ลิโป้ได้ฟังดังนั้นจึงจูเอาม้ามาดูลักษณะ เห็นขนนั้นแดงดังถ่านเพลิงทั่วทั้งตัวมีสีดำแซม สูงสี่ศอกเศษ ได้ลักษณะเป็นม้าศึก เข้มแข็งกล้าหาญ ลิโป้ก็มีความยินดีนัก คำนับแล้วว่า “ ท่านเอามาตัวนี้มาให้เรา เราชอบใจสมความปรารถนาเรานัก ยิ่งกว่าให้ทรัพย์สินสิ่งของทั้งปวง เรามีได้มีสิ่งของสนองคุณท่านเลย ” ลิขกจึงตอบว่า “ ซึ่งเราเอาม้าม้ามีฝีเท้ามาให้ท่านทั้งนี้ จะได้คิดเอาสิ่งของตอบแทนได้ คิดว่าท่านเป็นทหารทำราชการ ชื่อสัตย์อยู่จึงเอามาให้ ”

ลิโป้จึงให้แต่งโต๊ะ แล้วเชิญให้ลิขกกิน ขณะเมื่อลิขกเสพยาอยู่ลิโป้จึงกล่าวแก่ลิโป้ว่า “ ท่านผู้ใหญ่นั้นอยู่แห่งใด เอ็นดูช่วยพาเราไปหาเราจะได้อำนาจให้ท่านรู้จักไว้ ” ลิโป้ตอบว่า “ ท่านอยู่หาไหนไม่รู้ บิดาเราตายช้านานแล้ว ” ลิขกจึงว่า “ จงไปหาเต็งหวอนซึ่งเป็นบิดาท่าน ” ลิโป้จึงว่า “ เรากับท่านรู้จักบิดามารดาทั้งนั้นมาแต่เนิ่นย เป็นไฉนจึงว่าดังนี้เล่า ซึ่งเราอยู่อยู่กับเต็งหวอนทุกวันนี่เรียกว่าบิดานั่น เพราะจำใจอยู่ดก ” ลิขกจึงว่า “ ท่านนี้มีฝีมือกล้าหาญในการสงครามลือชามากทุกหัวเมือง จะคิดเอาสิ่งใดก็จะได้ดังปรารถนา เป็นไฉนมาจำใจอยู่ดังนี้ ” ลิโป้ตอบว่า “ ซึ่งท่านว่าทั้งนี้ก็จริงอยู่ แต่เราแสวงหาที่พึ่งจะเป็นหลักนั้นยังมิได้ ” ลิขกยิ้มแล้วจึงตอบว่า “ ธรรมดาคนก็ย่อมอาศัยยาซึ่งมีผลไม่มากจึงเป็นสุข ซึ่งท่านว่าจำใจอยู่ด้วยเต็งหวอนนั้นจะเอาประโยชน์อันใด ภายหน้าไปเห็นจะมีอันตราย จงผ่อนผันหาที่อยู่อให้เป็นที่สุขดีกว่า ”

ฝ่ายลิโป้ได้ยินดังนั้นจึงถามลิขกว่า “ ท่านสืบทอดราชการอยู่ในเมืองหลวงยังเห็นขุนนางผู้ใดกล้าหาญซื่อสัตย์ว่ากล่าวสิทธิ์ขาดบ้าง ” ลิขกจึงตอบว่า “ เราเล็งดูขุนนางในเมืองหลวงนั้น ซึ่งมีสติปัญญากล้าแข็งหาพร้อมเหมือนตั้งโต๊ะไม่ อันตั้งโต๊ะนั้นประกอบไปด้วยสติปัญญากล้าหาญสัตย์ซื่อมั่นคง แล้วน้ำใจรักทหารปุนบำเหน็จให้มีได้รักทรัพย์สินสิ่งของ เอาใจคนเป็นประมาณ สืบไปข้างหน้าเห็นตั้งโต๊ะจะได้เป็นใหญ่ ” ลิโป้ได้ยินดังนั้นมีความยินดี จึงตอบว่า “ เราคิดอยู่จะหาที่พึ่งดังนี้ แต่หาช่องทางซึ่งจะไปนั้นยังมิได้ ” ลิขกนั้นจึงเอาทองกับพลอยแลเข็มขัดนั้นมาตั้งไว้ ลิโป้เห็นจึงถามว่า “ ของทั้งนี้ท่านเอามาทำไม ” ลิขกจึงบอกว่า “ ตั้งโต๊ะมีน้ำใจรักใคร่ท่านเป็นอันมาก จึงให้เราเอามาแลของทั้งนี้มาให้แก่ท่าน ” ลิโป้เป็นคนโลภ ครั้นเห็นของก็มีความยินดีนัก จึงตอบว่า “ ซึ่งตั้งโต๊ะมิได้รักเรา ให้เอามาแลสิ่งของมาให้เราทั้งนี้ เราจะมิส่งอันใดไปสนองคุณท่าน ” ลิขกจึงตอบว่า “ แต่ตัวเรามีมือเป็นประมาณ ตั้งโต๊ะยังมีใจรักช่วยเหลือความชอบให้ เราจึงได้เป็นนายทหาร แลตัวท่านมีฝีมือรบพุ่งกล้าหาญยิ่งกว่าเรา ถ้าไปอยู่ด้วยเห็นจะได้เป็นขุนนางใหญ่ขึ้นกว่านี้ ลากสักการความสุขก็จะมีเป็นอันมาก ” ลิโป้จึงตอบว่า “ เราจะเอาความชอบอันใดไปเป็นกำนัลตั้งโต๊ะ ” ลิขกจึงตอบว่า “ ถ้าท่านจะเอาความชอบนั้นก็ง่าย เกรงอยู่แต่ว่าท่านจะไม่ทำ ถ้า

ท่านจะทำแล้วก็ได้ในลัดนิ้วมือเดียว ” ลิโป้ได้ยืนกิ่งก็ค้อย แล้วตอบว่า “ อันจะเอาความชอบสิ่งใดไปนั้นก็ไม่มี แลเต็งหงวนกับตังโตะผัดใจกันอยู่ เราจะตัดศีรษะเต็งหงวนไปเป็นก้านลัดตังโตะ เห็นจะควรหรือไม่ควร ” ลิซกจึงตอบว่า “ ถ้าท่านทำดังนี้ความชอบจะมีแก่ท่านเป็นอันมาก แลซึ่งจะคิดทำนั้นก็อย่าอนใจ ถ้าเข้าไปเกลือกจะเสียทั้งที ” ลิโป้จึงรับคำว่า “ ท่านไปบอกแก่ตังโตะเถิด พรุ่งนี้เราจะตัดเอาศีรษะเต็งหงวนไปให้ตังโตะ ตัวเราก็จะอยู่ทำราชการด้วย ” (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 42-44)

ลิซกวางแผนไปเจรจาเกลี้ยกล่อมลิโป้ตามลำดับ ดังนี้

แผนขั้นที่หนึ่ง แกล้งให้บ่าวลิโป้จับตัวไป เพื่อจะได้เข้าไปพบในค่าย

แผนขั้นที่สอง สร้างความพอใจเมื่อแรกพบด้วยการให้ผลประโยชน์ที่ขุนศึกต้องการคือม้าชื่อ “เซ็กเราร์” ซึ่งเป็นม้าศึกฝีเท้าดี มีคุณสมบัติ “เดินทางไปวันละหมื่นเส้น ถ้าขึ้นเขาแลข้ามน้ำก็เหมือนกับเดินที่ราบ” เพราะในสมัยของสามก๊กนั้นถือว่า “อาวุธ ม้าและเสือกระาะ” เป็นของคู่ใจขุนศึก ของก้านลัดขึ้นนี้ถูกใจลิโป้จนถึงกับออกปากว่า “เราชอบใจสมความปรารถนาเรานัก ยิ่งกว่าให้ทรัพย์สินของทั้งปวง” อีกทั้งเสนอผลประโยชน์ที่ลิโป้คาดหวังจะได้รับ คือการให้เป็นใหญ่เป็นโตได้บำเหน็จรางวัลจากตังโตะ

แผนขั้นที่สาม อ้างคำนิยมในการทำงานให้ก้าวหน้าว่า “ธรรมดาคนก็ย่อมอาศัยปา ซึ่งมีผลไม่มาก จึงเป็นสุข ประเพณีขุนนางทำราชการถ้าพบพระมหากษัตริย์ทรงทศพิธราชธรรมแล้วก็มีความสุข” ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับคำนิยม ลิซกได้กล่าวยกย่องตังโตะให้ลิโป้ฟังว่า “เราเล็งดูขุนนางในเมืองหลวงนั้น ซึ่งจะมีสติปัญญากล้าแข็ง หาพร้อมเหมือนตังโตะไม่ อันตังโตะนั้นประกอบไปด้วยสติปัญญากล้าหาญซื่อสัตย์มั่นคง แล้วน้ำใจก็รักทหารปุนบำเหน็จให้มีได้รักทรัพย์สินของ เอาใจคนเป็นประมาณสับไปข้างหน้าเห็นตังโตะจะได้เป็นใหญ่”

แผนขั้นสุดท้าย มอบทองคำพันตำลึง พลอยสิบยอดกับเข็มขัดประดับหยกที่เตรียมมาให้แก่ลิโป้ เพื่อยืนยันว่าตังโตะนั้นประกอบด้วย “น้ำใจที่รักทหารปุนบำเหน็จ มีได้รักทรัพย์สินของเอาใจคนเป็นประมาณ” โดยบอกลิโป้ว่า เป็นของก้านลัดจากตังโตะซึ่งมอบให้เพราะ “ตังโตะมีน้ำใจ รักใคร่ท่านเป็นอันมาก”

หลักจิตวิทยาที่ลิซกนำมาใช้เป็นแรงจูงใจลิโป้ เป็นหลักที่ตรงกับหลักความต้องการพื้นฐานของมาสโลว์ตั้งแต่ข้อที่สองถึงข้อที่ห้า ซึ่งวิเคราะห์ได้ดังนี้

หลังจากลิซกได้หยั่งความรู้สึกของลิโป้เกี่ยวกับเต็งหงวนเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์จนแน่ใจว่าลิโป้ไม่ได้ภักดีต่อเต็งหงวนแต่อย่างใด ตามนิสัยโลกและมักใหญ่ใฝ่สูง ดังนั้นเมื่อลิโป้ถามลิซกว่า “ท่านสีทำราชการอยู่ในเมืองหลวง ยังเห็นขุนนางผู้ใดกล้าหาญ สัตย์ซื่อว่ากล่าวสิทธิ์ขาดบ้าง” ลิซกจึงถือโอกาสนี้เสนอตังโตะให้ลิโป้พิจารณาคุณสมบัติของตังโตะที่ลิซกยกมาอ้าง คือความเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถจะได้เป็นใหญ่ต่อไปในภายหน้าและความเป็นเจ้านายที่รักลูกน้องมองเห็นความสำคัญและมักจะให้บำเหน็จตอบแทนความดี คุณสมบัติทั้งสองข้อนี้สามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานข้อที่สองคือ ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยในการทำงาน และข้อที่สามคือความต้องการให้ตนเป็นที่รักของผู้บังคับบัญชา อันจะนำมาซึ่งผลตอบแทนที่จะได้รับซึ่งสอดคล้องกับคำนิยมในการทำงาน

นอกจากนี้ลิซกยังได้กล่าวเปรียบเทียบกับลิโป้เห็นความสำคัญของตนมากขึ้น ด้วยการกล่าวว่า “แต่ตัวเราฝีมือเป็นประมาณ ตังโตะยังมีใจรักช่วยเสนอความดีความชอบให้เราจึงได้เป็นนายทหาร แลตัวท่านมีฝีมือรบพุ่งกล้าหาญยิ่งกว่าเรา ถ้าไปอยู่ด้วยเห็นจะได้เป็นขุนนางใหญ่ขึ้นกว่านี้ ลากสักการความสุขก็จะมีเป็นอันมาก”

ความเห็นของลิซกข้างต้น สามารถสนองความต้องการพื้นฐานขั้นที่สี่ คือ ความต้องการที่จะมีหน้ามีตา มีชื่อเสียงเกียรติยศ เป็นที่ยกย่องนับถือของคนทั่วไป และสำหรับความต้องการขั้นสุดท้ายซึ่งเป็นขั้นสูง

สุดท้ายมนุษย์ทุกคนปรารถนาจะได้รับ คือ ความต้องการสัมฤทธิ์ผลในเป้าหมายที่ตนตั้งไว้ สำหรับคนโลภอย่าง ลิโป้ ลิขกก็เชิญชวนไว้อย่างน่าสนใจว่า “ลาภสักการะ ความสุข ก็จะมีเป็นอันมาก”

ผลของการใช้วาทะในการจูงใจ

คำพูดของลิขกดังกล่าวก่อให้เกิดความรู้สึกว่าถ้าตนตัดสินใจจะไปอยู่กับตั้งโต๊ะ ลิโป้จะสามารถประสบความสำเร็จในชีวิตได้โดยง่าย ลิโป้ซึ่งเป็นคนหนึ่งในฝีมือของตนจึงตัดสินใจผลจากเต็งหวงวนไปอยู่กับตั้งโต๊ะ พร้อมกับตัดศีรษะเต็งหวงวนไปเป็นของกำนัลแก่ตั้งโต๊ะด้วย

วาทะลำดับที่ 6 โจโฉใช้วาทะจูงใจอุยหองให้สละทรัพย์สินเพื่อเป็นทุนในการระดมผู้คนม้าและอาวุธสำหรับกำจัดตั้งโต๊ะ

หลังจากที่โจโฉเข้าตั้งโต๊ะไม่สำเร็จก็ได้ลอบหนีออกจากเมืองหลวงไปเพื่อเอาชีวิตรอด โดยตั้งใจจะกลับไปหาโจโก๋บิดา ณ เมืองตันลิว จะขอเงินทองมาเป็นทุนในการรวบรวมซ่องสุมผู้คน ม้าและอาวุธ เพื่อจะกลับไปกำจัดตั้งโต๊ะซึ่งเป็นศัตรูแผ่นดินให้จงได้ แต่โจโก๋มีทรัพย์สินไม่มากพอจึงแนะนำให้โจโฉไปขอความช่วยเหลือจากอุยหองเพื่อนบ้านซึ่งเป็นผู้มีฐานะร่ำรวย โจโฉกว้างขวางและมีความรักชาติ โจโฉจึงให้แต่งโต๊ะแล้วไปเชิญอุยหองมากินโต๊ะ ดังบทวาทะที่นำมาวิเคราะห์ต่อไปนี้

โจโฉจึงบอกเนื้อความแก่อุยหองว่า “ ทุกวันนี้ตั้งโต๊ะทำการหยาบช้ำต่อแผ่นดินจะฆ่าตั้งโต๊ะเสียให้ได้ แต่ว่ากำลังแลทรัพย์สินข้าพเจ้าน้อยนัก ข้าพเจ้าจึงหนีมาจะคิดอ่านเกลี้ยกล่อมซ่องสุมผู้คนให้ได้มากแล้วจะยกเข้าไปทำการล้างตั้งโต๊ะเสีย บัดนี้ข้าพเจ้ารู้ว่าท่านมีทรัพย์สินเป็นอันมาก แลมีน้ำใจสัตย์ซื่อต่อแผ่นดิน ข้าพเจ้าจะขอทรัพย์สินท่านไปจัดซื้ออาวุธและม้า จะได้ทำการสืบไป ” อุยหองได้ฟังดังนั้นมีความยินดีจึงว่า “ ตั้งแต่รู้ข่าวว่าเมืองหลวงเป็นจลาจล ก็มาคิดอยู่จะทำนุบำรุงแผ่นดิน แต่หาจะมีผู้จะคิดเป็นหลักไม่ อันซึ่งท่านคิดอ่านทั้งนี้เรายินดีด้วย ทรัพย์สินของเราซึ่งมีอยู่นั้นเราจะให้ท่านทำตามปรารถนา ” (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 56)

โจโฉพูดจูงใจอุยหองให้สละทรัพย์สินส่วนตัวมอบให้โจโฉเพื่อนำไปซื้ออาวุธและม้า เพื่อจะนำไปกำจัดตั้งโต๊ะ กลวิธีที่โจโฉใช้ในการจูงใจเป็นการกล่าวอย่างตรงไปตรงมา คือการอ้างผลประโยชน์ของแผ่นดินเป็นหลัก ทั้งนี้เพราะโจโฉได้ทราบข้อมูลพื้นฐานของอุยหองจากโจโก๋บิดาว่า อุยหองนั้นเป็นคน “มีทรัพย์สินเป็นอันมาก น้ำใจกว้างขวาง สัตย์ซื่อต่อแผ่นดิน”

ดังนั้นเพื่อก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน หัวข้อสนทนาที่โจโฉนำมาพูดเพื่อจูงใจอุยหองจึงเล่าถึงการกระทำอันหยาบช้ำของตั้งโต๊ะ ความตั้งใจที่จะทำนุบำรุงแผ่นดินของโจโฉและอุปสรรคในการทำงานให้บรรลุอุดมการณ์ที่ตั้งไว้ โดยเล่าว่า “ กำลังแลทรัพย์สินข้าพเจ้าน้อยนัก ข้าพเจ้าจึงหนีมาจะคิดอ่านเกลี้ยกล่อมซ่องสุมผู้คนให้ได้มากแล้วจะยกเข้าไปทำการล้างตั้งโต๊ะเสีย ”

ต่อจากนั้นโจโฉก็ได้เสนอแนวทางที่จะทำให้อุดมการณ์ทางการเมืองของอุยหองเป็นความจริงขึ้นมา โดยกล่าวว่า “ บัดนี้ข้าพเจ้ารู้ว่าท่านมีทรัพย์สินเป็นอันมาก แลมีน้ำใจสัตย์ซื่อต่อแผ่นดิน ข้าพเจ้าจะเอาทรัพย์สินท่านไปจัดซื้ออาวุธและม้าจะได้ทำการสืบไป ”

คำพูดของโจโล อาศัยทฤษฎีความต้องการพื้นฐานของมาสโลว์ โจโลรู้ความคิดของอุยหองว่า สิ่งที่อุยหองยังขาดอยู่ คือ “ ความต้องการขั้นที่ห้า ความต้องการสัมฤทธิ์ผลในอุดมคติที่ตนเองตั้งใจไว้ ” โจโลจึงอาสาจะเป็นผู้ทำให้ความตั้งใจของอุยหองบรรลุเป้าหมาย ส่วนอุยหองเมื่อได้ฟังโจโล เล่าถึงสถานการณ์บ้านเมืองซึ่งกำลังประสบปัญหาได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำของตั้งโต๊ะ ประกอบกับตนเองมีอุดมการณ์ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของโจโล อุยหองจึงเห็นด้วยและตอบโจโลว่า “แต่รู้ข่าวว่าเมืองหลวงเป็นจลาจลก็มาคิดอยู่จะทำนุบำรุงแผ่นดิน แต่หาผู้จะคิดเป็นหลักไม่ อันซึ่งท่านคิดอ่านทั้งนี้เรายินดีด้วย ทรัพย์สินของเราซึ่งมีอยู่นั้น เราจะให้ท่านทำตามปรารถนา”

ผลของการใช้วาทะในการจูงใจ

โดยปกติการจะพูดให้ผู้ใดผู้หนึ่งยอมสละทรัพย์สินส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมนั้นเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะทำได้ยาก แต่การที่โจโลสามารถจูงใจให้อุยหองยอมสละทรัพย์สินของตนได้นั้น นอกจากวิธีการพูดของโจโลดังกล่าวแล้ว วีรกรรมของโจโลที่อาสาไปฆ่าตั้งโต๊ะก็เป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจของอุยหอง ถึงแม้ว่าโจโลจะกระทำไม่สำเร็จแต่การที่กล้าอาสาเข้าไปเผชิญหน้ากับตั้งโต๊ะเพียงลำพังถึงในที่พักเพื่อจะฆ่าศัตรูแผ่นดินด้วยตนเองจนถูกประกาศจับไปทั่วทุกหัวเมืองโดยมิได้ย่อท้อหรือหวั่นเกรง ย่อมเป็นสิ่งยืนยันว่าโจโลมีความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวและมีความตั้งใจอย่างจริงจังที่จะช่วยชาติบ้านเมือง อุยหองจึงเชื่อถือและยอมมอบทรัพย์สินให้โจโล ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพูดที่ว่า “ความน่าเชื่อถือของผู้พูดเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้ผู้ฟังกระทำหรือไม่กระทำตามการจูงใจนั้นๆ” (ทศนิยม ทานตะวัน, 2529 : 187)

วาทะลำดับที่ 7 ลินฉุใช้วาทะจูงใจขุนเทียนไม่ให้ร่วมมือกับกองทัพหัวเมือง

ลินฉุรับคำสั่งตั้งโต๊ะให้มาห้ามขุนเทียน อย่าให้ร่วมมือกับกองทัพหัวเมืองทั้งสิบหก เนื่องจากขณะนั้นสถานการณ์ของตั้งโต๊ะเป็นรองฝ่ายอ้วนเสี้ยว เพราะลิโป้ซึ่งเป็นทหารเอกฝีมือเข้มแข็งที่สุดในกองทัพตั้งโต๊ะ ได้ถูกเล่าปี่ กวนอู เตียวหุย รุมรบจนต้องพาทหารหนีเข้าในด่านเฮาโลกวน ซึ่งตั้งโต๊ะก็ได้คาดเดาสถานการณ์ว่าอ้วนเสี้ยวคงจะมีหนังสือถึงขุนเทียนให้นำกำลังทหารเข้าตีด่านกิสุยกวนอย่างแน่นอน จึงส่งลินฉุมาเกลี้ยกล่อมขุนเทียน ด้วยเกรงว่าจะเสียที่แก่ขุนเทียน เพราะขุนเทียนเป็นนายทัพที่มีสติปัญญาและมีมือรบที่เข้มแข็ง เมื่อลินฉุได้พบขุนเทียน จึงกล่าวว่า

“ มหาอุปราชให้เรามา ว่าแต่บรรดาหัวเมืองซึ่งคบคิดกันมาทำการทั้งนี้มหาอุปราชจะยกกองทัพไปนั้นหาไม่ได้ คิดจะให้พาเสียให้จงสิ้น บัดนี้มีความเมตตาแต่ท่านผู้เดียวจะพลอยตายเสียด้วยเขา ครั้นจะให้ผู้ใดมาเจรจาด้วยประการใด ท่านก็จะมาเข้าใจว่าให้มาเกลี้ยกล่อม มหาอุปราชจึงให้เรามาห้ามท่านอย่าให้คบคิดทำการด้วยหัวเมืองทั้งปวง มหาอุปราชจะยกพลไปให้ขุนเช็กผู้บุตรท่าน จะได้เป็นไมตรีกันสืบไป ”

ฝ่ายขุนเทียนได้ฟังดังนั้นจึงวาดเอาว่า “ ตั้งโต๊ะนั้นเป็นขบถ แผ่นดินร้อนทุกเส้นหญ้า เราคิดอ่านกับหัวเมืองทั้งปวงยกมาทำการ หวังจะฆ่าตั้งโต๊ะเสียให้สิ้นทั้งเจ็ดชั่วโคตร อาณาประชาราษฎร์ทั้งปวงจะได้อยู่เย็นเป็นสุข ซึ่งตั้งโต๊ะจะเอาลูกสาวมายกให้เป็นภรรยาขุนเช็กผู้บุตรเรา ซึ่งเราจะเกี่ยวด้วยตั้งโต๊ะศัตรูราชสมบัติ เรามีความละอายนัก แลโทษซึ่งท่านออกมาเกลี้ยกล่อมเรานั้น เราจะยกไว้ครั้งหนึ่ง ท่านจงเร่งกลับเข้าไปชักชวนทหารทั้งปวงให้เป็นใจด้วยเรา เปิดประตูด่านออกไว้รับเถิด แล้วเราจะยกทหารเข้าไปจับตั้งโต๊ะฆ่าเสีย ถ้าท่านกับทหารทั้งปวงมีทำตามดังนี้ เรายกเข้าหักเอาเมืองได้ก็จะให้ฆ่าเสียจงสิ้น ” (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 70)

ลัญจุงใจขุนเกียน โดยอ้างคำพูดของตังโตะ ซึ่งฝากมาถึง 3 ประการ ด้วยกัน

ประการแรก “ ชู ” ว่า “ บรรดาหัวเมืองซึ่งคบคิดกันมาทำการทั้งนี้มหาอุปราชจะย่อโทษต่อผู้ใดนั้นหา มิได้ คิดจะฆ่าเสียให้จงสิ้น ”

ประการที่สอง “ ทำที่เมตตา ” ว่า “ บัดนี้มีความเมตตาแต่ท่านผู้เดียวจะพลอยตายเสียด้วยเขา ครั้น จะให้ผู้ใดมาเจรจาด้วยประการใด ท่านก็จะมาเข้าใจว่าจะมาเกลี้ยกล่อม มหาอุปราชจึงให้เราห้ามท่านอย่า ให้คบคิดทำการด้วยหัวเมืองทั้งปวง ”

ประการที่สาม “ หยิบยื่นผลประโยชน์ให้ ” ว่า “ จะยกลูกสาวให้ขุนเช็กผู้บุตรท่าน ”

ผลของการใช้วาทะในการจูงใจ

วาทะของลัญจุงใจขุนเกียนไม่สำเร็จ เพราะกลวิธีการจูงใจทั้งสามประการของลัญจุงไม่สอดคล้องกับ สถานการณ์ ทั้งนี้เพราะ ขุนเกียนเป็นฝ่ายตรงข้ามกับตังโตะอยู่แล้ว ดังคำพูดที่ว่า “ ตังโตะนั้นเป็นขบถ แผ่น ดินร้อนทุกเส้นหญ้า เราคิดอ่านกับหัวเมืองทั้งปวงยกมาทำการ หวังจะฆ่าตังโตะเสียให้สิ้นทั้งเจ็ดชั่วโคตร อาณาประชาราษฎร์ทั้งปวงจะได้อยู่เย็นเป็นสุข ” และขุนเกียนรังเกียจพฤติกรรมอันเป็นขบถของตังโตะจึงไม่ พิจารณาจะเกี่ยวข้องด้วย

การจูงใจครั้งนี้ไม่บังเกิดผล เนื่องจากผู้ฟังมองเห็นความไม่จริงใจของผู้พูด ดังที่กิตติพงศ์ นันทวงศ์ กล่าวไว้ว่า “ การชักจูงใจนั้น สิ่งสำคัญก็คือ ต้องพยายามพูด ให้ผู้ฟังเห็นความจริงใจของผู้พูด (กิตติพงศ์ นันท วงศ์. 2536 : 43) ประกอบกับขุนเกียนเกลียดชังตังโตะอยู่แล้ว

วาทะลำดับที่ 8 ลัญจุงใจวาทะจูงใจตังโตะให้ย้ายเมืองหลวงจากเมืองลกเอียงไปเมืองเตียงฮัน เพื่อแก้ปัญหา

เนื่องจากสถานการณ์ระดับชั้น ตังโตะกำลังเสียขวัญ เพราะทหารเอกอย่างลิโป้ต้องเสียที่แก่ เล่าปี กวนอู และเตียวหุย จนแทบจะเอาตัวไม่รอด อีกทั้งกองทัพหัวเมืองทั้งสิบเจ็ด ก็ยกทัพติดตามมาจนใกล้จะถึง เมืองลกเอียงเต็มทีแล้ว ลัญจุงจึงแนะนำให้ตังโตะย้ายเมืองหลวงจากเมืองลกเอียงไปยังเมืองเตียงฮัน โดยกล่าว ว่า

“ ซึ่งลิโป้เสียที่มามันเห็นทหารทั้งปวงชักย่อท้อลง ขอให้ท่านยกทหารกลับขึ้นไปเมืองหลวงก่อน แล้ว เชิญเสด็จพระเจ้าเหียนเต๋ไปตั้งอยู่เมืองเตียงฮัน ด้วยข้าพเจ้าได้ยินเด็กชาวเมืองทำเพลงว่า “ ดั่งเทอดโกฮัน ไซเทอดโกฮัน หลกเจ้าหยิบเตียงฮันห้องโกปอชูลัน ” แปลภาษาไทยว่า ตะวันตกก็มีเมืองเตียงฮันเมืองหนึ่ง ตะวัน ออกก็มีเมือง ถ้ากวางวิ่งเข้าเมืองเตียงฮันแล้วก็หาภัยอันตรายมิได้ และข้าพเจ้าคิดดูในคำเด็กนั้น เห็นว่าแต่ก่อน พระเจ้าฮันโกโจได้สร้างเมืองเตียงฮัน พระมหาหงษ์ตรีย์ได้เสวยราชย์ ต่อๆกันมาถึงสิบสองพระองค์ ฝ่ายพระเจ้าฮัน กองบูได้สร้างเมืองลกเอียงเป็นฝ่ายตะวันออกพระมหาหงษ์ตรีย์ได้เสวยราชย์ต่อมา ๆ จนถึงพระเจ้าเหียนเต๋ก็ได้สิบ สองพระองค์ ข้าพเจ้าคิดเห็นว่าเชื้อพระวงศ์พระเจ้าฮันกองบูจะสูญเสียครั้งนี้แล้ว ราชสมบัตินั้นเห็นจะได้แก่ท่าน เป็นมั่นคง ถ้าท่านได้ไปสร้างเมืองอยู่ ณ เมืองเตียงฮันก็จะหาอันตรายมิได้ ดูคำเด็กทำเพลงเป็นศุภนิมิตนั้น ” ตังโตะได้ฟังดังนั้นมีความยินดีนัก จึงว่าแก่ลัญจุง “ ซึ่งท่านกล่าวมาเราฟังแจ้งบัดนี้ ” (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 70-71)

ลียูอาศัยความเชื่อของตังโตะในเรื่องโชคชะตาฟ้าลิขิตประการหนึ่ง และชี้ผลประโยชน์ที่ตังโตะจะได้เป็นกษัตริย์สมความปรารถนาอีกประการหนึ่งมาเป็นข้อจูงใจ โดยใช้เนื้อหาของเพลงพื้นบ้านเทียบเคียงกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ แล้วสรุปว่า “ ข้าพเจ้าคิดเห็นว่า เชื่อพระวงศ์พระเจ้าอันกองบู๊จะสูญเสียครั้งนี้แล้วราชสมบัตินั้นเห็นจะได้แก่ท่านเป็นมั่นคง ถ้าท่านได้ไปสร้างเมืองอยู่ ณ เมืองเตียงฮั่นก็จะหาอันตรายมิได้ ดูกุคำเด็กทำเพลงเป็นศุภนิมิตนั้น” คำแนะนำของลียูทำให้ตังโตะพอใจมากยินยอมทำตามคำแนะนำนั้น

ผลของการใช้วาทะในการจูงใจ

ลียูสามารถจูงใจตังโตะได้สำเร็จทำให้ตังโตะตกลงใจย้ายเมืองหลวงจากเมืองลกเอียงซึ่งมีความเจริญรุ่งเรือง มีพระมหากษัตริย์ปกครองสืบต่อกันมาถึงสิบสองพระองค์ เพื่อไปยังเมืองเตียงฮั่น ซึ่งถูกเผาทำลายและถูกทิ้งขว้างให้รกร้างมาเป็นเวลานานพอๆกัน ทั้งนี้เพราะลียูชี้ให้เห็นความปลอดภัย และอำนาจวาสนาตามความต้องการอันสูงสุดของตังโตะ เพราะลียูรู้ว่าตังโตะปรารถนาจะเป็นกษัตริย์จึงให้คำแนะนำที่ถูกกับนิสัยของตังโตะ คำพูดนี้สอดคล้องกับหลักที่ว่า “เมื่อใดก็ตามที่มนุษย์ถูกเร้าจนประจักษ์ว่า ถ้าตนปรับเปลี่ยนความคิด และการกระทำไปตามแนวที่ถูกเร้า นั้นจะได้รับสิ่งซึ่งตอบสนองความต้องการสมปรารถนา เมื่อนั้นมนุษย์ก็จะตกอยู่ในสภาวะที่โน้มน้าวใจได้ (อัมพร สุขเกษม. 2538 : 8)

วาทะลำดับที่ 9 เอียวปิว อูยอ้วน ชุนชอง ใช้วาทะจูงใจตังโตะให้ล้มเลิกการตัดสินใจย้ายเมืองหลวง

เมื่อตังโตะแจ้งในที่ประชุมขุนนางว่าจะย้ายเมืองหลวงไปอยู่ ณ เมืองเตียงฮั่น และให้ขุนนางทั้งหมดพากันอพยพไปด้วย เอียวปิวจึงให้เหตุผลคัดค้านโดยอ้างความสงบสุขของราษฎรว่า

“ อันเมืองลกเอียงนี้พระเจ้าอันกองบู๊สร้างเมืองสั่งสมราชสมบัติมาเป็นช้านานถึงสิบสองพระองค์แล้ว แลท่านให้ทั้งเมืองลกเอียงเสีย และไปตั้งเมืองเตียงฮั่นนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าบ้านเมืองยังมีสงบ อาณาประชาราษฎร์จะได้ความเดือดร้อนนัก อันคำโบราณกล่าวไว้ว่า อุปมาดังเรือนถ้าจะรื้อลงนั้นง่ายซึ่งจะปลูกสร้างนั้นยากนัก ถ้าไม่ฟังข้าพเจ้าจะยกไปอยู่ ณ เมืองเตียงฮั่นนั้น เห็นราษฎรทั้งปวงจะแตกตื่นไป กว่าจะเกลี้ยกล่อมซ่อมแซมเข้าได้ก็ยากนัก ซึ่งข้าพเจ้าว่าทั้งนี้ขอท่านดำริจงควร ” (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 71)

อูยอ้วนได้สนับสนุนความเห็นของเอียวปิว โดยชี้ให้เห็นสภาพความเสื่อมโทรมของเมืองเตียงฮั่นว่า “ เหมือนครั้งองมั่งเป็นขบถ ซึ่งเอาราชสมบัติแล้วเผาเมืองเสีย แล้วเมืองนั้นก็ยังเป็นป่าอยู่ ซึ่งท่านจะละเมืองนี้เสีย จะเอาป่าเป็นเมืองนั้น ข้าพเจ้าเห็นไม่ควร ” (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 72) ซึ่งชุนชองก็ห้ามตังโตะด้วยเหตุผลเดียวกับอูยอ้วน

เอียวปิวจูงใจตังโตะโดยให้เหตุผล 3 ประการ คือ

1. ชี้ความเหมาะสมของเมืองลกเอียง “ อันเมืองลกเอียงนี้พระเจ้าอันกองบู๊สร้างเมืองสั่งสมราชสมบัติมาช้านานถึงสิบสองพระองค์ ”

2. ชี้ความไม่เหมาะสมของเมืองเตียงฮั่นซึ่งเป็นเมืองร้างโดยอุปมาว่า “ อุปมาดังเรือนถ้าจะรื้อลงนั้นง่ายซึ่งจะปลูกสร้างนั้นยากนัก ถ้าไม่ฟังข้าพเจ้าจะยกไปอยู่ ณ เมืองเตียงฮั่นนั้น เห็นราษฎรทั้งปวงจะแตกตื่นไป กว่าจะเกลี้ยกล่อมช่องสุ่มเข้าได้ก็ยากนัก ซึ่งข้าพเจ้าว่าทั้งนี้ขอท่านดำริดูจงควร ” เพราะต้องสร้างเมืองเตียงฮั่นขึ้นใหม่

3. ชี้ผลของการย้ายเมืองหลวงจะทำให้ราษฎรเดือดร้อน คำพูดนี้กล่าวในทำนองขู่ด้วยว่า “ ถ้าไม่ฟังข้าพเจ้าจะยกไปอยู่ ณ เมืองเตียงฮั่นนั้น เห็นราษฎรทั้งปวงจะแตกตื่นไป กว่าจะเกลี้ยกล่อมช่องสุ่มเข้าได้ก็ยากนัก ”

ตั้งโต๊ะตอบคำถามของเอียวปิวว่า “ ตัวเราเป็นมหาอุปราช จะสั่งข้าราชการใดๆก็เป็นสิทธิ ” คำตอบของตั้งโต๊ะแสดงถึงบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยม (Authoritarianism) คือเป็นคนใจแคบ (Closed Minded) ถือว่าตนเป็นฝ่ายถูกเสมอ ไม่ยอมรับความคิดเห็นใดๆที่ไม่ตรงกับความคิดเห็นเดิมของตน

อูยอ้วน ชุนซง กล่าวเสริมเพื่อชี้ให้เห็นสภาพความเสื่อมโทรมของเมืองเตียงฮั่น ซึ่งถูกอองมิงเผาทำลายซ้ำถูกทิ้งให้รกร้างเป็นเวลานาน ตั้งโต๊ะไม่สนใจเหตุผลของอูยอ้วน เพราะตั้งโต๊ะมีเหตุผลเพื่อประโยชน์ของตนว่า เมืองเตียงฮั่นเคยเป็นเมืองหลวงมาก่อน มีภูมิลำเนาเหมาะสม อยู่ใกล้วัดสุทัศน์ที่ใช้ทำการก่อสร้าง ประกอบกับทัศนะส่วนของตั้งโต๊ะที่คิดว่า “ จะทำงานใหญ่ต้องกล้าได้กล้าเสีย ” ดังที่พูดกับชุนซงว่า “ เราจะทำนุบำรุงราชสมบัติเป็นการใหญ่หลวง อุปมาเหมือนโค่นต้นไม้ทำไร่ จะคิดเสียดายต้นไม้อยู่แล้วก็ไม่ได้ข่าวกิน ”

ผลของการใช้วาทะในการจูงใจ

การจูงใจครั้งนี้ไม่เพียงไม่สำเร็จ แต่ยังทำให้เอียวปิว อูยอ้วน ชุนซง ถูกลงโทษถึงขั้นถูกปลดจากราชการตลอดถึงถูกประหารชีวิต ทั้งๆที่กลวิธีจูงใจโดยการชี้แจงด้วยเหตุผลของเอียวปิว อูยอ้วนและชุนซงเป็นกลวิธีจูงใจที่เหมาะสมกับเหตุการณ์ เพราะการจูงใจด้วยเหตุผลลักษณะนี้ไม่สอดคล้องกับหลักการพูดที่ว่า “ สิ่งที่เราพูดแนะนำให้เขาเชื่อถือหรือกระทำตามนั้นต้องเป็นสิ่งที่สามารถตอบสนองความพอใจของเขาได้ ” การจูงใจครั้งนี้จึงล้มเหลว เพราะชุนนางทั้งสามกับตั้งโต๊ะมีทัศนคติต่างกัน ชุนนางทั้งสามพูดเพื่อผลประโยชน์ของบ้านเมืองและราษฎร แต่ตั้งโต๊ะมองเฉพาะผลประโยชน์ของตนฝ่ายเดียว

วาทะลำดับที่ 10 อ๋องอ้วนใช้วาทะจูงใจลิโป้ให้สังหารตั้งโต๊ะ

ตั้งโต๊ะตั้งตัวเป็นมหาอุปราชตำแหน่งผู้สำเร็จราชการ และมีพฤติกรรมอันจะสื่อว่าเป็นขบถ ทำให้พระเจ้าเหียนเต๋ ชุนนางและอาณาประชาราษฎรได้รับความเดือดร้อนมีสภาพดังที่อ๋องอ้วนเปรียบเทียบกับนางเตียวเสียนบุตรเลี้ยงฟังว่า “ พระเจ้าเหียนเต๋นั้นอุปมาเหมือนฟองไก่อันวางอยู่เหนือหน้าศิลา ชุนนางกับอาณาประชาราษฎรนั้นอุปมาดังอยากเยื่อ อันใกล้กองเพลิง ” (เจ้าพระยาพระคลัง(หน). 2536 : 98) อ๋องอ้วนในฐานะที่เป็นชุนนางผู้ใหญ่ในพระเจ้าเหียนเต๋ จึงคิดที่จะกำจัดตั้งโต๊ะ เพื่อความสงบสุขของแผ่นดิน

แต่การกำจัดตั้งโต๊ะนั้นทำได้ไม่ถนัด เพราะตั้งโต๊ะมีลิโป้บุตรเลี้ยงซึ่งมีฝีมือ คอยติดตามอารักขาตลอดเวลา เมื่อนางเตียวเสียนอาสาจะช่วยกู้แผ่นดิน อ๋องอ้วนจึงมีความหวัง เพราะตั้งโต๊ะและลิโป้มีนิสัยที่ “ มักยินดีด้วยสตรีรูปงาม ” ดังนั้นอ๋องอ้วนจึงวางแผนใช้นางเตียวเสียนเป็นชนวนให้ตั้งโต๊ะกับลิโป้บาดหมางกัน เพื่อจะยืมมือลิโป้สังหารตั้งโต๊ะ เพราะอ๋องอ้วนรู้ว่าลิโป้มีความสามารถในการรบสูง เป็นคนโลภ มักใหญ่ใฝ่สูง ไม่รู้

คุณคนและฝากไปในสตรีเพศ ซึ่งลักษณะนิสัยของลิโป้นี้ล้วนเป็นประโยชน์ที่จะใช้เป็นเครื่องมือกำจัดตั้งโต๊ะ
อ๋องอ๋องจึงวางแผนทำกลอุบายเป็นขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1

ครั้นเวลารุ่งเช้าอ๋องอ๋องจึงจัดเพชรพลอยกับทองคำ แล้วหาช่างมาทำหมวกสำหรับลูกหลวงใส่ แล้วแต่งคนอันสนิทให้ลอบเอาออกไปให้เป็นก้านัลแก่ลิโป้ ลิโป้เห็นหมวกอย่างลูกหลวงก็มีความยินดีนัก จึงลอบมาหาอ๋องอ๋อง ณ บ้าน

ฝ่ายอ๋องอ๋องครั้นเห็นลิโป้มาก็ออกมาต้อนรับเข้าในตึก อ๋องอ๋องเชิญให้ลิโป้กินโต๊ะ ลิโป้กินโต๊ะแล้วถามว่า “ ตัวข้าพเจ้าเป็นแต่นายทหารเอกของมหาอุปราช ท่านเป็นขุนนางผู้ใหญ่ในพระเจ้าเหียนเต๋ เป็นโอรสท่านจึงให้อาของดีไปให้ข้าพเจ้าและนับถือข้าพเจ้าผู้น้อยไม่สมควร ” อ๋องอ๋องจึงตอบว่า “ ทุกวันนี้เราเสด็จในเมืองหลวงแลหัวเมืองทั้งปวงก็หาผู้ใดเข้มแข็งกล้าหาญเสมอท่านมิได้ ซึ่งเราให้ของแลนับถือท่านทั้งนี้ ไช้จะให้ด้วยเกรงบรรดาคัดค้านหา มิได้ เราให้เพราะรักฝีมือในการทหารท่าน ” ลิโป้ได้ยินดังนั้นก็มีความยินดีนัก แล้วอ๋องอ๋องรินสุราค่านับส่งให้แก่ลิโป้ จึงพูดจายกยอสรรเสริญตึงโต๊ะกับลิโป้เป็นอันมาก แล้วให้ชับนคนใช้ผู้ชายนั้นเสียสิ้น เอาแต่ผู้หญิงไว้ใช้สิดัน อ๋องอ๋องจึงว่าแก่หญิงนั้นให้ไปเชิญนางเดียวเสียนออกมา หญิงคนใช้สองคนนั้นจึงเข้าไปประคองนางเดียวเสียนออกมา

ลิโป้เห็นนางเดียวเสียนรูปงาม จึงถามอ๋องอ๋องว่าหญิงคนนี้เป็นบุตรผู้ใด อ๋องอ๋องจึงบอกว่า “ นางเดียวเสียนนี้เป็นบุตรของเรา ทุกวันนี้เราได้อยู่เย็นเป็นสุขก็เพราะบุญของมหาอุปราชกับท่าน ท่านก็มีความเมตตาแก่เราตั้งญาติพี่น้อง เราจึงให้หาออกมาหวังจะให้ท่านรู้จักไว้ ” แล้วอ๋องอ๋องจึงให้นางเดียวเสียนรินสุราให้ลิโป้

ฝ่ายนางเดียวเสียนจึงรินสุราส่งให้ลิโป้ แล้วทำที่ชายคาไปให้สับดาลิโป้ อ๋องอ๋องทำเป็นเมา แล้วว่าแก่นางเดียวเสียนว่า “ พ่อนี้ชราแล้วกำลังน้อยเสวยสุราก็เมา เจ้าค่านับแทนพ่อเถิด ”

ลิโป้จึงเชิญนางเดียวเสียนนั่ง นางเดียวเสียนแกล้งทำละอายลิโป้มิได้นั่งลง จึงค่านับบิดาแล้วจะลาเข้าไปที่ข้างใน อ๋องอ๋องจึงว่า “ ลูกเอ๋ยอย่าอายเลยลิโป้มีความเมตตาแก่เราตั้งญาติ จงนั่งลงค่านับรินสุราให้เถิด ” นางเดียวเสียนจึงนั่งลงข้างอ๋องอ๋อง แล้วรินสุราค่านับให้ลิโป้ที่ไร ก็ชายหาตาให้สับดาลิโป้แล้วให้ที่

ฝ่ายลิโป้รับจอกสุราที่ไร ก็ชาเลื่องไปต้องคานางเดียวเสียนทุกครั้ง ก็มีใจประหวัดยินดีกับนางเดียวเสียนเป็นอันมาก อ๋องอ๋องเห็นกิริยาลิโป้พอใจนางเดียวเสียนแล้ว จึงว่าแก่ลิโป้ว่า “ ตัวเรานี้เป็นขุนนางผู้ใหญ่ก็จริงแต่ชราแล้วอุปมาเหมือนไม้ไผ่ผุพัง บุตรของเราคนนี้จะยกให้เป็นภรรยาให้น้อยท่าน จะได้ฝากผีแก่ท่านสืบไป ซึ่งเราว่าทั้งนี้ท่านจะเห็นประการใด ถ้าไม่ควรท่านอย่าถือโทษเลย ” ลิโป้ได้ยินดังนั้นก็มีความยินดีนัก จึงลุกขึ้นคุกเข่าค่านับ อ๋องอ๋องแล้วจึงว่า “ ซึ่งท่านเมตตาข้าพเจ้าทั้งนี้ในคุณค่าที่สุดไม่ ถึงจะเป็นประการใดข้าพเจ้าจะสนองคุณท่านสืบไป ” อ๋องอ๋องจึงว่า “ บุตรเรานี้ก็ได้เป็นสิทธิ์แก่ท่านแล้ว แต่ว่างดอยู่ให้เราวันดีแล้วเมื่อใด จึงจะส่งบุตรเราให้เป็นภรรยาท่าน ” ลิโป้จึงว่าตามเถิด แล้วลิโป้ลุกขึ้นทำละอายอ๋องอ๋องไป อ๋องอ๋องจึงยึดมือไว้ว่า “ อย่าเพื่อไป ใจเราจะใคร่เชิญให้ท่านอยู่นอนพูดกันเล่นก่อนแต่หากคิดเกรงมหาอุปราชอยู่ ” ลิโป้จึงตอบว่า “ ซึ่งท่านว่าทั้งนี้ขอบคุณนัก วันนี้อ๋องอ๋องมีธุระอยู่ ต่อสบายวันอื่นจึงจะมาอยู่นอนด้วย ” แล้วลิโป้ก็ลาอ๋องอ๋องกลับไป (เจ้าพระยาพระคลัง(หน). 2536 : 100-101)

การจูงใจในขั้นตอนที่หนึ่ง อ๋องอ๋องวางแผนให้ลิโป้พอใจจนต้องมาหาอ๋องอ๋องถึงบ้านด้วยการจัดเพชรพลอย ให้ช่างทำหมวกอย่างลูกหลวงใส่ แล้วให้คนลอบนำไปให้ลิโป้ถึงบ้าน ทั้งนี้เป็นแผนให้ลิโป้มาหาอ๋องอ๋องที่บ้าน เมื่อพบกันและลิโป้ถามถึงสาเหตุที่อ๋องอ๋องให้หมวกสำหรับลูกหลวงซึ่งเป็นสิ่งของที่คนทั่วไปไม่มีโอกาสจะได้ อ๋องอ๋องตอบว่า “ ทุกวันนี้เราเสด็จในเมืองหลวงแลหัวเมืองทั้งปวงก็หาผู้ใดเข้มแข็งกล้าหาญเสมอท่านมิได้ ซึ่งเราให้ของแลนับถือท่านทั้งนี้ ไช้จะให้ด้วยเกรงบรรดาคัดค้านหา มิได้ เราให้เพราะรักฝีมือในการทหารท่าน ” ลิโป้เป็นคนที่ยิ่งทะนงในฝีมือของตนอยู่แล้ว เมื่ออ๋องอ๋องกล่าววาจาเช่นนี้ก็เข้าใจว่าอ๋องอ๋องชื่นชมอย่างจริงใจ ลิโป้จึงมีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง เป็นความสำเร็จขั้นแรกในการสร้างสัมพันธภาพ จากนั้นอ๋องอ๋องเรียกนางเดียวเสียนออกมาแนะนำว่าเป็นบุตร นางเดียวเสียนใช้ความงามร่วมกับมารยาศสตรียั่วชวนให้ลิโป้พึงใจ จาก

นั้นอ๋องอึ้งจึงสร้างทำให้ดูเหมือนว่าจริงใจต่อลิโป้ ด้วยการยกนางเตียวเสียนให้ โดยบอกแกลิโป้ว่า “ ตัวเรานี้เป็นขุนนางผู้ใหญ่ก็จริงแต่ชราแล้วอุปมาเหมือนไม้ใกล้ฝั่ง บุตรของเราคนนี้จะยกให้เป็นภรรยาหน่อยท่าน จะได้ฝากผีแก่ท่านสืบไป ซึ่งเราว่าทั้งนี้ท่านจะเห็นประการใด ถ้าไม่ควรท่านอย่าถือโทษเลย ” ลิโป้เชื่อว่าอ๋องอึ้งนับถือในความสามารถและพอใจในตัวลิโป้อย่างไม่เคลือบแคลง เพราะฐานะอย่างอ๋องอึ้งซึ่งเป็นถึงขุนนางชั้นผู้ใหญ่ในราชสำนัก ยั่วยินดีที่จะยกบุตรของตนให้เป็นภรรยาของลิโป้ ทำให้ลิโป้ปิติยินดีจนถึงกับปวารณาตนว่า “ ซึ่งท่านเมตตาข้าพเจ้าทั้งนี้ฉันค้นหาที่สุดไม่ ถึงจะเป็นประการใดข้าพเจ้าจะสนองคุณท่านสืบไป ” แม้จะบอกว่ายกนางเตียวเสียนให้ลิโป้แล้ว แต่อ๋องอึ้งยังไม่ได้มอบตัวนางให้ลิโป้ โดยอ้างว่ารอให้ได้ฤกษ์เหมาะแล้วจะส่งตัวนางไปให้

การจูงใจขั้นตอนนี้อ๋องอึ้งใช้วิธีให้สิ่งของ สรรเสริญและฝากตัว ซึ่งประสบความสำเร็จคือทำให้ลิโป้พอใจ

ขั้นตอนที่ 2

อ๋องอึ้งค่อยๆ ใช้อุบายยุแหย่ให้ลิโป้กับตั้งโต๊ะหมางจิกันโดยไม่รู้ตัว โดยเชิญตั้งโต๊ะมารับประทานอาหารที่บ้านและยกนางเตียวเสียนให้แก่ตั้งโต๊ะ ลิโป้โกรธอ๋องอึ้งที่กลับคำพูด อ๋องอึ้งจึงใช้วาทะจูงใจดังนี้

“ ท่านอย่าเพ้อไกรธเราเลย เราจะเล่าเนื้อความให้ท่านแจ้ง เวลานั้นเราเข้าไปเฝ้าพระเจ้าเหี้ยนเต้ ฝ่ายมหาอุปราชจึงว่าแก่เราว่า มีกัณฑ์เวลากลางวันจะมาหาเรา เราจึงแต่งที่แลโต๊ะไว้รับ ครั้นมหาอุปราชมาถึงจึงถามเราว่ามีผู้บอกเนื้อความว่าเรายกนางเตียวเสียนผู้บุตรให้แก่ลิโป้ มหาอุปราชมีความยินดีนัก จึงมาว่ากล่าวขอเราต่อปากว่าจะให้ท่าน เราก็รับว่าจริง มหาอุปราชว่าจะขอตัว เราจึงให้นางเตียวเสียนออกมาคำนับ มหาอุปราชจึงว่าซึ่งยกนางนี้ให้เป็นภรรยาให้บุตรนั้น มหาอุปราชมีความยินดีด้วย มหาอุปราชจึงว่าแก่เราว่าฤกษ์ดีแล้ว จะรับนางไปแต่งงานกับลิโป้บุตรให้อยู่กินด้วยกันตามประเพณี ซึ่งมหาอุปราชว่าทั้งนี้ท่านคิดดูเถิด เราเป็นผู้น้อยจะอาจขัดได้หรือไม่ เราจึงส่งบุตรให้ไป ” (เจ้าพระยาพระคลัง(หน). 2536 : 103-104)

วาทะนี้อ๋องอึ้งสร้างเรื่องราว ที่ให้นางเตียวเสียนไปกับตั้งโต๊ะ ก็เพราะตั้งโต๊ะบอกว่ารับเป็นผู้จัดการแต่งงานให้เตียวเสียนกับลิโป้ตามประเพณี พร้อมกับบอกลิโป้ว่าตนเป็นผู้น้อยไม่กล้าจะขัดตั้งโต๊ะ

วาทะนี้ประสบความสำเร็จ 2 ประการ คือ ลิโป้เชื่อสนิทถึงกับกล่าวคำขอโทษ และทำให้ตั้งโต๊ะกลายเป็นผู้ซึ่งต้องรับผิดชอบเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ขั้นตอนที่ 3

ลิโป้คอยให้ตั้งโต๊ะเรียกไปบอกเรื่องนางเตียวเสียน ก็ได้ข่าวว่ากระไรจึงขึ้นไปหาตั้งโต๊ะ ได้ทราบจากหญิงรับใช้ว่าตั้งโต๊ะเก็บนางเตียวเสียนไว้เป็นภรรยาตน จึงโกรธตั้งโต๊ะมาก ลิโป้แอบขึ้นไปบนตึกครั้นนางเตียวเสียนเห็นก็แกล้งร้องไห้ให้ลิโป้เข้าใจว่าถูกตั้งโต๊ะข่มเหงน้ำใจ

อ๋องอึ้งปล่อยให้ผ่านไปเดือนเศษ โดยในช่วงนี้นางเตียวเสียนเป็นผู้ใช้มารยาสตร์ทำให้ลิโป้กับตั้งโต๊ะเข้าใจผิดกันจนถึงขั้นที่ตั้งโต๊ะจะฆ่าลิโป้ เมื่อเห็นสบโอกาสเหมาะนางเตียวเสียนจึงชวนตั้งโต๊ะออกไปอยู่เมืองใหม่ที่ตั้งโต๊ะสร้างขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้อ๋องอึ้งดำเนินการตามแผนขั้นต่อไป คือการใช้วาทะยุยงลิโป้ให้เพิ่มความแค้นตั้งโต๊ะ

ดังนั้นเมื่อลิโป้บอกแก่อ๋องอึ้งว่าตั้งโต๊ะเอาตัวนางเตียวเสียนไว้เป็นภรรยาตัวเอง อ๋องอึ้งจึงว่า

“ ซึ่งตั้งโตะทำการหยาบข้าตบบุตรเราซึ่งเป็นภรรยาท่าน ท่านกับเราได้รับความอภัยศกแก่คนทั้งปวงเป็นอันมาก แต่ตัวเรานี้ชราแล้ว ชีวิตเราจะอยู่ไปสักกี่วัน เราคิดเอ็นดูแก่ท่าน ด้วยคนทั้งปวงนับถืออยู่ว่าท่านนี้มีฝีมือกล้าหาญ ซึ่งตั้งโตะทำดังนี้คนทั้งปวงก็จะติเตียนท่าน ” ลิโป้ได้ฟังดังนั้นก็โกรธเอามือตบโตะลงแล้วว่า “ ซึ่งย้ายตั้งโตะมันเป็นศัตรูทำดังนี้ ข้าพเจ้าจะขอแก้แค้นฆ่ามันเสียให้จงได้ ” อ๋องฮุ้นได้ยินดังนั้นทำเป็นเอามือปิดปากลิโป้ไว้แล้วห้ามว่า “ ท่านอย่ากล่าวคำดังนี้ จะพาเราได้รับความผิดด้วย ” ลิโป้จึงตอบว่า “ ตัวข้าพเจ้าเกิดมานี้ถือว่ามีฝีมือกล้าหาญมิได้ คิดจะอยู่ในอำนาจผู้ใด ” อ๋องฮุ้นจึงว่า “ อันความคิดแลฝีมือของท่านซึ่งจะอยู่ให้ตั้งโตะใช้สอยนั้นไม่ควร อุปมาเหมือนแก้วได้แก่ขวาน ”

ลิโป้จึงตอบว่า “ แต่ข้าพเจ้ามีความแค้น คิดจะฆ่าศัตรูก็ได้ถึงเดือนเศษแล้ว แต่คิดรั้งรออดใจอยู่ด้วยได้เรียกว่าบิดาแล้ว ครั้นจะฆ่าเสียกลัวคนจะครหานินทาได้ ” อ๋องฮุ้นจึงตอบว่า “ ตัวเป็นแซ่ลิ ตั้งโตะนั้นเป็นแซ่ตั้ง จะนับถือว่าเป็นบิดาด้วยอันใด เมื่อตั้งโตะเอาทวนพุ่งจะฆ่าท่านนั้นมิได้คิดว่าเป็นบุตร ซึ่งท่านจะลั่นนินทานั้นไม่ชอบ ” ลิโป้ได้ฟังดังนั้นก็ตกใจสะดุ้งขึ้น จึงตอบว่า “ ความข้อนี้นหากท่านว่าออกมา หาไม่ข้าพเจ้าก็คิดมิถึง ”

อ๋องฮุ้นได้ฟังดังนั้นก็คิดเห็นว่า ลิโป้เอาใจออกห่างจากตั้งโตะเป็นมั่นคงอยู่แล้วจึงว่าแก่ลิโป้ว่า “ ทุกวันนี้ตั้งโตะเป็นศัตรูราชสมบัติท่านก็ยอมแฉ่งอยู่กับใจ ซึ่งท่านทำราชการอยู่ในตั้งโตะก็มีความชอบเป็นอันมาก ตั้งโตะจะได้ปูนบำเหน็จให้เป็นขุนนางตำแหน่งใดก็หาได้ ถ้าท่านสัตย์ซื่อต่อพระมหากษัตริย์ตั้งใจทำนุบำรุงแผ่นดิน กำจัดศัตรูราชสมบัติเสีย แล้วท่านจะได้เป็นขุนนางผู้ใหญ่มีชื่อในกฎหมายพระราชพงศาวดารสืบไป ”

ลิโป้ได้ยินดังนั้นก็คุกเข่าลงคำนับอ๋องฮุ้นแล้วว่า “ ข้าพเจ้าจะขออาสาแผ่นดิน แลแก้แค้นฆ่าย้ายตั้งโตะเสียให้ได้ ท่านอย่าสงสัยข้าพเจ้าเลย ” อ๋องฮุ้นจึงตอบว่า “ ซึ่งท่านคิดบำรุงแผ่นดินตั้งนี้ก็ชอบใจแล้ว แต่เกรงว่าท่านกับเรานี้จะคิดการหนีไปมิตลอดก็จะพากันตายเสีย ” ลิโป้ได้ยินดังนั้นจึงชักเอากะบี่มาแทงข้อมือเอาโลหิตใส่ลงในจอสุราแล้วสาบานว่า “ ถ้าข้าพเจ้ามิได้ฆ่าย้ายตั้งโตะเสียเหมือนคำว่านี้ ขอให้อาวุธต่าง ๆ สิ้นหารข้าพเจ้าเถิด ” แล้วก็เอาสุรานั้นกินเข้าไป อ๋องฮุ้นได้ยินดังนั้นก็ลุกขึ้นคำนับลิโป้แล้วว่า “ ครั้นนี้พระมหากษัตริย์แลพระราชาราชวงจะได้อูยเย็นเป็นสุขก็เพราะสติปัญญาของท่าน และทำการได้เมื่อใดเราจึงจะบอกให้ท่านแจ้ง ” ลิโป้ก็ลาไป (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 109-111)

เมื่อลิโป้เล่าพฤติกรรมของตั้งโตะให้ฟัง อ๋องฮุ้นใช้คำพูดยั่วให้ลิโป้โกรธตั้งโตะเพิ่มขึ้นอีกว่า “ ซึ่งตั้งโตะทำการหยาบข้าตบบุตรเราซึ่งเป็นภรรยาท่าน ท่านกับเราได้รับความอภัยศกแก่คนทั้งปวงเป็นอันมาก แต่ตัวเรานี้ชราแล้ว ชีวิตเราจะอยู่ไปสักกี่วัน เราคิดเอ็นดูแก่ท่าน ด้วยคนทั้งปวงนับถืออยู่ว่าท่านนี้มีฝีมือกล้าหาญ ซึ่ง ตั้งโตะทำดังนี้คนทั้งปวงก็จะติเตียนท่าน ” อ๋องฮุ้นใช้คำว่า “ ท่านกับเรา ” เพื่อทำให้ลิโป้รู้สึกว่ายอฮุ้นกับลิโป้เป็นพวกเดียวกัน ในทางตรงข้ามก็ให้เห็นว่าตั้งโตะเป็นศัตรูและยั่วให้ลิโป้เกิดความรู้สึกว่าถูกตั้งโตะหมิ่นเกียรติ เสียศักดิ์ศรีจนถึงขั้นที่ยอมไม่ได้ ผลของการจูงใจครั้งนี้ทำให้ลิโป้โกรธถึงกับเอามือตบโตะ ประกาศว่า “ ซึ่งย้ายตั้งโตะมันเป็นศัตรูทำดังนี้ ข้าพเจ้าจะขอแก้แค้นฆ่ามันเสียให้จงได้ ” อ๋องฮุ้นแสร้งเอามือปิดปากลิโป้และห้ามไม่ให้พูดเกรงจะมีความผิด แต่แท้จริงแล้วเป็นการยั่วให้ลิโป้มีมานะเพิ่มขึ้นตามหลัก จิตวิทยาของรอสส์ คือความมีอิสระไม่ต้องพึ่งพาใคร ดังคำที่ว่า “ ตัวข้าพเจ้าเกิดมานี้ถือว่ามีฝีมือกล้าหาญมิได้คิดจะอยู่ในอำนาจผู้ใด ” อ๋องฮุ้นเห็นเป็นโอกาสจึงสนับสนุนความคิดลิโป้ด้วยการเปรียบเทียบว่า “ อันความคิดแลฝีมือของท่านซึ่งจะอยู่ให้ตั้งโตะใช้สอยนั้นไม่ควร อุปมาเหมือนแก้วได้แก่ขวาน ”

และเมื่อลิโป้ลังเลเพราะเกรงคนจะครหา เพราะตนได้เรียกตั้งโตะเป็นบิดา อ๋องฮุ้นก็ได้ให้ข้อคิดว่า “ ตัวเป็นแซ่ลิ ตั้งโตะนั้นเป็นแซ่ตั้ง จะนับถือว่าเป็นบิดาด้วยอันใด เมื่อตั้งโตะเอาทวนพุ่งจะฆ่าท่านนั้นมิได้คิดว่าเป็นบุตร ซึ่งท่านจะลั่นนินทานั้นไม่ชอบ ” อ๋องฮุ้นพูดกลับผิดเป็นถูก ด้วยการบอกแก่ลิโป้ว่าการฆ่าตั้งโตะซึ่งลิโป้นับถือเป็นบิดานั้นกระทำได้ โดยให้เหตุผลสนับสนุนความเห็นของตน ซึ่งเหตุผลนั้น ถึงกับทำให้ลิโป้ฮึกด้วยไม่เคยนึกถึงมาก่อน

ในที่สุดเมื่อเห็นว่าลิโป้เอาใจออกห่างจากตั้งโตะแน่แล้ว จึงเสนอผลประโยชน์ เพื่อสนองความโลภของลิโป้ ให้ลิโป้เห็นว่าสิ่งที่จะได้ในวันข้างหน้ามากมายและคุ้มค่ากว่าที่จะได้จากตั้งโตะว่า “ ทุกวันนี้ตั้งโตะ

เป็นศัตรูราชสมบัติท่านก็ยอมแฉ่งอยู่กับใจ ซึ่งท่านทำราชการอยู่ในตังโตะก็มีความชอบเป็นอันมาก ตังโตะจะได้ปูนบำเหน็จให้เป็นขุนนางตำแหน่งใดก็หาไม่ได้ ถ้าท่านสตัยซื้อต่อพระมหากษัตริย์ตั้งใจทำนุบำรุงแผ่นดินกำจัดศัตรูราชสมบัติเสีย แล้วท่านจะได้เป็นขุนนางผู้ใหญ่มีชื่อในกฎหมายพระราชพงศาวดารสืบไป "

การจงใจครั้งที่ 3 ประสบผลสำเร็จลิโป้อาสาจะเป็นผู้ฆ่าตังโตะ การจงใจครั้งนี้ต้องอุ้มใช้วิธีพูดให้ลิโป้ทวีความโกรธขึ้นเป็นลำดับ ด้วยการชี้ผิดเป็นถูก และหยิบยื่นผลประโยชน์ ซึ่งช่วยให้ลิโป้ตัดสินใจฆ่าตังโตะได้ง่ายขึ้น

ผลของการใช้วาทะในการจงใจ

อองอุ้นประสบความสำเร็จในการจงใจลิโป้ครั้งนี้ เพราะความสุขุมรอบคอบในการวางแผน โดยการทำอุบายประกอบการพูดเพื่อจงใจ โดยมีนางเตียวเสียนให้ความร่วมมือ ดำเนินการตามแผนโดยใช้เวลาร่วมสองเดือน เพื่อทำให้ลิโป้โกรธตังโตะขึ้นเป็นลำดับ จนถึงขั้นที่ลิโป้เห็นความจำเป็นว่าเขาควรกำจัดตังโตะเสีย การจงใจครั้งนี้อองอุ้นได้ใช้จิตวิทยาตามทฤษฎีของรอสส์ถึง 8 ข้อ ด้วยกันตามลำดับ ดังนี้ ความทะเยอทะยาน การมีอำนาจ ความต้องการด้านอารมณ์ การอุทิศตัว ความขัดแย้ง ความมีอิสรภาพไม่ต้องพึ่งพาใคร และการใฝ่สัมฤทธิ์ โดยใช้ร่วมกับการพูดอย่างมีศิลปะ โดยคำนึงถึงสถานการณ์และลักษณะนิสัยของลิโป้ คือ โกรธและมักใหญ่ใฝ่สูง ดังได้วิเคราะห์มาแล้วข้างต้น

วาทะลำดับที่ 11 ชุนฮกใช้วาทะจงใจโจโฉไม่ให้ยกกองทัพไปรบกับเมืองซีจิ๋ว

โตเกียวเป็นต้นเหตุให้โจโกบิตาของโจโฉต้องเสียชีวิต โจโฉตั้งใจจะยกทัพไปรบซีจิ๋วจับโตเกียวฆ่าให้หายแค้น แต่ยังไม่สบโอกาสด้วยยังมีการรบติดพัน โตเกียวซึ่งป่วยหนักเสียชีวิตและก่อนสิ้นใจได้ยกเมืองซีจิ๋วให้เล่าปี่ เมื่อโจโฉได้ทราบข่าวนี้ก็โกรธมาก เตรียมกองทัพจะยกไปตีซีจิ๋ว และจะขุดศพโตเกียวมาสับให้หายแค้น ชุนฮกได้แสดงความเห็นและให้เหตุผล เมื่อห้ามโจโฉว่า

" ข้าพเจ้ายังไม่เห็นด้วย ธรรมดาผู้คิดการใหญ่ซึ่งจะตั้งตัวขึ้นได้นั้นยากนักร้อยคนจึงจะคิดการตลอดได้คนหนึ่งเหมือนครั้งพระเจ้าฮั่นโกโจแลพระวงศ์ได้เสวยราชย์ต่อกันมาถึงสิบสองพระองค์ อองมั่งคิดเป็นขบถ ได้ราชสมบัติถึงสิบแปดปีอันกองบู๊ผู้เป็นหลานพระมหากษัตริย์ซึ่งเสียสมบัติแก่องมั่งนั้นคิดฆ่าองมั่งเสียจึงได้ราชสมบัติต่อกันมาอีกสิบสองพระองค์จนถึงพระเจ้าเหี้ยนเต้ แลทุกวันนี้ท่านจะคิดทำการใหญ่จงหาที่มั่นไว้ ให้เหมือนพระมหากษัตริย์แต่ก่อน จึงค่อยคิดการสืบไป ซึ่งท่านจะยกไปเอาเมืองซีจิ๋วนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าราษฎรทั้งปวงมิโจรักเล่าปี่อยู่เป็นอันมากเห็นจะไม่ได้อำนาจเมืองซีจิ๋วโดยง่าย ฝ่ายเมืองเถียนเสียดังได้ทหารไปอยู่รักษานั้น ลิโป้รู้ก็จะยกมาตีชิงเอาเมือง ท่านยกไปข้างโน้นก็จะไม่สมความคิด จะยกมาข้างนี้ก็จะเสียที ทหารก็จะน้อยลง กว่าหาที่ตั้งตัวขึ้นได้ก็ช้านานไป ซึ่งท่านว่าจะทิ้งที่กว้างจะไปหาที่แคบนั้น ขอท่านดำริดูแต่ควร "

โจโฉจึงตอบว่า " ฝ่ายแดนหัวเมืองตะวันออกก็ขัดสนด้วยอาหาร ซึ่งจะให้ค่อยคิดอ่านการนั้น เราเห็นว่าทหารทั้งปวงจะอดอาหารล้มตายเสียเปล่า "

ชุนฮกจึงตอบว่า " บัดนี้ข้าพเจ้ารู้ข่าวว่า โฮงกับอุยเชียวคุมพวกโจรโจกผ้าเหลืองอยู่ ณ เมืองเอ็งจิ๋ว เทียวทำอันตรายแก่ราษฎร ถ้าท่านจะยกไปตีโจรนั้นแตกก็จะได้เสบียงมาเลี้ยงทหาร ราษฎรทั้งปวงก็จะมีความยินดีจะเข้าเกลี้ยกล่อมบ้าง ถ้าทราบไปถึงพระเจ้าเหี้ยนเต้ ก็จะมีความชอบแก่ท่าน " (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 154-156)

ซุนฮกบอกแก่โจโลว่า เขาไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจของโจโลทุกอย่างที่โจโลกำลังมีอารมณ์โกรธ ซึ่งการพูดในสถานการณ์เช่นนี้เสี่ยงต่อการถูกลงโทษเป็นอย่างยิ่ง แต่ซุนฮกมีเหตุผลที่ทำให้กล้าพูดในภาวะเช่นนั้น เพราะซุนฮกมีความเชื่อมั่นในตนเองประการหนึ่ง และ ความเชื่อมั่นในตัวเองอีกประการหนึ่ง ความเชื่อมั่นในตัวเองของซุนฮกก็เนื่องมาจากสภาพการทำงานของเขา ซุนฮกมีตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาและมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ ดังนั้นความเห็นของซุนฮกย่อมมีความหมายต่อโจโล ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพูดของโจว่า “คนเราจะยอมรับความคิดใหม่ ถ้าผู้เสนอความคิดเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ คือมีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่พูด โดยดูจากเหตุผลหรือหลักฐานในการพูด ”

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ซุนฮกกล้าพูดคัดค้านโจโล คือ ความเชื่อมั่นในตัวเองโจโลว่าเป็นคนใจกว้าง (Open Minded) มองโลกในแง่ดีจะเปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ แล้วประมวลข่าวสารมาพิจารณาอย่างมีเหตุผล

หลังจากแสดงความเห็นค้านโจโลแล้ว ซุนฮกให้เหตุผลสนับสนุนคำพูดของตัวเอง ด้วยการอ้างสถิติที่ผ่านมาว่า “ ธรรมดาผู้คิดการใหญ่ซึ่งจะตั้งตัวขึ้นได้นั้นยากนักร้อยคนจึงจะคิดการตลอดได้คนหนึ่ง ” และเพื่อให้โจโลได้คิดว่าไม่ควรใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ ซุนฮกได้ใช้การยกตัวอย่างจากประวัติศาสตร์กรณีพระเจ้าอันกงของบิซิงราชสมบัติคืนจากองมั่งว่าพระองค์ต้องใช้ความพยายามถึงสิบแปดปี ต่อจากนั้นซุนฮกจึงได้วิเคราะห์สถานการณ์สงครามในเมืองซีจิวให้โจโลได้คิดว่า ราษฎรในเมืองซีจิวต่างมีความรักในตัวเล่าปี่ คงร่วมมือกันต่อสู้กับโจโล โอกาสที่โจโลจะได้เมืองซีจิวนั้นเป็นไปได้ยาก สุดท้ายจึงชี้ประเด็นเปลี่ยนผลว่าเมืองเอียนเสียซึ่งโจโลทิ้งให้ทหารดูแลนั้นอาจจะเสียให้แก่ลิโป้ก็ได้ และเมื่อกำลังทหารน้อยลงโจโลอาจต้องกลับไปเริ่มต้นใหม่ วิธีพูดครั้งนี้ซุนฮกพยายามพูดโดยใช้เหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นเป็นตัวอย่าง พร้อมกับวิเคราะห์สถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นจากการตัดสินใจของโจโล

จากเหตุผลของซุนฮกทำให้โจโลยอมรับ แต่ด้วยความเป็นแม่ทัพที่มองการณ์ไกล โจโลยังคงมีความวิตก ดังจะเห็นได้จากคำพูดของโจโลว่า “ ฝ่ายแดนหัวเมืองก็ขัดสนด้วยอาหาร ซึ่งจะให้คอยคิดอ่านการนั้น เราเห็นว่าทหารทั้งปวงจะอดอาหารล้มตายเสียเปล่า ” ซึ่งซุนฮกชี้ทางออกให้แก่โจโลว่า “ บัดนี้ข้าพเจ้ารู้ข่าวว่า โฮ้งกับอูยเซียวกุมพวกโจรโปกผ้าเหลืองอยู่ ณ เมืองเอ็งจิว เทียวทำอันตรายแก่ราษฎร ถ้าท่านยกไปตีโจรนั้นแตก ก็จะได้เสบียงมาเลี้ยงทหาร ราษฎรทั้งปวงก็จะมีผืนดินจะเข้าเกลี้ยกล่อมบ้าง ถ้าทราบไปถึงพระเจ้าเหียนเต้ ก็จะมีความชอบแก่ท่าน โจโลเห็นชอบด้วยให้แหว่ตันกับโจหยินอยู่รักษาเมือง แล้วจัดแจงทหารยกไป ณ เมืองเอ็งจิว ” (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 154)

จากคำชี้แจงของซุนฮก แสดงว่าซุนฮกมองเห็นปัญหาและหาทางแก้ไขปัญหาล่วงหน้าแล้วจึงสามารถแนะนำโจโลได้ โจโลจึงตัดสินใจปฏิบัติตามคำแนะนำของซุนฮก เพราะมองเห็นผลได้ผลเสียตามที่ซุนฮกชี้แจง

ผลของการใช้วาตะในการจูงใจ

ซุนฮกสามารถใช้วาตะจูงใจให้โจโลเปลี่ยนแปลงความคิดที่จะไปแก้แค้นโตเกียมและเล่าปี่ได้สำเร็จ ทั้งๆที่อารมณ์ของโจโลในขณะนั้นมีแต่ความโกรธแค้น ความสำเร็จในครั้งนี้นอกจากความรู้ความสามารถของซุนฮกแล้วยังมีองค์ประกอบมาจากตัวของโจโลเองซึ่งเป็นผู้ฟังที่ใจกว้าง ยอมรับฟังเหตุผลและความคิดเห็นของผู้อื่น ดังนั้นซุนฮกจึงสามารถใช้ศิลปะในการพูดจูงใจ โดยยกเรื่องความตั้งใจเดิมของโจโลมาพูด

แยกแยะให้เห็นข้อดีข้อเสียที่โจโฉจะได้รับอย่างชัดเจน ตลอดจนการเสนอทางออกให้ จนทำให้โจโฉได้คิดและเปลี่ยนแปลงความคิดที่จะไปรบเมืองซีจิวในที่สุด

วาทะลำดับที่ 12 กรรยาถูกใช้วาทะจูงใจถูกก็ให้เชื่อว่าลิฉุยคิดหักหลัง

หลังจากที่ลิฉุย ถูกก็ ยึดอำนาจในเมืองหลวงได้แล้ว ลิฉุยตั้งตัวเป็นผู้สำเร็จราชการฝ่ายทหาร ถูกก็ เป็นใหญ่ฝ่ายพลเรือน ทั้งสองใช้อำนาจทำการหยาบฆ่าต่าง ๆ โดยมีได้เกรงพระเจ้าเหี้ยนเต้ เเยียวปีวกับจูอี้ซึ่งเป็นขุนนางผู้ใหญ่จึงคิดอุบายให้ลิฉุยถูกก็ผิดใจกัน โดยเเยียวปีวกิดอุบายให้กรรยาของตนเองไปยุแหย่กรรยาของถูกก็ให้ระแวงและหึงหวงถูกก็ว่ามีความสัมพันธ์อันชั่วช้ากับกรรยาของลิฉุย ด้วยความหึงหวงกรรยาของถูกก็จึงใช้อุบายทำให้ถูกก็ระแวงลิฉุยอีกต่อหนึ่งเพื่อหวังให้ถูกก็ตัดสัมพันธ์กับกรรยาของลิฉุย ดังวาทะที่นำมาวิเคราะห์

วันหนึ่งลิฉุยให้คนไปเชิญถูกก็มากินโต๊ะ กรรยาถูกก็รู้จึงอ้อนวอนห้ามว่า “ ซึ่งท่านจะไปเสพย์สุราบ้านลิฉุย นั้น ท่านกับลิฉุยแก่งแย่งกัน ต่างคนต่างถือว่าตัวเป็นใหญ่เกลือกท่านเสพย์สุราเมา ลิฉุยจะเอายาพิษมาให้ท่านกิน ท่านก็จะถึงแก่ความตาย ตัวข้าพเจ้าเป็นผู้หญิงจะบ้ายหน้าไปฟังผู้ใดได้ ” ถูกก็ได้ฟังดังนั้นก็มีได้ไป ลิฉุยคอยอยู่จนเวลาเย็นมิได้เห็นถูกก็มา จึงให้คนเอาโต๊ะไปให้ถึงบ้าน ถูกก็นอนอยู่ กรรยานั้นออกมาจับโต๊ะไว้ จึงเอายาพิษลงใส่ลงไว้ในของทั้งปวง ครั้นถูกก็ตื่นขึ้น คนใช้ในเรื่องจึงยกโต๊ะไปให้ถูกก็ แล้วบอกว่าลิฉุยให้เอาโต๊ะนี้มาให้ กรรยานั้นจึงห้ามถูกก็ว่า “ ของนี้ท่านอย่าเพอกิน จงชั้นสูตรดูก่อน ” แล้วเอาโยนให้สุนัขกิน สุนัขก็ตาย ถูกก็เห็นดังนั้นก็คิดสงสัยอยู่

ครั้นอยู่มาวันหนึ่งออกจากเฝ้า ลิฉุยจึงเชิญถูกก็ไปปรึกษาราชการ ณ บ้าน แล้วลิฉุยจึงชวนถูกก็กินโต๊ะ ถูกก็นั้นเคลิ้มไปจึงกินโต๊ะแล้วก็ลากลับบ้าน ครั้นถูกก็มาถึงบ้านพอบังเกิดให้ปวดท้อง กรรยาจึงถามว่า “ เมื่อเวลาท่านออกจากเฝ้านั้นท่านไปไหน ” ถูกก็จึงบอกว่าไปปรึกษาราชการบ้านลิฉุย ลิฉุยนั้นให้กินโต๊ะ กรรยานั้นทำตกใจแล้วว่า “ ข้าพเจ้าเห็นประจักษ์อยู่แล้วยังขึ้นไปที่บ้านลิฉุย เขามีใส่ยาพิษลงแล้วหรือ ” กรรยานั้นจึงเอาอาคมมาละลายน้ำกรอกให้ถูกก็เข้าไป ถูกก็ก็อาเจียนออกมา ที่ปวดท้องก็คลาย ถูกก็จึงคิดโกรธลิฉุยว่า “ เสียแรงเราได้ร่วมคิดจะทำการใหญ่ด้วยกัน แลลิฉุยมีชื่อต่อเรา คิดร้ายเราก่อน เราจำจะคิดฆ่ามันเสียให้ได้ ” แล้วก็จัดแจงทหารจะยกไปล้อมบ้านลิฉุย (เจ้าพระยาพระคลัง (หน) . 2536 : 167-169)

คำยุยงของกรรยาเเยียวปีวประกอบกับพฤติกรรมของถูกก็ซึ่ง “ไปหาลิฉุยเป็นอัครา ลางที่ไปนอนค้าง” (เจ้าพระยาพระคลัง(หน). 2536 : 167) ทำให้กรรยาถูกก็ปักใจเชื่อและหาวิธีที่จะป้องกันไม่ให้ถูกก็ได้พบกับกรรยาของลิฉุยอีก แต่เนื่องจากนางเป็นคนฉลาดจึงไม่พูดถึงความระแวงหึงหวงของตนเองให้สามีสว่างรู้ กลับยกเอาเรื่องการแก่งแย่งความเป็นใหญ่มาเป็นประเด็นให้ถูกก็เกิดความระแวงว่าจะถูกลิฉุยทำร้าย ตามทฤษฎีของเรมอนด์ รอสส์ เพราะนางรู้เป้าหมายสูงสุดของลิฉุยถูกก็ว่า “ จะคิดเอาราชสมบัติฆ่าพระเจ้าเหี้ยนเต้เสียจึงจะควร ” (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 121)

ดังนั้นเพื่อให้ถูกก็เกิดความรู้สึกว่าการที่ตนไปบ้านลิฉุยนั้นจะไม่ปลอดภัย วันหนึ่งกรรยาถูกก็รู้ว่าลิฉุยให้คนไปเชิญถูกก็ไปเสพย์สุราที่บ้าน นางจึงพูดกับถูกก็ว่า “ท่านกับลิฉุยแก่งแย่งกัน ต่างคนต่างถือว่าตัวเป็นใหญ่ เกลือกจะเสพย์สุราเมา ลิฉุยจะเอายาพิษมาให้ท่านกิน ท่านก็จะถึงแก่ความตาย ตัวข้าพเจ้าเป็นผู้หญิงจะบ้ายหน้าไปฟังผู้ใดได้” เมื่อลิฉุยเห็นถูกก็ไม่ไปตามคำเชิญในตอนเย็น จึงให้คนนำอาหารไปให้ถึงบ้าน กรรยาถูกก็จึงเอายาพิษใส่ในอาหารและแกล้งเอาอาหารนั้นให้สุนัขกินก่อน สุนัขกินอาหารใส่ยาพิษก็ตาย

เป็นที่น่าสังเกตว่ากุยกีไม่ใช่คนหูเบา แม้ภรรยาจะเตือนด้วยเหตุผลที่น่ารับฟัง พร้อมทั้งทำอุบายเอายาพิษใส่อาหาร กุยกีก็แค่เพียงแต่ “คิดสงสัยอยู่” ยังมิได้เชื่อถือเป็นจริง เพราะหลังจากเหตุการณ์นั้นผ่านไปวันหนึ่งหลังจากออกจากที่เฝ้า ลิลุยชวนกุยกีไปรับประทานอาหารที่บ้านอีก กุยกีก็ไปตามคำเชิญ แต่เมื่อกลับถึงบ้านกุยกีมีอาการปวดท้อง หลังจากซักไซ้จนได้ความว่ากุยกีไปรับประทานอาหารมาจากบ้านของลิลุย ภรรยาของกุยกีจึงถือโอกาสใส่ความเป็นเพราะลิลุยใส่ยาพิษในอาหาร กุยกีจึงปวดท้องโดยกล่าวว่า “ข้าพเจ้าเห็นประจักษ์อยู่แล้ว ยังขึ้นไปกินโต๊ะที่บ้านลิลุย เขามีใส่ยาพิษลงแล้วหรือ” แล้วก็เอาอาเจียนละลายน้ำให้กุยกีดื่ม พออาเจียนออกมา อาการปวดท้องก็หายไป

ด้วยเหตุนี้ กุยกีจึงปักใจเชื่อว่าลิลุยคิดไม่ซื่อ จึงคิดโกรธลิลุยว่า “เสียแรงเราได้ร่วมคิดจะทำการใหญ่ด้วยกันแลลิลุยมิได้ซื่อต่อเรา คิดร้ายเราก่อน เราจำจะคิดฆ่ามันเสียให้ได้ (เจ้าพระยาพระคลัง(หน). 2536 : 168)

ผลของการใช้วาทะในการจูงใจ

ภรรยาของกุยกีสามารถจูงใจให้กุยกีเชื่อว่าลิลุยคิดไม่ซื่อทั้งๆที่กุยกีไม่ใช่คนหูเบา ทั้งนี้เพราะความคิดและการกระทำระหว่างลิลุยกับกุยกีนั้น นางรับรู้มาโดยตลอดประกอบกับความเจ้าเล่ห์เพทุบาย นางจึงสามารถหาเหตุผลอันสมควรกว่าการแสดงความหึงหวงมาจูงใจให้กุยกีระแวงในตัวลิลุยจนได้ นั่นคือเรื่อง “เสือสองตัวอยู่ถ้ำเดียวกันไม่ได้” โดยทำกลอุบายสร้างสถานการณ์ให้สมจริง และฉวยโอกาสพลิกผันสถานการณ์ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง

วาทะลำดับที่ 13 หมันทองใช้วาทะจูงใจชิหลงให้หันมา สวามิภักดิ์ต่อโจโฉ

ขณะเมื่อโจโฉพาเสด็จพระเจ้าเหี้ยนเต้ไปเมืองฮูโต๋ ชิหลงได้มาขัดขวาง โจโฉจึงให้เคาทูออกไปสู้รบกับชิหลง เมื่อโจโฉได้เห็นฝีมือรบพุ่งของชิหลงเกิดพอใจ ต้องการได้ตัวชิหลงมาไว้ในกองทัพ หมันทองซึ่งเคยรู้จักกับชิหลงจึงอาสาไปเกลี้ยกล่อม

หมันทองปลอมตัวเป็นทหารเลวปลอมเข้าไปถึงในค่ายค้ำับชิหลงแล้วว่า “ แต่จากกันมาท่านยังคอยมีความสบายอยู่หรือ ”

ชิหลงได้ยินดังนั้นก็เงยหน้าขึ้นดู เห็นทหารแปลกหน้าก็ตกใจ ครั้นพิศแลดูก็จำได้แล้วทักว่า “ ท่านนี้หมันทองอยู่เมืองซันหยง เหตุใดท่านจึงมาหาเราในเวลากลางคืน ” หมันทองจึงตอบว่า “ ข้าพเจ้าทำราชการอยู่ด้วยโจโฉ เมื่อเวลากลางวันเราเห็นท่านออกไปรบกับเคาทู เรามิได้ทักทายท่าน แต่ใจนั้นคิดถึงอยู่จนเวลาค่ำ เรามิได้กลัวความตาย จึงปลอมเข้ามาหาท่านหวังจะเจรจาด้วย ” ชิหลงจึงเชิญให้นั่ง แล้วว่า “ ท่านมาหาเราด้วยกิจสิ่งใดจงว่าไปเถิด ”

หมันทองจึงว่า “ ท่านมีกำลังรบพุ่งกล้าหาญเข้มแข็ง หากผู้ใดเสมอมิได้ ชัดสนด้วยประการใด ท่านจึงมาอยู่ในเงื้อมมือเอี้ยวฮอง หันเขียนนี้ไม่ควร โจโฉนั้นน้ำใจกว้างขวางอารีบำรุงเลี้ยงทหารมิให้อนาถ กิตติศัพท์ทั้งนี้ท่านก็ย่อมจะได้ยินอยู่บ้าง เมื่อท่านรบกับเคาทูนั้นโจโฉเห็น มีน้ำใจเอ็นดูท่านนัก จึงสั่งทหารทั้งปวงมิให้องศาทัพจนหักแล้ว ว่าท่านต้องบาดเจ็บ จึงให้เรามาเชิญท่านไป หวังจะสนทนาค้ำแจงให้เห็นผิดแลชอบ ฝ่ายเราก็เห็นว่าท่านอยู่ที่มืด จงเร่งคิดผ่อนผันไปหาที่สว่าง จะได้มีความสุขสืบไป ซึ่งเราว่ากล่าวทั้งนี้ด้วยความรักท่าน ท่านจงดำริดูให้สมควร ”

ชิหลงได้ฟังดังนั้นก็นั่งคิดอยู่ จึงทอดใจใหญ่แล้วตอบว่า “ เราอยู่ด้วยเอี้ยวฮอง หันเขียนนั้นสติปัญญาน้อยจะคิดการใหญ่มิได้ แต่จำเป็นเพราะได้อยู่ด้วยกันมานานแล้ว ครั้นจะทิ้งเสียบัดนี้ก็ไม่ควร ” หมันทองจึงว่า “ ท่านไม่ได้

อินคาโบราณว่าไว้หรือ อันธรมดานจะทำรัง ก็ยอมแสวงหาซึ่งพุ่มไม้ซึ้ง จะได้ทำรังอยู่เป็นสุข ถึงลมพายุใหญ่จะพัดหนักมา รังนั้นก็มิได้เป็นอันตราย ประการหนึ่งเป็นชาติทหารจะหาแม่ทัพ ก็ให้พิเคราะห์ดูผู้โอบอ้อมอารี และชำนาญในการสงคราม ถึงข้าศึกจะยกมามากมายเท่าใด ก็มีได้หวาดไหว คิดอ่านป้องกันมิให้ทหารทั้งปวงเป็นอันตราย ถ้าผู้ใดพบนายที่มีสติปัญญาหมายจะพึงได้แล้วไม่เข้าทำราชการด้วย อย่าให้คนทั้งปวงนับถือความคิดผู้นั้นเลย” (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 187-189.)

หมันทองอาศัยความคุ้นเคยส่วนตัวด้วยเคยรู้จักกับซิหลงมาก่อนประกอบกับไมตรีจิตเพื่อสร้างความประทับใจแรกพบ โดยการบอกแก่ซิหลงว่า “ ข้าพเจ้าทำราชการอยู่ด้วยโจโจ เมื่อเวลากลางวันนั้นเราเห็นท่านออกไปรบกับเคาฑู เรามิได้ทักทายท่าน แต่ใจนั้นคิดถึงอยู่จนเวลาค่ำ เรามิได้กลัวความตาย จึงปลอมเข้ามาหาท่านหวังจะเจรจาด้วย ” จากนั้นหมันทองได้ใช้คำพูดแสดงความหวังดีหวังใยเป็นระยะ เพื่อให้เกิดสัมพันธภาพ ดังนี้ “ ฝ่ายเราก็นึกว่าท่านอยู่ที่มืด จงเร่งคิดผ่อนผันไปหาที่สว่าง จะได้มีความสุขสืบไป ซึ่งเราว่ากล่าวทั้งนี้ด้วยความรักท่าน ท่านจงดำริดูให้สมควร ” และบอกว่าโจโจนั้นปรานีซิหลงด้วยถ้อยคำที่ว่า “ สิ่งทหารทั้งปวงมิให้ยิงเกาทัณฑ์กลัวว่าท่านต้องบาดเจ็บ จึงให้เรามาเชิญท่านไป หวังจะสนทนาชี้แจงให้เห็นผิดแลชอบ ” วิธีจูงใจข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดของ เดล คาร์เนลที่ว่า “ วิธีปฏิบัติเพื่อจูงใจผู้ฟังและวิธีเปลี่ยนแปลงทัศนคติผู้นั้นนั้นจงเริ่มด้วยมิตรไมตรี ” นอกจากนี้ หมันทองชักชวนซิหลงให้ไปทำราชการกับโจโจ โดยยกประเด็นความมั่นคงและความก้าวหน้าในหน้าที่การงานมาเป็นข้อจูงใจด้วยการอ้างค่านิยมในการทำราชการอันได้แก่ แนวคิดที่ว่าผู้ปรารถนาความก้าวหน้าให้แสวงหานายที่เก่ง มีสติปัญญาพอที่จะเป็นที่พักพิงได้เพื่อความมั่นคงปลอดภัยในการทำงานตามทฤษฎีความต้องการพื้นฐานของมาสโลว์ข้อสอง (อรรถธณ ปิลันธน์ โอวาท. 2526 อ้างอิงมาจาก Cooper. 1960 : 102-107) โดยกล่าวเป็นโวหารเปรียบเทียบว่า “อันธรมดานจะทำรัง ก็นิยมแสวงหาซึ่งพุ่มไม้ซึ้ง จะได้ทำรังอยู่เป็นสุข ถึงลมพายุใหญ่จะพัดหนักมา รังนั้นก็มิได้เป็นอันตราย” พร้อมกันนี้ยังได้ชี้ข้อด้อยของหันเซียม เอียวฮองว่าทั้งสองคนนี้เป็นผู้ที่ด้อยสติปัญญาและความสามารถ (หันเซียมเดิมเป็นนายโจร ส่วนเอียวฮองเป็นพรรคพวกของลิจุย) ไม่อาจทำการใหญ่ได้ ส่วนซิหลงเป็นผู้ที่มีฝีมือ ถ้าอยู่กับหันเซียม เอียวฮอง ก็คงไม่มีโอกาสได้ใช้ความสามารถเพื่อรับใช้แผ่นดิน โดยยกคำโบราณมากล่าวว่า “เป็นชาติทหาร จะหาแม่ทัพก็ให้พิเคราะห์ดู ผู้โอบอ้อมอารี และชำนาญในการสงคราม ถ้าข้าศึกจะยกมามากมายเท่าใด ก็มีได้หวาดไหว คิดอ่านป้องกันมิให้ทหารทั้งปวงเป็นอันตราย ถ้าผู้ใดพบนายที่มีสติปัญญาหมายจะพึงได้ แล้วไม่เข้าทำราชการด้วย อย่าให้คนทั้งปวงนับถือความคิดผู้นั้นเลย”

ผลของการใช้วาทะในการจูงใจ

หมันทองสามารถจูงใจให้ซิหลงตัดสินใจ เข้าร่วมในกองทัพโจโจทั้งนี้เนื่องมาจากวิธีพูด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้พูดหวังดีอย่างจริงใจ ซึ่งให้เห็นผลประโยชน์ที่จะได้รับ ให้นึกถึงความสามารถของตนเองที่ควรได้รับการยกย่อง ดังได้วิเคราะห์มาแล้วข้างต้น

วาทะลำดับที่ 14 ตันเต่งใช้วาทะจูงใจให้ลิโป้เชื่อถ้อยคำพูดเพื่อให้หายโกรธ

ลิโป้ให้ตันเต่งคุมตัวหน่ออันลูกน้องอ้วนสุดไปมอบให้โจโจ แล้วแต่โจโจจะพิจารณาโทษตามความเหมาะสม แต่ตันเต่งกลับไปบอกแก่โจโจให้กำจัดลิโป้ โดยที่ตันเต่งกับตันก๊วยบิดารับอาสาจะเป็นไส้ศึกให้ โจโจ

จึงขุนบำเหน็จความดีความชอบให้สองพ่อลูก โดยมีได้ให้แก่ลิโป้ ทำให้ลิโป้โกรธถึงกับจะฆ่าต้นเต็ง แต่ต้นเต็งได้จงใจลิโป้ให้เข้าใจตนเสียใหม่ ด้วยการกล่าวว่า

ลิโป้จึงถามต้นเต็งว่า “ ท่านไปหาโจโฉ โจโฉว่าประการใดบ้าง ” ต้นเต็งจึงเอาตราตั้งสำหรับตัวกับตราซึ่งพระราชทานส่วยของบิดานั้นให้ลิโป้ดู ลิโป้เห็นดังนั้นก็โกรธว่า “ เราใช้ตัวไปด้วยการของเรา เหตุใดจึงคิดอ่านให้ได้ดีแต่ตัวสองคนพ่อลูก เดิมเราจะยกลูกสาวให้แก่บุตรอ้วนสุด ดันก๊วยบิดาของตัวก็มาห้ามการเราเสีย แกล้งลวงให้เราไปเข้าด้วยโจโฉ บัดนี้เราใช้ตัวไปก็มิได้การแต่สักสิ่งหนึ่ง ” แล้วก็ชักกระบี่ออกจะฆ่าต้นเต็งเสีย

ต้นเต็งเห็นดังนั้นก็ทำเป็นหัวเราะ แล้วว่า “ ท่านฟังเนื้อความยังไม่สิ้นเป็นไฉนท่านจึงด่วนโกรธดังนี้ ” ลิโป้ถามว่า “ ยังมีเนื้อความสิ่งใดบ้าง ” ต้นเต็งจึงว่า “ เมื่อข้าพเจ้าไปหาโจโฉนั้น ข้าพเจ้าก็ได้ว่าแก่โจโฉว่า จะเลี้ยงท่านนั้นจำจะให้ใหญ่ให้ถึงขนาด อุปมาเหมือนเลี้ยงเสือ ถ้าได้กินอื่อกก็จะเป็นปกติ ถ้ามิอื่อกก็จะเบียดเบียนสัตว์ทั้งปวงเป็นอาหาร

ฝ่ายโจโฉได้ยินข้าพเจ้าว่าดังนั้นก็หัวเราะ แล้วว่าซึ่งจะเลี้ยงท่านให้เต็มกองเหมือนข้าพเจ้านั้นไม่ได้ ทุกวันนี้หากท่านยังขัดสนจึงอ่อนน้อมต่อ ถ้าท่านมีกำลังขึ้นแล้วก็เอาใจออกห่างโจโฉ อุปมาเหมือนเหยี่ยวซึ่งอยากอาหาร คอยแสวงหาลูกไก่อันพลัดแม่ ได้ทีแล้วก็ฉาบลงเอา ถ้าเห็นยังมีได้ที ก็คอยทำความเพียรคอยอยู่ว่าจะได้ลูกไก่ ข้าพเจ้าจึงถามว่าซึ่งอุปมาว่าเหยี่ยวนั้นคือตัวลิโป้ อันลูกไก่นั้นคือผู้ใดเล่า โจโฉจึงบอกว่า ลูกไก่นั้นคืออ้วนสุดเจ้าเมืองลำหยง ชุนเช็กเจ้าเมืองกังต้ง อ้วนเสี้ยวเจ้าเมืองกิกจิ๋ว เล่าเปียวเจ้าเมืองเกงจิ๋ว เล่าเจี้ยงเจ้าเมืองเสฉวน เตียวพ้อเจ้าเมืองฮันต้ง ” ลิโป้ได้ยินดังนั้นดีใจสำคัญว่าจริงจึงวางกระบี่เสีย แล้วจึงว่า “ โจโฉนั้นมีสติปัญญาประมาณใจเราถูกทุกประการ ” (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 230)

ลิโป้ให้ต้นเต็งคุมตัวหันอินไปมอบให้โจโฉก็ด้วยหวังความชอบ ต้นเต็งย่อมรู้ว่ากลับมาถึงซีจิ๋ว ลิโป้จะต้องถามถึงสิ่งที่โจโฉให้เป็นรางวัล ฉะนั้นการพูดของต้นเต็งจึงเป็นการพูดที่ผ่านการไตร่ตรองมาอย่างดี โดยมีจุดประสงค์ในการพูด 2 ประการ คือ

ประการแรกเพื่อให้ลิโป้คลายจากความโกรธที่ต้นเต็ง ต้นก๊วยเป็นผู้ได้รับบำเหน็จความชอบจากโจโฉ ทั้งๆที่ลิโป้เป็นคนให้ส่งตัวหันอินไปให้โจโฉ

ประการที่สองเป็นจุดประสงค์แฝงเพื่อช่วยเหลือเล่าปี่ ทั้งนี้เพราะ ต้นเต็ง ต้นก๊วย เคยรับราชการอยู่กับเล่าปี่ที่เมืองซีจิ๋ว จนกระทั่งเมื่อโจโฉมีหนังสือมาแจ้งให้เล่าปี่ยกเมืองไปตีเมือง ลำหยงของอ้วนสุด ขณะที่เล่าปี่ กวนอู ยกกองทัพไปรบกับอ้วนสุดได้มอบให้เตียวหุยดูแลเมืองซีจิ๋ว เตียวหุย คิมสุราเมาอาละวาดหาเรื่องโบายตี โจป้าซึ่งเป็นพ่อตาของลิโป้ เป็นเหตุให้โจป้าแค้นจึงนำความไปบอกแก่ลิโป้และเป็นใ้ส่ศึกให้ลิโป้นำทหารเข้ายึดเมืองซีจิ๋ว ต้นเต็งจึงต้องจำใจอยู่กับลิโป้ตั้งแต่นั้นมา

แต่อย่างไรก็ตาม ต้นเต็งมิได้จงรักภักดีต่อลิโป้เพราะต้นเต็งเห็นว่านิสัยส่วนตัวของลิโป้นั้น “หยาบช้าเหมือนหนึ่งสัตว์เดียรฉาน มีแต่กำลังหาปัญญาไม่ได้” (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 228) ทั้งต้นเต็ง ต้นก๊วย ต่างก็พยายามปกป้องผลประโยชน์เพื่อเล่าปี่

การพูดครั้งนี้ก็เช่นกัน ต้นเต็งใช้กลวิธีในการพูดให้ลิโป้เกิดความล้าพองว่ามีฝีมือเหนือกว่าใคร เพื่อเป็นแรงผลักดันให้ลิโป้เกิดความประมาท โดยหวังว่าถ้าลิโป้เกิดพลาดพลั้งเสียทีเมื่อไรก็ตาม สองพ่อลูกก็จะเป็นใ้ส่ศึกคอยซ้ำเติมและช่วงชิงเมืองซีจิ๋วคืนให้เล่าปี่

การพูดของต้นเต็งใช้ศิลปะในการพูดให้ลิโป้เกิดอารมณ์และความรู้สึกตามที่ต้นเต็งต้องการดังนี้ คือ เริ่มด้วยการยั่วให้ลิโป้โกรธ โดยเมื่อตนเองถูกลิโป้ถามผลการเจรจาว่า “ท่านไปหาโจโฉ โจโฉว่าประการใดบ้าง” ต้นเต็งจึงเอาตราที่โจโฉมอบให้ตนเองกับตราพระราชทานส่วยของต้นก๊วยให้ลิโป้ดู ทั้งนี้เพราะต้นเต็งมีจุดประสงค์ให้ลิโป้เข้าใจว่าโจโฉเห็นความสำคัญของตนเองกับบิดามาก

ต่อจากนั้นต้นเต็งจึงได้เล่าให้ลิโปฟังต่อ โดยตั้งใจเปรียบเทียบตนเองกับลิโป ให้ ลิโปเข้าใจว่าโจโฉนั้นมองเห็นว่าแม้ต้นเต็งที่โจโฉคิดว่าเป็นผู้มีความสามารถจนถึงขั้นปูนบำเหน็จตำแหน่งเจ้าเมืองให้ก็ยังต้องความสามารถกว่าลิโป เพื่อให้ลิโปพอใจและลำพองใจ ตามหลักความต้องการพื้นฐานของมาสโลว์ ซึ่งกล่าวว่า “มนุษย์ต้องการที่จะเป็นที่ยกย่องนับถือในวงสังคม” โดยบอกแก่ลิโปว่า “ เมื่อข้าพเจ้าไปหาโจโฉนั้น ข้าพเจ้าก็ได้ว่าแก่โจโฉว่า ‘จะเลี้ยงท่านนั้นจำจะต้องให้เป็นใหญ่ให้ถึงขนาดอุปมาเหมือนเลี้ยงเสือ ถ้าได้กินอ้อมก็จะเป็นปรกติ ถ้ามีอ้อมก็จะเบียดเบียนสัตว์ทั้งปวงเป็นอาหาร’ ฝ่ายโจโฉได้ยินข้าพเจ้าว่าดังนั้นก็หัวเราะแล้วว่าซึ่งจะเลี้ยงท่านให้เต็มกองเหมือนข้าพเจ้านั้นไม่ได้ ทุกวันนี้หากท่านยังขัดสนอยู่จึงอ่อนน้อมต่อ ถ้าท่านมีกำลังขึ้นแล้วก็จะเอาใจออกห่างโจโฉ อุปมาเหมือนเหยี่ยวซึ่งอยากอาหารคอยแสวงหาลูกไก่อันพลัดแม่ได้ทีแล้วจะฉาบลงเอา ถ้าเห็นยังมีไก่ที่ก็คอยท่าความเพียรคอยอยู่ว่าจะได้ลูกไก่” จากนั้นได้เปรียบเทียบลิโปกับเจ้าเมืองอื่นๆ โดยบอกแก่ลิโปว่า “ ข้าพเจ้าจึงถามว่าซึ่งอุปมาว่าเหยี่ยวนั้นคือตัวลิโป อันลูกไก่นั้นคือผู้ใดเล่า โจโฉจึงบอกว่า ลูกไก่นั้นคือ อ้วนสุดเจ้าเมืองลำหยง ชุนเช็กเจ้าเมืองกังต้ง อ้วนเสี้ยวเจ้าเมืองก๊กจิ๋ว เล่าเปียวเจ้าเมืองเกงจิ๋ว เล่าเจียงเจ้าเมืองเสฉวน เตียวห่อเจ้าเมืองฮันต้ง ”

คำพูดของต้นเต็งทำให้ลิโปเกิดความลำพองใจและสำคัญตนผิดว่าโจโฉมองเห็นความสำคัญของตนเอง และการที่ต้นเต็งไม่บอกว่สิ่งทีลิโปควรได้นั้นคืออะไร ก็เพราะต้องการปล่อยให้ลิโปวาดหวังเอาเอง ลิโปซึ่งเป็นคนโลภเมื่อประมวลคำพูดของต้นเต็งแล้วก็จะสร้างมโนภาพไปไกล ทำให้เกิดความพอใจมากและหาประโยชน์ที่ตนได้

ผลของการใช้วาทะในการจูงใจ

ต้นเต็งสามารถเปลี่ยนความโกรธของลิโปซึ่งกำลังโกรธมากถึงขนาดชักกระบี่ออกมาหมายจะฆ่าต้นเต็งให้สับสนกับความแค้น ให้กลับเป็นความพอใจอย่างมาก ทั้งนี้เพราะต้นเต็งรู้นิสัยของลิโปและเลือกวิธีการพูดให้เหมาะกับบุคลิกของลิโป นอกจากนี้ยังสามารถทำให้ลิโปเกิดความลำพองว่าตนเองมีฝีมือเหนือกว่า เจ้าเมืองทั้งปวงอีกด้วย อันจะนำไปสู่ความสำเร็จตามจุดประสงค์ข้อที่สองของต้นเต็งก็คือการช่วยเหลือเล่าปี่

วาทะลำดับที่ 15 ต้นเต็งใช้วาทะจูงใจหันเหิมให้เป็นไส้ศึกให้ลิโป

เมื่ออ้วนสุดรู้ว่าลิโปหักหลังโดยจับตัวหันอันส่งไปให้โจโฉ แล้วฆ่าทหารที่อ้วนสุดส่งไปเตือนลิโปให้รีบส่งลูกสาวมาแต่งงานกับบุตรของตนเองนั้น อ้วนสุดจึงโกรธสั่งให้เตียวหุย เป็นแม่ทัพคุมกำลังทหารสองแสนนายยกไปตีเมืองซีจิ๋ว

ฝ่ายลิโปเมื่อได้ข่าวจึงเรียกต้นเต็ง ต้นกุ่ม ต้นก่ง กับนายทหารมาปรึกษา ต้นกุ่มได้บอกแผนการที่จะเอาชนะอ้วนสุด แผนการดังกล่าวคือให้ลิโปมีจดหมายถึงหันเหิม ขอให้หันเหิม เอี้ยวสอง เป็นไส้ศึกให้ลิโปจึงให้ต้นเต็งเป็นผู้ถือจดหมายไปเกลี้ยกล่อมหันเหิม ดังบทวาทะที่นำมาวิเคราะห์

ต้นเต็งก็เข้าไปหาหันเหิมในค่าย หันเหิมจึงถามต้นเต็งว่า “ ท่านเป็นพวกของลิโปเหตุใดจึงมาหาเรา ต้นเต็งหัวเราะแล้วจึงตอบว่า “ เราเป็นข้าพระเจ้าเหี้ยนเต้ ทำไมท่านจึงเรียกเราว่าเป็นพวกลิโป ตัวเรากับท่านก็เหมือนกัน ตัวท่านก็เป็นข้าราชการอยู่ในพระเจ้าเหี้ยนเต้ เมื่อครั้งพระเจ้าเหี้ยนเต้ทรงพระทุกข์ที่ด้านกวนต๋ง ท่านก็ได้ช่วยให้พ้นทุกข์ ท่านก็ยังมีความชอบอยู่เหมือนนกมีรังแล้ว บัดนี้ท่านทั้งรังเสียมาอยู่ด้วยอ้วนสุดซึ่งเป็นคนขบถ เราเห็นอ้วนสุดนั้นก็มิไฉไลท่านนานไปท่านจะได้รับความเดือดร้อนถ้าท่านคิดทำการเสียก่อนจึงจะพ้นเงื้อมมืออ้วนสุด ”

หันเชียมได้ยืนต้นเต่งว่าคิดถึงความหลังก็ทอดใจใหญ่ แล้วจึงว่า “ ทุกวันนี้เราก็คิดอยู่ แต่ได้ถลำมาอยู่ด้วย
อ้วนสุดแล้ว ไม่รู้จะทำประการใด ท่านช่วยเราคิดอ่านด้วยเถิด ” ต้นเต่งจึงเอาหนังสือของลิโป้นั้นให้หันเชียมดู
หันเชียมแจ้งในหนังสือนั้นแล้ว จึงรับว่า “ อย่าวิตกเลย เราจะไปคิดอ่านกับเอียวฮอง ท่านจงเอาเนื้อความไปบอกแก่
ลิโป้เถิดว่าเรารับพระแล้ว เมื่อลิโป้จะยกออกรบกับอ้วนสุดนั้น ถ้าเห็นเพลิงลุกขึ้นด้านใด ก็ให้ลิโป้เข้าตีด้านนั้น เราจะ
ช่วยทำการให้สำเร็จ ” (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 233)

เมื่อต้นเต่งไปพบหันเชียม ณ ค่ายนอกเมืองแห่ผือ ได้ฟังคำถามจากหันเชียมครั้งแรกที่พบว่า
“ ท่านเป็นพวกของลิโป้เหตุไฉนจึงมาหาเรา ” ต้นเต่งได้ใช้ศิลปะการพูดจูงใจเพื่อสร้างความรู้สึกละวางใจแก่
หันเชียมว่าเป็นพวกเดียวกันกับตนเองตามหลักการพูดจูงใจ ซึ่งกล่าวว่าผู้ฟังจะพิจารณาความน่าไว้วางใจของ
ผู้พูดจากความคล้ายคลึงกันระหว่างผู้ฟังกับผู้พูด ในกรณีต้นเต่งสามารถพิจารณาจากหน้าที่การงาน วิธีการ
ของหันเชียมคือการอ้างอุดมการณ์ในการทำงานรับใช้แผ่นดิน อันแสดงว่าทั้งต้นเต่งและหันเชียมต่างเป็นข้า
ของพระเจ้าเหียนเต๋ โดยกล่าวว่า “ เราเป็นข้าพระเจ้าเหียนเต๋ ทำไมท่านจึงเรียกเราว่าเป็นพวกลิโป้ ตัวเรากับ
ท่านก็เหมือนกัน ตัวท่านก็เป็นข้าทำราชการอยู่ในพระเจ้าเหียนเต๋ ” ต้นเต่งพูดทั้งนี้เพื่อให้หันเชียมเกิดความ
ไว้วางใจต้นเต่งเสียก่อน ดังที่ทัศนีย์ ทานตวณิช กล่าวไว้ว่า “ การที่ผู้ฟังจะเชื่อถือนั้น ผู้ฟังจะพิจารณาความ
น่าไว้วางใจของผู้พูดจากความคล้ายคลึงของผู้ฟัง (ทัศนีย์ ทานตวณิช. 2529 : 157) จากนั้นจึงพูดให้
หันเชียมเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีค่าในสายตาของผู้อื่นด้วย เพื่อให้หันเชียมเกิดสำนึกถึงความไม่เหมาะสม
ควรที่จะมาอยู่กับอ้วนสุดซึ่งมีพฤติกรรมเป็นขบถ (ก่อนยกทัพมาเมืองซีจิว อ้วนสุดได้ประกาศตั้งตัวเป็นเจ้า
ชื่อต้องชื่อ) โดยยกวีรกรรมครั้งก่อนของหันเชียมขึ้นมาว่า “ เมื่อครั้งพระเจ้าเหียนเต๋ทรงพระทุกข์ที่ด่านกวน
ต่ง ท่านก็ได้ช่วยให้พ้นทุกข์ ท่านก็ยังมีความซื่อสัตย์เหมือนนกมีรังแล้ว ” พร้อมกันนั้นต้นเต่งก็ได้ชี้ประเด้น
ให้หันเชียมเห็นว่า เมื่ออ้วนสุดมีพฤติกรรมเป็นขบถเพื่อบอกโดยนัยว่า การที่หันเชียมร่วมมือกับอ้วนสุดก็เท่า
กับเป็นขบถด้วยจากข้อความที่ว่า “ บัดนี้ท่านทั้งรังเสียมาอยู่ด้วยอ้วนสุดซึ่งเป็นคนขบถ ” สุดท้ายต้นเต่งจึงใช้
วิธีวิเคราะห์คาดคะเนสถานการณ์ของหันเชียมว่าจะไม่ปลอดภัยในวันข้างหน้าพร้อมกับโน้มน้าวหันเชียมให้ชิง
ทำการก่อนว่า “ เราเห็นอ้วนสุดนั้นก็มิไว้วางใจท่าน นานไปท่านจะได้รับความเดือดร้อน ถ้าท่านคิดทำการเสีย
ก่อน จึงจะพ้นเงื้อมมืออ้วนสุด ” เมื่อหันเชียมถูกโน้มน้าวด้วยประการทั้งปวงจึงยอมเปิดเผยความรู้สึกว่า “ ทุก
วันนี้เราก็คิดอยู่ แต่ได้ถลำมาอยู่ด้วยอ้วนสุดแล้วไม่รู้จะทำประการใด ” ต้นเต่งก็รู้ว่าตนเองเกลี้ยกล่อมได้สำเร็จ

ผลของการใช้วาทะในการจูงใจ

ต้นเต่งสามารถจูงใจหันเชียมได้สำเร็จ ความสำเร็จในครั้งนี้ขึ้นอยู่กับความกลมกลืนของการรู้จักจิต
วิทยาร่วมกับการใช้ศิลปะในการพูด โดยอาศัยข้อมูลจากการวิเคราะห์ของต้นเต่งที่กล่าวกับลิโป้ว่า “ หันเชียม
เอียวฮองสองคนนี้ได้มาราชการอยู่ในพระเจ้าเหียนเต๋ ครั้นโจโฉกระทำเบียดเบียนมิได้มีที่อาศัยจึงหนีมาพึ่ง
อยู่ด้วยอ้วนสุด อ้วนสุดก็ได้เลี้ยงดูให้ถึงขนาด ” ต้นเต่งจึงใช้ทั้งวิธีการพูดทั้งให้ความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน
พร้อมกับความหวาดหวั่นในอนาคตของตนเองให้เกิดแก่หันเชียมจนหันเชียมเกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจ
ต้นเต่งว่าตนเองจะปลอดภัยถ้าปฏิบัติตามคำแนะนำของต้นเต่ง

วาทะลำดับที่ 16 กาเซียงใช้วาทะจูงใจให้เตียวลี้ตัดสินใจยอมรับไมตรีจากโจโจ

โจโจและอ้วนเสี้ยวต่างส่งทูตมาเจรจาเชื่อมสัมพันธไมตรีกับเตียวลี้เพื่อหวังจะได้อาศัยกำลังกองทัพเมืองเซียงเอียงไปช่วยในการรบ แต่กาเซียงได้ฉีกจดหมายของอ้วนเสี้ยวทิ้งพร้อมกับขับไล่ผู้ถือจดหมายออกจากเมือง เตียวลี้จึงกลัวว่าอ้วนเสี้ยวจะโกรธและยกกองทัพมาโจมตีเมือง กาเซียงจึงให้คำแนะนำเพื่อตัดสินใจเป็นพันธมิตรกับโจโจ โดยให้เหตุผลว่า

“ ถ้าท่านเกรงอยู่ดังนั้น เราจำจะเข้าทำการด้วยโจโจ ถึงอ้วนเสี้ยวจะยกมาทำร้ายท่าน โจโจก็จะช่วย ” เตียวลี้จึงตอบว่า “ ทุกวันนี้โจโจเป็นมหาอุปราชก็จริง แต่ทหารน้อยกว่าอ้วนเสี้ยว แล้วประการหนึ่งโจโจก็ได้รับพุงกันมากกับเราแต่ก่อน เห็นจะคิดพยาบาทเราอยู่ ” กาเซียงจึงว่า “ ซึ่งจะกลัวโจโจพยาบาทนั้นท่านอย่าวิตกเลย ถ้าจะไปเข้าด้วยโจโจข้าพเจ้าเห็นชอบด้วยสามประการ

ประการหนึ่งโจโจได้เป็นมหาอุปราช แม้จะทำการสิ่งใดก็ถือเอารับสั่งพระเจ้าเหียนเต๋ เป็นประมาณ ขุนนางอยู่ในเมืองหลวงแลหัวเมืองทั้งปวงก็ยำเกรง ทำตามเป็นอันมาก

ประการหนึ่งถึงโจโจมีทหารน้อย แต่มีสติปัญญากว้างขวางจะทำการสงครามแห่งใด ก็ย่อมมีชัยชนะมากกว่าแพ้ ซึ่งท่านคิดเกรงอ้วนเสี้ยวและเข้าไปอยู่กับอ้วนเสี้ยวซึ่งมีทหารมากนั้น อุปมาเหมือนคนมีทรัพย์มากท่านจะเอาทรัพย์ไปให้ เห็นอ้วนเสี้ยวจะไม่มีความยินดี อันโจโจเหมือนคนไร้ทรัพย์ ท่านเอาทรัพย์ไปให้แต่่น้อยก็มีความยินดีเป็นอันมาก

ประการหนึ่งโจโจทำการครั้งนี้มีโจโอบ้ออมอารีต่อทหารทั้งปวง ถึงผู้ใดทำผิดก็ตามผิด ผู้ใดชอบก็ปูนบำเหน็จโดยความชอบแล้วก็ได้พยาบาทแก่ผู้ใด คิดเอาราชการเป็นประมาณ ข้าพเจ้าเห็นชอบสามประการดังนี้ ข้าพเจ้าจึงว่าให้ท่านไปเข้าด้วยโจโจดีกว่าอ้วนเสี้ยว ” เตียวลี้เห็นชอบด้วย (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 312)

กาเซียงรู้ว่าถ้าให้เตียวลี้ตัดสินใจเลือกระหว่างโจโจกับอ้วนเสี้ยว เตียวลี้จะต้องตัดสินใจเลือกอ้วนเสี้ยวอย่างแน่นอน ด้วยเหตุผล 2 ประการด้วยกัน เหตุผลประการที่หนึ่งคือ เพราะเตียวลี้เห็นว่าอ้วนเสี้ยวมีกำลังทหารมากกว่าโจโจ เหตุผลประการที่สอง เตียวลี้กับโจโจเคยรบกันมาหลายครั้ง อีกทั้งเตียวลี้เคยทำอุบายล่อลวงจนโจโจแตกทัพหนีไม่เป็นกระบวนที่แม่น้ำหยกซุย และการรบครั้งนั้นโจโจได้เสียโจงจ้งบุตรชายและเตียนอูยทหารเอกไปพร้อมๆกัน เตียวลี้จึงหวั่นเกรงว่าโจโจอาจจะแค้นเคืองในเรื่องนี้อยู่ กาเซียงจึงสร้างสถานการณ์ให้เตียวลี้ไม่มีทางเลือก จำเป็นต้องตัดสินใจเลือกโจโจด้วยการ ด่าอ้วนเสี้ยวต่อหน้าผู้ถือจดหมาย ฉีกจดหมาย และขับไล่คนถือจดหมายของอ้วนเสี้ยวออกไปโดยไม่ไยดี ถ้าการกระทำของกาเซียงรู้ถึงอ้วนเสี้ยวเมื่อไร อ้วนเสี้ยวต้องยกกองทัพมาเมืองเซียงเอียงอย่างแน่นอน ดังนั้นจำเป็นที่เตียวลี้ต้องหาพันธมิตรไว้ ซึ่งขณะนั้นก็มีแต่โจโจที่พอจะทำให้อ้วนเสี้ยวเกรงกลัวได้ พฤติกรรมของกาเซียงที่ใช้วิธีฉีกจดหมายของอ้วนเสี้ยว เป็นส่วนหนึ่งของจิตวิทยาที่ใช้ในการจูงใจตามทฤษฎีของรอสส์ (อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท. 2526 อ้างอิงมาจาก Cooper. 1960 :) เพื่อสร้างความขัดแย้งระหว่างอ้วนเสี้ยวกับเตียวลี้ เมื่อเกิดความขัดแย้งอ้วนเสี้ยวซึ่งมีกำลังทหารมากกว่าก็จะยกทัพมา เมืองเซียงเอียงก็จะไม่ปลอดภัย จำเป็นที่เตียวลี้จะต้องหาผู้ที่จะเป็นที่พึ่งของตนให้ได้เพื่อความปลอดภัยของบ้านเมือง ในขณะที่เตียวลี้แสดงความหวาดวิตกต่อปัญหา กาเซียงก็เสนอให้เตียวลี้ตัดสินใจตอบรับข้อเสนอของโจโจ โดยให้เหตุผลประกอบข้อเสนอแนะ 3 ประการ

เหตุผลแรกที่กาเซียงเห็นว่าเตียวลี้สมควรรับข้อเสนอของโจโจคือ การอ้างว่าโจโจปฏิบัติหน้าที่ตามรับสั่งพระเจ้าเหียนเต๋ การร่วมมือกับโจโจก็เท่ากับการได้รับใช้แผ่นดิน

เหตุผลประการที่สอง แม้ว่าโจโฉจะมีกำลังทหารน้อยกว่าอ้วนเสี้ยว แต่โจโฉสามารถชนะได้โดยใช้สติปัญญา และโจโฉจะเห็นความสำคัญของเตียวลิ้วมากกว่า ส่วนอ้วนเสี้ยวซึ่งมีทหารมากอยู่แล้วอาจไม่เห็นคุณค่าของเตียวลิ้ว

เหตุผลประการสุดท้ายซึ่งเตียวลิ้วกลัวที่สุด กาเซียงบอกว่า โจโฉเป็นคนโอบอ้อมอารี ผิดว่าตามผิด ถูกว่าตามถูก และไม่ผูกพยาบาท ถือผลประโยชน์ของราชการเป็นที่ตั้ง

เหตุผลสามประการที่กาเซียงยกมาชี้แจงสามารถจัดปัญหาของเตียวลิ้วได้ เตียวลิ้วจึงตัดสินใจทำตามคำแนะนำของกาเซียง โดยไปเมืองอุโต่พร้อมเล่าซัว

ผลของการใช้วาทะในการจูงใจ

กาเซียงประสบผลสำเร็จในการจูงใจเตียวลิ้วเพราะการวิเคราะห์ผู้ฟัง อาศัยหลักจิตวิทยาของรอสส์ เพื่อสร้างสถานการณ์ คือ สร้างความขัดแย้งให้เตียวลิ้วเกิดความกลัวและความต้องการความปลอดภัย ต่อจากนั้นจึงใช้ศิลปะการพูดด้วยการชี้แจงเหตุผลเพื่อคลายความวิตกกังวลของเตียวลิ้วเกี่ยวกับความขัดแย้งของโจโฉ เมื่อกาเซียงสามารถพูดให้เตียวลิ้วเชื่อว่าการร่วมมือกับโจโฉดีกว่าการร่วมมือกับอ้วนเสี้ยว การจูงใจของกาเซียงก็ประสบความสำเร็จ

วาทะลำดับที่ 17 เตียวเลี้ยวใช้วาทะจูงใจให้กวนอุเป็นพวกโจโฉ

โจโฉต้องการได้ตัวกวนอุเพราะเห็นว่ากวนอุเป็นผู้มีความสามารถในการรบ โจโฉจึงใช้อุบายหลอกกวนอุให้ออกนอกเมือง ตนเองยกทหารเข้าเมืองแห่ฟือแล้วเผาเมืองเพื่อบีบบังคับกวนอุให้อยู่ในภาวะจำนน แล้วจึงให้เตียวเลี้ยวขึ้นมาเกลี้ยกล่อมกวนอุ ดังปรากฏในบทสนทนาต่อไปนี้

พอเห็นเตียวเลี้ยวขี่ม้าถือง้าวขึ้นมากวนอุจึงถามว่า “ ท่านจะมารบกับเราหรือ ” เตียวเลี้ยวจึงตอบว่า “ ข้าพเจ้าจะมารบกับท่านหาได้ ซึ่งข้าพเจ้าขึ้นมานี้หวังจะแทนคุณท่าน ” แล้วเตียวเลี้ยวก็ลงจากม้าเอาง้าวนั้นวางไว้เข้าไปคำนับกวนอุ กวนอุเห็นดังนั้นก็ลงจากม้ารับคำนับเตียวเลี้ยวแล้วถามเตียวเลี้ยวว่า “ โจโฉใช้มาเกลี้ยกล่อมเราหรือ ” เตียวเลี้ยวจึงตอบว่า “ ท่านได้มีคุณช่วยชีวิตข้าพเจ้าไว้ บัดนี้ท่านมีความทุกข์ใหญ่หลวง ข้าพเจ้าจึงอุตส่าห์ขึ้นมาหวังจะแทนคุณท่าน ”

กวนอุจึงถามว่า “ ท่านคิดถึงคุณเรานั้นจะขึ้นมาช่วยเป็นกำลังเราหรือ ” เตียวเลี้ยวก็ว่า “ หาไม่ได้ ” กวนอุจึงว่า “ ท่านจะมาเกลี้ยกล่อมเราแล้วช่วยเราก็กินหาได้ ซึ่งท่านขึ้นมานี้ด้วยเหตุสิ่งใดเล่า ” เตียวเลี้ยวจึงตอบว่า “ ท่านกับเล่าปี่ เตียวหุยมีความรักกันเป็นอันมาก บัดนี้เล่าปี่กับเตียวหุยแตกไป ท่านก็ยังไม่รู้เหตุว่าเป็นแลตาย เวลาคืนนี้มหาอุปราชยกกองทัพเข้าตีเมืองแห่ฟือได้ แล้วสั่งแก่ทหารทั้งปวงมิให้ทำอันตรายแก่อาณาประชาราษฎร อันครอบครัวของเล่าปี่นั้น ก็แต่งให้ทหารไปพิทักษ์รักษามิให้ผู้ใดทำอันตรายได้ ข้าพเจ้าเห็นว่ามหาอุปราชมีใจเมตตาผูกความรักท่านถึงเพียงนี้ จึงเอาเนื้อความมาแจ้งแก่ท่าน ”

กวนอุได้ฟังดังนั้นก็โกรธ จึงว่าแก่เตียวเลี้ยวว่า “ เดิมเราถามตัวว่าจะเกลี้ยกล่อมหรือ ตัวว่าหาได้ แลตัวมาว่ากล่าวดังนี้ จะว่าไม่เกลี้ยกล่อมนั้นตัวประสงค์สิ่งใดเล่า เราอยู่ในที่นี้ก็เป็นทีคับขันอยู่ ซึ่งเราจะเข้าด้วยผู้ใดนอกจากเล่าปี่นั้นอย่าสงสัยเลย ตัวเราก็ได้รักชีวิต อันความตายอุปมาเหมือนนอนหลับ ท่านเร่งกลับไปบอกแก่ โจโฉให้เตรียมทหารไว้ให้พร้อม เราจะยกออกไปรบ ”

เตียวเลี้ยวได้ฟังดังนั้นก็หัวเราะแล้วตอบว่า “ ซึ่งท่านว่าทั้งนี้โทษมีอยู่กับตัวท่านถึงสามประการ คนทั้งปวงจะล่วงครหานินทาท่านได้ ” กวนอุจึงว่า “ ตัวเรากลียดภัยความมั่นคงอยู่ว่า ถึงตัวจะตายก็ได้เข้ากับผู้ใด ซึ่งท่านว่ามี

โทษสามประการนั้นด้วยเหตุสิ่งใดบ้าง” เทียวเลี้ยวจึงตอบว่า “ เดิมท่านกับเล่าปี่ เทียวหุ่ยได้สาบานไว้ต่อกันว่า เป็นพี่น้องร่วมสุขแลทุกข์เป็นชีวิตอันเดียวกัน ถ้าผู้ใดตายก็จะตายด้วย ครั้งนี้เล่าปี่เทียวหุ่ยแตกไป ท่านก็ไม่รู้ว่าเป็นหรือตาย แลบัดนี้ทหารก็น้อยนัก ซึ่งจะยกออกไปรบนั้นถ้าเป็นอันตรายถึงสิ้นชีวิต ฝ่ายเล่าปี่เทียวหุ่ยยังมีชีวิตอยู่จะเที่ยวตามหาท่าน หวังจะช่วยกันคิดการต่อไป เมื่อท่านตายเสียแล้วเล่าปี่ เทียวหุ่ยก็จะตายด้วย ซึ่งท่านสาบานไว้ต่อกันก็จะมีเสียความสัตย์ไปหรือ คนทั้งปวงก็จะนิพนธ์ว่าความคิดท่านน้อย

ประการหนึ่ง เล่าปี่ก็มอบครอบครัวให้ท่านรักษา ถ้าท่านตายเสียภรรยาเล่าปี่ทั้งสองนั้นจะพึงผู้ใดเล่า อันตรายก็จะมีต่างๆ การซึ่งเล่าปี่ปลงใจไว้แก่ท่านนั้นก็จะไม่เสียไปหรือ ข้าพเจ้าเห็นไม่ชอบเป็นสองประการ

อีกประการหนึ่งนั้น ท่านก็มีฝีมือกล้าหาญ แล้วแจ้งใจในชนบทรรมนิยมโบราณมาเป็นอันมาก เหตุใดท่านไม่รักษาชีวิตไว้คอยท่าเล่าปี่จะได้ช่วยกันคิดการทำนุบำรุงแผ่นดินให้อยู่เย็นเป็นสุข ถึงมาตรวจท่านจะได้ความลำบากก็อุปมาเหมือนหนึ่งลุยเพลิงอันลุก แลข้ามพระมหาสมุทรอันกว้างใหญ่ ก็จะไม่กลัวปรากฏชื่อเสียงท่านไปภายหน้า ว่าเป็นชาติทหารมีใจซื่อสัตย์กตัญญูต่อแผ่นดิน ซึ่งท่านจะมานะลงไปรบพุ่งกับโจโฉ ถ้าชีวิตท่านตายเสียครั้งนี้ก็จะมีชื่อปรากฏไป ข้าพเจ้าเห็นโทษสามประการดังนี้ ข้าพเจ้าจึงว่า ”

กวนอูได้ฟังดังนั้น ก็ทรงกริธาอยู่เป็นช้านาน ครั้นเห็นชอบด้วยจึงว่า “ ท่านว่าดังนั้นก็ควรแล้ว แลโทษซึ่งมีสามประการนั้น จะให้เราทำประการใด ” เทียวเลี้ยวจึงว่า “ มหาอุปราชให้ทหารล้อมท่านไว้เป็นอันมาก ถ้าท่านมีสมัครเข้าด้วย เห็นชีวิตท่านจะถึงแก่ความตายหาประโยชน์มิได้ ขอให้ท่านอยู่กับมหาอุปราชก่อนเถิด จะได้มีประโยชน์สามประการ

ประการหนึ่ง ซึ่งท่านสาบานไว้กับเล่าปี่ เทียวหุ่ยว่าจะช่วยกันทำนุบำรุงแผ่นดิน ความสัตย์ข้อนี้จะยังคงอยู่

ประการหนึ่ง ท่านจะได้ปฏิบัติพิเคราะห์ทั้งสองมิให้เป็นอันตรายสิ่งใดได้ เป็นสองประการ

อีกประการหนึ่งนั้น ตัวท่านก็มีฝีมือกล้าหาญมีสติปัญญา จะได้คิดการทำนุบำรุงพระเจ้าแผ่นดินให้ครองราชสมบัติสืบไป ข้าพเจ้าเห็นมีประโยชน์สามประการดังนี้ จึงเตือนสติท่านให้ดำริจงควร ” (เจ้าพระยาพระคลัง (หน) . 2536 : 337-340)

ก่อนให้เทียวเลี้ยวไปเกลี้ยกล่อมกวนอู กุยแกได้วิเคราะห์ลักษณะนิสัยกวนอูให้โจโฉฟังว่า “ อันน้ำใจกวนอูนั้นซื่อสัตย์ต่อเล่าปี่นัก ซึ่งจะให้คนไปเกลี้ยกล่อมเห็นกวนอูจะมีลงใจด้วย แลผู้ใดไปเกลี้ยกล่อมนั้น กวนอูก็คงจะฆ่าเสีย (เจ้าพระยาพระคลัง (หน) . 2536 : 336) นอกจากนี้การวิเคราะห์สถานการณ์ก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เพราะ “ ถ้าผู้พูดไม่รู้จักสถานการณ์ที่แท้จริงแล้ว ก็คงจะทำให้เกิดความผิดพลาดในการพูดได้ง่าย สถานการณ์ที่ผู้พูดควรรู้ได้แก่ โอกาสในการพูด เวลา ภาวะแวดล้อม (จันทิมา พรหมโชติสกุล . 2526 : 57) กรณีของกวนอู เทียวหุ่ยเป็นผู้วิเคราะห์สถานการณ์และเสนอความคิดให้ทำอุบายลวงกวนอูออกจากเมือง ส่งทหารเข้ายึดและเผาเมืองเพื่อสร้างสถานการณ์ให้กวนอูหวั่นพิโรธ ทหารอีกส่วนหนึ่งก็ล้อมกวนอูไว้ไม่ให้ไปถึงกันได้ ให้กวนอูตกอยู่ในภาวะที่หวั่นหน้าพะวงหลังเสียก่อน แล้วจึงให้เทียวเลี้ยวไปเกลี้ยกล่อม

กริยาทำทางที่แสดงออกเมื่อไปเกลี้ยกล่อมกวนอู ก็เป็นองค์ประกอบสำคัญ ถึงแม้กวนอูจะตกอยู่ในฐานะที่ถูกต้อนให้จนมุมหมดหนทางจะต่อสู้ แต่เทียวเลี้ยวก็แสดงความสุภาพและให้เกียรติ โดยแสดงความเคารพตามประเพณีและบอกแก่กวนอูว่าตนไม่ได้มาเกลี้ยกล่อม แต่มาเพราะ “ท่านได้มีคุณช่วยชีวิตข้าพเจ้าไว้ บัดนี้ท่านมีความทุกข์ใหญ่หลวง ข้าพเจ้าจึงอุตส่าห์ขึ้นมา หวังจะทดแทนคุณท่าน ” (เจ้าพระยาพระคลัง (หน) . 2536 : 338) นอกจากนี้ขณะสนทนากันอยู่ เทียวเลี้ยวจะพูดด้วยความยกย่องในความเป็นผู้มีฝีมือและกล้าหาญ คำพูดของเทียวเลี้ยวทำให้กวนอูไม่รู้สีกังตัวเลย เสียเกียรติหรือไม่มีทางเลือก ตรงข้ามเขาจะรู้สึกภูมิใจและพอใจเทียวเลี้ยว

ส่วนคำพูดที่กวนอูใช้เพื่อโน้มน้าวใจกวนอู คือ การยกสิ่งที่เป็นเงื่อนไขของกวนอู มาชี้แจงด้วยเหตุและผลให้กวนอูตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบของตนสามประการ

ผลของการใช้วาทะในการจูงใจ

ถึงแม้ว่ากวนอูจะยังไม่รับปากว่าจะตกลงตามคำเกลี้ยกล่อมของเตียวเลี้ยว แต่การขอสัญญาสามประการจากโจโฉ ย่อมหมายความว่า กวนอูยอมรับในเหตุผลซึ่งเตียวเลี้ยวนำมาเป็นข้อจูงใจ ความสำเร็จดังกล่าวของเตียวเลี้ยวมีองค์ประกอบมาจาก การวิเคราะห์ผู้ฟัง การจัดสถานการณ์แวดล้อมให้เอื้อต่อการจูงใจ ศิลปะในการพูด คือการใช้เหตุผล ดังได้วิเคราะห์มาแล้วข้างต้นเนื่องมาจากปัจจัยสำคัญต่อไปนี้

วาทะลำดับที่ 18 เตียวเลี้ยวใช้วาทะจูงใจโจโฉให้ยอมรับเงื่อนไขข้อที่ 3 ของกวนอู

เตียวเลี้ยวให้ข้อคิดสามประการแก่กวนอู ทำให้กวนอูตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบ ซึ่งตนจะต้องทำให้สำเร็จ ซึ่งหมายความว่ากวนอูต้องรักษาชีวิตไว้ กวนอูขอเงื่อนไขสามประการจากโจโฉ โจโฉยอมรับเงื่อนไขสองประการ แต่ไม่ยอมรับเงื่อนไขประการสุดท้าย ซึ่งกล่าวว่า “ถ้าเรารู้ว่าเล่าปี่อยู่แห่งใด ตำบลใด ถึงมาตราบว่า เรามีได้ลามาหาอุปราช เราก็คงไปหาเล่าปี่ แม้มหาอุปราชจะห้ามเราก็มิฟัง” เตียวเลี้ยวซึ่งปรารถนาจะให้กวนอูรักษาชีวิตไว้ จึงได้โน้มน้าวโจโฉ ดังบทวาทะต่อไปนี้

เตียวเลี้ยวจึงว่า “ มหาอุปราชไม่แจ้งหรือ ในนิทานอียิปต์ซึ่งมีมาแต่ก่อนว่า เดิมอียิปต์อยู่กับต่งหางซึ่งเป็นเจ้าเมือง ต่งหางเลี้ยงอียิปต์เป็นทนายใช้สอย ครั้นอยู่มาอียิปต์ก็บิ๊งเจ้าเมืองหนึ่งนั้น ยกกองทัพมารบฆ่าต่งหางตาย คิเป็กได้อียิปต์ไปไว้ จึงตั้งอียิปต์เป็นขุนนางที่ปรึกษา อียิปต์มีความสุขมาเป็นช้านาน แล้วเชียงจูเจ้าเมืองหันก๊กยกทัพมารบฆ่าคิเป็กตาย อียิปต์นั้นมีใจเจ็บแค้นเป็นอันมากจึงไปยังเมืองหันก๊กแล้วเข้าซ่อนตัวอยู่ในที่ลับ จะลอบทำร้ายเชียงจูให้ถึงแก่ความตาย เชียงจูจับได้ถึงสองครั้งมิได้เอาโทษให้ปล่อยอียิปต์เสีย ครั้งอยู่มาอียิปต์ลอบเข้าไปซ่อนอยู่ถึงที่ข้างใน หมายถึงฆ่าเชียงจูเสีย เชียงจูจับได้ก็อีกจึงถามอียิปต์ว่า ตัวจะทำอันตรายเรา เราจับได้ถึงสองครั้งแล้วก็ได้เอาโทษ เราให้ปล่อยตัวเสียตัวก็มิได้หลบจำ รื้อจะมาทำร้ายเราอีกเราก็จับตัวได้ แลตัวผูกใจแค้นเรานั้นด้วยเหตุสุดโต่ง อียิปต์จึงบอกว่า เดิมข้าพเจ้าอยู่กับต่งหาง ต่งหางเลี้ยงข้าพเจ้าเป็นทนายใช้สอย ครั้นคิเป็กยกไปฆ่าต่งหางเสีย เอาตัวข้าพเจ้าไปตั้งให้เป็นขุนนางที่ปรึกษา ได้ความสุขเป็นอันมาก ครั้งนี้ท่านยกไปฆ่าคิเป็กซึ่งเป็นนายมีคุณแก่ข้าพเจ้าเสีย ข้าพเจ้ามีใจเจ็บแค้นอยู่ คิดอ่านมาหวังจะทำอันตรายท่าน หวังจะแทนคุณคิเป็ก ซึ่งท่านจับข้าพเจ้าได้ถึงสองครั้งแล้วปล่อยเสีย นั้น ข้าพเจ้ายังไม่หายแค้น จึงลอบเข้ามาจะทำร้ายท่านอีกท่านก็จับได้ แลโทษข้าพเจ้านี้ก็ถึงตายตามท่านจะโปรดเถิด เชียงจูจึงว่า เราจะปล่อยเสียตัวจะคิดทำร้ายเราอีกหรือไม่ อียิปต์จึงว่า ท่านปล่อยข้าพเจ้าเสีย ข้าพเจ้าก็ยังจะคิดร้ายแก่ท่านกว่าจะสำเร็จ ข้าพเจ้าจึงจะหายแค้น ถ้าท่านเอ็นดูข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะขอเสียซึ่งท่านใส่ แม้ท่านโปรดให้ ข้าพเจ้าจะได้สิ้นความพยาบาทท่าน เชียงจูได้ฟังดังนั้น ก็คิดว่าอียิปต์นี้มีน้ำใจสัตย์จริง จะใคร่ได้อียิปต์ไว้จึงถอดเสื้อให้อียิปต์ อียิปต์ก็ค้ำหน้ารับเอาเสื้อมา จึงถอดกระบือออกพันเสื้อเสียสามที แล้วว่าแก่เชียงจูว่า ข้าพเจ้าได้แทนคุณคิเป็กแล้ว อียิปต์ก็เอากะบี่เชือดคอตาย

อันน้ำใจกวนอูนั้น ถ้าผู้ใดมีคุณแล้วเห็นจะเป็นเหมือนอียิปต์ อันเล่าปี่กับกวนอูนั้นมีได้เป็นพี่น้องกัน ซึ่งมีความรักกันนั้น เพราะได้สาบานต่อกัน เล่าปี่เป็นแต่ผู้น้อย เลี้ยงกวนอูไม่ถึงขนาด กวนอูยังมีน้ำใจสัตย์จริงต่อเล่าปี่ จึงคิดจะติดตามมิได้ทั้งเสีย อันมหาอุปราชมีวาสนากว่าเล่าปี่เป็นอันมาก ถ้าท่านได้กวนอูมาไว้ทำนุบำรุงให้ถึงขนาด เห็นกวนอูจะมีกตัญญูต่อท่านยิ่งนัก ”

โจโฉจึงว่าแก่เตียวเลี้ยวว่า “ ท่านว่ากล่าวทั้งนี้ก็ชอบนัก จงเร่งขึ้นไปบอกแก่กวนอูว่า ซึ่งสัญญาสามประการนั้นเรายอมแล้ว ท่านจงเร่งพาคนอุ้มมาเถิด ” เตียวเลี้ยวจึงลาโจโฉขึ้นไปบอกแก่กวนอู (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 341-342)

เตียวเลี้ยวใช้นิทาน ซึ่งกล่าวถึงอียิปต์ผู้มีความซื่อสัตย์และกตัญญูเช่นเดียวกับกวนอูมาแล้ว เพื่อโน้มน้าวให้โจโฉเห็นคล้อยตามว่า ถ้าโจโฉจะลองทำตามเงื่อนไขข้อที่ 3 ของกวนอู เมื่อกวนอูมาอยู่กับโจโฉ และโจโฉให้การเลี้ยงดูกวนอูอย่างดี กวนอูก็จะซื่อสัตย์ต่อโจโฉ เช่นที่อียิปต์จงรักภักดีต่อคิเบ็ก โดยให้เหตุผลประกอบข้อ “อุปมาน” ของตน 3 ประการด้วยกัน

เหตุผลประการแรก เพราะกวนอูเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ “ ถ้าผู้ใดมีคุณแล้ว เห็นจะเป็นเหมือนอียิปต์ ”

เหตุผลประการที่สอง เล่าปี กวนอู ไม่ใช่พี่น้องกันจริงๆ “ ซึ่งมีความรักกันนั้น เพราะได้สาบานต่อกัน ”

เหตุผลประการที่สาม เล่าปีเป็นเพียงเจ้าเมืองเล็กๆ ไม่มีอำนาจวาสนาพอที่จะเลี้ยงดูกวนอูให้มีความสุขสมบูรณ์ได้ ส่วนโจโฉเป็นถึงมหาอุปราช มีทั้งอำนาจและวาสนา “ ถ้าท่านได้กวนอูไว้ ท่านบำรุงให้ถึงขนาด เห็นกวนอูจะมีกตัญญูต่อท่านยิ่งนัก ”

เรื่องราวของอียิปต์ซึ่งเตียวเลี้ยวยกมาให้ข้อคิดแก่โจโฉนั้นมีความสอดคล้องกับเหตุการณ์ระหว่างโจโฉ เล่าปี กวนอู อีกทั้งเหตุผลซึ่งเตียวเลี้ยวยกมาสนับสนุนก็เป็นจริง ดังนั้นการเปรียบเทียบของเตียวเลี้ยวทำให้โจโฉมองเห็นความเป็นไปได้ตามที่เตียวเลี้ยวคาดคะเน คำจูงใจของเตียวเลี้ยวจึงเป็นผล

ผลของการใช้วาทะในการจูงใจ

เตียวเลี้ยวจูงใจโจโฉได้สำเร็จ ทั้งนี้เพราะนิทานที่ยกมาเปรียบและเหตุผลสอดคล้องกับความเป็นจริง และประกอบกับบุคลิกของโจโฉซึ่งเป็นคนใจกว้าง มีเหตุผล มีวิสัยทัศน์

วาทะลำดับที่ 19 จิวยี่ใช้วาทะจูงใจโลซกให้มาทำราชการกับซุนกวน ณ เมืองกังตั๋ง

จิวยี่เคยได้ยินชื่อเสียงของโลซกว่า เป็นผู้มั่งคั่งป็นใหญ่ มีความกตัญญูและมีความโอบอ้อมอารี จิวยี่เองก็เคยประจักษ์ถึงความใจกว้างของโลซกด้วยตนเอง เมื่อครั้งที่คุมพรรคพวกประมาณสามร้อยคนอยู่ ณ ตำบลเจาเตี๋ย พอซ่าวแพงได้ไปขอข่าวโลซกถึงสามพันถึง โลซกก็เต็มใจ แสดงถึงความเป็นคนที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน มีความตั้งใจที่จะทำนุบำรุงบ้านเมืองเพื่อประโยชน์สุขของราษฎร

เมื่อซุนกวนได้รับมอบหมายให้ปกครองเมืองกังตั๋งต่อจากซุนเช็ก จิวยี่เห็นว่าถึงแม้ซุนกวนจะมีสติปัญญา แต่ยังขาดประสบการณ์ในการทำสงคราม จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีที่ปรึกษา ซึ่งมีสติปัญญาและความสามารถ จึงแนะนำซุนกวนว่า ให้ไปเชิญโลซกมาไว้เป็นที่ปรึกษา จิวยี่จึงไปเกลี้ยกล่อมโลซก ดังวาทะต่อไปนี้

ซุนกวนก็จัดแจงส่งของให้จิวยี่เอาไปให้โลซกเป็นอันมาก จิวยี่ก็รับเอาของทั้งนั้น แล้วพาบ่าวไพร่ไปยังขงโอ จึงเอาของทั้งปวงให้โลซกแล้ว “ ซุนกวนรู้ว่าท่านมีสติปัญญาทั้งน้ำใจก็โอบอ้อมอารีจึงให้เราพาเชิญท่านไปหวังจะให้ช่วยคิดการบำรุงบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข ” โลซกจึงตอบว่า “ เราได้รับคำเล่าขานยิ่งไว้ว่าจะไปอยู่ด้วยเองไปเมืองเจาอ้อ ”

จิวยี่จึงว่า “ เมื่อครั้งองค์เป็นขบถได้ราชสมบัตินั้น บ้านเมืองก็เป็นจลาจลอยู่ ม้าอ้วนทหารนั้นจึงว่าแก่ฮั่นก๋งบ่าวว่า อันบ้านเมืองเป็นจลาจลอยู่เช่นนี้ ผู้ใดซึ่งมีฝีมือแลสติปัญญานั้นไม่ควรจะนิ่งอยู่ให้ท่านผู้ใหญ่มาหา ให้พิเคราะห์ตรองดูว่า ท่านผู้ใดมีน้ำใจกว้างขวางโอบอ้อมอารีควรจะเป็นเจ้านายได้ ก็ให้เร่งคิดอ่านเข้าอยู่ด้วย จะได้เป็นที่พึ่งสืบไป บัดนี้ท่านแจ้งอยู่ว่าซุนกวนนายเรานี้มีน้ำใจกว้างขวางอารีรักทหารซึ่งมีฝีมือ ทั้งผู้มีสติปัญญาเป็น

อันมาก ประการหนึ่งถ้าผู้มีสติปัญญาจะกล่าวทักทวนสิ่งใด ชุนกวนก็เห็นด้วย และน้ำใจเรานี้เห็นอยู่ว่า ท่านอยู่กับ ชุนกวนนั้นดีกว่าอยู่ที่อื่น ซึ่งเราว่าทั้งนี้ท่านดำริจงควร "

โลกขกได้ฟังดังนั้นเห็นชอบด้วย จึงรับว่าเราจะไป (เจ้าพระยาพระคลัง(หน). 2536 : 404)

จิวยี่จึงใจโลซกด้วยการบอกความรู้สึกที่ชุนกวนมีต่อโลซกว่า " ชุนกวนรู้ว่าท่านมีสติปัญญา ทั้งน้ำใจก็โอบอ้อมอารี " และบอกจุดประสงค์ว่า " จึงให้เรามาเชิญท่านไป หวังจะให้ช่วยคิดการบำรุงบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข " คำชวนของจิวยี่นั้นสอดคล้องกับลักษณะนิสัยของโลซก แต่โลซกได้รับปากเล่าจูเจี้ยงไว้ก่อนแล้วว่าจะไปอยู่กับเตงโป๊ ณ เมืองเจาอ้อ จิวยี่จึงหยิบเอาข้อดีของชุนกวนซึ่งเหนือกว่าเตงโป๊มาเป็นข้อจูงใจ นั่นคือคุณสมบัติของนายที่ดี คือ " ความมีน้ำใจ กว้างขวางอารีรักทหารซึ่งมีฝีมือ ทั้งผู้มีสติปัญญาเป็นอันมาก ประการหนึ่งถ้าผู้มีสติปัญญาจะกล่าวทักทวนสิ่งใดชุนกวนก็เห็นด้วย " และยกตัวอย่างที่สอดคล้องกับค่านิยมในการทำงานของผู้ที่รักความก้าวหน้า คือ ต้องการมองหานายที่เก่ง รู้จักใช้งานและให้ขวัญกำลังใจ โดยนำเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์มาเล่าเป็นอุทาหรณ์ว่า "เมื่อครั้งองค์มั่งเป็นขบถได้ราชสมบัตินั้น บ้านเมืองเป็นจลาจลอยู่ ม้าอ้วนทหารนั้นจึงว่าแก่ฮั่นกงบู๊ว่า อันบ้านเมืองเป็นจลาจลอยู่ขณะนี้ ผู้ใดซึ่งมีฝีมือแลสติปัญญานั้นไม่ควรจะนิ่งอยู่ให้ท่านผู้ใหญ่มาหา ให้พิเคราะห์ตรึกตรองดูว่า ท่านผู้ใดซึ่งมีน้ำใจกว้างขวางโอบอ้อมอารี ควรจะเป็นเจ้านายได้ ก็ให้เร่งคิดอ่านเข้าอยู่ด้วยจะได้เป็นที่พึ่งสืบไป"

ผลของการใช้วาทะในการจูงใจ

จิวยี่สามารถจูงใจให้โลซกตกลงใจไปทำราชการกับจิวยี่ได้ ทั้งนี้เป็นเพราะความฉลาดในการเลือกเหตุผลมาเป็นข้อจูงใจ นั่นคือเรื่องค่านิยมในการปฏิบัติราชการและเปรียบเทียบข้อดี ข้อด้อย ระหว่างชุนกวนกับเตงโป๊

วาทะลำดับที่ 20 อองสิ่วใช้วาทะจูงใจให้อ้วนถ้ำเลิกล้มความตั้งใจที่จะกำจัดอ้วนซง

อ้วนถ้ำบุตรชายคนโตของอ้วนเสี้ยวไม่พอใจที่บิดายกเมืองก๊กจิ๋วซึ่งเป็นเมืองใหม่ให้อ้วนซงน้องชายต่างมารดา จึงวางแผนกำจัดอ้วนซง โดยมีกัวเต๋าและซินเบ้งคอยสนับสนุน เมื่อเห็นอองสิ่วซึ่งเป็นพี่ปรึกษาเดินทางมาถึง อ้วนถ้ำจึงได้เล่าแผนการของตนให้ฟัง เพราะคิดว่าจะได้รับการสนับสนุนจากอองสิ่วอีกคน อองสิ่วเป็นข้าเก่าของตระกูลอ้วน เขาไม่ปรารถนาจะให้พี่น้องต้องฆ่าฟันกันเอง จึงให้ข้อคิดเพื่อจูงใจให้อ้วนถ้ำเลิกล้มความคิดว่า

" อันธรรมชาติพี่น้องกันนั้น อุปมาเหมือนหนึ่งแขนซ้ายแขนขวา เหตุใดท่านจะมากัดใจเบียดเบียนซ้ายเสียนั้นไม่ควร เมื่อท่านทำร้ายแลตัดพี่น้องเสียได้นั้น ข้าพเจ้าเห็นจะไม่มีความสบาย แลท่านจะเอาผู้อื่นมาเป็นพี่น้อง เขายังจะมีใจเจ็บรอนด้วยท่านหรือ ซึ่งท่านจะฟังคำคนสอพลอนั้นไม่ควร ด้วยเขาเป็นคนคิดสั้น จะเอาบาปแห่งจากแต่ครูหนึ่งยามหนึ่งเท่านั้น " (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 445)

ตามหลักทั่วไปของการพูดจูงใจ ความน่าเชื่อถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะทำให้การพูดประสบผลสำเร็จ ถ้าจะพิจารณาจากตำแหน่ง อองสิ่วเป็นที่ปรึกษาของอ้วนถ้ำ และน่าจะเป็นที่ปรึกษาที่ได้รับความเชื่อถือและความไว้วางใจ เพราะเมื่ออ้วนถ้ำเห็นอองสิ่วมาก็มีความยินดี จึงเล่าความซึ่งคิดจะทำร้ายอ้วนซงนั้นให้

ฟัง เมื่อฟังแผนการของอ้วนถ้าจนจบแล้ว อองสิ้วจึงห้ามอ้วนถ้าโดยให้เหตุผลเชิงอุปมาว่า “ อันธรรมาพิน้องกันนั้น อุปมาเหมือนหนึ่งแขนซ้ายแขนขวา เหตุใดท่านจะมาคิดใจเบียดเบียนซ้ายเสียมันไม่ควร ” อองสิ้วเปรียบเทียบเพื่อชี้ประเด็นปัญหา อันจะเกิดตามมาจาก การตัดสินใจของอ้วนถ้าให้เกิดความยังคิดว่า การทำร้ายพิน้องนั้นเปรียบเสมือนการทำร้ายตัวเอง คงหนีไม่พ้นที่จะต้องได้รับความเดือดร้อน เป็นการให้เหตุผลซึ่งสอดคล้องกับหลักเหตุผลของอริสโตเติล “ ข้อยอมรับที่มีอยู่แล้ว ” (Existent Decision) แม้ว่าเหตุผลของอองสิ้วจะเน้นความเป็นจริงที่อ้วนถ้าเองก็ต้องยอมรับ แต่ความปรารถนาที่จะเป็นผู้ปกครองเมืองก็จืดจางจนทำให้เขาไม่ยอมรับในเหตุผลดังกล่าว และนอกจากนี้ยังมีข้อเท็จจริงอีกประการหนึ่งซึ่งทำให้คำสอนที่ว่า “ พี่น้องเหมือนแขนซ้ายแขนขวา ” ใช้ไม่ได้กับอ้วนถ้า เพราะอ้วนถ้าและอ้วนซงเป็นพี่น้องร่วมบิดาเดียวกันแต่ต่างมารดา และตัวนางเล่าชื่อเองก็เป็นคนที่ไม่มีความยุติธรรม สังเกตจากนางพยายามวางแผนเพื่อให้อ้วนซงได้ปกครองเมืองกั๋วแทนอ้วนเสี้ยว ทั้งที่ตามประเพณีครอบครัวของจีน พี่ชายคนโตต้องเป็นหัวหน้าครอบครัวแทนพ่อ น้องต้องอยู่ในความปกครองของพี่ ดังนั้นผู้ที่ควรมีสติธิปกครองเมืองกั๋วคืออ้วนถ้า จากข้อสังเกตนี้ น่าจะมีส่วนทำให้อ้วนถ้า อ้วนซงไม่รักกันเช่นที่พิน้องควรจะเป็น และอ้วนซงเองก็ไม่ได้มีความเคารพอ้วนถ้าในฐานะที่เป็นพี่ อ้วนซงเองก็ปรารถนาที่จะปกครองเมืองกั๋ว และโต้ตอบอ้วนถ้าด้วยวิธีเดียวกัน ประกอบกับนิสัยของอ้วนถ้าก็ “ หยาบเข้า ชอบฆ่าฟันคน ” อยู่แต่เดิม เมื่ออ้วนซงทำตัวเป็นศัตรูอย่างเปิดเผย ก็จำเป็นที่อ้วนถ้าจะต้องจัดการขั้วนี้เด็ดขาด

ด้วยสถานการณ์แวดล้อมซึ่งมีอ้วนซงและนางเล่าชื่อเป็นแรงกดดัน ทำให้อ้วนถ้าต้องตัดสินใจใช้วิธีการรุนแรง เนื่องจากสัมพันธ์ภาพอันเลวร้ายของอ้วนถ้าและอ้วนซงนี้เอง ทำให้คำจูงใจของอองสิ้วไม่มีความหมาย ประกอบกับอ้วนถ้ามีกัวเต๋และชินเบ้งคอยสนับสนุน ทำให้อ้วนถ้าคิดว่าถ้าเขาต่อสู้ เขาก็น่าจะได้ชัยชนะและเป็นผู้ปกครองเมืองกั๋ว

ผลของการใช้วาทะในการจูงใจ

อองสิ้วไม่สามารถจูงใจให้อ้วนถ้าเปลี่ยนความตั้งใจ เพราะคำแนะนำของอองสิ้วไม่สามารถตอบสนองความต้องการของอ้วนถ้า

วาทะลำดับที่ 21 ขงเบ้งใช้วาทะจูงใจขุนกวนให้ทำสงครามกับโจโฉ

ข่าวโจโฉยกทัพจำนวนพลร้อยหมื่นทำให้เล่าปี่และขุนกวนหัวนเกรงไปตามกัน ขงเบ้งจึงวางแผนจะยืมมือขุนกวนกำจัดโจโฉเพราะฝ่ายเล่าปี่มีกำลังทหารน้อยมากจนไม่สามารถต้านทานกำลังกองทัพโจโฉเพียงลำพัง ฝ่ายขุนกวนก็กลัวกองทัพโจโฉเช่นกัน จึงได้หารือกับขุนนางฝ่ายต่างๆ แต่ก็ยังไม่สามารถตกลงเป็นแนวปฏิบัติได้ ทั้งนี้เพราะ เตียวเจี๊ว ยีหวน ไปเจ้า ซีหอง ลกเจ็ก เหยเม้งจุ่นและเตียตกซึ่งเป็นที่ปรึกษาฝ่ายพลเรือนของขุนกวนต่างไม่เห็นด้วยกับการที่โจโฉและที่ปรึกษาฝ่ายทหารแนะนำให้ขุนกวนทำสงครามกับโจโฉ ขุนนางฝ่ายพลเรือนจึงทัดทานโดยให้เหตุผลสามประการ คือ

ประการที่ 1 โจโฉมีกำลังทหารถึงร้อยหมื่น

ประการที่ 2 โจโฉทำการครั้งนี้ โดยถือรับสั่งพระเจ้าเหี้ยนเต้

ประการที่ 3 แม้เมืองกังตั้งจะมีชัยภูมิที่ได้เปรียบ คือมีทะเลล้อมรอบ แต่โจโฉก็ได้กำลังทหารจากเมืองเกงจิ๋วซึ่งมีความชำนาญในการรบทางทะเลเช่นเดียวกับทหารเมืองกังตั้ง ดังนั้นแม้ที่ตั้งเมืองกังตั้งจะเหมาะสมและได้เปรียบศัตรู แต่ก็ไม่เกิดประโยชน์เสียแล้ว

ความคิดเห็นที่ขัดแย้งระหว่างฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน ทำให้ขุนกวนยังไม่สามารถตัดสินใจใดๆ ได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าว เมื่อโลซกไปเชิญขงเบ้งมาพบขุนกวน เตียวเจียวจึงคาดเดาเหตุการณ์ว่าโลซกพาขงเบ้งมากังตั้งเพื่อเกลี้ยกล่อมให้ขุนกวนทำสงครามกับโจโฉอย่างแนบเนียน

ดังนั้นเมื่อมีโอกาสได้พบและเจรจากับขงเบ้ง เตียวเจียวซึ่งตั้งใจว่า “จำจะเจรจาด้วยฟังกำลังปัญญาความคิดจะว่าประการใด” จึงได้ทดสอบภูมิปัญญาของขงเบ้งโดยหยิบข้อเพลิงพลั่วของขงเบ้งขึ้นมาถาม

ส่วนขงเบ้งเองนั้น เนื่องจากได้ทราบปัญหาเมืองกังตั้งจากโลซกก่อนแล้วและยังได้ตระหนักถึงความสำคัญขงเตียวเจียวในฐานะที่ปรึกษาฝ่ายพลเรือนซึ่งเป็นผู้ดำเนินการคัดค้านเรื่องนี้ ดังที่ขงเบ้งปรารภกับตนเองว่า “เตียวเจียวคนนี้เป็นที่ปรึกษาผู้ใหญ่ของขุนกวน มีปัญญาหลักแหลมนัก แม้จะตอบมิให้จนแก่ถ้อยคำบัดนี้ ที่ไหนจะเจรจากับขุนกวนสืบไปได้” (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 :584)

ด้วยความคิดดังกล่าว เมื่อถูกที่ปรึกษาทั้งเจ็ดของขุนกวนซักถาม ขงเบ้งจึงใช้วิธีตอบที่หลากหลาย คือ โดยพิเคราะห์ตามลักษณะผู้ฟังแต่ละคนซึ่งขงเบ้งสืบประวัติมาก่อนแล้ว จึงใช้วิธีตอบที่หลากหลาย มีทั้งวิธีการยกตนข่มท่าน การชี้แจงเหตุผล และการทำหนิตรงๆ ดังจะเห็นได้จากบทสนทนาต่อไปนี้

เตียวเจียวเป็นผู้เริ่มการสนทนาด้วยการกล่าวว่า “แต่ก่อนข้าพเจ้าแจ้งว่าอาจารย์ฮกหลงอยู่ตำบลเขาโจ่งลี้กั้ง เขาเลื่องลือว่ารอบด้วยสติปัญญามากเหมือนอาจารย์ขวันต่ง จักเยี่ยงจะจริงกระนั้นหรือ ” ขงเบ้งตอบโดยยกตนว่า “อันเขาสรรเสริญข้าพเจ้านั้นเป็นแต่ปัญญาภายนอก ซึ่งได้ทำการมาทั้งนี้ ก็เหมือนความคิดคนทั้งปวงไม่ยากนัก ถึงผู้ใดจะทำก็ได้ อันปัญญาภายในนั้นใครยังหาล่วงรู้เห็นปรากฏไม่ ”

และเมื่อถูกถามต่อว่า “ข้าพเจ้าได้ยินเขาลือว่า เล่าปี่อุตสาหะทำความเพียรไปเชิญท่านถึงสามครั้ง จึงได้ตัวท่านมา เล่าปี่มีความยินดีดังปลาได้น้ำ มีใจกำเริบคิดการใหญ่หลวงหมายจะทำการเอาเมืองเกงจิ๋วเห็นจะได้เป็นมั่นคง ตั้งอยู่ในกำมือเหมือนจะเอาเสื้อมาปลูงนั่งโดยง่าย เป็นไฉนเมืองเกงจิ๋วจึงกลับไปได้แก่โจโฉเล่า ท่านคิดอ่านประการใด ” ขงเบ้งใช้วิธีกล่าวโอ้อวดยกตนก่อนว่า “ซึ่งเราจะคิดทำการเอาแผ่นดินเมืองเกงจิ๋วนั้นง่ายนักเหมือนหนึ่งกลับฝ่ามือคว้าแลหงาย จะทำเมื่อใดก็จะสำเร็จ ” แล้วจึงชี้แจงสาเหตุสองประการที่ทำให้เสียเมืองเกงจิ๋วว่า ประการแรกนั้นเป็นเพราะเล่าปี่มีความซื่อสัตย์ไม่ปรารถนาจะชิงเอาสมบัติของคนแซ่เดียวกัน จึงไม่ยอมกระทำตามคำแนะนำของขงเบ้งจึงได้รับความเดือดร้อน ส่วนประการที่สองนั้นเป็นเพราะเล่าปี่จงเชื่อคำยุยงของคนสอพลอจึงเอาเมืองขงหยงไปยกให้โจโฉ นอกจากนี้ขงเบ้งยังได้อ้อวอดุดมการณ์ในการทำงานรับใช้แผ่นดินของเล่าปี่ว่ายังมีไต่ยอมแพ้ พร้อมกับดูหมิ่นภูมิปัญญาของเตียวเจียวว่า “ซึ่งผู้มีสติปัญญาเป็นประมาณเหมือนท่านจะนี้ ถึงจะบอกให้ที่ไหนจะรู้ ” พร้อมทั้งใช้โวหารเปรียบเทียบกับ “ตั้งเอาแก้วทิ้งลงไว้ในตมก็กลับรัศมีเสียเปล่า ”

เตียวเจียวนั้นแม้จะถูกหมิ่นภูมิปัญญาก็ยังมิได้ละความพยายามหาได้พูดกับขงเบ้งในเชิงดูหมิ่นอีกว่า “ได้ยินคนสรรเสริญว่าขงเบ้งนั้นมีสติปัญญาราวกับอาจารย์ขวันต่ง จักเย อูปราษสมัยพระเจ้าจิ๋วหวังซึ่งเตียวเจียวเห็นว่าเป็นผู้มีผลงานในการปราบปรามศัตรูแผ่นดินจนราบคาบ ทำให้บ้านเมืองสงบสุขสมควรได้รับการสรรเสริญ ส่วนขงเบ้งนั้นกลับวางแผนการรบให้ เล่าปี่จนทำให้เล่าปี่พ่ายแพ้สงครามแทบไม่มีแผ่นดินจะอยู่ จึงไม่สมควรขงเบ้งจะได้รับการยกย่องนำไปเปรียบเทียบกับอาจารย์ขวันต่ง จักเย

ขงเบ้งเมื่อได้ฟังคำปรามาสของเตียวเจียวก็ใช้กลวิธีกริยาแสร้งคือเอามือปิดปากหัวเราะ การที่ขงเบ้งทำกริยาเช่นนั้นเพื่อต้องการให้เตียวเจียวรู้สึกว่าคุณหัวเราะเยาะความคิด ขงเบ้งได้เสริมการจูงใจด้วยวิธี

การพูดทักทายของเตียวเจียวอีกครั้ง ด้วยการเปรียบเทียบว่า ตัวขงเบ้งนั้นเปรียบเสมือนพญาคูขี้หอม ส่วนเตียวเจียวนั้นเป็นแค่สุนัขตัวหนึ่งที่กำลังน้อย มีอายุบินสูงเหมือนพญาคูขี้หอม

ถัดจากนั้นขงเบ้งจึงได้ใช้วิธีชี้แจงสาเหตุที่ทำให้เล่าปี่ต้องมีสภาพเหมือนหนูติดจั่นโดยวิธีการยกโวหารอุปมาเปรียบเทียบว่าเล่าปี่นั้นเหมือนคนไข้หนัก ส่วนตนเองเปรียบเสมือนหมอผู้รักษา เพราะเมื่อครั้งที่เล่าปี่เสียที่แก่งโจโฉจนต้องออกจากเมืองยี่หล่ามาพึ่งเล่าเปียว ณ เมืองซินเอี๋ยนั้น เล่าปี่มีทหารเอกติดตามเพียงสามคนคือ กวนอู เตียวหุย และจูล่งเท่านั้น อีกทั้งจำนวน ทหารเลวที่มีก็ไม่ถึงพันคน จึงเปรียบเสมือนคนไข้หนัก หมอผู้พยาบาลแม้ทราบว่ายากแล้วจะหาย แต่ครั้งจะให้ยาแรงๆ กำลังคนไข้น้อย จะสู้กำลังยาไม่ได้ จำจะต้องให้ยาแต่น้อย ให้ค่อยๆ ไล่ไปทีละน้อย จนกว่าคนไข้จะมีกำลังแล้ว หมอจึงจะประกอบยาให้แรงขึ้นไปกว่าเก่า โรคนั้นก็หายได้

นอกจากนี้ขงเบ้งยังได้อวดอ้างความสามารถของตนเองในการวางแผนการรบเพื่อแก้ภัยคำดูหมิ่นของเตียวเจียวและเสริมความน่าเชื่อถือ โดยอ้างถึงการทำศึกที่ทุ่งพิกองว่าเป็นเพราะตนเองเป็นผู้วางแผนการรบ จึงสามารถเผาทหารโจโฉไปเป็นจำนวนมากได้ การรบในครั้งนั้นแม้แฮหัวตุ้นซึ่งเป็นแม่ทัพจะมีกำลังทหารมากถึงหนึ่งแสนคน ขณะที่ฝ่ายเล่าปี่มีทหารเพียงไม่กี่พันคน แต่ด้วยกลศึกของฝ่ายเล่าปี่ ก็สามารถเอาชนะแฮหัวตุ้นได้โดยง่าย ขงเบ้งอ้างถึงการรบที่แม่น้ำแปะโหลซึ่งก็ทำให้โจโฉเสียทหารเป็นอันมากนั้น ก็เป็นเพราะกลอุบายของตนเองเช่นกัน ส่วนขงฉันทงักเกยซึ่งเตียวเจียวยกย่องนั้น ตามประวัติไม่เคยปรากฏว่าได้ทำกลอุบายอย่างขงเบ้ง พร้อมกันนั้นก็ได้อธิบายตัวอย่างเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เป็นข้อสนับสนุนเพื่อชี้ให้เห็นว่าการแพ้ศึกสงครามนั้นเป็นเรื่องธรรมดาว่าเมื่อครั้งพระเจ้าฮั่นโกโจทำศึก แม้จะพ่ายแพ้แก่พระเจ้าฉีแปะฮ่องเป็นหลายครั้ง แต่ในภายหลังก็ยังสามารถเอาชนะพระเจ้าฉีแปะฮ่องจนได้เป็นถึงกษัตริย์ ซึ่งก็เปรียบเสมือนเล่าปี่การที่ต้องพ่ายแพ้แก่โจโฉนั้นเพราะมีกำลังทหารน้อยกว่าโจโฉมาก แต่สักวันหนึ่งเล่าปี่ก็อาจจะเอาชนะโจโฉได้เช่นที่พระเจ้าฮั่นโกโจสามารถเอาชนะพระเจ้าฉีแปะฮ่องได้

หลังจากที่ได้ใช้วิธีการโน้มน้าวด้วยการชี้แจงหลักการทำงานและการแสดงเหตุผลที่ทำให้เล่าปี่ต้องพ่ายแพ้แก่โจโฉแล้ว ขงเบ้งจึงทิ้งท้ายด้วยการพูดดูหมิ่นเตียวเจียวอีกว่า “ ท่านนี้ดีแต่จะพูดลบหลู่ผู้อื่น ยกย่องตัวเอง แม้การมาถึงตัวก็จะทำได้เหมือนปากว่า การร้อยสิ่งจะให้ทำแต่สักสิ่งเดียวก็ไม่ได้อีก นานไปเมืองหน้จะได้รับความอับยศ แก่คนทั้งปวงอยู่ ”

ในการพูดกับยี่หวุนนั้น ขงเบ้งได้ใช้วิธีเดียวกันกับที่ใช้กับเตียวเจียว คือเมื่อถูกยี่หวุนลงภูมิด้วยการถามว่าโจโฉยกทหารมาถึงหนึ่งล้านคนเช่นนี้ ขงเบ้งจะคิดอ่านป้องกันอย่างไร ขงเบ้งก็โอ้อวดว่าตนเองไม่กลัวกองทัพโจโฉ โดยให้เหตุผลว่าทหารสองกลุ่มที่โจโฉได้มานั้นขาดความสามารถในการรบ เนื่องจากกลุ่มหนึ่งเป็นทหารของอ้วนเสี้ยวซึ่งเป็นชาวบ้านนอก ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเป็นทหารของเล่าเปียวซึ่งขงเบ้งกล่าวว่าเป็นคนล่าสอน พร้อมกับบอกสาเหตุกองทัพเล่าปี่ที่ต้องแตกหนีมาอยู่เมืองกังแฮว่าเป็นเพราะเล่าปี่มีทหารแค่สามพันคน เมื่อเทียบกับกำลังทหารจำนวนหนึ่งล้านคนของโจโฉแล้วนั้นว่าแตกต่างกันมาก นอกจากนี้ขงเบ้งยังยืนยันถึงอุดมการณ์ในการทำงานเพื่อชาติของเล่าปี่ว่าไม่ได้คิดจะยอมแพ้โจโฉ หากมีโอกาสจะกลับไปสู้กับโจโฉอีก และลงท้ายด้วยการดูหมิ่นยี่หวุนและชาวเมืองกังตั๋งว่า “ อันเมืองกังตั๋งนี้ผู้คนก็มาก ทหารก็พร้อมพร้อมข้าวปลาอาหารก็บริบูรณ์ แล้วทะเลก็คั่นอยู่ คับขันมันคงกว่าเมืองซินเอี๋ยอีก เหตุใดจึงคิดอ่านกัน แต่จะให้นายของตัวไปอ่อนน้อมโจโฉเล่า หามีความละอายไม่ ที่ว่านายเรากลัวโจโฉนั้น เมื่อพิเคราะห์ดูก็เห็นประหนึ่งจะกลัวน้อยกว่าท่านอีก ”

ส่วนการแสดงวาทีกับไปเจ้าซึ่งใช้คำพูดแสดงความรู้เท่าทันขงเบ้งและกล่าวเปรียบเปรยว่าขงเบ้งนั้นเป็นคนช่างเจรจาคิดจะมาใช้การมเกลี้ยกล่อมชาวเมืองกังตั๋งให้ร่วมมือด้วย คงจะเรียนรู้วิธีการพูดมาจาก

สำนักโซจิน เตียวย้อย่างแน่นอน ขงเบ้งจึงพูดเปรียบเปรยไปเจ้าว่า “ เหมือนคนครึ่งคน ” เพราะรู้ไม่ตลอด พร้อมกันนั้นขงเบ้งก็ได้แสดงให้ไปเจ้าเห็นว่าตนเองนั้นมีความรู้เกี่ยวกับประวัติของโซจินเตียวยี้ ดีกว่าไปเจ้า โดยเล่าประวัติการรับราชการของโซจินเตียวยี้ว่า “ โซจินนั้นได้เป็นอุปราชถึงแปดเมือง เตียวยี้เล่าก็ได้เป็นอุปราชถึงสองแผ่นดิน คนทั้งสองนี้ก็มีสติปัญญาอันสามารถ ช่วยทำนุบำรุงแผ่นดินให้ราบคาบด้วย อนึ่งก็แกลั้วกล้าในการสงคราม แลท่านมานินทาวางพูดนั้นหาควรไม่ ” นอกจากนี้ขงเบ้งตำหนิไปเจ้าเป็นการทิ้งท้ายว่า “ อันตัวท่านได้ยืนแต่ชาวโจโฉเท่านั้นยังกลัวตัวสั่นอยู่ พลอบให้นายออกไปหาข้าศึกไม่อายปาก ร้อยจะมาตีเตียนท่านผู้อื่นเล่า ”

ในการแสดงวาทะกับซีหองขุนนางซึ่งมีความคิดเห็นว่า “ บัดนี้ถึงกำหนดแผ่นดินเป็นจลาจล โจโฉก็ปราบปรามขอบขันทีสมาให้อยู่ในอำนาจของตัวได้ถึงสองส่วนแล้ว เล่าปี่นายท่านมิได้รู้จักลักษณะการควรหรือจะคิดต่อสู่โจโฉนั้น เหมือนเอาไข่ไปกระทบหินก็จะเป็นอันตรายไปเอง ” ขงเบ้งตอบซีหองด้วยการยกอุดมการณ์ในการทำงานเพื่อแผ่นดินของเล่าปี่ผู้เป็นนายตนขึ้นมาชมว่า “ ท่านว่าจะนี้มีขอบ อันเล่าปี่นายเราคิดอ่านทำการทั้งนี้เพราะมีความกตัญญูต่อพระเจ้าเหี้ยนเต้ เห็นว่าโจโฉเป็นศัตรูแผ่นดินจึงเจ็บร้อน เพื่อจะสนองคุณเจ้า ” และดูหมิ่นซีหองว่า “ แลตัวท่านก็เป็นข้าแผ่นดินอยู่ในพระเจ้าเหี้ยนเต้ ไม่มีความภักดีต่อเจ้า กลับเห็นชอบด้วยศัตรูแผ่นดินหากมีกตัญญูไม่ จะมาถือเอาว่าการแผ่นดินจะสาบสูญนั้นจะได้หรือ ”

ลกเจ๊กขุนนางอีกผู้หนึ่งที่ร่วมแสดงความคิดเห็นว่า “ อันโจโฉนั้นมาตราว่าทำหยาบช้า แอบรับสั่งพระเจ้าเหี้ยนเต้ เทียวปราบปรามบ้านเมืองทั้งปวงให้แผ่นดินเดือดร้อนก็จริง แต่ว่าโจโฉนี้เป็นเชื้อสายของโจโฉผู้เป็นอุปราชมาแต่แผ่นดินก่อน อันเล่าปี่นี้เป็นเชื้อกษัตริย์กระแสนกระสายพระเจ้าเหี้ยนเต้นั้นเราไม่รู้แจ้งแต่ว่าตระกูลของเล่าปี่นั้นเป็นคนอนาถา ตัวเล่าปี่เล่าก็เป็นแต่คนทอเสื่อขาย ควรหรือจะมาองอาจไม่คิดเจียมตัว แลจะต่อสู่โจโฉนั้นเราไม่เห็นด้วย ” ขงเบ้งได้ชี้ว่าทงของลกเจ๊กกล่าวดูหมิ่นเล่าปี่ซึ่งเป็นนายของขงเบ้ง ขงเบ้งจึงได้ใช้ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมในวัยเด็กของลกเจ๊กซึ่งเป็นทีเลื่องลือในเรื่องความกตัญญูที่กินส้มอร่อยแล้วนึกถึงแม่จึงแอบเอาส้มไปให้แม่ แต่ขงเบ้งใช้วิธีพูดความจริงเพียงครั้งเดียวมาพูดข่มลกเจ๊กทำให้พฤติกรรมของลกเจ๊กกลายเป็นขโมยเล็กขโมยน้อยไป โดยทักว่า “ ท่านนี้หรือชื่อว่าลกเจ๊ก เมื่อยังเป็นเด็กอยู่นั้นลักส้มเขาเอาไปให้แก่มารดา ” ก่อนจะให้เหตุผลว่า ถึงแม้โจโฉจะเป็นเชื้อสายของโจโฉซึ่งมีความกตัญญูต่อเจ้าต่อแผ่นดินก็จริง แต่โจโฉนั้นกลับ “ มิได้ประพฤติตามประเพณีปู่ย่าตายาย ทำให้ผิดจากตระกูลของตัว ” พร้อมกันนั้นก็ได้ประณามโจโฉและลกเจ๊กไปพร้อมกันว่า คนที่จะนับถือโจโฉก็มีแต่คนพาลเหมือนลกเจ๊กเท่านั้น ส่วนกรณีเล่าปี่ถูกลกเจ๊กปราบมาว่าเป็นแต่คนทอเสื่อนั้น ขงเบ้งก็ได้โต้แย้งถึงชาติกำเนิดของเล่าปี่ว่าเล่าปี่นั้น “ พระเจ้าเหี้ยนเต้ก็ทำนุบำรุงให้ยศดาราศักดิ์ คนทั้งปวงก็รู้อยู่ เหตุไฉนท่านจึงว่าเป็นคนอนาถา ” และชี้ให้เห็นความสำคัญของอาชีพสุจริตว่า “ ถึงมาตราว่าเป็นคนทอเสื่อขายเกือกก็ดี อันนี้ประเพณีเป็นที่ทำมาหากิน จะอับอายเป็นกระไรนักหนา ” พร้อมกับยกตัวอย่างพระเจ้าฮั่นโกโจมาเปรียบเทียบกับว่า “ แต่ก่อนก็เป็นแค่พินนายบ้าน แต่กอบไปด้วยความเพียร ก็ได้เป็นกษัตริย์อันใหญ่ จึงได้สืบพระราชวงศ์เสวยราชสมบัติมาตราบเท่าทุกวันนี้ ” พร้อมกับสั่งสอนว่า “ ท่านจะมาประมาทนายเรานั้นหาควรไม่ ตัวท่านเป็นเด็กยังมีสั่นกลิ้งน้านมจะมาอวดรู้กว่าผู้ใหญ่ผู้น้อยอย่าเจรจาสืบไปเลย ”

เหยียนจุ่นซึ่งคิดจะใช้กลวิธีตามตำรามาสักกับขงเบ้งนั้น ก็ได้ถูกขงเบ้งกำราบอย่างรุนแรงว่าเป็นคนไม่มีไหวพริบสติปัญญาจึงต้องลอกตำรามาว่า เพราะจะทำสิ่งใดก็ตามแต่การทำสงครามก็ต้องอาศัยสติปัญญาในการแก้ปัญหาทั้งสิ้น

เทียบตกซึ่งพูดถากถางขงเบ้งว่าเป็นคน “ พุดใหญ่หลวงนัก ” เกรงว่าการกระทำกับคำพูดจะสวนทางกัน ต่อไปข้างหน้าจะถูกคนไม่เอาการที่ขงเบ้งกำลังว่า(ซึ่งหมายถึงขุนนางทั้ง7คนที่สนทนากับขงเบ้งขณะ

นั้น)หัวเราะเยาะ ขงเบ้งจึงพูดในเชิงล้อเล่นโดยใช้คำของเทียบตนเองมาขยายความว่า “ อันลักษณะคนเอาการมิได้นั้นมีสองประการ อันคนเอาการมิได้ที่ดินนั้น ก็ย่อมประกอบด้วยความอุตสาหะกระทำการสนองคุณเจ้าโดยสุจริตตามสติปัญญา แล้วก็มัธยัสถ์เจียมตัวมิได้ลบหลู่ผู้อื่นซึ่งเอาการมิได้ที่ชั่วนั้นก็เจรจาโจกเจกเล่น การสักสิ่งหนึ่งก็ทำมิเป็น คนจำพวกนั้นก็ได้อีกชื่อว่าชั่วนัก ”

การเจรจาโต้ตอบของขงเบ้งนั้นทำให้ที่ปรึกษาทั้ง 7 คนของซุนกวนถึงกับอับจนถ้อยคำที่จะนำมาโต้แย้งกับขงเบ้งอีก จึงได้แต่มองตากัน

ลักษณะการพูดที่ขงเบ้งใช้กับที่ปรึกษาเมืองกังต๋ง ตรงตามหลักการพูดจูงใจ ข้อที่ 4 ของทศนียทานทวนิช ซึ่งกล่าวว่าคนเราจะยอมรับความคิดใหม่ ถ้าผู้เสนอความคิดเป็นผู้มีความน่าเชื่อถือ กล่าวคือ มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่พูด สามารถถ่ายทอดความรู้ความคิดได้ดี ตอบปัญหาได้แจ่มแจ้ง มีไหวพริบ มีเหตุผล และหลักฐานอ้างอิงที่ชัดเจน (ทศนีย ทานทวนิช. 2529 : 157-161) การพูดของขงเบ้งมีองค์ประกอบเหล่านี้ครบถ้วน คือ

1. ตัวขงเบ้งเองมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าเป็นผู้มีสติปัญญา ความรู้ และความสามารถตั้งแต่เมื่อครั้งอยู่ขงโจวถึงก๊ง นอกจากนี้ยังศึกษาจากข้อมูลและมีความรู้รอบตัว

2. ขงเบ้งสามารถตอบปัญหาทุกปัญหาได้อย่างชัดเจน มีเหตุผลสมควรถือว่ารับฟัง และสิ่งที่ขงเบ้งตอบล้วนแต่เป็นความจริง

3. มีการยกเหตุการณ์ในอดีตขึ้นมาเปรียบเทียบได้อย่างเหมาะสม เช่น ยกตัวอย่างพระเจ้าฮั่นโกโจ ซึ่งแต่เดิมเป็นแค่ “ พันนายบ้าน ” ซึ่งได้ทำศึกกับพระเจ้าฝูปาอ่อง แม้จะแพ้หลายครั้งแต่ด้วยความเพียร ในที่สุดก็จะได้ชัยชนะ จนได้เป็นถึงกษัตริย์

ขงเบ้งสามารถทำให้ขุนนางทั้ง 7 คนจำนนต่อเหตุผลและอับจนถ้อยคำที่จะนำมาโต้แย้ง แม้ขงเบ้งจะไม่สามารถทำให้ขุนนางทั้ง 7 คนเปลี่ยนแปลงความคิดเดิมได้เนื่องจากมีความกลัวในแสนยานุภาพของกองทัพโจโฉมากกว่า แต่จำยอมให้ขงเบ้งเข้าพบและเจรจากับซุนกวนโดยดี ดังนี้

เมื่อซุนกวนแลเห็นโลซก อูยกายพาขงเบ้งเข้ามาดังนั้น ก็ลุกออกมารับขงเบ้งเข้าไป ให้นั่งที่ใกล้ในหว่างขุนนางทั้งปวง ขงเบ้งคำนับตามประเพณีแล้วจึงคิดว่า ซุนกวนนี้มีลักษณะเข้มขัน จักสู้ก็แดงหน้าแดงตาเป็นคนมีบุญ แต่น่าใจจะดีดั่ง อันจะเจรจาสุภาพเห็นมิได้ ขอบแต่เจรจา แม้จะได้ถากถางถึงเนื้อความใจโลซกก็ทำให้โกรธขึ้นจึงจะได้ ซุนกวนจึงว่าแก่ขงเบ้งว่า “ เราได้ยินโลซกมาเจรจาสรรเสริญท่านว่ามีปัญญาความคิดปรากฏ วันนี้เราเห็นหน้าท่านมากเป็นบุญ ท่านจงอนุเคราะห์ช่วยสั่งสอนสิ่งใดที่ขอบให้เราบ้าง ”

ขงเบ้งจึงว่า “ ข้าพเจ้าก็มีสติปัญญาเป็นประมาณ ซึ่งจะอาจสั่งสอนท่านประการใดนั้นก็มิควร ” ซุนกวนจึงว่า “ เมื่อท่านอยู่กับเล่าปี่ ณ เมืองซินเอี้ยนนี้ ก็ได้ทำการรบพุ่งกับโจโฉเป็นหลายครั้ง ก็การสิ่งใดในกองทัพโจโฉนั้นท่านย่อมแจ้งอยู่ ” ขงเบ้งจึงว่า “ ข้าพเจ้าอยู่กับเล่าปี่ ณ เมืองซินเอี้ยนก็จริง แต่ว่าเมืองซินเอี้ยนเป็นเมืองเล็ก ผู้คนก็น้อย ทั้งข้าวปลาอาหารก็เบาบาง อันจะสู้โจโฉนั้นก็ขัดสนอยู่ คนน้อยหรือจะสู้คนมากได้ ”

ซุนกวนจึงถามว่า “ ทหารโจโฉนั้นจะมีมากน้อยสักเพียงใด ” ขงเบ้งจึงบอกว่า “ ทหารโจโฉยกมาครั้งนั้นทั้งทัพบกทัพเรือประมาณร้อยหมื่นเศษ ” ซุนกวนจึงว่า “ ซึ่งท่านบอกจะนี้จะจริงหรือ ” ขงเบ้งจึงว่า “ ข้าพเจ้าบอกแก่ท่านครั้งนั้นจะได้เท็จหาไม่ได้ แลเมื่อโจโฉแรกได้เมืองเง่จิว ภูนั้นได้ทหารไว้ยี่สิบหมื่น ครั้นมารบยว่นเสียได้เมืองก๊งโจว ก็ได้ทหารเฉลยอีกหกสิบหมื่น กลับมาอยู่เมืองฮูโต้อยู่เกลี้ยกล่อมได้ทหารอีกสี่สิบหมื่น แล้วยกมาตีเมืองเง่จิวได้ทหารอีกสามสิบหมื่น เข้ากันเป็นทหารร้อยห้าสิบหมื่น แลข้าพเจ้าบอกแต่ร้อยหมื่นเศษนี้ เพื่อจะเอาหน้าใจชาวเมืองกังต๋ง ครั้นจะว่ามากนักกลัวทหารทั้งปวงจะเสียหน้าใจ ” โลซกยืนอยู่ใกล้ได้ยินขงเบ้งบอกดังนั้นก็แลดูตา ขงเบ้งก็แก้มองเห็นเสียทำเป็นไม่เห็น ซุนกวนจึงถามว่า “ ทหารโจโฉนี้มีฝีมือเป็นเอกนั้นจะมากสักเท่าใด ” ขงเบ้งจึงบอกว่า “ มีอยู่ประมาณสองพัน ”

ขุนทวนจึงว่า “ บัดนี้โจโฉเที่ยวปราบปรามมาจนได้เมืองเกงจิ๋วแล้วยังจะคิดกำเริบทำการต่อไปอีกหรือ ” ขงเบ้งจึงบอกว่า “ อันโจโฉนี้จะไม่คิดอ่านทำการต่อไปนั้นอย่าสงสัยเลย บัดนี้ข้าพเจ้ารู้ว่าโจโฉให้ตระเตรียมทัพบกทัพเรือไว้ได้พร้อมแล้ว เห็นจะยกมาตีเมืองกังตั๋งเป็นมั่นคง ” ขุนทวนจึงว่า “ ถ้าโจโฉยกทัพมาดั่งนั้นเราจะรบตีหรือว่าอย่ารบตี ขอปัญญาท่านช่วยผ่อนปรนให้ข้าพเจ้าแจ้งหน้อยหนึ่ง ” ขงเบ้งจึงว่า “ อันตามทั้งนี้ก็ชอบใจว่านับถือข้าพเจ้าอยู่แล้ว ครั้นจะบอกท่านโดยปัญญาคิดเห็นนั้น กลัวท่านจะมีเชื่อถือกระทำตามข้าพเจ้า ”

ขุนทวนจึงว่า “ ท่านอย่าแคลงใจเลย แม้ท่านบอกมาประการใด ถ้าเราเห็นด้วยก็จะทำตาม ” ขงเบ้งจึงว่า “ อันโจโฉแลเล้ากับบิดาของท่านก็ได้ควบคุมทหารคิดอ่านจะทำการตั้งตัวเป็นใหญ่พร้อมกันมา แลบัดนี้โจโฉมีความเพียรเขม้นทำการปราบปรามบ้านเมือง ทั้งได้ทหารไว้เป็นอันมากถึงเพียงนี้แล้ว ท่านจงประมาณใจดู ถ้าเห็นพอจะสู้โจโฉได้ก็ให้เร่งจัดแจงบ้านเมืองช่องชุมทหารให้พร้อมมูลไว้ ถ้าเห็นสู้มิได้ก็จงผ่อนผันกระทำตามคนทั้งปวงปรึกษา ซึ่งจะให้ทอดเถระทั้งทวนเสียเข้าไปถ้ำน้ำโจโฉนั้นก็ตามเถิด ” ขุนทวนได้ฟังดังนั้นก็นิ่งอยู่

ขงเบ้งจึงว่า “ อันการภายนอกท่านปรึกษาคิดว่าจะไปบนอบโจโฉตามประเพณี ฝ่ายการภายในท่านมีความรังเกียจอยู่ จะเอาบ้านเมืองไปยกให้อ่อนน้อมแก่โจโฉนั้นจะได้ความอภัยไปภายนอก เพราะความสองประการนี้ขัดข้องอยู่ในอารมณ์ท่านยังหาตกลงข้างไหนไม่ แม้ท่านจะมีตรึกตรองคิดอ่านให้ตกลงข้างไหน แต่จะรวนเรอยู่เช่นนี้ ตัวยาวนานไปข้างหน้าก็จะมีมาถึงตัว หากท่านรู้ไม่ ”

ขุนทวนจึงว่า “ ท่านว่านี้ก็ชอบอยู่ แต่เล่าปี่นายของท่านต่อสู้โจโฉมิได้ เหตุใดมิไปคำนับโจโฉเล่า ” ขงเบ้งจึงว่า “ นายข้าพเจ้าก็เป็นเชื้อสายพระเจ้าเหี้ยนเต้ แลคนทั้งปวงก็ยกย่องว่ามีสติปัญญาอยู่ ถึงมาตรว่าโจโฉมิได้ก็ตี ซึ่งจะไปอ่อนน้อมนั้นอย่าฟังน่ะเลย กลัวจะเป็นที่ติเตียนไปภายนอก อดสูแก่คนทั้งปวง สามีหาแต่เตียนของซึ่งเปื้อนทหารเลวของพระเจ้าเจฮวนกั๋ง ยังมีความมานะมิได้ย่อท้อต่อข้าศึกศัตรูในสงคราม อันเล่าปี่นายข้าพเจ้าเป็นถึงเพียงนี้หรือจะไม่มีไม่วาย ซึ่งจะอ่อนน้อมแก่โจโฉนั้นหาไม่ได้แล้ว ผิดก็จะสู้ตายให้ปรากฏไว้ ”

ขุนทวนได้ยินขงเบ้งว่าดังนั้น ก็เจ็บใจโกรธลุกขึ้นเดินเข้าไปเสียข้างใน ที่ปรึกษาทั้งปวงเห็นขุนทวนโกรธลุกขึ้นไปดั่งนั้น ก็ชวนกันหัวเราะเยาะขงเบ้งว่า “ ท่านเจรจาหยาบช้าจะนินทาใครไม่ นี่หากว่านายเรามีน้ำใจมั่นคงจึงมิได้เอาโทษแก่ท่าน ” ขงเบ้งหัวเราะแล้วจึงว่า “ ซึ่งเรว่ากล่าวทั้งนี้ปรารถนาจะใคร่แจ้งว่า นายท่านจะรู้จักคนดีแลชั่วหรือไม่ เมื่อมิได้พิเคราะห์ให้ตระหนักก่อนมาด่วนโกรธจะนินทาใคร อันอุบายที่จะกำจัดโจโฉเสียนั้นเราก็คิดได้อยู่ แต่ว่ามีได้ไฉนตามก็มีผู้จะเจรจาต่อไป ” โลซกจึงว่า “ ถ้าท่านว่ามั่นคงดั่งนั้น เราจะเข้าไปแจ้งแก่นายเราให้กลับออกมาเจรจาด้วยท่าน ”

ขงเบ้งจึงว่า “ อันทหารโจโฉนั้นถึงมากก็เหมือนมด ถ้าจะบิบเสียด้วยอุบายก็จะได้โดยง่าย ” โลซกได้ฟังดังนั้น ก็เข้าไปหาขุนทวนข้างใน ขุนทวนโกรธขงเบ้งเป็นกำลังอยู่มิสงบ พอเห็นโลซกเข้าไปจึงว่า “ ซึ่งขงเบ้งเจรจาผิดนั้นเมื่อท่านกลับเข้ามาแล้ว อยู่ภายหลังข้าพเจ้าก็ได้ตอบว่า ขงเบ้งกลับหัวเราะเยาะข้าพเจ้าเสียอีก ว่านายท่านหารู้จักคนดีแลชั่วไม่ อันการซึ่งจะคิดกำจัดโจโฉนั้นง่ายเหมือนหนึ่งพลิกมือ เราก็คิดได้อยู่ ขงเบ้งว่าเช่นนี้ ขอให้ท่านกลับออกไปเจรจาด้วยฟังแบบคายนู้อีกครั้งหนึ่งก่อน ”

ขุนทวนได้แจ้งดังนั้นก็หายโกรธจึงว่า “ ขงเบ้งว่ากล่าวทั้งนี้หวังจะสั่งสอน แต่หากว่าเราทวนหันโกรธจะให้เสียการเสียเอง ” แล้วขุนทวนกลับออกมาจึงว่าแก่ขงเบ้งว่า “ เมื่อที่เรามิทันคิด มาถือโทษท่านกลับเข้าไปนั้นเราขออภัยเถิด ” ขงเบ้งจึงว่า “ ซึ่งข้าพเจ้าได้ประมาทเจรจาพลั้งไปให้ท่านเคืองนี้ โทษของข้าพเจ้าก็ผิดอยู่อย่าถือเลย ” ขุนทวนจึงพาขงเบ้งเข้าไปข้างในให้พินชุนนางทั้งปวง ให้แต่งโต๊ะเชิญขงเบ้งกินจึงถามว่า “ โจโฉมีความเคียดแค้นที่คิดร้ายลิโป้ เล้าเปียว อ้วนเสี้ยว อ้วนสุดแลเล่าปี่กับเรา แต่คนทั้งปวงนั้นโจโฉก็ได้กำจัดเสียได้สิ้นแล้ว ยิ่งแต่เล่าปี่กับเรา แลนายท่านก็พึ่งตั้งตัวใหม่ ทหารก็น้อยจึงเสียทีแก่โจโฉ ฝ่ายเราก็คิดจะรักษาเมืองกังตั๋งไว้มิให้ตกไปอยู่ในบังคับโจโฉ แต่บัดนี้มีผู้ที่จะป้องกันประการใดเลยจนใจอยู่ ”

ขงเบ้งจึงว่า “ ท่านจะคิดป้องกันโจโฉแต่ลำพังนั้นก็ได้ออก แต่มีผู้ดี ข้าพเจ้าคิดว่าเล่าปี่นายข้าพเจ้าแตกโจโฉมากจริง แต่ยังมีทหารให้กวนอูคุมอยู่นั้นหนึ่ง ฝ่ายเล่ากั๋งผู้หลานก็มีฝีมือเข้มขันหนึ่ง ขอให้ท่านกับเล่าปี่เป็นน้ำใจหนึ่งเดียวกัน รวมทหารทั้งสองฝ่ายเข้าช่วยกันคิดอ่านทำการกำจัดโจโฉเห็นจะได้ ด้วยทหารโจโฉเป็นชาวคอง ถึงชาวเมืองเกงจิ๋วซึ่งชำนาญเรือนั้นเล่ากั๋งเป็นคนจำใจ จะทำการก็มีฝีมือ เห็นจะสู้กันได้ดี ครั้นนี้ ให้ท่านเร่งตรึกตรองดูเถิด ถ้าเราชนะก็จะได้เมืองเกงจิ๋วไว้เป็นกำลัง ” ขุนทวนมีความยินดีจึงว่า “ ท่านว่าทั้งนี้ก็เห็นว่าเมตตาเราจริง ดูจงมือเราออกมาจากที่มีดมาสู่ที่สว่าง อันอุบายของท่านบอกให้ประการใดนั้นเราก็คิดจะทำตามทุกประการ เรากับเล่าปี่ก็จะเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันกำจัดโจโฉเสียให้ได้ ” แล้วจึงให้โลซกไปบอกแก่ที่

ปรึกษาทั้งปวงว่า “ บัดนี้เราจะจัดแจงกองทัพไว้ให้พร้อม ถ้าโจโฉยกมาก็จะต่อสู้ ” แล้วให้โลซกเชิญ ขงเบ้งออก ไปอยู่ที่สำนัก (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 530-532)

การจูงใจขุนกวนนั้นได้กระทำเป็นสองขั้นตอน ขั้นตอนแรกเมื่ออยู่ต่อหน้าขุนนางทั้งปวงของขุนกวน ขงเบ้งทำอุบายแสร้งยั่วให้ขุนกวนเกิดโทสะ ทั้งนี้จากการวิเคราะห์บุคลิกลักษณะของขุนกวนทราบว่าเป็นคนเจ้าโทสะและดื้อดึง ด้วยการให้คำปรึกษาเป็นกลางๆว่า ถ้าขุนกวนเห็นว่าจะสู้โจโฉไม่ได้ ก็ควรไปอ่อนน้อมต่อโจโฉตามคำแนะนำของที่ปรึกษา แต่ขณะเดียวกันก็แสดงทัศนะว่า การยอมแพ้โดยไม่คิดต่อสู้เป็นสิ่งที่น่าละอายเป็นอย่างยิ่ง โดยมีกลวิธีในการพูดดังนี้

อันดับแรก ขงเบ้งกล่าวพาดพิงถึงขุนเกียนบิดาของขุนกวนว่า ได้คิดทำการใหญ่มาพร้อมกันกับโจโฉและเล่าปี่ แต่ด้วยความบากบั่นมิได้ย่อท้อของโจโฉ บัดนี้จึงมีหัวเมืองต่างๆพร้อมกำลังทหารอยู่ในปกครองเป็นจำนวนมาก โดยหวังจะเปรียบเทียบให้ขุนกวนมีมานะ เพราะขุนเกียนเองก็เป็นนายทัพที่มีฝีมือไม่แพ้โจโฉ แม้ว่าขุนเกียนจะเสียชีวิตไปแล้ว ขุนกวนก็น่าที่จะสานต่ออุดมการณ์ของบิดา เพื่อรักษาเกียรติยศชื่อเสียงทั้งของตนเองและบิดาด้วย โดยกล่าวว่า “ อันโจโฉ เล่าปี่กับบิดาของท่านก็ได้ควบคุมทหารคิดอ่านจะทำการตั้งตัวเป็นใหญ่พร้อมกันมา แลบัดนี้โจโฉมีความเพียรหมั่นทำการปราบปรามบ้านเมือง ทั้งได้ทหารไว้เป็นอันมากถึงเพียงนี้แล้ว ”

จากนั้นก็ทำที่แสดงความเห็นด้วยความปรารถนาดี แต่ดูหมิ่นอยู่ในที่ว่า “ ท่านจงประมาณใจดู ถ้าเห็นพอจะสู้โจโฉได้ ก็ให้เร่งรัดจัดแจงบ้านเมือง ช่อกำลังทหารให้พร้อมมูลไว้ ถ้าเห็นสู้มิได้ก็จงผ่อนผันกระทำตามคนทั้งปวงปรึกษา ซึ่งจะให้ถอยถอยเกรงกลัวเสีย เข้าไปคำนับโจโฉนั้นก็ตามเถิด ” พร้อมกันนั้นก็เร่งให้ขุนกวนเริ่มตัดสินใจให้เด็ดขาดโดยอ้างว่า “ แม้ท่านจะมีตรึกตรองคิดอ่านให้ตกลงข้างไหน แต่จะรวนเรอยู่ฉะนี้ ติร้ายนานไปข้างหน้าภัยก็จะมาถึงตัวหาทันรู้ไม่ ” ขงเบ้งเร่งให้ขุนกวนเริ่มตัดสินใจ เพราะการหวั่นล้มลงกล่าว น่าจะส่งผลให้ขุนกวนตัดสินใจทำศึก เพื่อศักดิ์ศรีมากกว่ายอมแพ้ เท่านั้นยังไม่พอ เมื่อขุนกวนถามว่า เล่าปี่ต่อสู้โจโฉไม่ได้เหตุใดจึงไม่ยอมแพ้ ขงเบ้งตอบอย่างภาคภูมิใจว่า เล่าปี่นั้นจะยอมตายเสียดีกว่าจะยอมอ่อนน้อมต่อโจโฉให้ได้รับความอับยศ พร้อมกันนั้นก็ยกประวัติศาสตร์เรื่องของเตียงหอง ซึ่งเป็นเพียงทหารเลวของพระเจ้าเจฮวนต่ง แต่ยอมสัจจตายในสนามรบขึ้นมาเปรียบให้ขุนกวนมีมานะ โดยกล่าวว่า “ นายข้าพเจ้าก็เป็นเชื้อสายพระเจ้าเหี้ยนเต้ แลคนทั้งปวงก็ยกย่องว่ามีสติปัญญาอยู่ ถึงมาตรว่าจะสู้โจโฉมิได้ก็ดี ซึ่งจะไปอ่อนน้อมนั้นอย่าฟังนิกเลย กล่าวจะเป็นที่ติเตียนไปภายหลัง อดสูแก่คนทั้งปวง สำมะหาแต่เตียนหอง ซึ่งเป็นทหารเลวของพระเจ้าเจฮวนต่งยังมีความมานะมิได้ย่อท้อต่อข้าศึก สู้ตายในสงคราม อันเล่าปี่นายข้าพเจ้าเป็นถึงเพียงนี้ หรือจะไม่มี ความอาย ซึ่งจะอ่อนน้อมแก่โจโฉนั้นหาไม่ได้แล้ว ผิดก็จะต้องตายให้ปรากฏไว้ ”

ขั้นตอนที่สอง หลังจากยั่วโทสะจนขุนกวนโกรธเดินเข้าข้างใน ขงเบ้งแกล้งพูดกับโลซกเพื่อให้ไปบอกแก่ขุนกวนว่า ตนเพียงแต่ลองใจขุนกวนเท่านั้น กลวิธีที่จะเอาชนะโจโฉก็มีอยู่ แต่เห็นขุนกวนมิได้ถามจึงมิได้บอก เมื่อหายโกรธ ขุนกวนออกมาเชิญขงเบ้งเข้าไปคุยกันตามลำพัง ขงเบ้งจึงเปลี่ยนท่าทีในการจูงใจเสียใหม่ เป็นการพูดคุยโดยสุภาพ เริ่มจากการขอภัยที่ได้กล่าวล่วงเกินจนเป็นเหตุให้ขุนกวนไม่พอใจ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจูงใจของคาร์เนลกีที่กล่าวว่า ถ้าผู้พูดเป็นฝ่ายผิดให้รีบกล่าวคำขอโทษ (ลักษณะ สตะ เวทิน. 2536 : 74 อ้างอิงมาจาก อาษา ขจิตต์เมตต์. 2526) พร้อมกันนั้นก็ให้คำแนะนำให้เล่าปี่ขุนกวนร่วมมือกัน ซึ่งข้อดีก็คือทำให้มีกำลังทหารเพิ่มขึ้น พร้อมกันนั้นก็ได้ขจัดอ่อนของกองทัพโจโฉให้ขุนกวนคลายใจ และตกลงใจจะปฏิบัติตามคำแนะนำของขงเบ้งทุกประการ

ผลของการใช้วาทะในการจูงใจ

ขงเบ้งประสบความสำเร็จในการเจรจากับขุนกวนด้วยการพูดโดยใช้จิตวิทยาให้สอดคล้องกับลักษณะนิสัยของขุนกวน รวมทั้งใช้ศิลปะในการพูดเพื่อยั่วให้เกิดโทสะ ทำให้ขุนกวนอับจนความคิด ตลอดจนการเตรียมการพูดก็สอดคล้องกับสถานการณ์ภายในเมืองกังตั๋งซึ่งขงเบ้งได้ข้อมูลบางส่วนจากโลซก และประมวลจากท่าทีของขุนนางฝ่ายพลเรือนของขุนกวน

วาทะลำดับที่ 22 ขงเบ้งใช้วาทะจูงใจให้จิวยี่ตัดสินใจสนับสนุนขุนกวนให้ทำสงครามกับโจโฉ

เมื่อมาถึงเมืองกังตั๋ง ขงเบ้งได้ใช้วาทะปราชญ์ที่ปรึกษาฝ่ายพลเรือนของขุนกวน และจูงใจขุนกวน แม้ทุกคนยอมจำนนต่อเหตุผล และขุนกวนยินดีจะปฏิบัติตามคำจูงใจของขงเบ้งแล้วก็ตาม แต่ขุนนางฝ่ายพลเรือนก็ยังมิเปลี่ยนความคิดที่จะให้ขุนกวนไปสวามิภักดิ์ต่อโจโฉ ขุนกวนจึงขอให้จิวยี่เป็นผู้ตัดสินใจ ขงเบ้งจึงต้องจูงใจจิวยี่ให้เห็นคล้อยตาม ดังวาทะที่ ปรากฏต่อไปนี้

ขงเบ้งเห็นจิวยี่กับโลซกทุ่มเถียงกันมิได้ตกลง ก็นั่งยิ้มฟังอยู่ จิวยี่จึงว่า “ ท่านหัวเราะเยาะข้าพเจ้าหรือ ” ขงเบ้งจึงว่า “ ซึ่งข้าพเจ้าหัวเราะทั้งนี้มิได้เยาะท่านอันยิ้มโลซกมิได้ เพราะมิได้รู้จักลักษณะผิดแลชอบ มิแต่ปากก็เถียงท่าน ” โลซกจึงว่า “ เหตุไฉนท่านจึงหัวเราะเยาะเราว่ามิรู้จักลักษณะสิ่งใด ” ขงเบ้งจึงว่า “ อันจิวยี่ว่ากล่าวซึ่งจะไปบนอบต่อโจโฉนั้นเราเห็นด้วย ” โลซกจึงว่า “ เหตุใดท่านมาเจรจาดังนี้เล่า ” ขงเบ้งจึงว่า “ อันโจโฉนั้นมีปัญญาความคิดสุขุมลึก รู้จัดแจงทหารในการสงครามก็ชำนาญกว่าคนทั้งปวง แลอันเสียตัวอันสุดท้ายนั้นมิได้รู้จักกำลังสงครามว่าหนักแลเบา งามอาจถือตัวดีต่อสุโจโฉก็ถึงแก่อันตราย เล่าปี่นายเรานั้นก็ถือทิฐิมานะขึ้นต่อสุโจโฉ ก็ได้ความเดือดร้อนจนพลัดมาอยู่เมืองกังแฮ อันจิวยี่เป็นคนมีความคิดจะผ่อนผันให้ไปคำนับโจโฉ ประสงค์จะรักษาบุตรภรรยาแลอาณาประชาราษฎร์ให้เป็นสุขนั้นเห็นควรอยู่ ” โลซกก็โกรธจึงว่า “ ท่านว่าทั้งนี้เหมือนจริงมือเราไปให้ถูกเขาคำนับอ้ายศัตรูแผ่นดินควรแล้วหรือ ”

ขงเบ้งจึงว่า “ ท่านอย่าโกรธเราเลย ซึ่งจะไปคำนับโจโฉนั้นเรามีหลักากจำเพาะแต่ตัวต้องข้ามน้ำข้ามทะเลไปเจียวหรือ ถึงตัวท่านมิไปก็ได้เหมือนกันด้วยอุบายอันหนึ่งของเรา จะให้เอาแต่คนสองคนลงเรือลำหนึ่งข้ามไปหาโจโฉ โจโฉก็จะพาทหารร้อยหมื่นเล็กทัพกลับไปดอก ” จิวยี่จึงถามว่า “ ซึ่งท่านจะให้แค่คนสองคนข้ามไป ก็อาจสามารถจะให้โจโฉเลิกทัพไปนั้นฉันใดจึงจะให้แจ้งก่อน ” ขงเบ้งจึงบอกว่า “ เมื่อเรายังอยู่เขาโจโฉนั้นนั้น แจ้งว่าโจโฉให้ทำปราสาทไว้แห่งหนึ่งอยู่ริมแม่น้ำเจียงโหเป็นที่พักสบาย แล้วจัดเอาผู้หญิงที่รูปงามไว้เป็นอันมากด้วยมีน้ำใจกำเริบในมาตุคามอยู่ แล้วรู้ว่าจะนางเกียวก๊กโลอยู่ ณ เมืองกังตั๋ง มีบุตรหญิงสองคนรูปร่างงามหาหญิงใดเสมอมิได้ โจโฉมีน้ำใจผูกพันอยู่ได้ว่าไว้ว่า ถ้ายึดเมืองกังตั๋งได้แล้วจะรับเอาหญิงสองคนนี้ไปไว้เป็นที่บำเรอของตัว ถึงมาตรว่าจะตายไปก็มิได้พะวักพะวนน้ำใจ ซึ่งโจโฉยกทหารมาตั้งร้อยหมื่นนั้นก็เพราะปรารถนาหญิงสองคนเป็นกำมูล แม้ท่านเอาทองร้อยตำลึงไปให้นางเกียวก๊กโล ชื่อเอาบุตรหญิงสองคนนั้นมาส่งให้แก่โจโฉสมเหมือนความปรารถนาแล้ว โจโฉก็จะเลิกทัพกลับไปเป็นมั่นคง ขอท่านได้คิดอ่านปรองดองกันกระทำตามถ้อยคำข้าพเจ้านี้เถิด ” จิวยี่จึงว่า “ ซึ่งโจโฉมีความผูกพันหญิงสองคนนี้ เหตุไฉนจึงจะรู้แน่ ยังมีสิ่งใดเป็นสำคัญอยู่บ้าง ”

ขงเบ้งจึงว่า “ อันโจโฉรักหญิงสองคนนี้ได้ผูกเป็นโคลงไว้ ข้าพเจ้าจำได้เป็นสำคัญอยู่ว่า ปาริศรัยข้าพเจ้าซึ่งเราทำไว้ชื่อว่าหยกหลงกับกิมฮอง ข้าจะกอดนางสองเกี้ยวไว้ทั้งข้าพเจ้า ให้มีความสุขทุกเวลามิให้นอนหลับเลย ” จิวยี่ได้ฟังออกชื่อนางสองเกียวก๊กโลดังนั้นก็โกรธ ดึงเอาเพลิงไปจุดเข้าในหัวใจ จึงลุกขึ้นขี่มอไปฝ่ายทิศเหนือตรงเมืองเกงจิ๋วว่า “ เหม่ออ้ายศัตรูแผ่นดินเล่า มีโอหังเจรจาประมาทกูเล่น ” ขงเบ้งเห็นจิวยี่โกรธดังนั้นจึงลุกขึ้นทำเป็นห้ามว่า “ เหตุใดแผ่นดินท่านไม่รักจะมารักหญิงสองคนนี้ประโยชน์อันใด ”

จิวี่จึงว่า “ ท่านไม่รู้หรือนางได้เกี่ยวผู้พี่นั้นเป็นการยาชุนเช็กนายเรา นางเสียวเกี่ยวผู้น้องก็เป็นการยาของ เรา โจโลเจรจาหยาบข้าทั้งนี้เราจึงโกรธ ” ขงเบ้งทำเป็นตกใจคำนับแล้วว่า “ ข้าพเจ้าไม่รู้เลย ซึ่งได้ว่ากล่าวทั้งนี้ผิด นักหนาของท่านจงได้ออดโทษเถิด ” จิวี่จึงว่า “ อ้ายศัตรูเฒ่าคนนี้ข้ามิขอเหยียบแผ่นดินร่วมเลย ”

ขงเบ้งจึงว่า “ ท่านอย่าทำการด้วยโทโส จงคิดอ่านผ่อนปรนให้จงดี อันจะรู้วามตามความโกรธนั้นภายหลังก็ จะเสียการไป ” จิวี่จึงว่า “ ท่านว่าทั้งนี้ก็ชอบใจอยู่ อันตัวเราก็ได้รับคำชุนเช็กไว้แต่ก่อน ที่จะไปอ่อนน้อมโจโลสู่ ตายก็มีได้คำนับเรามาแต่เมืองกวนหยง บัดนี้ก็คิดว่าจะมาจัดแจงการต่อสู้อยู่ แต่ว่ากำลังความคิดเราผู้เดียวเห็นจะ มิสะดวก ขอท่านได้อนุเคราะห์ช่วยทำนุบำรุงด้วย ”

ขงเบ้งจึงว่า “ ถ้าท่านหาความรังเกียจมิได้ จะให้ข้าพเจ้าช่วยก็พอจะได้อยู่ ผิดชอบประการใดไปภายหลังก็ จะช่วยดัดเคืองตามสติปัญญา ” จิวี่จึงว่า “ ท่านว่านี่ก็คิดแล้ว ถ้ากระนั้นเวลาพຽນนี้เราจะเข้าไปหาชุนกวนจะว่า กล่าวให้จัดแจงทหารให้พร้อมยกไปกำจัดโจโลให้ได้ ” ขงเบ้งกับโลซกได้ฟังดังนั้นแล้วก็คำนับลามาทิ้ง (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 596-599)

กลวิธีโน้มน้าวซึ่งขงเบ้งนำมาใช้จิวี่ สอดคล้องกับหลักการโน้มน้าวใจสมัยใหม่ คือ ใช้ความ น่าเชื่อถือของผู้พูด การยั่วและยุแหย่ให้โกรธ ด้วยการจูงใจจิวี่ให้รู้สึก ว่า ถูกโจโลดูหมิ่นเกียรติ ทั้งนี้เพราะ ขงเบ้งได้วิเคราะห์ลักษณะนิสัยจิวี่เห็นว่า ถึงแม้จิวี่จะมีสติปัญญาหลักแหลม แต่ก็มีจุดอ่อนตรงที่ค่อนข้างใจ ร้อนขาดความ สุขุมรอบคอบ และใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ ขงเบ้งจึงได้ใช้การพรรณนาพฤติกรรมของโจโลใน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับนางได้เกี่ยว พร้อมหลักฐานยืนยันข้อเท็จจริงของคำพูด โดยมีขั้นตอนการจูงใจ ดังนี้

เมื่อโลซกพาขงเบ้งเข้าพบจิวี่และถามจิวี่เกี่ยวกับความเห็นที่ขัดแย้งกับชุนนางฝ่ายพลเรือน จิวี่ ได้แกล้งตอบโลซกไปว่า “ อันโจโลทำการครั้งนี้ ถือเอารับสั่งพระเจ้าเหี้ยนเต้เป็นใหญ่ ครั้นจะขัดแย้งอยู่เล่าก็ เหมือนคิดคดต่อแผ่นดิน อนึ่งทหารโจโลก็มากล้นมีฝีมือเข้มแข็งนัก ฝ่ายเราก็น้อยตัวเห็นจะสู้โจโลมิได้ ถ้า เราออกไปบนบอบโจโลนั้นจะมีความสุข เราเห็นฉะนี้เป็มันคง เวลาพຽນนี้จะเข้าไปว่าแก่ชุนกวนให้แต่งตั้งคน ออกไปคำนับตามประเพณี ” (เจ้าพระยาพระคลัง(หน). 2536 : 596) จิวี่พูดเช่นนี้เพื่อจะดูท่าทีขงเบ้ง แต่ โลซกมิได้รู้เท่าทันความคิดของจิวี่ก็โกรธ และกล่าวประณามจิวี่ ส่วนจิวี่ก็แกล้งให้เหตุผลสนับสนุนความ คิดของตนต่อไปว่า “ เมืองกังต้งนี้มีหัวเมืองใหญ่ขึ้นถึงห้าหัวเมือง ผู้คนทั้งปวงก็มากพร้อมมูล ถ้าเราจะลงใจให้ ต่อสู้โจโลบัดนี้ ก็เหมือนหนึ่งทำให้อาณาประชาราษฎร์ได้รับความเดือดร้อน จะมีความครหาตีเถียนแก่เราผู้เดียว เหตุฉะนี้เราจึงให้ชุนกวนออกไปคำนับโจโล หวังจะให้อาณาประชาราษฎร์มีความสุข ” (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 596)

สิ่งที่ขงเบ้งแสดงให้จิวี่เห็นคือ การสร้างนัยยิมฟังโลซกจิวี่เดียวกัน โดยไม่แสดงอาการทุกข์ร้อน กับความเห็นของจิวี่ และเมื่อมีโอกาสแสดงความคิดเห็น ขงเบ้งก็ได้แสดงความคิดเห็นสนับสนุนจิวี่ แต่เป็น ความเห็นในเชิงเหน็บแนมประชดประชันว่า “ อันโจโลนั้นมีปัญญาความคิดสุขุมนัก รู้จัดแจงทหารในการ สงครามก็ชำนาญกว่าคนทั้งปวง แลอ้วนเสี้ยวอ้วนสุดนั้นมิได้รู้จักกำลังสงครามว่าหนักแลเบาอาจถือตัวดีต่อ สู้โจโลก็ถึงแก่อันตราย เล่าปี่นายเรานั้นก็ถือทิฐิมาขึ้นต่อสู้โจโล ก็ได้ความเดือดร้อนจนพลัดมาอยู่เมือง กังแฮ อันจิวี่เป็นคนมีความคิดจะผ่อนผันให้ไปคำนับโจโลประสงค์จะรักษาบุตรภรรยาแลอาณาประชาราษฎร์ ให้เป็นสุขนั้นเห็นควรอยู่ ”

ถัดจากนั้นขงเบ้งฉวยโอกาสนี้เสนอความเห็นที่ดูเหมือนว่ามีเจตนาดีต่อทั้งตั้ง คือ ให้ส่งนางได้เกี่ยว เสียวเกี่ยวไปให้โจโลโดยบอกว่า โจโลมีความรักในตัวสองนางมาก ใครได้นางทั้งสองไว้บ่าเรอความสุข ดังเห็น ได้จากที่โจโลเขียนโคลงรำพันถึงนางทั้งสองไว้ ณ ปราสาทริมแม่น้ำเจียงโห ขงเบ้งรู้ว่านางได้เกี่ยวคือภรรยา ชุนเช็ก นางเสียวเกี่ยวคือภรรยาจิวี่ แต่สร้างทำเป็นไม่รู้โดยมีเจตนาให้จิวี่โกรธโจโลที่หมิ่นเกียรติชุนเช็ก และภรรยาตน โดยบอกแก่จิวี่ว่า

“ เมื่อเรายังอยู่เขาใจถึงกันนั้น แจ้งว่าโจโลให้ทำปราสาทไว้แห่งหนึ่งอยู่ริมแม่น้ำเจียงโหเป็นที่พักสบายแล้วจัดเอาผู้หญิงที่รูปร่างไฉไลเป็นอันมากด้วยมีน้ำใจกำเรียบในมาตุคามอยู่ แล้วรู้ว่าจะนางเกี่ยวกับกิลโลอยู่ ณ เมืองกังตัง มีบุตรหญิงสองคนรูปร่างงามหาหญิงใดเสมอมิได้ โจโลมีน้ำใจผูกพันอยู่ ได้ว่าไว้ว่า ถ้ารบเมืองกังตังได้แล้วจะรับเอาหญิงสองคนนี้ไปไว้เป็นที่บำเรอของตัว ถึงมาครว่าตายไปก็มิได้พะวักพะวนน้ำใจ ซึ่งโจโลยกทหารมาถึงร้อยหมื่นนั้นก็เพราะปรารถนาหญิงสองคนเป็นเค้ามูล แม้ท่านเอาทองร้อยตำลึงไปให้นางเกี่ยวกับกิลโล ซื้อเอาบุตรหญิงสองคนนั้นมาส่งให้แก่โจโลสมเหมือนความปรารถนาแล้ว โจโลก็จะเลิกทัพกลับไปเป็นมันคง ขอท่านได้คิดอ่านปรองดองกันกระทำตามถ้อยคำข้าพเจ้าว่านี่เถิด ”

เมื่อเห็นจิวอี้ยังแคลงใจไม่เชื่อว่าสิ่งที่ขงเบ้งพูดมานี้จะเป็นความจริง ขงเบ้งจึงยืนยันด้วยโคลงบทหนึ่ง ซึ่งขงเบ้งบอกว่าโจโลเขียนไว้ที่ปราสาทริมน้ำใจความว่า “ ปารศว์ซ้ายขวาซึ่งเราทำไว้ชื่อว่าหยกหลงกับกิมฮอง ข้าจะทอดนางสองเกี่ยวไว้ทั้งซ้ายขวา ให้มีความสุขทุกเวลามีให้อนาทรเลย ”

เมื่ออยู่แหย่จนจิวอี้โกรธถึงกับประกาศว่า “ อ้ายศัตรูเฒ่าคนนี้มีขมเหี้ยบแผ่นดินร่วมเลย ” ขงเบ้งจึงแสดงตนเป็นผู้ปรารถนาดี ด้วยการเตือนสติจิวอี้ว่า “ ท่านอย่าทำการด้วยโทโส จงคิดอ่านผ่อนปรนให้จงดี อันจะรู้ว่าตามความโกรธนั้นภายหลังก็จะเสียการไป ” และอาสาว่า “ ถ้าท่านหาความรังเกียจมิได้ จะให้ข้าพเจ้าช่วยก็พอจะได้อยู่ ผิดชอบประการใดไปภายหน้าก็จะช่วยตักเตือนตามสติปัญญา ”

ผลของการใช้วาทะในการจูงใจ

ขงเบ้งสามารถจูงใจให้จิวอี้ประกาศสงครามกับโจโลได้ทั้งนี้เพราะ การเตรียมตัวอย่างชาญฉลาดของขงเบ้ง โดยหาข้อมูลส่วนตัวของจิวอี้และโจโลเพื่อหาจุดอ่อน ที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการสร้างความบาดหมางระหว่างจิวอี้กับโจโล จนได้ทราบว่า โจโลมีใจรักในนางสองเกี่ยวซึ่งเป็นภรรยาซุนเช็กและจิวอี้ ขงเบ้งจึงได้ใช้ข้อบกพร่องจุดนี้มาเป็นเครื่องยุแหย่จิวอี้ โดยมีหลักฐานคือสถานที่และโคลง เป็นเครื่องยืนยันข้อเท็จจริง ประกอบกับบุคลิกซึ่งแสดงออกให้ทุกคนเข้าใจว่า ขงเบ้งปรารถนาดีโดยมีหวังผลประโยชน์ ซึ่งแสดงออกด้วยการสนับสนุนความคิดจิวอี้ในตอนต้น ในเรื่องการยอมอ่อนน้อมต่อโจโลและการเตือนสติในตอนท้ายไม่ให้จิวอี้ตัดสินใจโดยใช้อารมณ์

วาทะลำดับที่ 23 จ่าเด็กใช้วาทะจูงใจโจโลให้ยอมรับอภัยไว้ใถ้ในกองทัพ

โจโลให้ซัวต้งซัวโฮ เข้าไปสืบราชการในกองทัพจิวอี้ จิวอี้จึงช้อนกล ด้วยการให้อภัยเข้าไปเป็นไส้ศึกอยู่ในกองทัพโจโลบ้าง จึงทำอุบายให้ซัวต้งซัวโฮเข้าใจว่า จิวอี้กับอภัยกายขัดแย้งกันอย่างรุนแรงถึงขั้นโอบยตีในที่ประชุม เพื่อซัวต้งซัวโฮจะได้นำความข้อนี้ไปแจ้งแก่โจโล ขณะเดียวกันก็ส่งจ่าเด็กไปหาโจโล พุดลวงให้โจโลเชื่อว่า อภัยกายประสงค์จะมารับราชการกับโจโล

วาทะจูงใจของจ่าเด็กเป็นวาทะที่มีเหตุการณ์ประกอบหลายขั้นตอนด้วยกัน ขั้นตอนแรกทำให้ฟังใจเมื่อแรกพบตามหลักการจูงใจของคาร์เนลก็ด้วยการบอกว่า “ คนทั้งปวงลือซาปรากฏว่ามหาอุปราชนี้มีสติปัญญากว้างขวาง ทั้งน้ำใจโอบอ้อมอารี มีความปรารถนาจะใคร่เลี้ยงทหารซึ่งมีความคิดแลฝีมือกล้าแข็ง ข้าพเจ้ามาครั้งนี้อุปมาเหมือนหนึ่งคนซึ่งเดินทางอยากน้ำ ครั้นพบสระน้ำเข้าก็ตักกินด้วยความยินดี ” ขณะเดียวกันก็เรียกความสนใจด้วยความสง่าผ่าเผยของจ่าเด็ก กล่าวคือ จ่าเด็กมาหาโจโลแต่เพียงลำพังในท่ามกลางกองทัพโจโล แต่จ่าเด็กก็กล้าที่จะตำหนิโจโลโดยมิได้หวั่นเกรง ในเรื่องที่โจโลไม่เห็นความสำคัญ

ปล่อยให้เจ้าเด็กคอยจนถึงสามยามเศษ ซึ่งตามหลักการจงใจกล่าวไว้ว่าบุคลิกของผู้พูดเป็นแรงจูงใจที่สำคัญประการหนึ่ง จากนั้นเจ้าเด็กบอกว่าอุยกายให้มาหา เพราะอุยกายกับจิวอี้มีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงถึงขั้นโบายตีทำให้อุยกายเจ็บใจจึงคิดจะมาขอพึ่งโจโล แต่ติดที่กำลังป่วยหนักเพราะถูกโบาย จึงให้เจ้าเด็กซึ่งเป็นเพื่อนรักกันรากับพี่น้องร่วมบิดามารดามาเจรจากับโจโลแทน พร้อมกันนั้นก็ได้ออบจตหมายอุยกายให้โจโล เนื้อความในจดหมายของอุยกายก็มีข้อความซึ่งเป็นการจูงใจ ดังใจความว่า

“ ข้าพเจ้าอุยกายคำนับมาถึงมหาอุปราช ด้วยข้าพเจ้าอยู่ร่วมกับขุนเทียน ขุนเช็ก ขุนกวนถึงสามนายแล้วก็ได้มีภัยอันตราย คุณของแซ่ขุนนั้นหาที่สุดมิได้ ข้าพเจ้าคิดตั้งใจจะแทนคุณอยู่มิได้ขาด ซึ่งท่านยกกองทัพมาครั้งนี้มีทหารประมาณร้อยหมื่นเศษ ทั้งสติปัญญาที่ลึกซึ้งกว้างขวางอุปมาดังก้อนศิลา อันทหารในเมืองกังตั๋งนั้นก็น้อยอุปมาเหมือนฟองไก่อ่แลฟองนก ผู้ซึ่งมีสติปัญญาบ้างก็คิดว่าจะสู้รบด้วยกองทัพท่านสืบไป ดังหนึ่งเอาฟองไก่อ่มากระทบก้อนศิลา น้ำที่ก็จะแตกกระยาไป จึงปรึกษาพร้อมกันให้ขอออกแก่ท่านจะได้มีความสุขสืบไป แต่จิวอี้ผู้เดียวมีใจงออาจมิได้ยอมด้วย ว่ากล่าวขอทหารขุนกวนยกมาทำการสงครามด้วยท่าน อันจิวอี้นั้นก็รีบตั้งส่งว่ามีสติปัญญาหาผู้ใดจะเสมอมิได้ บังคับการสงครามเอาแต่ตามอำเภอใจ ข้าพเจ้ามิได้มีความผิดก็ได้ทำโทษประจานให้ได้ความเจ็บอาย ข้าพเจ้ามีความเจ็บแค้นเป็นอันมาก ได้ยินกิตติศัพท์ว่าท่านมีใจกรุณาแก่สัตว์เหมือนหนึ่งญาติพี่น้อง คนทั้งปวงเข้าพึ่งพาได้อยู่เย็นเป็นสุข อุปมาดังท่าฝนอันตกลงมาชุ่มชื้นแก่แผ่นดินอยู่ฉะนั้น บัดนี้ตัวข้าพเจ้าจะไปคำนับยังมิได้ ด้วยจิวอี้โบายตีป่วยอยู่เป็นสาหัส แม้ค่อยคลายแล้วได้ช่องเมื่อใด ข้าพเจ้าจึงจะเอาเสบียงอาหารบรรทุกเรือลอบหนีมาหาท่านให้จงได้ ท่านอย่าคิดสงสัยข้าพเจ้าเลย ” (เจ้าพระยาพระคลัง(หน). 2536 : 633)

ข้อความในจดหมายบอกว่าอุยกายยังรำลึกถึงคุณของแซ่ขุนอยู่ และคิดจะแทนคุณอยู่มิได้ขาด คำพูดนี้มีเหตุผลอันควรเชื่อถือ เพราะอุยกายอยู่กับตระกูลขุนมานานมากตั้งแต่ครั้งขุนเทียนบิดาของขุนเช็กและขุนกวน ถ้าจิวอี้จะมาบอกไม่พอใจตระกูลขุน โจโลคงจะไม่เชื่อ ในจดหมายยังบอกอีกว่าอุยกายกับเหล่าขุนนางต่างก็ลงความเห็นกันว่า ควรไปอ่อนน้อมต่อโจโล ทั้งนี้เพราะความหวังดีไม่ต้องการเห็นบ้านเมืองและราษฎรต้องเดือดร้อน ขณะเดียวกันก็สรรเสริญโจโลว่า “ ซึ่งท่านยกกองทัพมาครั้งนี้มีทหารประมาณร้อยหมื่นเศษ ทั้งสติปัญญาที่ลึกซึ้งกว้างขวางอุปมาดังก้อนศิลา” อันทหารในเมืองกังตั๋งนั้นก็น้อยอุปมาเหมือนฟองไก่อ่แลฟองนก ” และบอกว่าจิวอี้ผู้เดียวที่ไม่เห็นด้วยแข็งขัน “ บังคับการสงครามเอาแต่ตามอำเภอใจ ข้าพเจ้ามิได้มีความผิดก็ได้ทำโทษประจานให้ได้ความเจ็บอาย ข้าพเจ้ามีความเจ็บแค้นเป็นอันมาก ” ทั้งยังสรรเสริญโจโลอีกครั้งว่า “ ได้ยินกิตติศัพท์ว่าท่านมีใจกรุณาแก่สัตว์เหมือนหนึ่งญาติพี่น้อง คนทั้งปวงเข้าพึ่งพาได้อยู่เย็นเป็นสุข อุปมาดังท่าฝนอันตกลงมาชุ่มชื้นแก่แผ่นดินอยู่ฉะนั้น ”

การจูงใจในขั้นแรกยังไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากโจโลรำเรียนตำราพิชัยสงครามมามาก รู้ดูบายต่างๆ จะอย่างไรก็ตามจดหมายอุยกายก็ทำให้โจโลสนใจอ่านถึง “ เก้าครั้งสิบครั้ง ” ดังนั้นเมื่อโจโลสั่งให้ทหารเอาตัวเจ้าเด็กไปฆ่า เจ้าเด็กจึงพยายามจูงใจโจโลอีกครั้งโดยทำอาการ

แหงนหน้าขึ้นไปดูอากาศแล้วหัวเราะ โจโลเห็นดังนั้นก็สงสัย จึงเรียกให้ทหารเอาตัวเจ้าเด็กกลับมาแล้วขู่ว่า “ เราอยู่ด้วยจิวอี้กับอุยกายแกล้งทำกลอุบายมาลวงเรา เราจึงให้ฆ่าตัวเสีย เหตุใดตัวมิได้กลัวความตาย กลับหัวเราะเยาะดังนี้ ” เจ้าเด็กจึงบอกว่า “ ข้าพเจ้ามิได้หัวเราะเยาะมหาอุปราช ข้าพเจ้าหัวเราะเยาะความคิดอุยกายต่างหาก ด้วยมิได้รู้จักคนดีแลชั่ว ” โจโลจึงถามว่า “ เหตุใดจึงว่าอุยกายมิได้รู้จักคนดีแลชื่อนั้นฉันใดเล่า ” เจ้าเด็กจึงแกล้งตอบว่า “ ท่านอย่าถามเข้าชี้ไปให้ชัดเลย จะเล่าเรารู้เรารู้เสียเถิด ”

โจโลจึงว่า “ ตัวเราได้เรียนพิชัยสงครามชำนาญมาแต่เด็กเป็นอันมาก บัดนี้เราก็นั่งอยู่ในกลศึกต่างๆ จึงได้เป็นนายถึงเพียงนี้ ซึ่งตัวคิดอ่านทำกลอุบายมาลวงเรา เรารู้เกินกว่าความคิดตัวอีก ถ้าตัวจะคิดเล่นจะนี้ จงไปลวงเด็กเลี้ยงโคนั้นเถิด ” เจ้าเด็กจึงตอบว่า “ ท่านก็มีสติปัญญากว้างขวางอยู่ ซึ่งอุยกายให้หนังสือมานี้ ท่านพิเคราะห์

เห็นว่าข้อใดไม่จริงนั้นจงว่าออกไปให้แจ้ง ” โจโฉจึงว่า “ ครั้นเราจะไม่บอกออกไปให้แจ้งบัดนี้ ซึ่งจะให้ฆ่าตัวเสีย นั้น ตัวก็จะน้อยใจว่าเรามีได้ชี้แจงให้เห็นผิดแลชอบ อันในหนังสือที่มีมานั้น ถ้าอยู่กายกับตัวจะสมัครมาอยู่ด้วยเราโดยสุจริตแล้ว ก็จะมีกำหนดวันคืนซึ่งจะพาครอบครัวอพยพมาหาเรา นี้อยู่กายแกล้งทำกลอุบายมาลวงเรา ” จ้งเต็กได้ยินดังนั้นก็หัวเราะแล้วว่า “ ซึ่งท่านอดตัวว่าเรียนตำราพิชัยสงครามชำนาญอยู่นั้นหาจริงไม่ แต่เราเสียตายว่าท่านได้เป็นมหาอุปราชมิได้รู้ที่เสียที่ได้ เราจะช่วยเตือนสติท่านไว้ ว่าให้เร่งยกทัพไปเสีย แม้ไม่ฟังคำเรา จิวยี่จะจับตัวท่านได้เป็นมั่นคง อันตัวเรานี้เป็นคนโหดเขลา ถึงมาตรว่าจะตายด้วยอาญาท่านก็หาเป็นคนลือชื่อไม่ ” โจโฉจึงว่า “ เหตุใดตัวจึงมาถูกเราดังนี้ ” จ้งเต็กจึงว่า “ ท่านหาความคิดมิได้ มิได้รู้การถ่ายเทการสงครามทั้งปวง ไม่รู้ความเท็จความจริงแลไม่รู้จะแนะนำใจคนว่ามีความสัตย์หรือหาสัตย์ไม่ ”

โจโฉจึงถามว่า “ เราไม่รู้อะไรสิ่งใด ” จ้งเต็กจึงว่า “ ตัวท่านเป็นถึงมหาอุปราช คนใดมีสติปัญญามาหาท่านก็มีได้นับถือ เราจะว่าต่อไปให้ปวยการด้วยตัวจะตายอยู่แล้ว ” โจโฉจึงตอบว่า “ ซึ่งตัวมีสติปัญญานั้นจงว่าออกไปให้เราเห็นประจักษ์เถิด เราจะได้นับถือท่านสืบไป ” จ้งเต็กจึงว่า “ ท่านไม่แจ้งหรือ อันธรรมดาผู้จะหนีเจ้านายไปอยู่กับผู้อื่น ซึ่งจะกำหนดวันคืนนั้นหาไม่ธรรมเนียมไม่ แม้จะให้กำหนดวันคืนมา เกลือกยังมิได้ชงก่อน ฝ่ายผู้ซึ่งจะมารับนั้นก็จะเสียการ ทั้งผู้ถือหนังสือเล่าก็จะได้รับความผิดไปด้วย ” โจโฉได้ฟังดังนั้นก็เห็นชอบ ค่อยคลายความโกรธ จึงลุกไปจุมโจมจ้งเต็กขึ้นไปนั่งที่สมควรแล้วขอชมว่า “ ซึ่งได้ประมาทพลาดพลั้งนั้นท่านอย่าได้น้อยใจเลย เราขออภัยเสียเถิด ” จ้งเต็กจึงว่า “ อันน้ำใจอยู่กายกับข้าพเจ้าอุปมาเหมือนทหารกองยานม ฝ่ายตัวท่านเหมือนมารดาอยู่กายกับข้าพเจ้าซึ่งตั้งใจจะมาหาท่าน เหมือนทหารมีความยินดีซึ่งจะได้กินนมมารดา อันจะคิดเป็นกลอุบายมานั้นหาได้ ” (เจ้าพระยาพระคลัง(หน). 2536 : 633)

จ้งเต็กมิได้สะทสะทันท้อคำสั่งฆ่า แต่กลับเรียก “ ความสนใจ ” ด้วยอาการ “ แหงนหน้าขึ้นไปดูอากาศแล้วหัวเราะ ” เมื่อเห็นโจโฉสนใจไต่ถามถึงสาเหตุของการหัวเราะ จ้งเต็กมิได้ตอบให้กระจ่างเพียงแต่บอกว่า “ หัวเราะเยาะความคิดของอยู่กาย ด้วยมิได้รู้จักคนดีแลชั่ว ” และเร้าความอยากรู้ของโจโฉมากขึ้นด้วยการตัดบทว่า “ ท่านอย่าถามเข้าชี้ไปให้ช้าเลย จะฆ่าเรากี่เร่งฆ่าเสียเถิด ” จ้งเต็กใช้วิธีนี้เพราะรู้ว่าโจโฉเป็นคนที่มีความรู้ มีสติปัญญา ชอบแลกเปลี่ยนความคิดและการยั่วให้โจโฉพูดมากขึ้นก็เพื่อหาช่องทางที่จะแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเพื่อแก้สถานการณ์ของตัว ดังเห็นได้จากคำถามว่า “ ท่านพิเคราะห์เห็นว่าข้อใดไม่จริงนั้นจงว่าออกไปให้แจ้ง ” ด้วยความเป็นคนใจกว้าง โจโฉจึงตอบจ้งเต็กว่า “ ครั้นเราจะไม่บอกออกไปให้แจ้งบัดนี้ ซึ่งจะให้ฆ่าตัวเสีย นั้น ตัวก็จะน้อยใจว่าเรามีได้ชี้แจงให้เห็นผิดแลชอบ อันในหนังสือที่มีมานั้น ถ้าอยู่กายกับตัวจะสมัครมาอยู่ด้วยเราโดยสุจริตแล้ว ก็จะมีกำหนดวันคืนซึ่งจะพาครอบครัวอพยพมาหาเรา นี้อยู่กายแกล้งทำกลอุบายมาลวงเรา ” จ้งเต็กใช้วิธีพูดซึ่งสอดคล้องกับหลักการจูงใจของคาร์เนลลี ซึ่งกล่าวถึงการพูดท้าทายให้เกิดการทำตาม โดยการดูหมิ่นโจโฉว่า “ ซึ่งท่านอดตัวว่าเรียนตำราพิชัยสงครามชำนาญอยู่นั้นหาจริงไม่ แต่เราเสียตายว่าท่านได้เป็นมหาอุปราชมิได้รู้ที่เสียที่ได้ เราจะช่วยเตือนสติท่านไว้ ว่าให้เร่งยกทัพไปเสีย แม้ไม่ฟังคำเรา จิวยี่จะจับตัวท่านได้เป็นมั่นคง อันตัวเรานี้เป็นคนโหดเขลา ถึงมาตรว่าจะตายด้วยอาญาท่านก็หาเป็นคนลือชื่อไม่ ” และ “ ท่านหาความคิดมิได้ มิได้รู้การถ่ายเทการสงครามทั้งปวง ไม่รู้ความเท็จความจริงแลไม่รู้จะแนะนำใจคนว่ามีความสัตย์หรือหาสัตย์ไม่ ” คำตอบของจ้งเต็กแต่ละครั้งจะตอบในลักษณะที่ยั่วให้โจโฉต้องถามต่อไปอีก และเมื่อโจโฉบอกว่า “ ซึ่งตัวมีสติปัญญานั้นจงว่าออกไปให้เราเห็นประจักษ์เถิด เราจะได้นับถือท่านสืบไป ” จ้งเต็กจึงว่า “ ท่านไม่แจ้งหรือ อันธรรมดาผู้จะหนีเจ้านายไปอยู่กับผู้อื่น ซึ่งจะกำหนดวันคืนนั้นหาไม่ธรรมเนียมไม่ แม้จะให้กำหนดวันคืนมา เกลือกยังมิได้ชงก่อน ฝ่ายผู้ซึ่งจะมารับนั้นก็จะเสียการ ทั้งผู้ถือหนังสือเล่าก็จะได้รับความผิดไปด้วย ” เมื่อเห็นโจโฉรับฟังคำชี้แจง จ้งเต็กจึงสรรเสริญโจโฉอีกครั้งโดยใช้อุปมาเปรียบว่า “ อันน้ำใจ อยู่กายกับข้าพเจ้าอุปมาเหมือนทหารกองยานม ฝ่ายตัวท่านเหมือนมารดา อยู่กายกับข้าพเจ้าซึ่งตั้งใจจะมาหาท่าน เหมือนทหารมีความยินดีซึ่งจะได้กินนมมารดา อันจะคิดเป็นกลอุบายมานั้นหาได้ ” และ “ อัน

ตัวข้าพเจ้าซึ่งคิดอ่านมาอยู่กับท่านนี้ ไช้จะรักยศถาคัดค้านนั้นหาไม่ได้ เพราะเห็นว่าการแผ่นดินทุกวันนี้จะร่วงโรยอยู่แล้ว หากท่านทำนุบำรุงอาณาประชาราษฎรจึงตั้งอยู่ได้เพียงนี้ ข้าพเจ้าจึงตั้งใจมาหวังจะฝากตัวท่าน จะได้มีความสุขสืบไป " โจโลยอมรับในเหตุผลของจำเริญ การจงใจครั้งนี้จึงประสบผล โจโลจึงชวนจำเริญรับประทานอาหาร ขณะโจโลกำลังรับประทานอาหารอยู่กับจำเริญ คนรับใช้มากระซิบบอกแก่โจโลว่าชั่วตงชั่วโฮมาส่งข่าวเรื่องอูยกาย ข้อมูลจากชั่วตงชั่วโฮก็ตรงกับที่จำเริญบอกทุกประการ จำเริญสังเกตจากสีหน้าของโจโล ก็รู้ว่าชั่วตงชั่วโฮมาส่งข่าวเรื่องอูยกาย

การจงใจขั้นสุดท้าย เมื่อโจโลบอกจำเริญให้กลับไปพบอูยกาย เขากำหนดเวลาที่อูยกายจะมาอยู่กับโจโลให้แน่นอน จำเริญทำที่บายเบียงเกียงให้ทหารในกองทัพโจโลไปติดต่อกูยกายเอง ทั้งนี้เป็นการสร้างทำให้โจโลตายใจว่าจำเริญไม่ได้ทำอุบายที่จะมาสอดแนมเคลื่อนไหวในกองทัพโจโล

ผลของการใช้วาทะในการจงใจ

จำเริญจงใจโจโลได้เป็นผลสำเร็จ ก็เพราะองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

ประการที่ 1 บุคลิกของจำเริญ ซึ่งในระหว่างสนทนากับโจโล จำเริญสนทนาโต้ตอบโจโลอย่างมีเหตุผล มีความชัดเจนและมีไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า โดยไม่แสดงอาการหวั่นไหว

ประการที่ 2 บุคลิกของโจโล ซึ่งเป็นคนใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีเหตุผล

ประการที่ 3 จดหมายของอูยกายที่มาสวามีภักดีเป็นเครื่องมือด้วย จดหมายของอูยกายมีลักษณะวาทะจงใจเช่นกัน คือ 1) บอกว่ายังภักดีต่อแซ่ซุน 2) สรรเสริญโจโล 3) ตำหนิจิ่วอี้ที่ไม่รู้จักประเมินสถานการณ์

วาทะลำดับที่ 24 โจโลใช้วาทะจงใจกวนอู เพื่อให้กวนอูไว้ชีวิต และยอมปล่อยโจโลกับพรรคพวกไป

โจโลขับม้าเข้าไปใกล้ ถ่อมตัวลงคำนับแล้วร้องถามว่า " แต่ท่านจากเรามายังมีความสุขอยู่หรือ " กวนอูได้ฟังดังนั้นก็ยอปลั่งคำนับแล้วว่า " สุขแลทุกซีกก็เป็นประมาณอยู่ บัดนี้ขงเบ้งให้ข้าพเจ้ามาห้ามหาอุปราชเสีย " โจโลจึงว่า " เราแตกจิวอี้มาครั้งนี้ได้ความลำบากนัก ท่านจงเห็นแก่ความไมตรีของเรา ซึ่งมีไว้แก่ท่านแต่ก่อน จงเปิดทางให้เราไป " กวนอูจึงตอบว่า " ซึ่งคุณของมหาอุปราชอยู่กับข้าพเจ้านั้นก็จริงอยู่ ครั้งเมื่ออ้วนเสี้ยวยกมารบ ท่านตำบลแปะแบนั้น ข้าพเจ้าได้อาสาพางันเหลียง บุนทิวแทนคุณท่านแล้ว บัดนี้เป็นภาระของขงเบ้งใช้ให้มา ซึ่งท่านจะให้ข้าพเจ้า เปิดทางให้ไปนั้น ขงเบ้งจะมีเอาโทษข้าพเจ้าหรือ "

โจโลจึงว่า " ซึ่งท่านแทนคุณเราครั้งนี้ก็จริง แลเมื่อท่านหักด่านออกมาถึงห้าตำบล แล้วพ่ายนายด่านแลทหารทั้งปวงเสียเป็นอันมาก เราก็มิได้โกรธด้วยคิดถึงคำที่ท่านได้ว่าไว้ เราจึงให้หนังสือไปถึงแฮหัวตุ้น ซึ่งอยู่แม่น้ำของโหให้ปล่อยท่านไป บัดนี้ตัวเราเข้าตาจนเหมือนหนึ่งคนตกน้ำ แล้วก็ไม่ต่อสู้ท่าน ท่านจงเห็นไมตรีเราซึ่งได้อ่อนนุช ท่านจงปล่อยเราให้พ้นภัยเถิด " (เจ้าพระยาพระคลัง(หน). 2536 : 665-666)

การพูดของโจโลครั้งนี้ เทียบยกได้เป็นคู่มือวิเคราะห์ลักษณะนิสัยของกวนอูให้โจโลฟังก่อนที่โจโลจะไปเกลี้ยกล่อมกวนอูว่า

“ อันน้ำใจกวนอูเป็นทหารนั้นก็จริง ถ้าเห็นผู้ใดไม่สู้รบแล้วก็ได้ทำอันตราย ประการหนึ่งเป็นผู้มีความสัตย์ทั้งรู้จักคุณคนนักด้วย แล้วท่านก็ได้เลี้ยงดู มีคุณไว้ต่อกวนอูเป็นอันมาก แม้ท่านเข้าไปว่ากล่าวโดยดี เห็นกวนอูจะไม่ทำอันตรายท่าน ” (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 665)

การวิเคราะห์ลักษณะนิสัยกวนอูของเทียหยกเป็นประโยชน์ต่อการพูดของโจโฉมากทีเดียว เพราะการพูดครั้งนี้ โจโฉได้ใช้กลวิธีสามประการด้วยกัน

ประการที่หนึ่ง ใช้วิธีเจรจาแต่โดยดี โดยไม่ยอมต่อสู้ เพราะเทียหยกบอกว่า กวนอูจะไม่ทำร้ายคนที่ไม่ต่อสู้ ซึ่งโจโฉเองก็รู้ว่าในขณะนั้นหากขึ้นสู้ก็มีแต่หนทางพ่ายแพ้ เพราะโจโฉมีกำลังทหารเหลืออยู่เพียงสามสิบกว่าคน และแต่ละคนก็เหนื่อยล้าจากการต่อสู้

ประการที่สอง เรียกความสงสาร ด้วยการแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนด้วยการ “ ถ่อมตัวลงคำนับกวนอู ” ทั้งที่ขณะนั้นโจโฉดำรงตำแหน่งมหาอุปราช บอกแก่กวนอูว่า “ เราแตกจิวมาครั้งนี้ได้รับความลำบากนัก ” และอ้อนวอนให้เห็นใจโดยเปรียบว่า “ บัดนี้ตัวเราเข้าตาจน เหมือนหนึ่งคนตกน้ำแล้วก็ไม่ต่อสู้ท่าน ท่านจงเห็นไมตรีเราซึ่งได้อ้อนวอน ท่านจงปล่อยเราไปให้พ้นภัยเถิด ”

ประการที่สาม โจโฉได้ใช้ศิลปะการพูดเพื่อแสดงให้เห็นว่าโจโฉมีความปรารถนาดีต่อกวนอูเสมอมา อีกทั้งโจโฉได้พยายามแสดงให้กวนอูเห็นว่าตนเองนั้นเป็นคนมีนิสัยดี ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม ซึ่งตามทฤษฎีของอริสโตเติลแล้ว บุคลิกภาพดังกล่าวของบุคคลมีผลมากที่สุดในการโน้มน้าวใจ โดยเริ่มต้นการสนทนด้วยการใช้คำพูดให้กวนอูรู้สึกถึงความหลังเมื่อครั้งที่โจโฉเคยให้ความช่วยเหลือว่า “ แต่ท่านจากเรามายังมีความสุขอยู่หรือ ” สำหรับคนซื่อสัตย์และกตัญญูอย่างกวนอู คำพูดเพียงเท่านั้นก็สามารถทำให้โจโฉอ่อนได้ แม้ในความรู้สึกของกวนอูว่าได้ทดแทน บุญคุณซึ่งโจโฉให้ที่อาศัยครั้งนั้น เขาได้ตอบแทนแล้วด้วยการฆ่าจันเหลียง บุณทิวโจโฉจึงได้ยกเรื่องบุญคุณที่โจโฉไม่เอาเรื่อง เมื่อครั้งที่กวนอูหักด่านห้าตำบล ข่านายด่านและนายทหารของโจโฉไปเป็นอันมากพร้อมกันนี้ยังได้มีจดหมายถึงแหว่ตันให้ปล่อยกวนอูไป เพราะต้องการรักษาสัญญาที่ให้ไว้แก่กวนอู

คำพูดของโจโฉซึ่งบอกกล่าวแก่กวนอู ทำให้กวนอูเข้าใจว่าโจโฉนั้นมีความปรารถนาดีต่อตนเอง และมองว่าโจโฉเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์มั่นคงในคำสัญญาทุกอย่างที่การปล่อยกวนอูไปทำให้โจโฉเป็นฝ่ายสูญเสียประโยชน์ เพราะในสถานการณ์ขณะที่กวนอูหักด่านไปนั้นโจโฉสามารถเอาชนะกวนอูได้ด้วยกำลังทหารที่เหนือกว่า แต่โจโฉก็ไม่ทำเพราะความที่เป็นคนรักษาคำพูด

การพูดของโจโฉครั้งนี้ประสบความสำเร็จเนื่องจากปัจจัยสองประการ คือ ลักษณะนิสัยของกวนอูซึ่งมีความซื่อสัตย์กตัญญู และบุคลิกของโจโฉซึ่งแสดงออกให้กวนอูเกิดความเข้าใจว่าโจโฉนั้นปรารถนาดีต่อกวนอูอย่างจริงใจ และเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์รักษาคำพูด

แต่โดยความเป็นจริงแล้วโจโฉไม่ได้มีความจริงใจต่อกวนอูดังที่กวนอูเข้าใจ เพราะความชื่นชมในฝีมือและรักในความซื่อสัตย์กตัญญูของกวนอู โจโฉจึงใช้เล่ห์เพทุบายหลายประการเพื่อเหนี่ยวรั้งกวนอูไว้กับตน ดังเหตุการณ์ต่อไปนี้

การที่โจโฉยอมรับสัญญาข้อสามของกวนอูว่าถ้ากวนอูรู้ว่เล้าปีอยู่แห่งใด ถึงมาตรว่ากวนอูมีได้ลาโจโฉ กวนอูก็จะไปหาเล้าปีทันที แม้โจโฉจะห้ามกวนอูก็ไม่ฟัง เพราะเตียวเลี้ยวพูดจาหว่านล้อมและยกนิทานอียียงมาเป็นตัวอย่าง โจโฉจึงยอมรับข้อเสนอของกวนอู และโจโฉได้พยายามเอาชนะใจกวนอูด้วยการให้ทรัพย์สินเงินทองซึ่งเล้าปีไม่สามารถให้ได้ โดยหวังว่าสักวันกวนอูต้องใจอ่อนและยอมรับใช้ต่อโจโฉแทนที่จะรับใช้เล้าปี

นอกจากนี้โจโลได้พยายามจะทำให้เล่าปี กวนอุผิดใจกัน ด้วยการให้กวนอุกับภรรยาเล่าปีทั้งสอง คนอยู่เรือนเดียวกัน หวังจะให้กวนอุคิดทำร้ายพี่สะใภ้ เมื่อผิดใจกับเล่าปีกวนอุจะได้มาอยู่กับตนเอง แต่เมื่อได้เห็นกวนอุปกป้องดูแลพี่สะใภ้เป็นอย่างดี จึงเกิดความละอายและเกรงใจกวนอุ

และเมื่อครั้งที่กวนอุได้ข่าวว่าเล่าปีอยู่กับอ้วนเสี้ยว จึงพาพี่สะใภ้เดินทางเพื่อไปหาเล่าปีโดยมิได้ลา โจโล (เพราะโจโลแกล้งทำเป็นไม่สบายโดยหวังว่าเมื่อกวนอุยังไม่ได้ลาตนก็คงจะยังไม่ไปหาเล่าปี) โจโลทำที่เป็นมาส่งกวนอุพร้อมกับนำทรัพย์สินมาเป็นเสบียงในการเดินทาง และเพื่อแสดงให้กวนอุเห็นว่าตนเป็นคนใจกว้างรักษาคำมั่นสัญญา ซึ่งความจริงแล้วโจโลคิดว่ากวนอุคงจะไปไม่ได้ไม่ตลอด เพราะทางที่กวนอุต้องผ่าน ไปนั้นมีอุปสรรคอยู่หลายชั้น ครั้นมาถึงมาแจ้งข่าวว่า กวนอุหักด่านออกไปหลายตำบลแล้ว โจโลคิดจะให้ยก กองทัพไปตามจับกวนอุ แต่ก็เกรงผู้คนทั้งปวงจะครหา และถึงแม้ว่าโจโลจะจับตัวกวนอุกลับมาได้อีก เจ้าเมือง และนายด่านที่ตายไปแล้วก็ไม่อาจจะคืนชีวิตขึ้นมาได้ อีกประการหนึ่งกวนอุก็หนีออกไปจนพ้นแดนเมืองฮูโต๋ แล้ว โจโลจึงแกล้งให้ม้าใช้กับเตียวเลี้ยวถือหนังสือและธงไปห้ามไม่ให้แฮหัวตุ้นจับกุมกวนอุ เพื่อให้กวนอุเห็นว่าโจโลนั้นมีน้ำใจรักกวนอุเป็นอันมาก ถึงทำผิดสิ่งใดก็มีไต่เอาโทษ ภายหน้ากวนอุจะได้คิดถึงบุญคุณของตนเอง

ผลของการใช้วาทะในการจูงใจ

กวนอุเกิดความสงสารโจโล ประกอบกับคิดถึงบุญคุณที่โจโลเคยช่วยเหลือ จึงไว้ชีวิตโจโล หลีกทางให้โจโลกับพรรคพวกแต่โดยดี

ด้วยความเป็นคนมีสติปัญญาฉลาดลึกซึ้งของโจโลดังกล่าวมาแล้ว จึงทำให้กวนอุผู้ซึ่งมีความซื่อสัตย์และกตัญญูรำลึกถึงบุญคุณของโจโลจนต้องละเลยหน้าที่ ทั้งๆที่รู้ว่าเป็นความผิดและตนเองจะต้องได้รับโทษ ตรงตามแนวคิดของอริสโตเติลกล่าวว่า บุคลิกของผู้พูดเป็นสาเหตุของการโน้มน้าวใจที่สำคัญ เมื่อผู้ฟังไม่รู้จักจริงในเรื่องที่ฟัง ในกรณีของกวนอุซึ่งไม่รู้จักความจริงในเรื่องที่โจโลนำมาอ้าง ดังนั้นบุคลิกของโจโลจึงมีผลมากที่สุดในการโน้มน้าวใจ

วาทะลำดับที่ 25 ขงเบ้งใช้วาทะจูงใจโลซกให้เห็นใจเล่าปี เพื่อจะไม่ต้องคืนเมืองเกงจิ๋วแก่ ชุนกวน

ชุนกวนให้โลซกมาเจรจาขอเมืองเกงจิ๋วคืนจากเล่าปี ขงเบ้งได้ทำอุบายให้โลซกเกิดความสงสาร พร้อมกับขอร้องให้โลซกเป็นคนกลางไปเกลี้ยกล่อมชุนกวน ให้เลื่อนกำหนดเวลาที่จะคืนเมืองเกงจิ๋ว ซึ่งจุดประสงค์แท้จริงนั้นเล่าปีขงเบ้งไม่ได้คิดจะคืนเมืองเกงจิ๋วให้แก่ชุนกวน เพียงแต่หาทางผัดผ่อนไปตามแกน เมื่อโลซกมาถึง

เล่าปีให้หาโลซกขึ้นมาคาน้ำกันแล้วเล่าปีเชิญให้นั่งที่อันเดียวกัน โลซกจึงว่าแก่เล่าปีว่า “ ท่านเป็นอาพระเจ้าเหียนเต๋ แล้วก็พี่น้องเขยของนายข้าพเจ้า ซึ่งจะให้ข้าพเจ้านั่งร่วมที่เดียวกันกับท่านนั้นไม่ควร ” เล่าปีจึงหัวเราะว่า “ ท่านกับเราเป็นเพื่อนชอบใจกันมาแต่ก่อน เหตุใดท่านเจรจาถ่อมตัวดังนี้ ” โลซกได้ฟังดังนั้นก็นิ่งลง แล้วว่า “ ข้าพเจ้ามาหาท่านบัดนี้ด้วยชุนกวนใช้ให้มาทวงเมืองเกงจิ๋ว และท่านกับชุนกวนก็เป็นเกี่ยวดองกันแล้ว จงเห็นแก่ไมตรีอย่าให้เคืองใจกัน เร่งคืนเมืองเกงจิ๋วให้ ชุนกวนเถิด ท่านกับชุนกวนจะได้ประนอมใจกันทำการสืบไป ”

เล่าปีได้ฟังดังนั้นก็ทำเป็นร้องไห้สะอื้นอยู่มิได้ตอบประการใด โลซกเห็นดังนั้นก็ตกใจจึงถามว่า “ ท่านร้องไห้ด้วยเหตุอันใด ” เล่าปีก็ยิ่งทำร้องไห้ไปเป็นอันมาก ขงเบ้งแอบอยู่หลังจาก จึงเดินออกมาบอกแก่โลซกว่า “ เราฟังอยู่นานแล้วไม่เห็นได้เนื้อความ ท่านรู้หรือไม่ว่านายเราร้องไห้ด้วยเหตุสิ่งใด ” โลซกจึงว่า “ ข้าพเจ้ามิได้แจ้ง ขงเบ้งว่า “ ท่านไม่รู้เราจะเล่าให้ฟัง เดิมเล่าปีให้หนังสือสัญญาไปแก่ขุนกวนว่า ได้เมืองเสฉวนแล้วจะคืนเมืองเกงจิ๋วให้ บัดนี้เล่าเจี้ยงเจ้าเมืองเสฉวนนั้นเป็นเชื้อวงศ์พระเจ้าเหี้ยนเต้ ดิตพันกันอยู่กับนายเรา ครั้นจะยกไปตีเมืองเสฉวนคนทั้งปวงก็จะครหานินทาได้ ครั้นจะนิ่งอยู่ในเมืองเกงจิ๋วก็เกรงขุนกวนจะขัดเคือง ครั้นจะคืนเมืองเกงจิ๋วให้ก็ไม่มีที่อาศัย เหตุฉะนั้นนายเราจึงร้องไห้ ” เล่าปีก็ทำเป็นร้องไห้หนักไป

โลซกมีใจสงสัยจึงปลอมเล่าปีว่า “ ท่านอย่าร้องไห้วันวายไปเลย จงคิดอ่านกับขงเบ้งแก้ไขให้จงดีกว่า ” ขงเบ้งเห็นโลซกใจอ่อนจึงว่า “ ถ้ากระนั้นท่านจงอนุเคราะห์เอาทุกข้อนทั้งนี้ไปบอกแก่ขุนกวนให้ขุนกวนงดก่อน ” โลซกจึงว่า “ ซึ่งจะไปว่าแก่ขุนกวนนั้นก็พอจะได้อยู่ แม้ขุนกวนไม่ยอมท่านจะคิดประการใด ” ขงเบ้งจึงว่า “ บัดนี้นายเราก็คือเป็นน้องเขยขุนกวนแล้ว อันขุนกวนจะไม่ยอมนั้นไม่เห็นด้วย ให้ท่านอนุเคราะห์ว่ากล่าวให้จงดีเถิด ” (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 735)

เมื่อโลซกมาถึงเล่าปีได้เชิญให้นั่งร่วมโต๊ะ เป็นการให้เกียรติและแสดงออกให้โลซกเข้าใจว่า เล่าปีเห็นโลซกเป็นมิตรที่ดีพร้อมกับบอกว่า “ ท่านกับเราเป็นเพื่อนชอบใจกันมาแต่ก่อน ” เพราะโดยตำแหน่งแล้ว โลซกอยู่ในฐานะที่ต่ำกว่า ดังที่โลซกกล่าวแก่เล่าปีว่า “ ท่านเป็นอาพระเจ้าเหี้ยนเต้ แล้วก็เป็นน้องเขยของนายข้าพเจ้า ซึ่งจะให้ข้าพเจ้านั่งร่วมที่เดียวกันกับท่านนั้นไม่ควร ” การกระทำดังกล่าว เล่าปีหวังผลให้โลซกเกิดความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน จากนั้นเมื่อโลซกถามถึงสัญญาคืนเมืองเกงจิ๋วซึ่งเล่าปีเคยให้ไว้ เล่าปีไม่ตอบว่าอะไร แกล้งทำเป็นร้องไห้ พอเห็นได้จึงหวั่นขงเบ้งจึงเข้ามาเล่าความลำบากใจอันเป็นสาเหตุแห่งการร้องไห้ของเล่าปีว่า “ เดิมเล่าปีให้หนังสือสัญญาไปแก่ขุนกวนว่า ได้เมืองเสฉวนแล้วจะคืนเมืองเกงจิ๋วให้ บัดนี้เล่าเจี้ยงเจ้าเมืองเสฉวนนั้นเป็นเชื้อวงศ์พระเจ้าเหี้ยนเต้ ดิตพันกันอยู่กับนายเรา ครั้นจะยกไปตีเมืองเสฉวนคนทั้งปวงก็จะครหานินทาได้ ครั้นจะนิ่งอยู่ในเมืองเกงจิ๋วก็เกรงขุนกวนจะขัดเคือง ครั้นจะคืนเมืองเกงจิ๋วให้ก็ไม่มีที่อาศัย เหตุฉะนั้นนายเราจึงร้องไห้ ” ขงเบ้งทำอุบาย ทั้งให้เล่าปีแกล้งร้องไห้ ทั้งการใช้คำพูดของขงเบ้ง ให้โลซกสงสัย เห็นใจและเข้าใจว่าเล่าปีเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ เช่นเดียวกับโลซก วิธีการนี้ต้องกันกับหลักการพูดจูงใจ ซึ่งกล่าวถึง ความน่าเชื่อถือของผู้พูดที่มีความคล้ายคลึง หรือใกล้เคียงกับผู้ฟังจะได้รับความไว้วางใจมากกว่าผู้พูดที่มีความแตกต่างกับผู้ฟัง ซึ่งก็ได้ผล เพราะทำให้โลซกใจอ่อน ขงเบ้งจึงถือโอกาสใช้โลซกไปหว่านล้อมให้ขุนกวนเปลี่ยนความคิดว่า “ ถ้ากระนั้นท่านจงอนุเคราะห์เอาทุกข้อนทั้งนี้ไปบอกแก่ขุนกวน ให้ขุนกวนงดก่อน ” โดยยกความเป็นญาติมาอ้างว่า “ บัดนี้นายเราก็คือเป็นน้องเขยขุนกวนแล้ว อันขุนกวนจะไม่ยอมนั้นไม่เห็นด้วย ให้ท่านอนุเคราะห์ว่ากล่าวให้จงดีเถิด ”

ข้อจูงใจสุดท้ายนี้ ถ้าวิเคราะห์ตามหลักเหตุผลของอริสโตเติลจะเห็นว่าสอดคล้องกับเอเนธีมีมส์ที่กล่าวว่า “ คำพูดของฝ่ายตรงข้าม ย่อมโจมตีเขาเอง ” เพราะตอนต้นของการสนทนา โลซกเป็นผู้กล่าวเองว่า เล่าปีกับขุนกวนเกี่ยวข้องกันแล้ว เพื่อเห็นแก่ความเป็นญาติก็ไม่ควรให้ผิดใจกัน

ผลของการใช้วาตะในการจูงใจ

ขงเบ้งสามารถโน้มน้าวใจโลซกให้รับปากจะช่วยขอร้องขุนกวนมิให้เร่งรัดเอาเมืองเกงจิ๋วคืน ทั้งนี้เพราะลักษณะนิสัยของโลซกซึ่งมีความซื่อสัตย์ ตรงไปตรงมา และมีจุดอ่อนตรงที่ใจอ่อน ขี้สงสาร ดังนั้นการใช้วาตะจูงใจครั้งนี้ จึงประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย คือ ไม่ต้องคืนเมืองเกงจิ๋ว

วาทะลำดับที่ 26 เล่าปี่ใช้วาทะจงใจเตียวสงให้มอบแผนที่เมืองเสฉวนแก่เล่าปี่

เตียวสงเป็นคนมีสติปัญญา แต่รูปร่างอัปลักษณ์ เป็นเหตุให้เล่าเจี้ยงซึ่งเป็นนายไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร ด้วยเหตุผลข้างต้น เตียวสงจึงมีความรู้สึกที่ว่าเล่าเจี้ยงเป็น “คนโลเลหาสติปัญญาไม่” แล้วก็รู้จักเลี้ยงคนดี ถึงจะรับราชการอยู่ด้วยต่อไปก็คงไม่ก้าวหน้า จึงคิดจะเปลี่ยนนายใหม่ โดยจะนำแผนที่เมืองเสฉวนไปมอบให้โจโฉ ให้โจโฉยกทัพมาชิงเมือง เสฉวน แต่ก็ดูเหมือนว่า เตียวสงนั้นหนีเสือปะจระเข้ เพราะโจโฉก็ให้ความสำคัญกับรูปลักษณ์ภายนอกเช่นเดียวกับเล่าเจี้ยง เตียวสงได้พบกับความหยาบคายจากโจโฉ ทำให้เตียวสงเจ็บแค้นมาก พฤติกรรมต่างๆ ที่เตียวสงได้รับจากโจโฉนั้นกองสอแถมของขงเบ้งได้นำมารายงานเล่าปี่ทุกประการ

ดังนั้นจึงเตรียมต้อนรับโดยทำให้เตียวสงเข้าใจว่าเล่าปี่เห็นความสำคัญของเตียวสงเพื่อจงใจให้เตียวสงบอกความลับเมืองเสฉวน

พอขงเบ้งรู้ว่าเตียวสงเดินทางผ่านมาจากเมืองเกงจิ๋วก็ให้จูล่งคุมทหารห้าร้อยออกมาต้อนรับ จูล่งย่อตัวลงคำนับแล้วถามว่า “ ท่านนี้หรือชื่อว่าเตียวสง ชาวเมืองเสฉวน ” เตียวสงรับคำแล้วถามว่า “ ท่านนี้ชื่อจูล่งหรือ จูล่งก็รับคำว่าข้าพเจ้านี้แล้วชื่อจูล่ง ” ต่างคนต่างลงมาจากม้า

จูล่งจึงว่า “ เล่าปี่นายข้าพเจ้ารู้ข่าวว่าท่านอุตสาหมาแต่เมืองไกล เห็นว่าผู้คนทั้งปวงเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้ามานัก จึงให้ข้าพเจ้าคุมของเลี้ยงออกมาต้อนรับท่าน ให้หยุดพักกินอยู่ให้สบายแล้วจึงพาเข้าไป ” เตียวสงได้ฟังดังนั้นก็ยินดี จึงหยุดอยู่ จูล่งก็ให้ทหารแต่งโต๊ะเลี้ยงดูกันตามประเพณี เตียวสงจึงคิดในใจว่าเล่าปี่นี้มีใจอารีรักคนผู้มีสติปัญญาจริงเหมือนคำเขาว่า ครั้นกินโต๊ะเสร็จแล้วจูล่งก็พาเตียวสงมาถึงที่สำนักงานแขกเมือง กวนอูคุมทหารร้อยหนึ่งมาคอยรับ ครั้นเห็นเตียวสงมาถึงก็ให้ตบมือกลองแลมาต้อนรับ แล้วเข้าไปคำนับว่า “ เล่าปี่พี่ข้าพเจ้ารู้ว่าท่านมาแต่เมืองไกล ก็ให้ข้าพเจ้าออกมาจัดแจงที่สำนักให้อยู่ให้สบาย ”

ครั้นเวลารุ่งเช้ากวนอูและจูล่งก็พาเตียวสงมาทางประมาณห้าสิบเส้น พอพบเล่าปี่และขงเบ้ง บังทองคุมทหารออกมารับคำนับเตียวสงแล้วจึงว่า “ แต่ก่อนก็ได้ยินเขาสรรเสริญถึงท่านอยู่ ว่ามีสติปัญญามาก ครั้นจะไปสนทนาด้วยท่านก็เป็นหนทางกันดาร ท่านมาบัดนี้เป็นบุญหนักหนา ขอเชิญท่านเข้าไปเมืองเกงจิ๋วจะได้สนทนาด้วยกันเหมือนท่านเอาน้ำมาให้เรากิน ซึ่งหอบกระหายอยากจะได้ ”

เตียวสงเห็นเล่าปี่พูดจาแต่เนื้อความอื่น มิได้ว่าเนื้อความถึงเมืองเสฉวนจึงแก้ถามว่า “ ท่านมาอยู่เป็นใหญ่ในเมืองเกงจิ๋วนี้มีเมืองขึ้นสักกี่หัวเมือง ” ขงเบ้งจึงขบบอกว่า “ เมืองเกงจิ๋วนี้นายของเราขอมิขวนจนเจ้าเมืองกังตั๋งอยู่ดงมิได้เป็นสิทธิ์ของตัว ด้วยนายเราเป็นน้องเขยขุนกวน เขาเสียมิได้ก็จำใจให้อยู่ทุกวันนี้เขาก็เรียนมาทวงจะเอาคืน ราคากุญแจมีรู้ที่จะผ่อนผันเลย ” เตียวสงจึงว่า “ อันเมืองกังตั๋งนั้นมีหัวเมืองเอกถึงหกหัวเมือง หัวเมืองศรีภักดิ์ถึงแปดสิบเอ็ดหัวเมือง สารพัดจะบริบูรณ์ทุกสิ่ง ผู้คนก็มากยังไม่อ้อมใจหรือ แต่เมืองเกงจิ๋วเท่านี้ยังเฝ้าทวงอยู่อีกเล่า ” ขงเบ้งจึงว่า “ นายเรานี้เป็นเชื้อสายพระเจ้าเหี้ยนเต้ แต่เมืองเมืองหนึ่งก็ไม่มีอยู่ จะตั้งตัวก็มีได้ กลับไปจ้อยมเมืองเขาอยู่ให้ศัตรูบงคับใช้จะดีกว่าพอที่ไม่เลย ”

เล่าปี่จึงว่า “ ท่านทั้งสองอย่าว่าเลย วาสนาข้าพเจ้าน้อยตามแต่บุญเกิดแต่เพียงนี้ก็เป็นสุขอยู่แล้ว ข้าพเจ้าไม่คิดที่จะเป็นใหญ่ให้เกินวาสนาดอก ” เตียวสงจึงว่า “ ตัวท่านก็เป็นเชื้อสายของพระเจ้าเหี้ยนเต้ ผู้คนทั้งปวงก็สรรเสริญมีความรักใคร่มาก อย่าว่าแต่จะชิงเอาเมืองเกงจิ๋วเท่านี้เลย อันวาสนาท่านถึงตั้งตัวเป็นเจ้าแทนพระเจ้าเหี้ยนเต้ ก็คงจะหาไม่เร้นหนาไม่ ” เล่าปี่ยกมือขึ้นคำนับแล้วจึงห้ามว่า “ ท่านจงได้เอ็นดูเกิดอย่าว่าเลย เกินวาสนาเราหนักหามสมควรไม่ ” เล่าปี่แก่ลงชวนพูดแต่เนื้อความอื่นถึงสามวัน แล้วเตียวสงคำนับลาจะกลับไปเมืองเสฉวน เล่าปี่ก็คุมทหารออกมาส่งถึงนอกเมือง

เล่าปี่จึงว่า “ มาถึงเมืองเกงจิ๋ว ข้าพเจ้าได้ชักชวนท่านไว้ถึงสามวันได้สนทนาด้วยกันก็มีความสบาย บัดนี้ท่านจะจากข้าพเจ้าไปแล้ว เมื่อไรเราจะได้พบกันอีกเล่า ” ว่าแล้วเล่าปี่กระทำการร้องไห้ เตียวสงเห็นดังนั้นก็คิดเอ็นดูเล่าปี่นักจึงว่า “ ตัวข้าพเจ้าทุกวันนี้ก็คิดว่าใครมาอยู่ด้วยท่านให้ใช้สอย แต่ว่ายังมิได้ทวงทวงขบกลเลย อนึ่งท่านจะตั้งอยู่ในเมืองเกงจิ๋วนี้ก็เห็นจะไม่เป็นที่ยืนได้ ด้วยฝ่ายตะวันออกนั้นขุนกวนก็เป็นศัตรู ข้างทิศเหนือเล่าโจโฉก็จะ

มาย้ายที่ไหนจะมีความสุข เหมือนท่านอยู่ในกลางใจไฟ ” เล่าปีจึงว่า “ เราก็รู้ว่าอยู่ในเมืองเกงจี้ไม่มีสบาย แต่ทว่าจนใจด้วยทุกวันนี้ไม่มีที่จะเสด็จเห็นที่ไหนจะเป็นที่อาศัยได้ ” เทียวสงจึงว่า “ อันเมืองเสฉวนนั้นภูมิฐานก็กว้างขวาง ผู้คนก็มาก ข้าวปลาอาหารสรวัดจะบริบูรณ์ ผู้มีสติปัญญาทั้งปวงก็นับถือท่าน ว่ามีใจอารีรอบคอบปรากฏอยู่ แม้จะยกทหารไปตีเมืองเสฉวนนั้น แต่ซึ่งมือไปก็จะได้โดยง่ายมีพริกลำบากแก่ทหารทั้งปวง เห็นจะตั้งอยู่เป็นสุขได้ ”

เล่าปีจึงว่า “ อันเล่าเจี้ยงเจ้าเมืองเสฉวนก็เป็นเชื้อสายพระเจ้าเหียนเต๋แล้วก็ได้ทำนุบำรุงอาณาประชาราษฎรมาแต่ก่อน ผู้อื่นหรือจะทำร้ายได้ ” เทียวสงจึงว่า “ ท่านว่านี่ก็ชอบอยู่ ข้าพเจ้าก็มีใช้คนขายเจ้า แต่ว่าได้มาพบท่านแล้วก็มีใจเอ็นดู จึงบอกคืนลูกหนักเบาให้แจ้ง ด้วยเล่าเจี้ยงนั้นเป็นเชื้อวงศ์ก็จริงแต่เป็นคนโลเลหาสติปัญญาแล้วก็ไม่รู้จักเลี้ยงคนดี อนึ่งเตียวทงอยู่ฝ่ายเหนือนั้นก็มาทำอันตราย ผู้คนทั้งปวงก็รวนแรวนจะเอาใจออกหาก ถ้าเหมือนท่านจะนี่ยกไปก็เห็นคนทั้งปวงจะมีความยินดี จะเข้าหาท่านเป็นอันมาก ซึ่งข้าพเจ้ามาบัดนี้ก็ปรารถนาเอาเมืองเสฉวนไปให้แก่วางโจ้ว เห็นโจ้วอย่ายัศตรูแผ่นดินนั้นโอ้อวดถึงตัวดี ลบหลู่ผู้มีสติปัญญาเสีย ข้าพเจ้าจะยกเมืองเสฉวนให้ก็หาต้องการไม่ ข้าพเจ้าจึงแวะมาหาท่านหวังจะบอกเนื้อความทั้งนี้ ขอให้ท่านคิดผ่อนผันดูเถิด ถ้าได้เมืองเสฉวนแล้วจะได้คิดอ่านทำการเอาบ้านเมืองทั้งปวง เห็นจะได้เป็นใหญ่เหมือนความปรารถนา แม้ท่านเต็มใจจะเอาเมืองเสฉวนมั่นคงจริง ข้าพเจ้าจะรับเป็นธุระทำการข้างในมิให้ขัดสน แต่บัดนี้ยังมีแจ้งว่าท่านจะคิดทำการเป็นประการใด ”

เล่าปีจึงว่า “ ท่านว่าทั้งนี้ก็ชอบใจหนักหนา แต่ว่าเราจนใจด้วยเล่าเจี้ยงนี้ก็แซ่เดียวกัน ถ้าเรายกไปทำร้ายคนทั้งปวงมิชวนกันคิดฉันทาหรือ ” เทียวสงจึงว่า “ อันธรรมชาติเกิดมาเป็นชาย เมื่อปรารถนาจะเป็นใหญ่ แม้ได้ที่ไหนก็จะทำการที่นั้น อันจะคิดรั้งอยู่กลัวแต่ความพินาศจะหนี นานไปเมื่อเป็นของผู้อื่นแล้ว จะคิดอ่านทำการต่อภายหลังก็จะมีได้ความเดือดร้อนเสียใจอยู่หรือ ” เล่าปีจึงว่า “ ท่านเมตตาสั่งสอนเราทั้งนี้คุณหนักหนา แต่ว่าเมืองเสฉวนนี้เราแจ้งอยู่ว่าลู่ทางกันดารเป็นชอกห่วยธารเขา จะเดินเห็นนั้นยากลำบากนักถ้าจะไปก็ขัดสน ซึ่งจะคิดอ่านทำการนั้น จะอุปนายผ่อนผันประการใดดี ”

เทียวสงจึงแหวกอกเสื้อชักเอาแผนที่เมืองเสฉวนส่งให้เล่าปีแล้วว่า “ ท่านไม่เข้าใจทางที่จะไปมาในตำบลเมือง เสฉวนนั้นก็จงพิเคราะห์ดูแผนที่นี้เถิด ซึ่งน้ำท่าข้าวปลาอาหารแห่งใดจะขัดสนหรือบริบูรณ์ในตำบลใดนั้นก็มิอยู่สิ้นทุกประการ อนึ่งในเมืองเสฉวนนั้นเพื่อนรักของข้าพเจ้ามีสองคน คนหนึ่งชื่อหวดเจ๋ง คนหนึ่งชื่อเบ้งตัด สองคนนี้เป็นที่ไวใจได้ ข้าพเจ้าจะไปกล่าวก็เห็นจะไม่ขัด ถ้าหวดเจ๋ง เบ้งตัดมาถึงท่านแล้วก็จะปรึกษาหารือกันเถิด อย่าคิดสงสัยสิ่งใดเลย ” เล่าปียกมือคำนับแล้วจึงว่า “ ซึ่งท่านบอกกล่าวแนะนำให้ทั้งนี้คุณหาที่สุดมิได้ แม้สำเร็จราชการแล้วก็จะแทนคุณท่านให้ถึงขนาด ” เทียวสงจึงว่า “ ตัวข้าพเจ้านี้มีความปรารถนาจะหามูลนายที่ดีมีน้ำใจอารีรอบคอบก็ได้เหมือนใจ ถึงมาตรวจรู้สิ่งใดเป็นการลับก็มิควรที่จะอำไว้ จำจะบอกออกไปสิ้น ที่จะต้องใจให้ท่านทดแทนคุณนั้นหาได้ ” (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 788-791)

เล่าปีจึงใจเตียวสงด้วยมิตรไมตรี ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจงใจของคาร์เนลกี กล่าวคือให้การต้อนรับอย่างสมเกียรติ โดยบุคคลระดับผู้นำ เช่น จูล่ง กวนอู บั๋งทอง ขงเบ้งรวมทั้งเล่าปีเอง อีกทั้งให้คำพูดยกย่องสรรเสริญให้เตียวสงรู้สึกเป็นคนสำคัญ สำหรับเล่าปีและชาวเมืองเกงจี้ด้วยการต้อนรับเป็นลำดับดังนี้ ท่านแรกจูล่งทหารเสือคู่ใจเล่าปี คุมทหารห้าร้อยคนออกไปจัดเตรียมอาหารไว้ต้อนรับขบวนของเตียวสง โดยบอกแก่เตียวสงว่า “เล่าปีนายข้าพเจ้ารู้ข่าวว่าท่านอุตสาหมาแต่เมืองไกล เห็นว่าผู้คนทั้งปวงเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้ามานัก จึงให้ข้าพเจ้าคุมของเลี้ยงออกมารับท่าน ให้หยุดพักกินอยู่ให้สบายแล้วจึงพาเข้าไป”

ท่านที่สอง กวนอูน้องร่วมสาบานของเล่าปีคุมทหารหนึ่งร้อยคน ตั้งกองเกียรติยศมีโหรีบรรเลงดนตรีต้อนรับ กวนอูบอกแก่เตียวสงว่า “เล่าปีพี่ข้าพเจ้ารู้ว่าท่านมาแต่เมืองไกล ก็ให้ข้าพเจ้าออกมาจัดแจงที่สำนักรับให้สบาย”

รุ่งเช้าบั๋งทอง ขงเบ้งรวมทั้งเล่าปีคุมทหารออกมาคอยต้อนรับเตียวสง เมื่อกวนอู จูล่งและเตียวสงมาถึง เล่าปีกล่าวคำต้อนรับด้วยถ้อยคำที่เพราะหูว่า “แต่ก่อนก็ได้ยินเขาสรรเสริญถึงท่านอยู่ ว่ามีสติปัญญา

มาก ครั้นจะไปสนทนากับท่านก็เป็นหนทางกันดาร ท่านมาบัดนี้เป็นบุญหนักหนา ขอเชิญท่านเข้าไปเมือง เก่งจิวจะได้สนทนาด้วยกัน เหมือนท่านเอาน้ำมาให้เรากิน ซึ่งหอบกระหายอยากจะคลาย"

เล่าปีใช้การกระทำและคำพูดให้ตรงข้ามกับที่เตียวสงได้รับจากโจโฉ คือ " การให้เกิดและให้ความ สำคัญ " โดยมีได้เอ่ยถึงผลประโยชน์ที่ต้องการ ทั้งนี้เพื่อให้เตียวสงเข้าใจว่าเล่าปี " นับถือ " ด้วยความบริสุทธิ์ ใจ เพื่อสร้าง " ศรัทธา " และ " การยอมรับ " เพราะเล่าปีฉลาดที่จะทำให้เตียวสงเข้าใจว่า การต้อนรับอย่างเอิก เกริกครั้งนี้เพียงปรารภจะสนทนาด้วย เพราะได้ยินคำเล่าลือว่า เตียวสงเป็นผู้มีสติปัญญา ที่เตียวสงเดิน ทางผ่านมาทางเมืองเก่งจิวก็ถือว่าเป็นบุญของเล่าปี

นอกจากนี้ความสงสารก็เป็นอีกอารมณ์หนึ่งที่เล่าปีและคณะต้องการให้บังเกิดแก่เตียวสง กล่าวคือ ขงเบ้งได้บอกแก่เตียวสงว่า " เมืองเก่งจิวนี้นายของเราขอขมขื่นจนจนเจ้าเมืองก่งตั้งอยู่ด้อมมิได้เป็นสิทธิ์ของ ตัว ด้วยนายเราเป็นน้องเขยขุนกวน เขาเสียมิได้ก็จำใจให้อยู่ทุกวันนี้เขาก็เวียนมาทวงจะเอาคืน รำคาญใจมิรู้ ที่จะผ่อนผันเลย " ขงเบ้งกล่าวเสริมอีกว่า " นายเรานี้เป็นเชื้อสายพระเจ้าเหียนเต้ แต่เมืองเมืองหนึ่งก็ไม่มีอยู่ จะตั้งตัวก็ได้ กลับไปร้องยืมเมืองเขาอยู่ให้ศัตรูบังคับใช้จะนี้ก็หาพอที่ไม่เลย " เล่าปีกล่าวเป็นคนสุดท้ายให้ ดูราวกับว่าน้อยใจในวาสนาของตัวเองว่า " ท่านทั้งสองอย่าว่าเลย วาสนาข้าพเจ้าน้อยตามแต่บุญเกิดแต่เพียงนี้ก็ เป็นสุขอยู่แล้ว ข้าพเจ้าไม่คิดที่จะเป็นใหญ่ให้เกินวาสนาดอก "

หลังจากเตียวสงพักอยู่เก่งจิวสามวัน เมื่อจะลาจากกัน เล่าปีได้สร้างทำเป็นอาลัยทั้งโดยคำพูดและ พฤติกรรมว่า " ข้าพเจ้าได้ชักชวนท่านไว้ถึงสามวันได้สนทนาด้วยกันก็มีความสุข บัดนี้ท่านจะจากข้าพเจ้า ไปแล้ว เมื่อไรเราจะได้พบกันอีกเล่า " พูดจบเล่าปีก็แกล้งทำเป็นร้องไห้

จากนั้นเล่าปีก็สร้างภาพลักษณ์ความเป็นผู้มีคุณธรรมตามหลักบุคลิกภาพของอริสโตเติลด้วยการ ปฏิเสธข้อเสนอให้ยกทัพไปยังเมือง เสฉวนจากเล่าเจียงว่า " อันเล่าเจียงเจ้าเมืองเสฉวนก็เป็นเชื้อสายพระเจ้า เหียนเต้แล้วก็ได้ทำนุบำรุงอาณาประชาราษฎร์มาแต่ก่อน ผู้อื่นหรือจะอาจทำร้ายได้ " และ " ท่านว่าทั้งนี้ก็ ขอบใจหนักหนา แต่ว่าเราสนใจด้วยเล่าเจียงนี้ก็แฉ่เดียวกัน ถ้าเรายกไปทำร้าย คนทั้งปวงมิชวนกันติฉิน นินทาหรือ " เมื่อเล่าปีเห็นว่าเป็นจังหวะที่เหมาะสมจะยอมรับโดยไม่น่าเกลียดจึงกล่าวว่า " ท่านเมตตาสั่งสอนเรา ทั้งนี้คุณหนักหนา "

เล่าปีมีวิธีพูดที่ฉลาด โดยกล่าวบ่ายเบี่ยง เพื่อให้เตียวสงเป็นผู้หาเหตุผลสนับสนุนความเหมาะสมที่ เล่าปีจะเป็นเจ้าเมืองเสฉวนเสียเอง

ในที่สุดเมื่อเล่าปีเห็นว่าเป็นจังหวะที่เหมาะสมจะยอมรับโดยไม่น่าเกลียดจึงกล่าวว่า " ท่านเมตตาสั่ง สอนเราทั้งนี้คุณหนักหนา " และเพื่อเผยให้เตียวสงมองเห็นแผนที่เมืองเสฉวน จึงสร้างถามว่า " แต่ว่าเมืองเสฉวน นี้เราแจ้งอยู่ว่าสู่ทางกันดารเป็นชอกหัวยธราเขา จะเดินเหินนั้นยากลำบากนักมาลาจะไปก็ขัดสน ซึ่งจะคิดอ่าน ทำการนั้น จะอุปนายผ่อนผันประการใดดี " เตียวสงก็ตกหลุมพรางของเล่าปี ขงเบ้งและขงเบ้ง โดยเป็นผู้หยิบ ยื่นผลประโยชน์ให้เล่าปีด้วยความเต็มใจ ด้วยการมอบแผนที่เมืองเสฉวนพร้อมกับแนะนำหวดเจ้งกับเบ้งตัต ว่าจะคอยให้ความช่วยเหลือ เมื่อเล่าปียกทัพตีเมืองเสฉวน

ผลของการใช้วาตะในการจูงใจ

เล่าปีสามารถจูงใจให้เตียวสงมอบแผนที่เมืองเสฉวนให้ด้วยความเต็มใจ ทั้งนี้ เพราะความเป็นผู้มีจิต วิทยา เข้าใจความรู้สึกของเตียวสงว่ามีปมด้อยที่ไม่มีใครเห็นความสำคัญของเขา จึงใช้กลวิธีจูงใจให้เตียวสง เข้าใจว่าเล่าปีเห็นความสำคัญ

วาทะลำดับที่ 27 เทียวหุยใช้วาทะจูงใจเจียมหมั่นให้เข้าเป็นพวก

ขณะที่เทียวหุยยกทัพมาถึงเมืองปากุ่ เจียมหมั่นเจ้าเมืองปากุ่ไม่ยอมออกไปอ่อนน้อม ได้เกณฑ์ทหารรักษาเมืองให้เข้มแข็ง เพราะมีความโกรธแค้นที่เล่าปียกกองทัพมาตีด่านโปยสิทวนของตน ฝ่ายเทียวหุยรู้ว่าเจียมหมั่นจะต่อสู้จึงได้ตั้งค่ายไว้ แล้วให้ทหารไปรื้อทำลายเจียมหมั่นเพื่อยั่วให้โกรธ และเปิดประตูออกมาพบกับเทียวหุย แต่ก็ไม่สำเร็จ เทียวหุยจึงทำอุบายให้เจียมหมั่นเข้าใจว่าเทียวหุยจะบุกเข้าเมืองปากุ่ตรงทางน้อยริมชอกเขา เมื่อเจียมหมั่นยกทัพออกมา จะได้คอยสกัดจับตัวเจียมหมั่นไว้ เจียมหมั่นไม่รู้เท่าทันอุบายของเทียวหุย จึงเปิดประตูออกมาและชุมนุมทหารคอยที่อยู่ เมื่อเห็นทหารซึ่งเข้าใจว่าเป็นเทียวหุยขี่ม้าเข้าไปตรงทางน้อยริมชอกเขาแล้ว จึงยกทหารตีกองเสบียงซึ่งเป็นขบวนสุดท้ายในกองทัพ จึงถูกเทียวหุยซึ่งคอยที่อยู่ล้อมโจมตีและถูกจับได้

เมื่อจับเจียมหมั่นได้ เทียวหุยใช้วาทะจูงใจว่าหาญตายต่อเจียมหมั่นว่า “ตัวกูเป็นทหารเอกยกออกมาถึงนี้ เหตุใดจึงมิได้ออกไปค้ำบัลลังก์ต่อสู้อีกเล่า” เจียมหมั่นจึงร้องตอบว่า “ตัวมึงเป็นคนหาญกล้าหาความสัจมิได้ ยกทหารมาทำอันตรายให้อาณาประชาราษฎร์เดือดร้อน กูจะค้ำบัลลังก์หาต้องการไม่ ถึงมาตรว่ามึงจับกูได้ก็ดี กูมิได้กลัวตาย แม้ศีรษะจะขาดออกก็มีขอค้ำบัลลังก์” เทียวหุยโกรธมากสั่งให้เอาตัวเจียมหมั่นไปฆ่า เจียมหมั่นจึงว่า “มึงจะฆ่ากูก็ฆ่าเถิด จะโกรธขุนวายุไปต้องการอันใด” เทียวหุยจึงเปลี่ยนท่าทีต่อเจียมหมั่นโดยใช้ธรรมเนียมผู้น้อยอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ ดังวาทะต่อไปนี้

เทียวหุยเห็นเจียมหมั่นมีใจยังยืนมั่นคง มิได้ย่อท้อความตาย ก็สงบบความโกรธเสีย จึงลงมาแก้มัดเจียมหมั่นออกแล้วก็พยุเงาตัวขึ้นไปนั่งบนเก้าอี้จึงคำนับว่า “ข้าพเจ้ารู้อยู่แล้วว่า ท่านผู้เฒ่าเป็นคนดีมีอชฌาสัยประกอบด้วยสติปัญญาแต่ก่อน แลตัวข้าพเจ้าเป็นผู้น้อยมิได้คารวะแก่ผู้ใหญ่ มากล่าวถ้อยคำหาญกล้าประมาททั้งนี้สมควรแก่ตัวเลยผิดหนักหนา ขอท่านไต่ดโทษแก่ข้าพเจ้าเถิด ”

เจียมหมั่นได้ฟังดังนั้นก็คิดถึงคุณเทียวหุยเป็นอันมาก จึงว่า “แต่ก่อนเราไต่ดโทษเขาเสียเถิดว่า ท่านนี้มีใจหาญกล้าสามารถนัก มิได้รู้จักเด็กและผู้ใหญ่ บัดนี้เห็นท่านเป็นคนสุภาพรู้จักที่ผิดแลชอบขอบใจหนักหนา ถึงท่านเป็นเด็กก็จริงก็ควรเราจะคำนับ ” เจียมหมั่นก็คำนับเทียวหุยโดยปรกติด้วยนับถือว่าได้มีคุณแก่ตัว

เทียวหุยจึงถามว่า “ บัดนี้ข้าพเจ้าจะยกเข้าไปเมืองลกเสียนี้จะไปทางใด ” เจียมหมั่นจึงว่า “ อันเมืองลกเสียนี้มีด่านทางหลายตำบล ซึ่งจะไปโดยสะดวกนั้นขัดสน แต่ทว่าบัดนี้ตัวท่านมีคุณแก่ข้าพเจ้า ตัวข้าพเจ้าจะขอยกทหารไปเป็นกองหน้า อันด่านทั้งปวงนั้นก็อยู่ในบังคับบัญชาข้าพเจ้าสิ้นทุกตำบล ” เทียวหุยก็มีความยินดีคำนับแล้วจึงให้เจียมหมั่นยกไปเป็นกองหน้า ตัวเองคุมทหารยกตามไปภายหลัง ครั้นเจียมหมั่นยกไปถึงตำบลใด ขุนนางนายด่านทั้งปวงก็ออกมาคำนับยอมเข้าด้วย มิได้ขัดขวางทุกตำบล เทียวหุยยกไปครั้งนั้นโดยสะดวกนัก แต่กระभीมิได้ดอดออกจากฝัก เกาทัณฑ์ก็มิได้ขึ้นสาย เพราะเจียมหมั่นเป็นทัพหน้าไป (เจ้าพระยาพระคลัง(หน). 2536 : 836)

เทียวหุยจับเจียมหมั่นได้ แต่เทียวหุยไม่ประสงค์จะฆ่าเจียมหมั่น เพราะเทียวหุยเห็นว่าเจียมหมั่นเป็นผู้อาวุโสที่มีฝีมือ นำใจกล้าหาญไม่กลัวความตายสมเป็นชายชาติทหาร จึงอยากได้ไว้เป็นพวก เหตุการณ์ที่ผ่านมาทำให้เทียวหุยประจักษ์ว่าความรุนแรงเพื่อขู่มียอมจำนนนั้นใช้ไม่ได้กับเจียมหมั่น เทียวหุยจึงเปลี่ยนท่าทีของตนมาเป็นการอ่อนน้อมถ่อมตน และให้เกียรติ ขอโทษและยอมรับผิดที่แสดงกิริยาจากก้าวร้าวต่อเจียมหมั่น โดยกล่าวว่า “ข้าพเจ้ารู้อยู่แล้วว่า ท่านผู้เฒ่าเป็นคนดีมีอชฌาสัยประกอบด้วยสติปัญญาแต่ก่อน แลตัวข้าพเจ้าเป็นผู้น้อยมิได้คารวะแก่ผู้ใหญ่ มากล่าวถ้อยคำหาญกล้าประมาททั้งนี้สมควรแก่ตัวเลยผิดหนัก

หนา ขอท่านได้อดโทษแก่ข้าพเจ้าเกิด" การกล่าวคำขอโทษและยอมรับว่าตนผิดเช่นนี้ ตามหลักการจงใจของ
เตล คาร์เนลกี เป็นวิธีปฏิบัติที่ดีข้อหนึ่ง

ผลของการใช้วาตะในการจงใจ

เตียวหุยสามารถโน้มน้าวใจเจียมหงั้นให้เป็นพวกได้สำเร็จ ทั้งนี้เพราะเจียมหงั้นพอใจในท่าทีที่
เปลี่ยนไป คือ รู้จักให้เกียรติคนอื่น และสำนึกในบุญคุณที่เตียวหุยไว้ชีวิต

วาตะลำดับที่ 28 ลีอิ่นใช้วาตะจงใจม้าเจียวให้มาเป็นทหารในกองทัพเล่าปี่

เล่าปี่เห็นฝีมือม้าเจียว เกิดพอใจใคร่ได้มาเป็นทหารในกองทัพ จึงให้ลีอิ่นเป็นผู้ไปเกลี้ยกล่อม ลีอิ่น
เข้าไปพบม้าเจียว

ม้าเจียวถามลีอิ่นด้วยเสียงอันดังว่า " ตัวมาหาเราบัดนี้ด้วยเหตุสิ่งใด " ลีอิ่นจึงบอกว่า " เรามานี้เพื่อจะเกลี้ย
กล่อมท่าน " ม้าเจียวจึงตอบว่า " ท่านจะเกลี้ยกล่อมประการใดจงว่าไปแต่ดี อันกระบี่ของเราซึ่งถืออยู่นี้พึงชำระใหม่
ถ้าท่านว่าไม่ชอบใจเรา เราจะเอากระบี่นี้ลองศีรษะท่าน "

ลีอิ่นได้ฟังดังนั้นก็หัวเราะแล้วตอบว่า " บัดนี้เราเห็นว่าภัยมาถึงตัวท่าน เราจึงมาช่วยหวังจะให้พ้นภัย ท่าน
กลับว่าจะเอากระบี่นี้ลองศีรษะเราอีกเล่า แลกระบี่ของท่านซึ่งชำระไว้นั้นเห็นจะไม่ได้ลองศีรษะเรา จะมีผู้อื่นเอา
ลองศีรษะท่าน " ม้าเจียวจึงถามว่า " ภัยสิ่งใดจะมาถึงเรา " ลีอิ่นจึงตอบว่า " อันหญิงรูปงามถึงจะเอาเครื่องอันชั่วมุ่ง
หมั้นเข้า ไซ้รูปนั้นจะหายงามไปก็หาไม่ได้ ฝ่ายหญิงรูปชั่วแล้วแม้จะเอาเครื่องมุ่งหมั้นอันดีประดับเข้า ไซ้รูปนั้นจะงาม
ขึ้นก็หาไม่ได้ เป็นแต่ซูศรีหน้าขึ้นหนองหนึ่ง อันดวงอาทิตย์นั้น ถ้าถึงกำหนดเที่ยงเมื่อใดรัศมีนั้นก็ล้าร้อนนัก อันพระ
จันทร์เล่าก็มีแสงสว่างบริสุทธิ์เมื่อวันเพ็ญ ครั้นแรมลงรัศมีนั้นก็โรยร่วงทุกวัน อันนี้เป็นธรรมดาโลกบุรุษ บัดนี้ตัว
ท่านยังหนุ่มอยู่ เหมือนพระจันทร์วันเพ็ญแลพระอาทิตย์เมื่อเที่ยง ทั้งรูปก็สมเป็นทหารพอจะคิดการศึกสืบๆ ไป
ฝ่ายใจโล่งซึ่งจำบิดาท่านเสีย ท่านก็ตั้งใจแก่กันให้ได้อันตัวท่านนี้ลึนคิดคบอยู่ ครั้นจะไปหาเล่าเจี้ยงเจ้าเมือง
เสฉวนก็ไม่ได้ ข้างเอียวสงเล่าก็ยุ่งเดียวพอ เตียวพอกก็ให้ทหารมาขัดทัพอยู่หลายตำบล ท่านจะเข้าไปแจ้งเนื้อ
ความให้เตียวพอกเห็นจริงก็ขัดสน ครั้นท่านจะคิดอ่านตีกองทัพเล่าปี่ให้แตกไปจะได้เป็นความชอบในเตียวพอกก็ไม่ได้
เมื่อท่านเข้าอยู่ในหว่างกองเพลิงฉะนี้ จะคิดอ่านประการใด เราเห็นว่าท่านจะตั้งซึ่งอยู่ดังนี้ ภัยก็จะมาถึงท่านเป็น
มั่นคง ครั้นท่านไปรบตำบลแม่น้ำอุยโหเสียที่โจโฉมานั้น ก็ได้ความลำบากนัก ครั้นนี้มาตรว่าท่านจะไม่ตาย เราเห็น
ว่าจะได้ความอภัยต่อกว่าครั้งนั้นอีก จะดูหน้าคนก็ไม่เค็มตา เราจึงมาช่วยว่ากล่าวเพราะเหตุนี้ " (เจ้าพระยาพระ
คลัง (หน). 2536 : 861-862)

ขณะที่ลีอิ่นมาพบม้าเจียวนั้น ม้าเจียวกำลังอยู่ในภาวะที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออก ไม่สามารถตัดสินใจ
ใจได้ว่าควรทำประการใดในกรณีที่เพลิงพล้ำการสงคราม เพราะถ้าจะกลับเข้าเมืองฮันต่งเพื่อชี้แจงข้อเท็จ
จริงแก่เตียวพอก เอียวสงก็ได้ให้ทหารมาขัดทัพอยู่ถึงแปดด้าน ครั้นจะถอยทัพออกมาก็เกรงว่า เตียวพอกจะเข้า
ใจว่าม้าเจียวเอาใจออกห่าง คิดอ่านจะไปตีเอาเมืองเสฉวนดังคำเล่าลือของชาวบ้าน อย่างไรก็ตามเมื่อเจอ
ลีอิ่น ม้าเจียวก็แสดงกิริยาอาการต่อลีอิ่นด้วยท่าทีที่แข็งกร้าว ส่วนลีอิ่นนั้นรู้ว่าม้าเจียวกำลังตกที่นั่งลำบาก ไม่
สามารถตัดสินใจทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด เพื่อกอบกู้สถานการณ์ของตนเองให้ดีขึ้น หากมีผู้ชี้แนะทางออกหรือเสนอ
ทางเลือกที่ดีให้ ม้าเจียวมีหรือจะไม่รับ ลีอิ่นจึงใช้จิตวิทยาประกอบศิลปะในการพูด เพื่อโน้มน้าวใจม้าเจียว
ดังจะเห็นจากเหตุการณ์ต่อไปนี้

เมื่อเห็นว่าม้าเจียวแสดงท่าที่ไม่เต็มใจต้อนรับเพราะคาดการณ์ออกว่าลิ้นจะมาเกลี้ยกล่อม ด้วยการขู่ว่า “อันกระปี่ของเราซึ่งถืออยู่นี้พึงชำระใหม่ ถ้าท่านว่าไม่ชอบใจเรา เราก็จะเอากระปี่นี้ลงทิ้งซะท่าน” ลิ้นจึงใช้จิตวิทยาเพื่อ “เรียกความสนใจ” จากม้าเจียว โดยการใช้กลวิธี “แสดงความไม่กลัว” ด้วยการหัวเราะ และใช้คำพูดยั่วให้เกิดความสงสัยว่า “บัดนี้เราเห็นว่าภัยมาถึงตัวท่าน เราจึงมาช่วยหวังจะให้พ้นภัย ท่านกลับว่าจะเอากระปี่นั้นลงทิ้งซะเราอีกเล่า แล้วกระปี่ของท่านซึ่งชำระไว้นั้น เห็นจะไม่ได้ลงทิ้งซะเรา จะมีผู้อื่นลงทิ้งซะท่าน”

เมื่อเห็นว่าม้าเจียวสนใจด้วยการถามว่า “ภัยสิ่งใดจะมาถึงเรา” ลิ้นจึงใช้กลวิธี “เปรียบเทียบ และชี้แจงให้เห็นแนวทางควรปฏิบัติ” โดยหวังให้ม้าเจียว “เกิดความต้องการที่จะทำตามคำแนะนำของลิ้น” ลิ้นได้ยกตัวอย่างเปรียบเทียบเป็นสองกรณี กรณีที่หนึ่งเปรียบเทียบระหว่างเล่าปีกับเตียวพ้อว่า “เล่าปีเปรียบเสมือนหญิงรูปงาม ถึงจะเอาเครื่องอันชั่วแห่งหมัเข้า ใช้รูปนั้นจะหายงามไปก็หาไม่ได้” ส่วนเตียวพ้อนั้นเปรียบเสมือนหญิงรูปชั่ว “แม้จะเอาเครื่องแห่งหมัอันดีประดับเข้า ใช้รูปนั้นจะงามขึ้นก็หาไม่ได้ เป็นแต่ชูศรีหน้าขึ้นหน้าหนึ่ง”

กรณีที่สองเปรียบเทียบตัวม้าเจียวว่า “เหมือนพระจันทร์วันเพ็ญแลพระอาทิตย์เมื่อเที่ยง” ด้วยฝีมือของม้าเจียวถ้าคิดจะแก้แค้นแทนบิดาซึ่งถูกโจโฉฆ่าตาย ก็ย่อมทำได้โดยง่าย แต่ถ้ายังขึ้นปล่อยให้ตกในฐานะที่ลำบากเช่นขณะนี้ เห็นที่ม้าเจียวจะต้องได้รับความอับยศ ยิ่งกว่าครั้งที่รบกับโจโฉที่ตำบลแม่น้ำอุยโห และเมื่อเห็นว่าม้าเจียวเปลี่ยนท่าที่มาขอคำแนะนำ ลิ้นก็รีบสนองความต้องการทันที โดยประการแรก สร้างความน่าเชื่อถือเกี่ยวกับตัวเล่าปี ด้วยการกล่าวยกย่องว่า “เล่าปีนั้นเป็นเชื้อสายพระเจ้าเหี้ยนเต้ ทั้งมีน้ำใจอารีกว้างขวาง คิดทำนุบำรุงแผ่นดินให้อยู่เย็นเป็นสุข”

ประการที่สอง แสดงความเป็นพวกเดียวกันด้วยการอ้างถึงความสัมพันธ์แต่หนหลังระหว่างม้าเท้งกับเล่าปีว่า “อนึ่งม้าเท้งกับบิดาเมื่อครั้งอยู่ในเมืองฮูโต่นั้น ก็ได้ร่วมคิดกันกับเล่าปีว่า จะช่วยกันคิดอ่าน ทำจัดศัตรูราชสมบัติเสีย การนั้นยังไม่สำเร็จ”

ประการสุดท้าย เสนอแนะวิธีการเพื่อสานต่ออุดมการณ์ด้านการเมืองว่า “บัดนี้ตัวท่านก็เข้าตาจนอยู่ ถ้าจะสมัครไปอยู่ด้วยเล่าปี ช่วยคิดอ่านทำการกำจัดโจโฉเสีย ท่านก็จะได้คลายความแค้นด้วย ทั้งชื่อเสียงท่านก็จะปรากฏไปภายหน้า”

ม้าเจียวจึงตัดสินใจทำตามคำแนะนำของลิ้น ด้วยการให้เอาตัวเอียวเป็กทหารของเตียวพ้อเข้ามา แล้วฆ่าเสีย หลังจากนั้นจึงตามลิ้นมาพร้อมกับนำทหารในกองทัพไปพบเล่าปีที่ด่านแฮ้งก้วน

ผลของการใช้วาตะในการจูงใจ

ลิ้นสามารถโน้มน้าวจิตใจอันแข็งกร้าวของม้าเจียวได้สำเร็จ เพราะลิ้นใช้ความรู้ในเชิงการพูดสามประการ ประกอบการโน้มน้าวจิตใจ คือ

ประการที่หนึ่ง วิเคราะห์ผู้ฟัง ลิ้นหยั่งรู้ถึงจิตใจส่วนลึกของม้าเจียวว่าต้องการแก้แค้นโจโฉ เพื่อแสดงความกตัญญูต่อบิดา จึงหยิบมาเป็นข้อจูงใจได้อย่างสมเหตุสมผล

ประการที่สอง การสร้างสถานการณ์ ขงเบ้งวางแผนสร้างสถานการณ์ให้ม้าเจียวหมดหนทางที่จะเลือก เมื่อเห็นม้าเจียวสิ้นความคิด จึงให้ลิ้นเข้าไปเกลี้ยกล่อม

ประการที่สาม ใช้จิตวิทยาสอดคล้องกับสถานการณ์และผู้ฟัง ดังทฤษฎีแรงจูงใจของมอนโรซึ่งมี 5 ขั้นด้วยกัน โดยเริ่มจากการสร้างความสนใจ สร้างความต้องการ ใช้ศิลปะการพูด สร้างมโนภาพเพื่อให้เกิดการปฏิบัติตาม

วาทะลำดับที่ 29 บิสิใช้วาทะจูงใจกวนอุให้ยอมรับตราแต่งตั้งจากเล่าปี

พระเจ้าเล่าปีมอบหมายให้บิสิ นำตราทหารเสือที่เอ็กมามอบให้กวนอุ แต่กวนอุไม่ยอมรับการแต่งตั้ง เกียงที่สองตง (ชาวเมืองลำเอียง อายุหกสิบปี เดิมเป็นทหารเล่าผวน ครั้นเล่าผวนออกจากตำแหน่งเจ้าเมือง สองตงได้สมัครเข้าทำราชการอยู่กับอันเหียน ณ เมืองเตียงสา ครั้งที่พระเจ้าเล่าปีให้กวนอุไปตีเมืองเตียงสา จึงได้สองตงมาอยู่ด้วย ตั้งแต่มารับราชการอยู่กับพระเจ้าเล่าปีก็ได้ทำความชอบหลายครั้ง) ซึ่งกวนอุมองว่าไม่มีเชื้อสาย แก่ชรา และเพิ่งมารับราชการอยู่กับพระเจ้าเล่าปีไม่นาน มาได้รับการแต่งตั้ง ให้มีตำแหน่งเท่าเทียมกับตนจึงเกียงงอนไม่ยอมจะรับการแต่งตั้ง บิสิจึงต้องหาเหตุผลมาเกลี้ยกล่อม ดังบทวาทะ

กวนอุจึงถามว่า “ ท่านมาบัดนี้ด้วยเหตุประการใด ” บิสิจึงบอกว่า “ พระเจ้าเล่าปีให้ถือตรามาตั้งท่านให้เป็นทหารเสือที่เอ็ก ” กวนอุจึงบอกว่า “ ที่ทหารเสือทั้งห้าที่ตั้งผู้ใดบ้าง บิสิจึงบอกว่า คือท่านหนึ่ง เดียวหุยหนึ่ง จูล่งหนึ่ง ม้าเฉียวหนึ่ง สองตงหนึ่ง ”

กวนอุได้ฟังดังนั้นก็โกรธจึงว่า “ เดียวหุยก็เป็นน้องของเรา จูล่งเล่าก็ได้ติดตามพี่เรามาช้านานแล้ว ก็เหมือนหนึ่งเป็นน้องของเรา ฝ่ายม้าเฉียวเล่า ก็เป็นชาติเชื้อตระกูลอยู่ แต่สองตงผู้นี้เป็นแต่เชื้อพลทหารชาติต่ำ เป็นคนแก่ชรา หากควรจะเสมอด้วยเราไม่ ซึ่งมีตรามาตั้งนี้เราหายอมไม่ก่อน ”

บิสิหัวเราะแล้วจึงว่า “ ซึ่งท่านโกรธว่ากล่าวดังนี้ชอบ ประเพณีก็มีมาแต่ก่อน เหมือนครั้งเสียวโหลโจฉ่า ซึ่งทำราชการด้วยพระเจ้าอันโกโจมากก็เป็นที่ชอบพระอัครมลย์ ครั้นอยู่มาอันสินซึ่งอยู่ด้วยพระเจ้าผัวป่าอ่อง พระเจ้าผัวป่าอ่องไม่นับถือ ว่าเป็นคนตระกูลต่ำ อันสินจึงหนีมาเป็นข้าทหารทำราชการอยู่ด้วยพระเจ้าอันโกโจ คุมทหารไปตีเอาเมืองพระเจ้าผัวป่าอ่องได้ พระเจ้าอันโกโจปูนบำเหน็จตั้งให้เป็นขุนนางอันมียศไปกินเมืองเจ้ มียศศักดิ์มากกว่าเสียวโหลโจฉ่าซึ่งเป็นข้าหลวงเดิม นั่นอีก เสียวโหลโจฉ่าก็ได้มีจิตใจคิดอิจฉากัน แลซึ่งท่านกับเล่าปีก็ได้ปฏิญาณเป็นพี่น้องกัน ตัวท่านก็เหมือนพระเจ้าเล่าปี ซึ่งตั้งแต่งมานี้ขอให้เห็นแก่ราชการเถิด อย่าถือเลยจงรับเอาตราตั้งนี้ไว้เถิด ”

กวนอุจึงว่า “ แต่แรกเราหาทันทัดใจ ต่อท่านมาว่าดังนี้เราจึงคิดขึ้นได้ ถ้าหากไม่เราก็จะได้ความผิด ” แล้วก็รับเอาตราตั้งไว้ (เจ้าพระยาพระคลัง (หน) . 2536 : 971)

บิสิเกรงว่าการเกียงงอนของกวนอุถึงสองตง อาจทำให้เสียราชการ จึงโน้มน้าวกวนอุให้เปิดใจกว้าง ให้ตระหนักในความสำคัญของผู้อื่น และให้โอกาสตัวคนอื่นๆ นั้นมีความเหมาะสม กลวิธีจูงใจซึ่งบิสินำมาใช้ คือ การยกประวัติศาสตร์ครั้งพระเจ้าอันโกโจทำสงครามกับพระเจ้าผัวป่าอ่อง มาเป็นอุทาหรณ์ว่า “ ครั้งเสียวโหลโจฉ่า ซึ่งทำราชการด้วยพระเจ้าอันโกโจมากก็เป็นที่ชอบพระอัครมลย์ ครั้นอยู่มาอันสินซึ่งอยู่ด้วยพระเจ้าผัวป่าอ่อง พระเจ้าผัวป่าอ่องไม่นับถือ ว่าเป็นคนตระกูลต่ำ อันสินจึงหนีมาเป็นข้าทหารทำราชการอยู่ด้วยพระเจ้าอันโกโจ คุมทหารไปตีเอาเมืองพระเจ้าผัวป่าอ่องได้ พระเจ้าอันโกโจปูนบำเหน็จตั้งให้เป็นขุนนางอันมียศไปกินเมืองเจ้ มียศศักดิ์มากกว่าเสียวโหลโจฉ่าซึ่งเป็นข้าหลวงเดิม นั่นอีก เสียวโหลโจฉ่าก็ได้มีจิตใจคิดอิจฉากัน ” นอกจากนี้บิสิยังได้ใช้ความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างเล่าปีกับกวนอุมาเป็นข้อจูงใจ โดยเตือนให้กวนอุระลึกว่าความเสียหายอันจะเกิดขึ้นเพราะกวนอุ เป็นความเสียหายของพระเจ้าเล่าปี โดยกล่าวว่า “ แลซึ่งท่านกับเล่าปีก็ได้ปฏิญาณเป็นพี่น้องกัน ตัวท่านก็เหมือนพระเจ้าเล่าปี ซึ่งตั้งแต่งมานี้ขอให้เห็นแก่ราชการเถิด

อย่าถือเลยจงรับเอาตราตั้งนี้ไว้เถิด" คำพูดของบิสีทำให้กวนอูสำนึกว่าตนอยู่ในฐานะที่ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของบ้านเมืองซึ่งก็คือผลประโยชน์ของพระเจ้าเล่าปี่ให้มากกว่าประโยชน์ตนเอง ขอจูงใจนี้ทำให้กวนอูยอมรับและปฏิบัติตามโดยดี

ผลของการใช้วาทะในการจูงใจ

ความสำเร็จของการพูดครั้งนี้ เพราะบิสีวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกวนอู เล่าปี่ได้ถูกต้องและนำมาใช้ได้เหมาะสมและแสดงความปรารถนาดีต่อเล่าปี่และกวนอู ด้วยการเตือนให้กวนอูคำนึงถึงผลประโยชน์เล่าปี่เป็นหลัก ดังที่อริสโตเติลกล่าวไว้ในหลักการพูดโน้มน้าวใจว่า " ผู้พูดต้องแสดงให้เห็นว่ามีความปรารถนาดีต่อผู้ฟัง จึงจะโน้มน้าวผู้ฟังได้ " (อรรถรณ ปิลันธน์โอวาท. 2526 อ้างอิงมาจาก Cooper. 1960 : 102-107) ประกอบกับประวัติศาสตร์ซึ่งบิสียกมาเป็นอุทาหรณ์ก็สอดคล้องกับเรื่องราวของกวนอู

วาทะลำดับที่ 30 เบ้งตัตใช้วาทะจูงใจเล่าสอง ไม่ให้ยกกองทัพไปช่วยกวนอู

กวนอูป่วยแพ้กองทัพซุนกวน หนีมาอยู่ ณ เมืองเป็กเสีย และได้ส่งทหารมาขอความช่วยเหลือจากเล่าสอง ณ เมืองซงหยง เบ้งตัตไม่ประสงค์จะให้เล่าสองยกกองทัพไปช่วยกวนอู จึงหาเหตุผลมาสนับสนุนความเห็นของตน ว่า

" ทหารกั๋งตั้งนั้นมีกำลังนัก ในแคว้นแคว้นเมืองเกงจี้ทั้งเก้าหัวเมืองเสียที่แก่ข้าศึกสิ้นแล้ว สาอะไรกับเมืองเป็กเสียชนิดหนึ่งเท่านั้น หนึ่งได้ยินว่าโจโฉยกกองทัพมาสี่สิบห้าสิบหมื่นตั้งอยู่ที่ทุ่งคอโผ อันเราจะยกไปนั้นเห็นจะต้านทานมิได้ " เล่าสองจึงว่า " เราก็คิดเห็นดังนั้นอยู่ แต่อันกวนอูเป็นอาของเรา ครั้นจะนิ่งอยู่มิยกไปช่วยก็เห็นหาบังควรไม่ " เบ้งตัตจึงหัวเราะแล้วว่า " ท่านคิดถึงกวนอูว่าเป็นอา กแล้วแต่ว่ากวนอูจะหาคิดว่าท่านเป็นหลานไม ครึ่งก่อนข้าพเจ้าแจ้งอยู่ว่าพระเจ้าเล่าปี่เอาท่านมาไว้เป็นบุตรเลี้ยง กวนอูมีความริษยาหาสบายใจไม่ เมื่อเล่าปี่ได้เป็นเจ้าเมืองฮันตั้งขึ้นแล้ว จึงปรึกษาขงเบ้งว่าเราจะตั้งเล่าสองบุตรเลี้ยงของเราให้เป็นเจ้าต่างกรมท่านจะเห็นประการใด "

ขงเบ้งจึงทูลว่า " อันการนี้ข้าพเจ้าหาว่าดีจะว่าด้วยไม่ ขอพระองค์จงปรึกษากวนอูกับเตียวหุย ซึ่งเป็นพระญาติพระวงศ์เถิด " พระเจ้าเล่าปี่จึงให้หากวนอูมาว่า " เราจะให้เล่าสองเป็นเจ้าต่างกรม ท่านจะเห็นประการใด " กวนอูได้ฟังดังนั้นมีความริษยาทูลว่า " เล่าสองนี้เป็นคนโง่เง่าหาชาติตระกูลมิได้ อันจะให้เป็นเจ้าต่างกรมนั้นไม่สมควร แม้ถึงจะทำราชการอยู่ในเมืองเล่าก็หาไว้ใจได้ไม่ พระองค์จงให้ออกไปอยู่เมืองซงหยง " แลเนื้อความอันนี้ก็แจ้งอยู่กับคนทั้งปวงสิ้น บัดนี้ท่านจะมารักกวนอูนั่นท่านลืมไปแล้วหรือ "

เล่าสองจึงว่า " ซึ่งท่านว่านั้นก็ความจริงอยู่สิ้นแลซึ่งกวนอูใช้ทหารมานี้เราจะคิดอ่านบิดพลัวประการใด " เบ้งตัตจึงว่า " ท่านจงให้เตียวหุยกลับไปบอกกวนอูว่า บัดนี้บ้านเมืองก็พึ่งตั้งใหม่ ทหารทั้งปวงก็ยังไม่หาบริบูรณ์ พรักพร้อมไม่ แลซึ่งจะยกกองทัพไปช่วยท่านเป็นการเร็วนี้ยังขัดสนอยู่ "

เล่าสองได้ฟังดังนั้นก็เห็นชอบด้วย (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 1006)

เบ้งตัตใช้วาทะเปลี่ยนความคิดเล่าสอง ไม่ให้ยกกองทัพไปช่วยกวนอู โดยให้เหตุผล 2 ประการด้วยกัน

ประการแรก อ้างกำลังกองทัพเมืองกั๋งตั้ง และกองทัพโจโฉซึ่งมากมายเกินกว่ากำลังกองทัพเมืองซงหยงจะต้านทานได้ โดยกล่าวว่า "ทหารกั๋งตั้งนั้นมีกำลังนัก ในแคว้นแคว้นเมืองเกงจี้ทั้งเก้าหัวเมือง

เสียแก่ข้าศึกสิ้นแล้วสาอะไรกับเมืองเป็กเสียชนิดหนึ่งเท่านี้ได้นั้นว่าโจโฉยกกองทัพมาตีสิบห้าสิบหมื่นตั้งอยู่ที่ทุ่งคอกโม อันเราจะยกไปนั้น เห็นจะต้านทานมิได้”

ประการที่สอง เบ้งตั๊ดใช้ข้อบาดหมางระหว่างกวนอูกับเล่าซองค์ในอดีตเมื่อครั้งเล่าปี่คิดจะตั้งให้เล่าซองค์เป็นเจ้าต่างกรม ขึ้นมาชี้ให้เล่าซองค์เห็นว่า เป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะไม่ยกกองทัพไปช่วยกวนอู โดยพูดยุยงว่า “ท่านคิดถึงกวนอูว่าเป็นอา กลัวแต่ว่ากวนอูจะหาคิดว่าท่านเป็นหลานไม ครึ่งก่อนข้าพเจ้าแจ้งอยู่ว่า พระเจ้าเล่าปี่เอาท่านมาไว้เป็นบุตรเลี้ยง กวนอูมีความริษยาหาสบายใจไม่” และเมื่อเล่าปี่ได้เป็นเจ้าเมืองฮันต๋ง คิดจะตั้งเล่าซองค์ซึ่งเป็นบุตรเลี้ยงขึ้นเป็นเจ้าต่างกรม เบ้งตั๊ดอ้างว่าเพราะความริษยาของกวนอูจึงทูลทัดทานและหาทางกำจัดเล่าซองค์ด้วยการทูลยุยงเล่าปี่ว่า “เล่าซองค์นี้เป็นคนโง่งงหาชาติตระกูลมิได้ อันจะให้ เป็นเจ้าต่างกรมนั้นไม่สมควร แม้ถึงจะทำการราชการอยู่ในเมืองเล่าก็หาไว้ใจได้ไม่พระองค์จึงให้ออกไปอยู่เมืองซงหยง ” เหตุการณ์ในอดีตซึ่งเบ้งตั๊ดร้อยพันขึ้นมาเพื่อโน้มน้าวใจ มีผลทำให้เล่าซองค์ปฏิเสธที่จะช่วยเหลือกวนอู

ผลการใช้วาทะในการจูงใจ

เบ้งตั๊ดประสบความสำเร็จในการจูงใจเล่าซองค์ด้วยวิธีการใช้จิตวิทยาประกอบกับศิลปะการพูด นำข้อเท็จจริงในอดีตและเหตุการณ์ปัจจุบันมาพูดให้เล่าซองค์เกิดความรู้สึกสามประการคือ ความขัดแย้งกับกวนอู ความรู้สึกโกรธ และความรู้สึกกลัว ซึ่งตามทฤษฎีโน้มน้าวใจของรอสส์ กล่าวไว้ว่า “ความรู้สึกสามประการนี้สามารถนำมาใช้เป็นข้อจูงใจได้ ความรู้สึกสามประการดังกล่าวซึ่งเกิดแก่เล่าซองค์ก็คือ

ประการที่หนึ่งเกิดความรู้สึกว่าระหว่างกวนอูกับเล่าซองค์นั้นไม่ได้มีความสัมพันธ์กันแต่ประการใด เพราะกวนอูนั้นมีความริษยาเล่าซองค์มิได้เห็นว่าเป็นหลานแม้แต่น้อย

ประการที่สองเกิดความรู้สึกโกรธที่ถูกกวนอูขัดผลประโยชน์เมื่อในอดีต

ประการที่สามเกิดความรู้สึกกลัวกำลังกองทัพเมืองกังตั๋งกับกองทัพโจโฉ และเกิดความรู้สึกว่าถึงแม้จะยกกองทัพเมืองซงหยงไปช่วยกวนอูก็ไม่เกิดประโยชน์

วาทะลำดับที่ 31 จูักัดกั้นใช้วาทะจูงใจพระเจ้าเล่าปี่เพื่อให้เลิกล้มความคิดที่จะยกกองทัพไปตีเมืองกังตั๋ง

ขณะนั้นพระเจ้าเล่าปี่มีอำนาจปกครองมณฑลเสฉวน มีกำลังทหารจำนวนมาก เมื่อขุนกวนทราบข่าวว่าพระเจ้าเล่าปี่จะยกกองทัพมาแก้แค้นให้กวนอูก็เกิดกลัว จึงให้จูักัดกั้นพี่ชายชงเบ้งมาเจรจาให้พระเจ้าเล่าปี่เปลี่ยนความตั้งใจ

ครั้งจูักัดกั้นเข้ามาถวายบังคมแล้วพระเจ้าเล่าปี่จึงว่า “ เรายกทัพมาตีเมืองกังตั๋งท่านหากกลัวตายไม่หรือจึงมาหาเรา ทางก็ไกลอุตสาห์มาด้วยเหตุอันใด ”

จูักัดกั้นจึงทูลว่า “ น้องข้าพเจ้าเป็นข้าพระองค์ พระองค์ก็แจ้งอยู่ พระองค์ทรงพระปณิธานรู้จักริฉดแลชอบหนักเบาอยู่ ข้าพเจ้าจึงหากกลัวความตายไม่ อุตสาห์มาทั้งนี้หวังจะทูลแจ้งความผิดแลชอบ เดิมขุนกวนให้ไปขอลูกสาวกวนอูเป็นหลายครั้ง กวนอูก็ไม่ให้ กวนอูไปตีเมืองซงหยงของโจโฉ โจโฉโกรธให้หนังสือไปถึงขุนกวนเป็นหลายครั้ง ให้ไปตีเมืองเกงจิว ขุนกวนก็มีไป แต่ลบบองเป็นคนมีความผิดกับกวนอู คิดอุบายไปตีเมืองเกงจิว กวนอูจึงเสียทีความทั้งนี้ขุนกวนจะได้คิดเองหามิได้ บัดนี้ลบบองซึ่งเป็นคนผิดก็ตายเสียแล้ว อนึ่งนางซุนสูหยินคิดถึงพระองค์นัก

ขุนทวนให้ข้าพเจ้ามาทั้งนี้ให้แจ้งเนื้อความแล้วให้กลับไปพานางขุนฮุนฮินมาถวาย แล้วจะให้มัดเอาคนผิดคิดมิชอบ ซึ่งทำร้ายกวนอูแลเอาศีรษะเตียวหุยมาถวาย แล้วจะคืนเมืองเกงจิ๋วให้ จะเป็นไมตรีกันสืบไป จะได้ช่วยกันกำจัดโจรเสีย "

พระเจ้าเล่าปี่ได้ยินดังนั้นก็โกรธหนัก จึงว่า " เมืองกังตั๋งทำร้ายแก่น้องเราแล้ว ครั้นเรายกกองทัพมาแก้แค้น สิให้คนพูดเพราะเอาแต่ความดีมาเจรจา อันจะเป็นไมตรีหามีได้แล้ว "

จูกัดกิ้นจึงทูลว่า " ข้าพเจ้าจะขอทูลความให้พระองค์ทราบ ด้วยใจซึ่งซื่อตรงเอกราชสมบัติพระเจ้าเหี้ยนเต้ซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์ของพระองค์ ความซื่อใหญ่หนัก ซอบแต่พระองค์จะยกไปตีโจรจึงจะควร ขอซึ่งผู้ทำผิดคิดมิชอบทำร้ายแก่นกวนอู เตียวหุยนั้น มิได้เป็นแซ่เดียวกับพระองค์ โทษอันนี้เบาหาควรที่พระองค์จะยกทัพมาตีไม่ ฝ่ายคนทั้งแผ่นดินแจ้งว่าพระองค์สวราชสมบัติมีความยินดีนัก เห็นว่าพระองค์จะยกไปตีโจรซึ่งเป็นศัตรูพระเจ้าเหี้ยนเต้นั้นแลซึ่งพระองค์ยกทัพมาตีขุนทวนแก้แค้นกวนอูนี้ คนทั้งแผ่นดินหาชอบด้วยไม่ "

พระเจ้าเล่าปี่ได้ยินดังนั้นก็โกรธหนักจึงว่า " ศัตรูฆาตกรของเราเสียครั้งนี้ เรามีความแค้นเท่าแผ่นดินแผ่นฟ้า เราจะยกทัพมาแก้แค้นให้ได้ เรามีชีวิตอยู่ตราบใดจะไม่ถอยทัพกลับไปเลย ถ้าเราตายแล้วทัพนี้จึงจะกลับ นี่หากว่าเราคิดถึงขงเบ้ง หาไม่จะมาทูลเสีย ทานจงกลับไปบอกขุนทวนให้ล้าวกอไว้ว่าดาบเราเกิด " (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 1063-1064)

เมื่อจูกัดกิ้นเข้ามาถวายบังคม พระเจ้าเล่าปี่ได้ถามว่า "เรายกทัพมาตีเมืองกังตั๋ง ท่านหากกลัวตายไม่หรือจึงมาหาเรา" จูกัดกิ้นทูลว่า "น้องข้าพเจ้าเป็นข้าพระองค์ พระองค์ก็แจ้งอยู่ พระองค์ทรงพระปัญญา รู้จักผิดแลชอบหนักเบาอยู่ ข้าพเจ้าจึงหากกลัวตายไม่" จูกัดกิ้นได้กล่าวพาดพิงถึงขงเบ้งน้องชายซึ่งเป็นมหาอุปราช และเล่าปี่นับถือเสมือนอาจารย์ เพื่อให้เล่าปี่คิดถึงความสัมพันธ์นี้ ความเกรงใจขงเบ้งอาจช่วยให้การเจรจาง่ายขึ้น และการชมเล่าปี่ว่ามีปัญญารู้ผิดแลชอบ เป็นเสมือนการเตือนให้เล่าปี่คิดใคร่ครวญดูเหตุผลให้ดี ก่อนการตัดสินใจกระทำอะไรลงไป วาที่ของจูกัดกิ้นในตอนต้นนี้ เป็นการเปิดฉากการพูดที่ดี สามารถสร้างความเกรงใจให้แก่เล่าปี่ได้ไม่น้อย

การพูดของจูกัดกิ้นแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนด้วยกัน

ขั้นตอนแรกเป็นการบอกความจริงใจที่ขุนทวนมีต่อพระเจ้าเล่าปี่และปัดความผิดให้พ้นตัวขุนทวน เนื่องจากจูกัดกิ้นเห็นว่าสาเหตุของการยกทัพมาเมืองกังตั๋งครั้งนี้ เพราะความแค้นที่ขุนทวนเป็นต้นเหตุการตายของกวนอู พระเจ้าเล่าปี่ต้องการฆ่าขุนทวนเป็นการแก้แค้น จูกัดกิ้นต้องการให้เล่าปี่เลิกลืมหืมความคิด จึงกล่าวแก่เล่าปี่ว่า "เติมขุนทวนให้ไปขอลูกสาวกวนอูเป็นหลายครั้ง กวนอูก็ไม่ให้ กวนอูไปตีเมืองซงหยงของโจโฉ โจโฉโกรธให้หนังสือไปถึงขุนทวนหลายครั้ง ให้ไปตีเมืองเกงจิ๋ว ขุนทวนก็มีไป แต่ลิบองเป็นคนมีความผิดกับกวนอู คิดอุบายไปตีเมืองเกงจิ๋ว กวนอูจึงเสียที ความทั้งนี้ขุนทวนจะได้คิดเองหามีได้" ด้วยความคิดว่าถ้าผู้เป็นต้นเหตุการตายของกวนอูตายไปแล้ว เล่าปี่ก็คงจะไม่เอาเรื่องและยอมเลิกทัพกลับไป แต่จูกัดกิ้นหาว่าไม่ว่าคำพูดตนเองกลับทำให้เล่าปี่ขาดความเชื่อถือ เพราะมองไม่เห็นความสัมพันธ์ของหลักการและเหตุผล อีกทั้งกลับมองเห็นว่าเป็นการพูดเพื่อปัดความผิดให้พ้นตัวเท่านั้น ซึ่งตามหลักความจริงขุนทวนเป็นเจ้าเมืองกังตั๋ง ส่วนลิบองเป็นเพียงนายทหาร การที่ลิบองจะทำสิ่งใด สิ่งนั้นต้องเป็นคำสั่งของขุนทวนจึงจะทำได้ ดังนั้นคำพูดของจูกัดกิ้นจึงเป็นเพียงคำแก้ตัวที่เล่าปี่ไม่สามารถเชื่อถือได้ และนอกจากนี้จูกัดกิ้นยังได้นำข้อเสนอมากมายมาแจ้งแก่เล่าปี่ว่า "ขุนทวนให้ข้าพเจ้ามาทั้งนี้ให้แจ้งเนื้อความ แล้วให้กลับไปพานางขุนฮุนฮินมาถวาย แล้วจะให้มัดเอาคนผิดคิดมิชอบ ซึ่งทำร้ายแก่นกวนอู แลเอาศีรษะเตียวหุยมาถวาย แล้วจะคืนเมืองเกงจิ๋วให้" ข้อเสนอเหล่านี้ขุนทวนหยิบยื่นให้เพราะความกลัว ไม่ได้กระทำด้วยความเต็มใจ เพราะตลอดเวลาที่ผ่านมา เล่าปี่กับขุนทวนแม้ไม่ได้รับกันด้วยกำลังทหาร แต่ก็ได้ต่อสู้กันโดยใช้ไหวพริบและสติปัญญามาโดยตลอด ไม่ได้เป็นไมตรีกันด้วยความบริสุทธิ์ใจ เพราะต่างก็หวังจะขยายอาณาเขตเพื่อตั้งตัวเป็นใหญ่ ส่วนนาง

ขุนอุยนั้นเล่าปี่ก็ได้มาเป็นภรรยาด้วยปัญญาของขงเบ้ง ไม่ใช่ด้วยความเต็มใจของขุนกวน นอกจากนี้ ขุนกวนเองเป็นผู้ที่ล่อลวงนางไปจากเล่าปี่

จะเห็นว่าการพูดของจูกัดกิ้นนั้นขัดต่อวิธีปฏิบัติเพื่อชักจูงใจอย่างเห็นได้ชัด เพราะการพูดชักจูงใจนั้นผู้พูดต้องพยายามพูดให้ผู้ฟังเห็นความจริงใจของผู้พูดด้วยการพูดในสิ่งที่เป็นความจริง พระเจ้าเล่าปี่ก็รับรู้ถึงความไม่จริงใจ ทั้งของจูกัดกิ้นผู้เป็นทูตและขุนกวนผู้เป็นนาย จึงตอบกลับไปว่า “เมืองกังตั๋งทำร้ายแก่น้องเราแล้ว ครั้นเรายกกองทัพมาแก้แค้น สิให้คนพูดเพราะเอาแต่ความดีมาเจรจา อันจะเป็นไมตรีหามิได้แล้ว”

เมื่อเห็นว่าการพูดในชั้นตอนแรกไม่ได้ผล จูกัดกิ้นจึงใช้ชั้นตอนที่สองคือ “การชี้แนะแนวทางอันควรปฏิบัติ” โดยอ้างความเห็นของคนทั้งแผ่นดินว่า “โจผีซึ่งชิงเอาราชสมบัติพระเจ้าเหี้ยนเต้ซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์ของพระองค์ ความข้อนี้นใหญ่หนัก ชอบแต่พระองค์จะยกไปตีโจผีจึงจะควร ข้อซึ่งผู้ทำผิดคิดมิชอบทำร้ายแก่นกวนอู เตียวหุยนั้น มิได้เป็นแช่เดียวกับพระองค์ โทษอันนี้เบาหาควรที่จะยกทัพมาตีไม่ ฝ่ายคนทั้งแผ่นดิน แจ้งว่าพระองค์เสวยราชสมบัติ มีความยินดีนัก เห็นว่าพระองค์จะยกไปตีโจผี ซึ่งเป็นศัตรูพระเจ้าเหี้ยนเต้นั้น แลซึ่งพระองค์ยกทัพมาตีขุนกวน แก่แก่นกวนอูนี้ คนทั้งแผ่นดินหาชอบด้วยไม่” จูกัดกิ้นแนะแนวทางอันควรปฏิบัติ ซึ่งเขาย้ำว่าเป็นความพอใจของคนทั้งแผ่นดิน พร้อมกับตำหนิว่าการยกกองทัพมาแก้แค้นให้กวนอูเตียวหุยเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง คำพูดของจูกัดกิ้นเป็นการดูถูกความคิดของเล่าปี่ เป็นการพูดซึ่งผิดหลักการพูดจูงใจโดยสิ้นเชิง ผลของการเจรจาของจูกัดกิ้นก็คือพระเจ้าเล่าปี่โกรธมากจนประกาศว่า “ศัตรูฆ่าน้องเราเสียครั้งนี้ เรามีความแค้นเท่าแผ่นดินแผ่นฟ้า เราจะยกทัพมาแก้แค้นให้ได้ เรามีชีวิตอยู่ตราบใจจะไม่ถอยหลังกลับเลย ถ้าเราตายแล้วทัพนี้จึงจะกลับ”

ผลของการใช้วาทะในการจูงใจ

การจูงใจของจูกัดกิ้น ไม่เพียงแต่เปลี่ยนความตั้งใจของพระเจ้าเล่าปี่ไม่ได้ กลับยิ่งไปเพิ่มความโกรธของพระเจ้าเล่าปี่เป็นทวีคูณ จนแม้แต่จูกัดกิ้นก็เกือบไม่รอดชีวิต ทั้งนี้เพราะ

1 จูกัดกิ้นไม่ตระหนักถึงองค์ประกอบของพระเจ้าเล่าปี่ อันได้แก่ ความไม่มีเหตุผลใช้อารมณ์เป็นใหญ่ ไม่รู้จักแยกแยะเรื่องงานกับเรื่องส่วนตัว

2 คำพูดของจูกัดกิ้นสื่อเจตนาว่า เพียงแต่จะมาแก้ตัวให้พ้นผิด ขาดความจริงใจ ซึ่งลักษณะการพูดจูงใจที่ดีนั้น “ผู้พูดต้องพยายามพูดให้ผู้ฟัง เห็นภาพพจน์แห่งความจริงใจ” ข้อผิดพลาดอีกประการหนึ่ง คือ จูกัดกิ้นไม่เข้าใจความรู้สึกของพระเจ้าเล่าปี่ ที่มีต่อ กวนอู เตียวหุย ดังนั้นการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของจูกัดกิ้น จึงเป็นการจูงใจที่ขัดต่อหลักการจูงใจของ คาร์เนลกี ถึง สองประการด้วยกัน คือ “จงเห็นอกเห็นใจต่อความรู้สึกนึกคิดของอีกฝ่ายหนึ่ง” และ “จงเคารพต่อความคิดเห็นของอีกฝ่ายหนึ่ง อย่ามองว่าผู้ฟังเป็นผู้ผิดเพราะการกระทำเช่นนั้นเป็นการดูถูก และจะทำให้ไม่สามารถจูงใจต่อไปได้” (ลักษณะ สตะเวทิน. 2536 : 74 อ้างอิงมาจาก อาษา ขอจิตต์เมตต์. 2526.)

วาทะลำดับที่ 32 เเตงจิใช้วาทะจูงใจขุนกวนเพื่อให้เข้าเป็นพวก

ขณะที่ขงเบ้งกำลังมองหาผู้ที่มีสติปัญญา เพื่อเป็นทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับเมืองกังตั๋ง พระเจ้าเล่าเสี้ยนก็เสด็จมาเยี่ยมและถามข่าวราชการ ขงเบ้งได้เห็นเเตงจิซึ่งติดตามมากับขบวนเสด็จก็พอใจจึงขอให้ เป็นทูตไปเจรจาห้ามทัพเมืองกังตั๋ง เเตงจิได้ใช้วิธีจูงใจพระเจ้าขุนกวนยินยอมกระทำตาม

เมื่อเตงจีเดินเข้ามาเห็นทำการไว้ดั่งนั้น ก็มีได้สะดุ้งตกใจกลัว หัวเราะเดินเข้าไปถึงหน้าพระเจ้าขุนกวนแล้วมิได้ก้มลงกราบตามธรรมเนียม แต่ยกมือขึ้นไหว้ พระเจ้าขุนกวนเห็นดั่งนั้นก็โกรธ จึงว่ากับเตงจีว่า “ เป็นไรท่านจึงดูหมิ่นเราไม่กราบตามธรรมเนียม ” เตงจีจึงตอบว่า “ ข้าพเจ้าเป็นขุนนางมาแต่เมืองใหญ่ แต่ไหว้ท่านเท่านี้ก็ดีหนักหนาแล้ว ทำไมจะให้กราบเจ้าเมืองน้อยเล่า พระเจ้าขุนกวนได้ฟังก็ยิ่งโกรธหนัก จึงว่าเรารู้ว่าท่านช่างเจรจา ขงเบ้งแกล้งใช้มาเจรจากับให้เรายกทัพไปตีเมืองเสฉวนจริงหรือไม่ ท่านจงแลดูอะไรตั้งไฟอยู่ในกระต๋นั้นก่อน ” เตงจีได้ฟังดั่งนั้นก็ไมกลัวจึงตอบว่า “ ข้าพเจ้ามาทั้งนี้ใช้เป็นธุระจะให้ช่วยเมืองเสฉวนนั้นหาไม่ จะมาช่วยเมืองกังต้งหวังจะทำไมตรีไว้จึงมา แลคนทั้งปวงเล่าลือไปว่าท่านนี้มีสติปัญญากว้างขวางรักทักแก่กลัวทหาร ข้าพเจ้าดูการที่ท่านทำไว้ทั้งนี้เห็นไม่สมปากคนเล่าลือ ” พระเจ้าขุนกวนได้ฟังดั่งนั้นจึงถามว่า “ ท่านเห็นอย่างไรจึงว่าไม่สมกับปากคนเล่าลือ ” เตงจีจึงตอบว่า “ ข้าพเจ้ามาแต่ผู้เดียว ท่านก็รู้ว่าคุณจะมาเจรจา แล้วให้ตั้งกระต๋แต่งทหารเตรียมไว้จะนี้ดูเหมือนกลัวข้าพเจ้า ”

พระเจ้าขุนกวนได้ฟังเตงจีว่าดั่งนั้นก็เห็นจริงด้วย คิดละอายแก่ใจจึงขับทหารทั้งปวงไปเสีย แล้วเรียกเตงจีขึ้นนั่งเก้ายี่ จึงถามว่า “ เมืองโจผีกับเมืองกังต้งนี้สืบไปข้างหน้าท่านเห็นร้ายดีประการใดจงว่าไปให้แจ้ง ” เตงจีได้ฟังพระเจ้าขุนกวนถามดั่งนั้นจึงถามว่า “ ท่านจะพอใจดีกับเมืองพระเจ้าโจผีหรือ หรือจะพอใจดีกับเมืองเสฉวน ” พระเจ้าขุนกวนจึงว่า “ เราคิดจะใคร่ดีด้วยเมืองเสฉวนอีก แต่เกรงอยู่ว่าเจ้าเมืองเสฉวนยังเยาว์เกลือกจะดีไปไม่ตลอด ” เตงจีได้ฟังพระเจ้าขุนกวนว่าดั่งนั้นจึงว่า “ ถึงพระเจ้าเล่าเสี้ยนยังเยาว์อยู่ก็ดี ขงเบ้งมหาอุปราชเป็นหลักอยู่ ท่านผู้มีปัญญาจงดำริดูเห็นว่าไมตรีข้างไหนจะยึดยาว ประการหนึ่งพระเจ้าโจผียกไปตีเมืองเสฉวน ถ้าเมืองเสฉวนแตกแล้วท่านว่าเมืองกังต้งจะตั้งอยู่ได้แล้วหรือ ประการหนึ่งถ้าพระเจ้าโจผียกมาตีเมืองกังต้งเล่า เมืองเสฉวนมิยกมาช่วยเห็นว่าเป็นเมืองกังต้งจะรับโจผีได้หรือ ขอท่านดำริดูให้ควรเถิด ข้าพเจ้าเห็นว่าเมืองเสฉวนกับเมืองกังต้งเป็นไมตรีติดกันแล้ว พร้อมใจกันยกไปตีเมืองพระเจ้าโจผีเห็นจะได้โดยสะดวก ข้าพเจ้าว่าทั้งนี้ก็เป็นความสัตย์ ถ้าท่านว่าช่างเจรจาหากแคลงอยู่ ข้าพเจ้าจะขอโจนลงในกระต๋นั้นนำมันพิสูจนตัวให้เห็นเท็จแลจริง ”

พระเจ้าขุนกวนเห็นดั่งนั้นก็คิดว่าจริง ตกใจวิ่งเข้ายุตเตงจีไว้ว่า “ เราเชื่อแล้ว แล้วจงมือมาให้นั่งจึงว่า ท่านว่าเนื้อความมาทั้งนี้เหมือนน้ำใจเราคิดไว้ทุกสิ่ง เชิญท่านเอาธนูไปแจ้งด้วยเถิด ” เตงจีได้ยืนดั่งนั้นจึงตอบว่า “ เมื่อแรกข้าพเจ้ามานั้นเห็นท่านตั้งใจจะตมข้าพเจ้า บัดนี้จะกลับใช้ไป ข้าพเจ้าเห็นใจท่านยังเรรวนไม่ปรกติก่อน เกลือกจะผันแปรไปเล่า ข้าพเจ้าผู้ไปว่าจะมิได้ความผิดหรือขอท่านได้ดำริดูให้แนก่อนเถิด ” พระเจ้าขุนกวนจึงว่า “ เราได้ออกจากแล้วมิได้กลับคืน ท่านอย่าสงสัยเลย เชิญท่านออกไปตีรับแขกเมืองกินอยู่ให้สบายก่อนเถิด ” (เจ้าพระยาพระคลัง (หน). 2536 : 1114-1115)

เตงจีเข้าพบพระเจ้าขุนกวนเพียงลำพังและได้ประจักษ์ด้วยตัวเองว่ากังต้งไม่ปรารถนาจะเป็นพันธมิตรกับเสฉวน เพราะพระเจ้าขุนกวนใช้วิธีต้อนรับด้วยการให้ทหารยืนถืออาวุธอยู่สองข้างทาง และหน้าที่นั่งก็มีกระต๋น้ำมันขนาดใหญ่ตั้งไฟรออยู่

เมื่อพบกับการต้อนรับอย่างไม่มีไมตรีดังกล่าว เตงจีใช้กลวิธีแสดงความไม่กลัว และยั่วให้โกรธโดยแสดงการเคารพขุนกวนด้วยการยกมือไหว้แทนการก้มลงกราบตามธรรมเนียม โดยให้เหตุผลว่าตนเป็นขุนนางเมืองใหญ่ ไม่สมควรจะมากราบเจ้าเมืองน้อย คำตอบของเตงจีทำให้พระเจ้าขุนกวนโกรธมากจึงกล่าวว่า “ ขงเบ้งแกล้งใช้มาเจรจากับ ให้เรายกทัพไปตีเมืองเสฉวนจริงหรือไม่ ท่านจงแลดูอะไรตั้งไฟอยู่ในกระต๋นั้นก่อน ” เตงจีตอบว่า “ ข้าพเจ้ามาทั้งนี้ ใช้เป็นธุระจะให้ช่วยเมืองเสฉวนนั้นหาไม่ จะมาช่วยเมืองกังต้งหวังจะทำไมตรีไว้จึงมา ”

จุดประสงค์ที่ขงเบ้งให้เตงจีมากังต้งก็เพื่อขอร้องไม่ให้ขุนกวนยกกองทัพไปเสฉวน เป็นการขอเพื่อประโยชน์ของเมืองเสฉวน แต่เตงจีสามารถใช้ศิลปะในการพูดพลิกแพลงสถานการณ์ว่า “ จะมาช่วยเมืองกังต้งหวังจะทำไมตรีไว้ ” คำว่าอาสาช่วยกังต้งทำให้ขุนกวนเกิดความสนใจ กิริยาอาการที่เตงจีแสดงก็สอดคล้องกับคำพูด นั่นก็คือเตงจีมิได้แสดงอาการสะทกสะท้านต่อการต้อนรับของขุนกวน อาการที่แสดงออกเป็นการแสดง

ความองอาจ ความเชื่อมั่นของคนที่เหนือกว่า เป็นจิตวิทยาเพื่อสร้างศรัทธาให้เกิดการยอมรับเสียก่อน จึงจะเกิดอำนาจในการต่อรอง

ส่วนการใช้คำพูดในเชิงดูหมิ่น ชุนกวนที่ตั้งกระทะน้ำมันและเตรียมทหารไว้คอย ทั้งๆที่เตงจีมาเพียงลำพังว่า “ข้าพเจ้ามาแต่ผู้เดียว ท่านก็รู้ว่าจะมาเจรจา แล้วให้ตั้งกระทะแต่งทหารเตรียมไว้ฉะนี้ ดูเหมือนกลัวข้าพเจ้า” ทั้งนี้ก็เพื่อหยั่งดูท่าทีว่าชุนกวนยินดีจะเจรจากับตนเองหรือไม่ เพราะท่าทีในตอนแรกนั้น แสดงว่าชุนกวนไม่ปรารถนาจะฟังคำขอร้องของเสฉวน ฉะนั้นถ้าชุนกวนพร้อมจะเจรจาด้วยก็จะไล่ทหารเหล่านั้นออกไป ถ้าเห็นว่าชุนกวนพร้อมจะเปิดใจฟังเหตุผลแล้ว เตงจีจึงจะเจรจาต่อไป

การกระทำดังกล่าวของเตงจีสอดคล้องกับหลักการจูงใจ ซึ่งกล่าวว่า ผู้พูดจะต้องรู้ถึงความต้องการของผู้ฟัง และต้องเร้าใจผู้ฟังประจักษ์ว่า ถ้าตนปรับเปลี่ยนความคิด และการกระทำไปตามแนวที่ถูกต้อง ตนจะได้รับสิ่งซึ่งตอบสนองความต้องการสมปรารถนา เมื่อนั้นมนุษย์ก็จะอยู่ในสภาพที่โน้มน้าวใจได้

เมื่อเตงจีเห็นว่าพระเจ้าชุนกวนยินดีจะฟังคำพูดของตน โดยขับทหารทั้งปวงออกไป และเชิญให้นั่งเก้าอี้ พร้อมกับหารือถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองโจผีกับเมืองกังตั๋งในอนาคต และเปิดเผยความในใจว่าไม่กล้าเป็นไมตรีกับเสฉวน เพราะ “เจ้าเมืองเสฉวนยังเยาว์ เกลือกจะดีไปไม่ตลอด” เตงจีจึงให้ความมั่นใจแก่พระเจ้าชุนกวนว่า ถึงพระเจ้าเล่าเสี้ยนจะยังเยาว์อยู่ แต่ก็ยังมีขงเบ้งมหาอุปราชาเป็นหลักอยู่ พร้อมกันนั้นก็วิเคราะห์สถานการณ์ข้างหน้าให้ฟังว่า “ถ้าพระเจ้าโจผียกไปตีเมืองเสฉวน ถ้าเมืองเสฉวนแตกแล้ว ท่านว่าเมืองกังตั๋งจะตั้งอยู่ได้หรือไม่ หรือ ประการหนึ่ง ถ้าพระเจ้าโจผียกมาตีเมืองกังตั๋งเล่า เมืองเสฉวนมิได้ยกมาช่วย เห็นว่าเมืองกังตั๋งจะรับโจผีได้หรือไม่”

หลังวิเคราะห์สถานการณ์ข้างหน้าให้พระเจ้าชุนกวนฟังแล้ว เตงจีเสนอทางเลือกว่ากังตั๋งกับเสฉวน ควรจะเป็นไมตรีกัน และช่วยกันไปตีพระเจ้าโจผีก็จะทำได้โดยง่าย หลังจากยื่นข้อเสนอแล้วเตงจีใช้กลวิธี “จะกระโจนลงกระทะ” เพื่อพิสูจน์ความจริงใจ

ผลการใช้วาทะในการจูงใจ

พระเจ้าชุนกวนยอมรับข้อเสนอแนะของเตงจี และตกลงเป็นพันธมิตรกับเสฉวน โดยส่งเตียวอุ้นเป็นทูตเดินทางไปเสฉวนพร้อมกับเตงจี การเจรจาดังนี้ประสบผลสำเร็จ เพราะความสามารถในการพูดของเตงจี ทั้งๆที่สถานการณ์ในขณะนั้นเสฉวนกำลังตกที่นั่งลำบาก เพราะพระเจ้าโจผีวางแผนโจมตีเสฉวนถึงห้าทางพร้อมๆกัน และกังตั๋งก็เป็นหนึ่งในห้ากองทัพตามแผนของพระเจ้าโจผี แต่เตงจีสามารถแก้สถานการณ์โดยเจรจากับพระเจ้าชุนกวน กลับมาเป็นฝ่ายเมืองเสฉวนได้ ทั้งนี้เพราะการรู้จักใช้จิตวิทยาได้เหมาะสมกับสถานการณ์ เช่นเมื่อเห็นการต้อนรับอย่างไม่เป็นมิตร ของพระเจ้าชุนกวนก็มิได้แสดงอาการห้วนใจ ทั้งๆที่ไปเพียงลำพัง แต่กลับแสดงความองอาจกล้าหาญ ทำให้พระเจ้าชุนกวนเป็นฝ่ายไม่แน่ใจในการกระทำของตัวเอง และสามารถใช้ศิลปะการพูดพลิกผันสถานการณ์ให้เกิดประโยชน์แก่ฝ่ายตนได้ และสำคัญที่สุดความจริงใจที่เตงจีแสดงออกด้วยการ “ทำที่จะกระโจนลงกระทะน้ำมัน” ทำให้พระเจ้าชุนกวนเข้าใจว่าจริงใจ ในที่สุดด้วยความสามารถของเตงจีก็จูงใจให้ชุนกวนมาเป็นพันธมิตรกับเสฉวนได้สำเร็จ

จากการวิเคราะห์วาทะจูงใจทั้ง 32 วาทะ ปรากฏว่า มีการจูงใจที่ประสบความสำเร็จ 27 วาทะ ไม่ประสบความสำเร็จ 5 วาทะ วาทะที่ประสบความสำเร็จทั้ง 27 วาทะ มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

- 1 การใช้เหตุผลให้สอดคล้องกับอุปนิสัยและความต้องการของผู้ฟัง

2 การใช้จิตวิทยาการพูดที่เหมาะสม

3 การวิเคราะห์ผู้ฟังได้อย่างละเอียดและถูกต้อง

ส่วนวาทะที่ไม่ประสบความสำเร็จในการจูงใจ มีสาเหตุสำคัญมาจาก

1 ขาดการวิเคราะห์ผู้ฟัง

2 การใช้สิ่งจูงใจที่ไม่สนองความต้องการของผู้ฟัง

การจูงใจครั้งใดก็ตามที่ผู้พูดวิเคราะห์ผู้ฟัง ตลอดจนสร้างสถานการณ์การพูดได้สอดคล้องกับอุปนิสัย และความต้องการของผู้ฟัง การจูงใจครั้งนั้นจะประสบผลตามจุดมุ่งหมาย

บทที่ 4

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

วรรณคดีเรื่องสามก๊กได้รับการยกย่องในด้านภาษาร้อยแก้วและมีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการสู้รบชิงไหวชิงพริบเพื่อชัยชนะ ในเรื่องนี้จึงมีการใช้วาทะเชิงอุปมาอุปไมยเป็นจำนวนมาก ล้วนเป็นวาทะที่เพียบพร้อมด้วยกลวิธีการทางพูดและการใช้ภาษาควรแก่การศึกษาวิเคราะห์โดยละเอียด

การศึกษาวาทะเชิงอุปมาอุปไมยในสามก๊ก ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์กลวิธีที่ผู้พูดใช้เชิงอุปมาอุปไมย โดยพิจารณาจากองค์ประกอบของการพูด อันได้แก่จุดมุ่งหมายในการพูด การวิเคราะห์ผู้ฟัง สถานการณ์แวดล้อม การวางแผน การเตรียมตัวพูด การใช้ศิลปะในการพูด และการใช้หลักจิตวิทยา เพื่อศึกษาปัจจัยซึ่งส่งผลให้การพูดประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลว ในการวิจัย เรื่องการใช้วาทะเชิงอุปมาอุปไมยในสามก๊ก ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาตามลำดับ ดังนี้

1 ศึกษาวาทะเชิงอุปมาอุปไมยที่ปรากฏในวรรณคดีสามก๊ก คัดเลือกเฉพาะวาทะที่มีความสำคัญ แล้วนำมาเรียงลำดับตามเนื้อเรื่อง

2 ศึกษาหลักการและทฤษฎีการพูดเชิงอุปมาอุปไมย ทฤษฎีทางจิตวิทยา และทฤษฎีเกี่ยวกับศิลปะในการพูดเชิงอุปมาอุปไมย เพื่อนำมาเป็นแนวทางวิเคราะห์วาทะที่คัดเลือกมาในข้อ 1

3 วิเคราะห์การใช้วาทะเชิงอุปมาอุปไมยในสามก๊ก ตามลำดับเนื้อเรื่อง โดยใช้ทฤษฎีความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ของ เอ เอช มาสโลว์ ทฤษฎีการโน้มน้าวใจของเรมอนด์ รอสส์ ทฤษฎีการจูงใจของมอนโร หลักของอริสโตเติล หลักการโน้มน้าวใจสมัยใหม่และหลักการจูงใจของ เดล คาร์เนลกี

ผลการศึกษาการใช้วาทะเชิงอุปมาอุปไมยในสามก๊ก ซึ่งคัดเลือกมาศึกษาจำนวน 32 วาทะ พบว่า

การพูดเชิงอุปมาอุปไมยที่ประสบความสำเร็จอย่างงดงามมีจำนวน 4 วาทะ

การพูดเชิงอุปมาอุปไมยที่ประสบความสำเร็จพอประมาณมีจำนวน 23 วาทะ

รวมวาทะเชิงอุปมาอุปไมยที่ประสบผลสำเร็จทั้งหมด 27 วาทะ และการพูดเชิงอุปมาอุปไมยที่ไม่ประสบความสำเร็จมีจำนวน 5 วาทะ

การจูงใจที่ประสบความสำเร็จอย่างงดงามนั้น เนื่องมาจากตัวผู้พูดซึ่งมีการวิเคราะห์ผู้ฟังก่อนการพูด วางแผนและเตรียมตัวพูดอย่างดี วิเคราะห์สถานการณ์และในบางวาทะพบว่ามี การสร้างสถานการณ์ให้เอื้อต่อการพูด ใช้หลักจิตวิทยาและใช้ศิลปะการพูดเพื่อโน้มน้าวใจ

การจูงใจที่ประสบความสำเร็จพอประมาณ พบว่าผู้พูดได้ใช้องค์ประกอบต่างๆของการจูงใจอย่างครบถ้วน แต่ตัวผู้ฟังเองมีข้อจำกัดในเรื่องของการตัดสินใจ หรือบางกรณีสถานการณ์แวดล้อมไม่เอื้อให้ผู้ฟังตัดสินใจเด็ดขาดลงไปได้ ทั้งๆที่ผู้ฟังเห็นคล้อยตามคำจูงใจนั้นๆ

ส่วนการจูงใจที่ไม่ประสบความสำเร็จ พบว่ามีสาเหตุสำคัญมาจากตัวผู้ฟัง ซึ่งใจแคบไม่ยอมรับความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะใดๆที่ไม่ตรงกับทัศนคติของตน ปัจจัยบางประการมาจากตัวของผู้พูดซึ่งไม่วิเคราะห์อุปนิสัยของผู้ฟัง ให้เหตุผลจูงใจที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ฟัง

มีข้อสังเกตจากการศึกษาวิเคราะห์วาทะจูงใจในสามก๊กที่น่าสนใจบางประการ กล่าวคือ ตามหลัก การจูงใจที่ดี ผู้พูดต้องแสดงให้เห็นถึงความรู้ถึงความสามารถและความจริงใจของผู้พูด ส่วนในวรรณคดีเรื่อง สามก๊ก มีการพูดจูงใจโดยที่ผู้พูดไม่ได้มีความจริงใจต่อผู้ฟัง สร้างเรื่องและอ้างเหตุผลอันเป็นเท็จเพื่อจูงใจ

ทั้งนี้เพราะสามก๊กเป็นเรื่องของสงครามที่แต่ละฝ่ายมุ่งชัยชนะเป็นสำคัญ การวางอุบาย นานัปการ รวมทั้งใช้การพูดจูงใจเป็นเครื่องมือสำคัญ

ในสามก๊กมีวาทะจูงใจที่แสดงกลวิธีของการพูดที่น่าสนใจหลายประการด้วยกัน ได้แก่ การแก้ ปัญหาเฉพาะหน้า การใช้หลักจิตวิทยาการพูดให้สอดคล้องกับลักษณะนิสัยของผู้ฟัง ศิลปะในการใช้เหตุผล และสร้างบุคลิกให้เป็นที่น่าเชื่อถือ การวางแผนและดำเนินการตามแผนที่วางไว้ ลักษณะดังกล่าว แสดงให้เห็น คุณค่าทางปัญญาของวรรณคดีเรื่องนี้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาการใช้วาทะจูงใจ

อภิปรายผล

จากการศึกษาวาทะจูงใจในสามก๊ก พบว่า ตัวละครมีทั้งจูงใจฝ่ายตนเองและจูงใจฝ่ายตรงข้าม กลวิธีจูงใจที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นการใช้เหตุผลเป็นหลัก แล้วอาศัยวิธีใช้อรรถประกอบอื่นร่วมกับการแสดงเหตุผล เช่น การเสนอผลประโยชน์ การใช้กลอุบายสร้างสถานการณ์แวดล้อมให้เอื้อต่อการใช้เหตุผล เป็นต้น ในบาง กรณีอาจใช้การแสดงเหตุผลร่วมกับองค์ประกอบอื่นหลายองค์ประกอบพร้อมๆกัน ในการพูดคราวเดียว ทั้งนี้ สุดแต่ว่า วิธีการใดจะทำให้การจูงใจบรรลุผลสูงสุด

เหตุที่วิธีจูงใจโดยใช้เหตุผลเป็นวิธีการที่ได้รับการนำมาใช้มากและได้ผลดีนั้น เป็นเพราะว่าในการ พูดโน้มน้าวใจแต่ละวาทะที่นำมาศึกษา ผู้ฟังในสถานการณ์นั้นล้วนเป็นผู้ที่มีสถานะเป็นผู้นำ มีตำแหน่งเป็น ขุนนางที่ปรึกษา แม้ทัพนายกอง จึงมีความสามารถที่จะแยกแยะความถูกต้องตามหลักเหตุผลได้ง่าย และเป็น ผู้ที่เชื่อในเหตุผลมากกว่าจะเชื่อคำพูดชักจูงที่ใช้วิธีอื่นด้วย การใช้เหตุผลเป็นหลักชักจูงนี้ แม้ปัจจุบันก็ยังใช้ อยู่ และถือเป็นหลักสำคัญของการพูดชักจูงใจ อีกวิธีหนึ่งที่ผู้พูดจะใช้ชักจูงใจผู้ฟังได้ดี คือ “ การแสดงหลัก ฐานและเหตุผลในการพูด ” (อรรถาธิบาย ปิลันธน์โอวาท. 2526 : 9)

อย่างไรก็ตาม การพูดโน้มน้าวใจโดยใช้เหตุผลก็อาจไม่บรรลุผลสำเร็จเสมอไป จากการวิจัยพบว่า การใช้เหตุผลเพื่อจูงใจในเรื่องสามก๊กในบางกรณีประสบความสำเร็จน้อย ทั้งนี้เป็นเพราะเหตุผลที่นำมาใช้ไม่ สอดคล้องความต้องการของผู้ฟัง ซึ่งเป็นเพราะผู้พูดขาดการวิเคราะห์ผู้ฟังให้เพียงพอและเหตุผลอื่น เช่น การใช้ จิตวิทยาการพูดที่ไม่เหมาะสม การพูดที่ผู้พูดมิได้คำนึงถึงหลักจิตวิทยาประกอบ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1 ศึกษาวาทะจูงใจที่ปรากฏในวรรณกรรมร่วมสมัย เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น บทความ ฯลฯ เพื่อ เปรียบเทียบกลวิธีจูงใจ

2 ศึกษาเปรียบเทียบสามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง(หน) กับวรรณกรรมแปลของจีนที่ปรากฏใน ปัจจุบัน เพื่อเปรียบเทียบการใช้ภาษาในการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กิตติพงศ์ นันทวงศ์. (2526). *เกร็ดการพูด*. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- จันทิมา พรหมโชติกุล. (ม.ป.ป.). *วาทกรรม*. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- จินตนา ธนวานิช. (2527). *การศึกษาเปรียบเทียบในสามก๊กฉบับจีนกับฉบับไทย*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ฉัตรวรรณ ตันนะรัตน์. (2518). *การพูดสำหรับผู้ให้*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทัศนีย์ ทานตวนิช. (2529). *เอกสารการสอนวิชาภาษาไทย 103 วาทกรรม*. ชลบุรี : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน.
- ประพัฒน์ มโนชัยวิบูลย์. (2509). *สามก๊ก : การศึกษาเปรียบเทียบ*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- พระคลัง(หน), เจ้าพระยา. (2536). *สามก๊ก เล่ม 1-3*. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า.
- รัตนภรณ์ บางจรัส. (2537). *การวิเคราะห์ปาฐกถาธรรมพระเทพวิสุทธิเมธี(ปัญญานันทภิกขุ)*. ปริญญาโท ศึกษาศาสตร์. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ลักษณะ สตะเวทิน. (2536). *หลักการพูด*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- วิรัช ลภรัตน์กุล. (2526). *วาทศิลป์และวาทศิลป์*. กรุงเทพฯ : โอ เอส พรินต์ติ้งเฮาส์.
- สมจิต ชิวปรีชา. (2526). *วาทวิทยาสำหรับครู*. โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุธีระ ทานตวนิช. (ม.ป.ป.). *สปีชฟอร์ทิซเซอร์สำหรับนิสิตนักศึกษา*. ม.ป.ท.
- สุนันท์ จันทริวิเมธียง. (2539). *การศึกษาสามก๊กสามแนวทาง*. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อแกรมมี.
- สุนันท์ พวงพุ่ม. (2528). *การศึกษาสามก๊กสามแนวทาง*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- อรรณพ ปิลันธน์โอวาท. (2526). *วาทศาสตร์ของไทยและการวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัมพร สุขเกษม. (2538). *กลอุบายทำลายล้างอย่างสามก๊ก*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นางดวงใจ ปลาหนองปรือ
วันเดือนปีเกิด	11 เมษายน 2500
สถานที่เกิด	อำเภอพยุมาไท กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 179 หมู่ 6 ตำบลนากลาง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	อาจารย์ 2 ระดับ 6
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนบ้านหนองกุงศรีโพธิ์ศรีสมพร ตำบลอุทัยสวรรค์ อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2525	กศ.บ. (วิชาเอก ภาษาไทย , วิชาโทแนะแนว) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
พ.ศ. 2543	กศ.ม. (วิชาเอก ภาษาไทย) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร